DOOR
H.GEURTJENS
M.C.C.

Stichting Papua
Cultureel Erfgoed
BK / 40 / 58

ONDER DE KAJA-KAJA'S

VAN ZUID NIEUW GUINEA

J.J. ROMEN & ZONEN ROERMOND-MAASEIJK

IN DIT BOEK

deelt de oud-missionaris Pater H. Geurtjens M.S.C., die jarenlang onder de Kaja-Kaja's van Zuid-Nieuw-Guinea vertoefde, zijn ervaringen mede onder dit natuurvolk, gecondenseerd in een lach en een traan.

Alhoewel geen systematisch-ethnologische studie bevatten deze schetsen talrijke gegevens omtrent de zeden en gebruiken van dit menschenras, die toch te samen een interessanten kijk geven in het leven dezer oermenschen. Hij schetst de eerste glorie van den kleinen Kaja-Kaja bij diens feestelijke intrede in de samenleving zoowel als het treurige uiteinde van een oude versleten sukkel, die in 't harde wildemansleven niet meer mee kan. Hij laat ons aanvoelen het onzalig bedrijf der toovenaars en booze geesten, die heel het leven dezer natuurmenschen beheerschen.

Wij huiveren bij de tooneelen van bloedwraak en koppensnellerij, doch deelen ten slotte ook het optimisme van den missionaris, die ondanks alles hoopvol de toekomst tegemoet ziet voor dit hem zoo dierbaar geworden volk.

ONDER DE KAJA-KAJA'S VAN ZUID NIEUW GUINEA

ONDER DE KAJA-KAJA'S
VAN ZUID NIEUW GUINEA

DOOR H. GEURTJENS M.S.C.

J. J. ROMEN & ZONEN, ROERMOND-MAESEYCK

Aan de nagedachtenis van mijn trouwen Vriend en Voorganger te Okaba, den Zeereerw. Pater
JOS. VAN DE KOLK.

Aan den Lezer.

L. S.

De titel zegt genoeg, wat we met dit boek bedoelen. 't Zijn levenservaringen, lichten en schaduwen, die vallen op het leven van een natuurvolk; geen diepe studie, maar tafereeltjes gegrepen uit het leven, zooals zich dat ook hier afspeelt met zijn mengeling en wisseling van wel en wee.

Wat kan nou toch den menschen al dat gedoe van die gore wilden bommen?.... bromde ik wel eens in me zelf.

Anderen gaven 't antwoord. — Mij zijn die menschen, al zijn 't nog zoo'n „vieze wilden", dierbaar geworden, omdat ik hun in hun diepe zedelijke ellende de goede Boodschap van O. L. Heer mocht gaan brengen. Zijzelf zijn me *Amei* (opa of oome) gaan noemen en die naam is juist ingesteld op de golflengte van mijn hart. Daarom stel ik ook belang in alles wat hun aangaat. En wijl er toch zoovelen zijn, wier medevoelen uitgaat naar den pionier in de rimboe en diens werkkring, stellen zij er ook belang in.

Dat weet ik, omdat deze schetsen in de laatste tien jaren in verschillende Indische bladen van verschillende kleur verschenen zijn en daar waren ze overal welkom.

Daarom durf ik vertrouwen, dat ze 't bij U ook zullen zijn.

H. GEURTJENS, M.S.C.

N.B. Om telkens lange en hinderlijke omschrijvingen te vermijden, was het noodig af en toe een Maleisch of Marindineesch woord te gebruiken voor dingen, die in onze taal door geen gelijkwaardig woord zijn weer te geven. Aan 't eind vindt de lezer een lijst dier woorden (in den tekst gecursiveerd) met hunne verklaring.

Van Menschen en Dieren.

Het gaat er beslist gemoedelijk toe in zoo'n wildemansdorp bij ons. Van klassen- of rassenstrijd geen spoor: menschen en beesten leven broederlijk samen. En ja, als ge daar een Kaja-kaja naast een varken behaaglijk in 't zand ziet liggen, ben je wel geneigd te grinniken of de grens tusschen de soorten hier wel scherp getrokken is.

Hoe hij zelf daarover denkt, is niet zoo heel makkelijk uit te maken. Hij heeft nog geen wijsgeerige stellingen in elkaar gepiekerd en de losse feiten waarop hij zijn levensbeschouwing vestigt, botsen volgens onze heilige logica wel eens tegen elkaar; maar dat deert *hem* niet.

Een gelukzoeker, die in de nieuwe wereld had rond gezworven, keerde in zijn heidorp terug en werd gepraamd, toch eens iets van dat vreemde land te vertellen. Eindelijk liet hij zich overhalen en vertelde: Bosschen als daar zijn! uren en uren groot en allemaal boomen zóó dik en die staan nog geen halven vadem van mekaar. En in die bosschen loopen beesten met horens zóó (en hij vademde wijd uit als een wegwijzer). Maar, opperde een der toehoorders, hoe komen die beesten dan tusschen die boomen door? — Wat kan mij dat bommen? — zei de verteller onverstoorbaar....

Zoo moet men bij primitieven ook nooit het naadje van den kous willen zoeken. Hij, de natuurmensch, is wars van alle historische kritiek, die zooveel bloemen van mooie kinderlijke dichting wegmaait.

Dit vooropgesteld, kan men zeggen, dat de Marindinees zichzelf beslist op den koningstroon der heele schepping plaatst: hoog steekt hij in waardigheid uit boven alle dieren. Maar toch is hij met vele dieren heel na verwant; ze hooren tot zijn naaste familie. Volgens zijn oorsprongsverhalen stammen de meeste menschen van dieren af en soms ook wel omgekeerd; niet echter door geleidelijke ontwikkeling, zooals de Darwinisten beweren, maar door plotselinge gedaanteverwisseling en soms ook wel door gewone voortplanting. Doch dat gebeurde allemaal in den ouden tijd, toen de wereld nog uitsluitend of hoofdzakelijk door *déma's* bewoond werd. Die *déma's*, die heden nog bestaan, maar onzichtbaar zijn voor gewone menschen, zijn een soort halfgeesten met wonderbare eigenschappen toegerust.

En zoodoende gebeurde het, dat de Marindineezen verdeeld zijn in talrijke familie- of totemgroepen volgens de verschillende dieren, waar

ze van afstammen. Zoo hebben we de hond-menschen, de varkens-menschen, de slang-menschen, enz. enz. en ook wel de sago- en de klapper-menschen; want ook boomen en planten waren *déma's*, die eertijds soms zeer rare dingen deden en o.a. ook menschen ter wereld brachten.

Nu staan de dieren bij den Marindinees, evenmin als bij ons, allemaal in even hoog aanzien. Wij voelen immers ook heel anders voor een leeuw, een arend of een goudvischje dan voor een ezel, een zwijn, een kwal of een klapekster. De waardeering gaat echter bij hen wel eenigszins in andere richting: voor zwijn uitgemaakt te worden, b.v., is hier een verheerlijking; voor krokodil, kangoeroe of schildpad gescholden te worden, een beleediging; en de slang is hier als overal een verachtelijk beest, behalve dan wanneer ze op de spijskaart voorkomt; maar die eer genieten maar enkele soorten.

Maar of iemand een varken, een hond of een minder edel dier zijn stamvader noemt, daar kan hij zich niets op laten voorstaan, of hoeft hij zich evenmin voor te schamen; de zoon van zijn vader te zijn, wordt hier als geen bizondere verdienste of schande aangemerkt.

Ofschoon de stamvader eener familie van één bepaald dier herkomstig is, toch beschouwt zijn nakomelingschap die geheele diersoort en zelfs dezelver aan- en bloedverwanten als zijn stamouders en familie. Degenen, die b.v. den kasuaris als stamvader beschouwen, noemen thans alle kasuarissen *amei* = opa. In een omgeving van koppensnellers doet het echter zoo bizonder vreemd niet aan, iemand met een kluif van zijn *opa* tusschen de tanden te zien!.... Plichtplegingen van eenigerlei aard toch worden jegens deze voorvaderen niet in acht genomen; alleen worden ze bij sommige feestelijke gelegenheden ten tooneele gevoerd en dan zeer natuurgetrouw ofwel erg fantastisch gestyleerd, voorgesteld. In elk geval vormen ze dan het glanspunt der heele feestelijkheid.

Eigenaardig is 't ook wel, dat het niezen bij zeer vele volkeren als een heel bizondere levensuiting beschouwd wordt. Als wij een onzer kennissen plotseling te keer zien gaan, alsof hij door een kwelduiveltje bezeten ware, dat het deftigst uitgestreken gezicht in een potsierlijken grijns trekt, dan kunnen we niet nalaten onze deelneming te betuigen. Op Kei en Tanimbar heeft men, althans voor kleine kinderen, een geruststelling tegen 't nies-duiveltje als: ik houd je vast! Ik beschut je! of iets dergelijks. De Kaja-kaja, die weinig saamhoorigheid kent, staat ook in dit geval meer op zijn eigen; de aanwezigen trekken er zich niets van aan, maar de niezer zelf roept zijn stamvader aan, door in den toon der niesbui diens naam uit te proesten of den naam van iets, dat met dien stamvader in nauw verband staat, b.v. een varkensnazaat kan verzuchten: kaantjes! een sago-nakomeling: spekstruif!

Wat verder in 't dagelijksch leven de verhouding betreft tusschen menschen en dieren, komt die vrijwel overeen met die der dieren onderling; de hoofdtoon is gemoedelijkheid. Varkens, honden en katten leven vredig en rustig naast elkaar, al gebeurt het wel eens, dat er over een kluif of een stuk klappernoot verschil van opvatting ontstaat en zoo'n zaak even met een klauw of knauw in 't reine wordt gebracht. Dan staan ze een oogenblik tegenover elkaar in een houding van: alleen over mijn lijk! — Maar 't gaat om de knikkers en niet om de eer van 't spel en met die knikkers is er al lang een vandoor, eer er dooden vallen. Een oogenblik later kan men zien, hoe enkele jonge honden heel knusjes liggen te soezen op den breeden warmen rug van een ronkenden erfvijand, een vet varken. Omgekeerd kan men soms een biggetje zich als zoogbroertje zien mengen tusschen een nest jonge honden. Zoo'n viervoetige koekoek heeft echter al even onhebbelijke manieren als zijn gevleugelde soortgenoot: hij is de groote schrokker en slokker en weet zijn zoogbroertjes al heel gauw opzij te dringen....

Eigen is geen vodje; wat het overigens wèl moge zijn, zullen we in 't midden laten, maar het is de spil, waarom heel de Marindineesche levensbeschouwing draait.

Daarom staat in de dierenwereld het varken den mensch het naast. Is het varken, zooals het daar ligt, niet één bonk lekkers, één brok heerlijkheid? En wordt het bovendien niet omstraald door de glorie van moed, kracht en rapheid? De varkens zijn de levende spaarpotjes, waarin de Kaja-kaja gaarne en geregeld zijn klappernootjes offert. Met innig welgevallen aait en streelt hij de aangroeiende rondingen van zijn dierbaren vetlap. Hij krabt hem de ruige huid en 't lobbesachtige beest rekt en keert zich genoeglijk onder de behagelijke krieweling. Met teedere zorg vangt hij de lastige zesbeendertjes weg en drijft daarbij de spreuk dat van 't varken *alles* goed is, wel eens wat héél ver door — volgens onzen smaak....

Ten slotte zijn evenwel al die zorgen, aan 't knorrige diertje bewezen, op hemzelf gemunt. Uiteindelijk is het immers toch voor zijn feestdisch bestemd. Dan zal moeder de vrouw het als gewoonlijk met zijn eigen naam roepen: *„Salol, ma! ma! ma!"* — *Salol,* kom! kom! kom! — Ze zal den grooten klapperdop, zijn etensbakje, lokkend naar hem toeschuiven en er stukken malsch klappervleesch in brokkelen. Doch al deze noodende voorkomendheid is thans laf verraad; want wanneer *Salol* zijn gragen snuit zal strekken om van de lekkernij te smullen, zal daar een man gereed staan, om hem met een zwaren knuppel een welgemikten slag op den voorkop toe te dienen.

Reutelend en stuiptrekkend zal hij neerrollen. Dezelfde handen, die

hem nog pas liefderijk streelden en vlooiden, doorploegen thans zijn lijf met vlijmende bamboemessen! — En de vrouw, die hem van zijn biggedagen af voedde en thans verleidde, zal er hartzeer van hebben. Ze zal heengaan en zich 't heele lichaam insmeren met witte klei ten teeken van grooten rouw, omdat *Salol*, haar lieveling, dood is. De van vet druipende monden der feestgenooten zullen eenparig beamen, dat *Salol* toch zoo'n goed en braaf beest was....

Honden worden ook wel verzorgd, ofschoon minder nauwgezet. — Bestaat er ter wereld wel een grooter trappenhuis dan dat der liefde?.... Jonge hondjes, die mollige, snaaksche robbedoesjes, zijn natuurlijk de lievelingen van allen, vooral der kinderen, die er zoo onbarmhartig mee kunnen haffelen. In zijn glorietijd is hij de vriend van den man en diens trouwe makker op de jacht. Iedere Kaja-kaja heeft dan ook zijn kennel, waarop hij fier is. Dan is zelfs een hondenleven nog zoo kwaad niet en de beestjes zien er welgedaan en naar gelang aanmatigend en brutaal uit. Dan maakt hij ook op de spijskaart een goed figuur: maar zoo'n hulp ter jacht opofferen, staat bijna gelijk met de kip met de gouden eieren slachten. Door deze overweging overleeft menige hond zijn roem: voor de jacht wordt hij te stijf, voor den pot te taai; zijn glorie is vergaan en meteen de liefde van zijn meester. Dan wordt hij de gluiperige dief en de algemeene verschoppeling. — Was hij maar in zijn glorietijd gestorven, dan was misschien zijn uiteinde ook roemvol geweest; dan had men allicht voor hem zelfs een plechtig rouwmaal gehouden als voor een echten mensch!.... Die eer valt den gelukkigen te beurt, die hun juisten tijd van heengaan weten te kiezen.

De poes, die hier nog sedert menschenheugenis werd ingevoerd, kwam en overwon meteen alle harten. Ze is de algemeene lievelinge; kijk maar liever naar de kleurige kraaltjes of de glimmende paarlemoerscherfjes, die haar door een kozende hand om den hals gebonden zijn. Ze houdt zich bedeesd afzijdig van 't openbaar leven, maar als moeder de vrouw klappers raspt voor den sagokoek, zit poes trouw naast haar te spinnen. Ze weet wel, dat er dan voor haar ook wel iets van die lekkere witte vlokjes overschiet. Het vrouwtje weet wel, dat ze met haar fijne tandjes geen harde brokjes kan bijten. *Dóm poes ke!* stom diertje!

Ook de hier sedert kort ingevoerde kippen beginnen meer en meer een plaats onder de huisdieren te veroveren. Dat is een verblijdend en geruststellend verschijnsel voor mijn eigen pluimvee. Nu krijgen ten minste de honden thuis de les ingeprent, dat dat geen spek is voor hunnen bek. — Die scharrelen hun kostje wel op, maar krijgen ook nog wel een opengeslagen kokosnoot die ze met hun scherpen snavel netjes leegbeitelen.

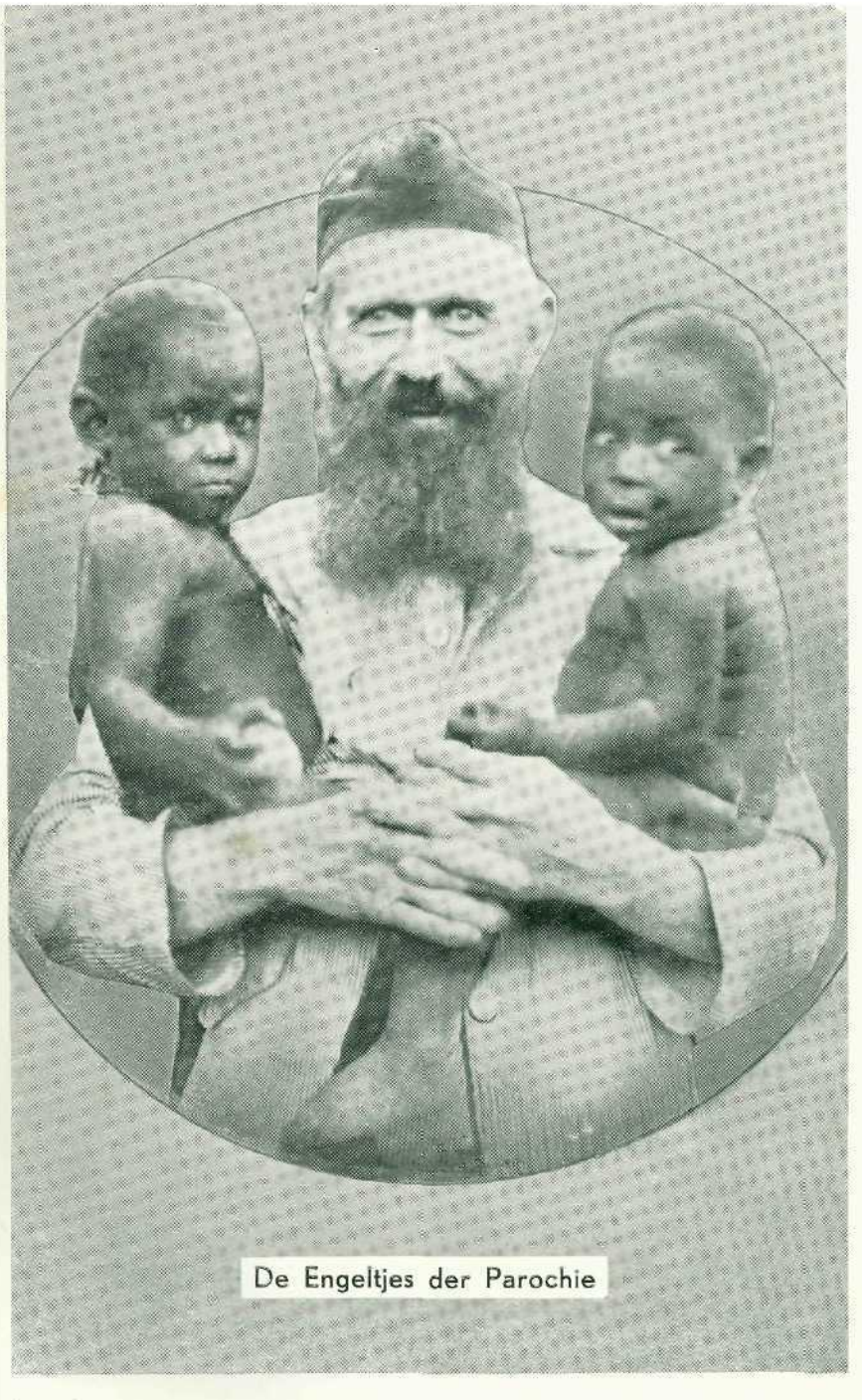

De Engeltjes der Parochie

Ik zag zelfs meermalen een zorgzame „pofmoeder" [1]) een zwaar stuk van een termietheuvel huistoe zeulen, om het voor haar kuikentjes in brokjes te slaan en er de malsche witte mieren als een fijne snoeperij voor de kleine pluimballetjes uit te hutselen.

Wat hier huisdier heet, is dat ook in den vollen zin des woords. Ze gaan evenals de andere huisgenooten het huis vrij in en uit en worden elk met hun eigen naam genoemd.

In elk dorp loopen veel meer honden en varkens rond dan menschen en toch zal niemand buitendorps op vriendenbezoek zijn geweest, of hij brengt als zeer gewaardeerd geschenk een big, een jongen hond of een poesje mee. Als 't heel dik aan is en in 't zelfde totemverband, ook wel een kind. Dat is weer in dezelfde opgaande lijn van 't trappenhuis.

Goedmoedigheid en gemoedelijkheid vormen dus den boventoon in den omgang tusschen menschen en dieren. Geen beest, dat een kind kwaad zal doen; ze laten zelfs heel vertrouwelijk met zich sollen. De Kaja-kaja plaagt ook zijn beesten niet. Als ze 't hem soms eens wat te lastig maken, kan hij wel een grooten mond opzetten en geweldig schelden en dreigen, slaan of schieten zelfs; maar geen nood dat hij raken zal, als hij iets te pakken heeft, waarmee hij kwaad kan.

Daar zijn evenwel twee vergrijpen, waarvoor elk beest zich in acht te nemen heeft, want daarvoor bestaat geen genade: Ge zult het eten van uwen baas niet stelen en: Ge zult de plaats rondom zijn huis niet bevuilen. — Daar heeft elk beest zich aan te houden, als hem aan de gaafheid zijner huid nog iets gelegen is. Het overtreden dezer geboden stortte zelfs Keesie in 't verderf.

Een kapitein van een K. P. M.-boot [2]) had een aapje aan boord en dat was hier een nog heelemaal onbekend beest. De belangstelling was groot en de kennismaking zóó hartelijk, dat de kapitein Keesie, zoo heette de aap, aan de lui meegaf. Als Keesie binnen kwam, lachte de heele familie, want Keesie zat vol grappen en kluchten en werd verwend en vertroeteld. Tegen die weelde was hij niet bestand; ze maakte hem overmoedig; hij dreef alras de vertrouwelijkheid te ver. Hij ging neuzen in alle mandjes en korfjes, waarin de lui hun eten bewaren. Als er een lekker hapje in zat, hing het aan den hoogsten paal niet meer veilig. Tegen zoo'n onhebbelijkheid wogen al zijn schoone hoedanigheden en talenten niet op en meteen was zijn doodvonnis geteekend. En daar was zelfs te Bogor niets aan te doen!.... [3])

---

[1]) Wijl hier alle spijzen op 't vuur gepoft worden, heet een pleegmoeder hier ook: pofmoeder.

[2]) K. P. M. = Koninklijke Paketvaart Mij., die met haar schepen het verkeer onderhoudt, door heel den Indischen Archipel.

[3]) In Indië bestaat nog de doodstraf. Doch een ter dood veroordeelde heeft altijd nog het recht aan den Gouverneur Generaal te Bogor (= inheemsche benaming voor Buitenzorg) om genade te vragen.

Wat andere dieren betreft, die niet tot de huisdieren behooren, die hebben eenigszins hun eigen lot in handen. Willen ze tot den huiselijken kring toetreden, dan worden ze daar met de varkens en honden en poesen als gelijkberechtigden opgenomen. Tam-gemaakte dieren treft men echter zeer weinig aan. Willen ze dat niet en blijven ze stug en eenkennig, dan zijn ze te beklagen. Dan worden ze als een zonderling stuk speelgoed geplukt, gestompt en getrokken om er aan kluchtige geluiden of gespartel uit te halen wat er uit te halen is. Dan kent de Marindinees geen medelijden: 't is immers maar een beest en hij denkt er niet aan, dat een beest ook gevoel kan hebben.

Tegenover zijn soortgenooten gaat bij den natuurmensch het medelijden al niet ver; tegenover dieren bestaat het heelemaal niet. We hoeven ons daarover niet te verwonderen, integendeel. „Reine menschelijkheid" is heusch niet veel zaaks en de hoogste beschaving verfijnt hoogstens de uiterlijke vormen. Of een wilde een paar koppen snelt of een geslepen financier door een zgn. handige beursspeculatie of handelsmanipulatie enkele dozijnen gezinnen in 't verderf stort.... Neen, reine menschelijkheid alleen brengt ons niet ver boven 't dier uit; daarvoor moeten we boven onze eigen bedorven natuur uit en alleen de genade Gods stelt ons op ons ware standpunt: een weinig beneden de engelen....

In nieuwe Banen.

Laat ik nu eens gaan beweren, dat „donker" Zuid Nieuw Guinea geen schaduwzijden zou hebben! — Waar ga je zitten? — Maar een interessant land blijft het toch en het volk zoowel als het land. Ook voor den Bestuursambtenaar. Het gaat er hier niet om, een min of meer gedweeë bevolking te mennen in 't gareel van zooveel en nog wat wetten en bepalingen: hij moet ze hier als 't ware nog met de lasso vangen, ze temmen, van verdierlijkte wilden fatsoenlijke menschen maken. 't Is orde scheppen in een baaierd. Een werk vol verrassingen en avontuur, doch zwaar, soms ruw zelfs, maar vaak ook zeer dankbaar. Welke ambtenaar met idealen in zijn ziel zou daarvoor niet voelen!

Met onzen Aspirant Controleur, den Heer A. Jansen, die daarvoor heel veel voelt, togen we naar Wambi, hoofd en hart vol van een grootsch programma.

Daar zou plechtig de eerste school geopend worden: de eerste inrichting voor onderwijs sedert Wambi geschapen werd, zouden we daar gaan inwijden. Als je op zoo'n taak uitgaat, is 't of je springveeren onder je zolen hebt....

Tevens zou er zielentelling gehouden worden. Enkele politiemannetjes waren al een paar dagen vooruit gestuurd, om te zorgen, dat er zelfs geen kat van honk zou zijn. Bij zoo'n zielentelling wordt dan tevens de kans waargenomen om een partijtje „eeuwige banden" te smeden. Ja, je moet hier beslist alles voor allen zijn en soms ook al huwelijksmakelaar.

Een der vele misstanden hier is, dat het huwelijk op erg losse schroeven staat en dat de oude lui er de meisjes veel te lang van terughouden. Zoo'n pootige jonge-meid in huis kan heel wat werk verzetten en die hulp wil men niet gaarne missen. Begrijpelijkerwijs denken de jongelui daar heel anders over en staan er bovendien nog genoeg andere bezwaren tegenover, om te trachten ook daarin verandering te brengen.

Als eenieder dan in geduldige afwachting op zijn eigen stoepje zit, begint de volkstelling. Huis voor huis wordt er uitgevischt en opgeteekend *who is who* [1]*);* de familiebetrekkingen ontward en zooveel doenlijk tot meer algemeen gangbare begrippen herleid. Wat er één vader of moeder noemt, is vaak maar oom of tante en soms heelemaal geen familie; en wat iemand zijn spruit of bloedeigen kroost beweert te zijn, heeft hij misschien met pijl en boog op sneltocht geroofd in 't verre binnenland.

Treffen we in de familie een huwbaren zoon of dochter, dan wordt die even 't hart gepolst en b.v. zoo'n aanminnige schoone toegesproken en heel bescheiden gevraagd: „Zeg, zus, hoe heet jou vrijer?"

„O foei, *toean,* dien heb ik geen!"

„Och kom, zoo'n flinke meid en dan geen vrijer te hebben?"

„*Toean,* ik blijf eeuwig ongetrouwd, de mannen zijn allemaal lastig en kribbig; ik wil er geen een...."

„Daar meen je niks van, noem hem maar eens heel stilletjes."

Dan flapt ze met een halven zwaai haar betelpruim uit, zet een toetmondje en met kloppend hart fluistert ze den naam.

Die naam wordt het dorp in gekraaid, om den aanbidder op te roepen. Deze komt weldra aanslungelen, beduusd en bedremmeld alsof hij een potje gebroken had. Maar men tracht hem op zijn gemak te stellen: „Tjonge, tjonge! wat ben jij een kraan van een vent, zoo keurig opgesierd! (En terwijl je eigen neus heftig protesteert, krult de zijne van welbehagen.) Bij jou past een flinke vrouw. Is dit lieve bruidje niet juist iets voor jou?"

Dat heeft hijzelf natuurlijk al heel lang gevonden en verlegen het hoofd afwendend, trekt hij hoog de wenkbrauwen op of zuigt even sissend met de lippen als bescheiden blijk zijner hartgrondige instemming. En zoo worden ze dan over den dijk heen geholpen.

---

[1]) wien men voorheeft.

Het gaat echter niet altijd zóó vlot. Doch zoo'n tegenvaller wordt dan alweer benut, om den lui aan 't verstand te brengen, dat er bij een zoo geheel persoonlijke aangelegenheid door niemand dwang mag worden uitgeoefend; en we geven daarvan het loffelijk voorbeeld.

Komt evenwel de zaak gelukkig voor elkaar, dan worden een paar dagen later al die trouwlustigen ontboden op het kantoor (= ons raadhuis). Ten einde hun eenig begrip van den ernst en 't gewicht der zaak bij te brengen, worden ze dan opgeschreven in een groot boek, waarin ze zelf ook een vuilen blauwen duim mogen afdrukken. Daarna krijgen ze van den ambtenaar van den burgerlijken stand een flinke pruim tabak en van den pastoor een korte pittige preek, die wel zeer vroom is, maar uitsluitend op Kaja-kaja-ooren berekend! En dan gaan ze.... netjes gearmd.... Oh nee! stoeiend en stoeberend bolderen ze 't kantoor uit; de meisjes klissen bij elkaar en de jongens eveneens, maar allen met een blij hart keeren ze huiswaarts om de *lune de miel* [1]) te zien schijnen en „wittebroodjes te weeken...."

Zóó ver is de kustbewoner toch al in beschaving gevorderd, dat hij minstens één kenteeken heeft, dat hem beslist van den ongerepten oermensch onderscheidt: hij is aangeslagen in de belasting. Al sedert meerdere jaren wordt die van hem opgevorderd in den vorm van kokosnooten. Heeft in een dorp eenieder zijn part bij elkaar gesleept, dan wordt alles ter plaatse geveild en komen de duiten in 't laadje van Moeder de Kompanie. Het is dus van belang de lijst der belastingplichtigen goed bij te houden en daartoe biedt zoo'n volkstelling ook alweer een goede gelegenheid. Wordt er iemand aangetroffen, die daarvoor in aanmerking komt, en wiens naam niet op de lijst prijkt, dan is dat alweer een bof voor de schatkist. Het gebeurt echter ook, dat er namen op voorkomen, waar niemand meer naar luistert. Waar zijn die gebleven? Overleden of verhuisd wordt als geldige reden voor iemands verdwijnen aangenomen; een eenvoudige onbekendverklaring gaat er niet zoo grif in. Meestal blijkt dan na heel wat parlevinken, dat degeen, dien de fiscus al dankbaar begroet had als medetorser der algemeene lasten, het eentonig vond, zijn heele leven lang naar een zelfden naam te luisteren en daarom maar weer eens een anderen genomen heeft. Dat zoo'n dubbelganger heel wat gehaspel kan teweeg brengen, zal duidelijk worden, als men weet, dat het zich voorstellen en kennismaken in deze maatschappij een heel ingewikkelde zaak is. 't Zal beter worden, als naamkaartjes meer in zwang komen. Voor zeer velen toch is 't volstrekt *pomali* en onbetamelijk in tegenwoordigheid van anderen eigen naam of dien van sommige na-

---

[1]) honingmaan = wittebroodsweken.

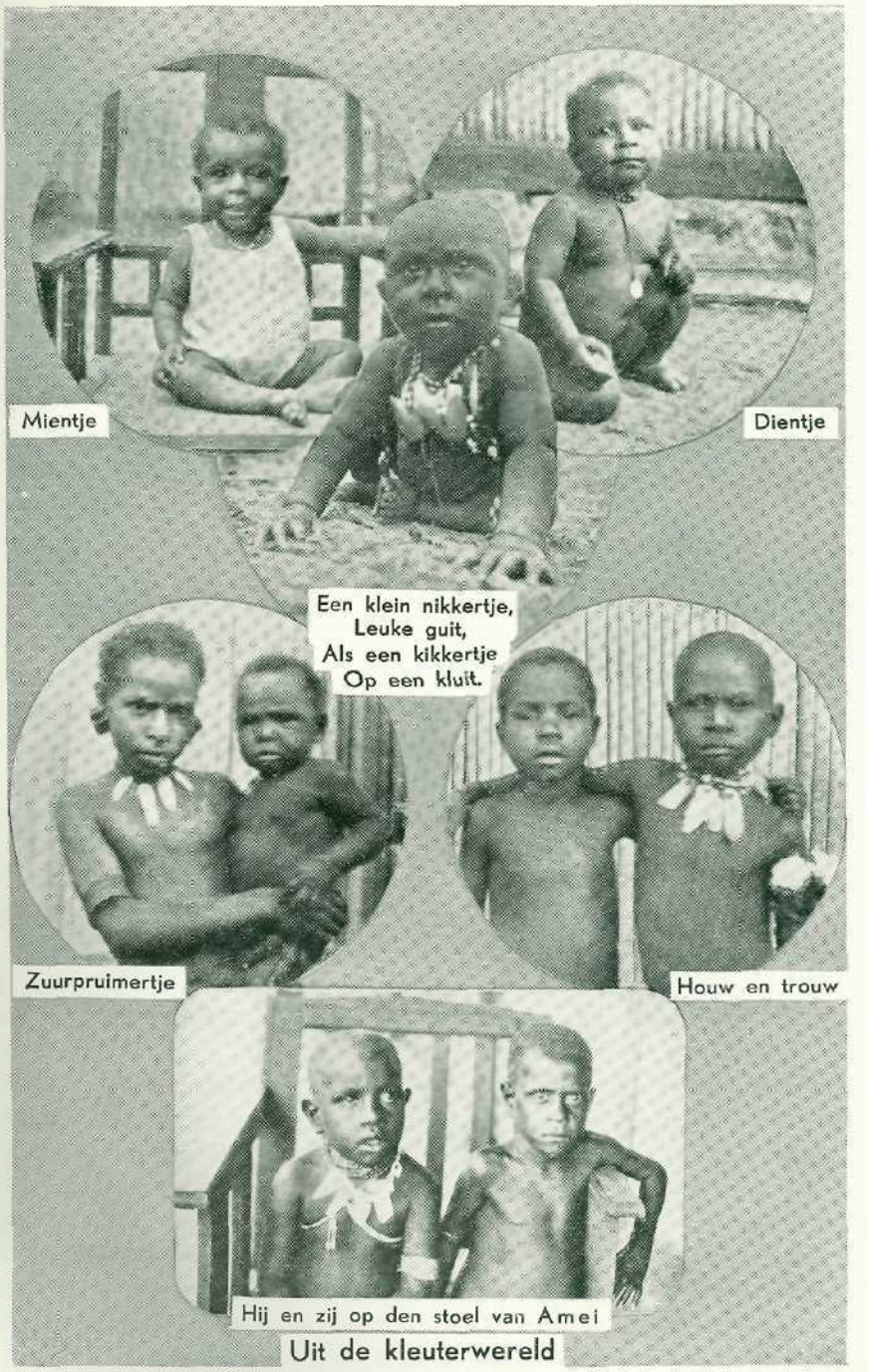

Uit de kleuterwereld

bestaanden te vernoemen. Heeft men dan een „fijne" voor zich, die niet zoo maar over zijn gemoedsbezwaren heen te helpen is, dan moet er vaak uit een heel anderen hoek iemand opgeschommeld worden, om even een paar namen neer te komen zeggen. Om de zaak gemakkelijk te maken, komt er nog bij, dat velen er meerdere vocatieven tegelijk op nahouden.

Onder al die bedrijvigheid teekende ik naarstiglijk op, wie in aanmerking kwam, om deel uit te maken van de in te stellen Wambische schooljeugd. Ofschoon we geen H. B. S. maar veeleer een soort bewaarschool gingen openen, nam ik toch zooals hier overal gebruikelijk is, de leeftijdsgrens heel ruim. Het hoofddoel toch dezer scholen is niet den Kaja-kaja vertrouwd te maken met de kunstgrepen en foefjes van wis- en stelkunde, maar, zooals dat heet, maatschappelijke en christelijke deugden bij te brengen, of zooals onze Gezaghebber de Heer Wenting zegt: er geen geleerde koppensnellers van te maken maar fatsoenlijke menschen.

Dat hadden de oude slampampers ook al lang geschoten en waren er op uit geweest den kinderen een ouwelijk voorkomen te geven. Al verstaan ze de kunst van 't grimeeren niet, toch hadden ze daar een foef op gevonden. Men weet, dat de Kaja-kaja's volgens ouderdom in verschillende klassen zijn ingedeeld, en elke klas heeft haar eigen kenmerkende versieringen en opschik; zoo'n soort uniform dus. Voor de jongens is dat, tot ze volwassen zijn, niet veel meer dan een dikke laag roet. Voor de meisjes is dat echter heel wat omslachtiger en dus heel wat meer opvallend en voor ons beslist een leuk gezicht: de hummelepummeltjes van 9 of 10 jaar in toilet van de groote zus; halfwassen bakvischjes als huwelijkscandidaten! 't Deed denken aan Onnoozele-Kinderen-dag.

Kleurig en vroolijk was de opschik van de nieuwigheid, glimmend en druipend van den olie; 't gezicht rood, geel en zwart geverfd en 't heele lichaam blinkend gepolitoerd met ranzige klapperolie.

Ook kwamen er rekesten los. Waarom moesten die opgesierde meiden nog schoolsche wijsheid opdoen? Die hadden ze heelemaal niet vandoen om sago te kloppen en dat was toch haar eerste levensdoel. Ze stonden daar in al de glorie van haar fleurigen opschik en de *toean* zag toch, dat ze allemaal *wahoeki* (opgeschoten meisjes) waren. En dien opschik mochten ze ook niet meer afleggen, want, *toean*, dat is zoo onze overlevering en wij Marindineezen weten, dat het zoo blijven moet, want het staat vast: zoodra wij onze versieringen niet meer dragen, zullen onze klappers geen vruchten meer voortbrengen.

Zooveel mogelijk werd aan de bezwaren tegemoet gekomen. De grootere kinderen zouden altijd, wanneer haar hulp noodig was, verlof krijgen om de school een keertje te verzuimen en niemand zou gedwongen worden zijn nationale dracht af te leggen, zelfs de namaak „huwbare meisjes" niet.

Een zestigtal leerlingen werd thans naar 't schoolgebouw gestouwd, waarboven de vaderlandsche driekleur wapperde en klapperde als juichte ze met vroolijk handgeklap de blijde intree toe.

De schoolbanken stonden gereed en ik verzocht de nog erg schuchtere jeugd, wijl ze niet giste wat in dat groote hok met haar gebeuren zou, zoo vriendelijk te willen zijn, plaats te nemen. Maar lieve Hemel! ik vergat de gebruiksaanwijzing en dat ze nog nooit zulke meubels gezien hadden. Schichtig als katten klommen en sprongen ze boven op de schrijftafels: de jongens al dadelijk brutaal uitgelaten, de meisjes dicht tegen elkaar gehurkt, zaten daar schuw te schurken en te draaien. En met al die dik met olie en roet ingesmeerde lijven waren mijn mooie spiksplinternieuwe schoolbanken meteen gepolitoerd! Maar alla, op de houding werd vandaag nog niet zoo fijn gelet. Rondom op de ter halver hoogte reikende wanden zaten als roestende kippen, elkaar verdringend, de belangstellenden die binnen geen plaats vonden of meer overzichtelijk wilden genieten. Ik hield een korte maar des te aandoenlijker toespraak, waarin ik er op wees, dat ze voortaan niet meer moesten leven als zwijntjes, maar dat ze echte menschen moesten worden. Dat ze trouw naar school moesten komen, omdat anders hun papa's op 't matje zouden moeten verschijnen bij Toean Bestuur en zijzelf daarvan den wederomstuit zouden voelen in een vaderlijk pak slaag, enz.

Nu was 't voor 't Opperhoofd het oogenblik om aan de schoolcommissie den eerewijn te schenken. Maar de man was zoo onder den indruk, dat hij dat heelemaal vergat.... Maar de schooljeugd moest in elk geval flink onthaald worden, om haar den smaak voor 't onderwijs bij te brengen. Een feest zonder feestvarken is op Zuid N. Guinea niet denkbaar en we hadden ons dus de welwillende medewerking van een groot vet zwijn verzekerd. Maar knorretje kon dat alleen toch ook niet af. Rijst vinden de kinderen hier wel een lekkernij, maar hoe kregen we zoo'n hoop rijst gekookt? In de Kaja-kaja-keuken is koken volstrekt onbekend en dus ook potten en pannen. Het eenige potje wat ze kennen, is een klapperdop, waarin men ze vaak schelpdiertjes ziet koken. Maar ga in zulke potjes maar eens rijst koken voor zoo'n gezelschap: de nieuwbakken schoolkinderen benevens hun gasten de schooljeugd van Okaba en Sangasee! Ja, de loopbaan van een missionaris is begroeid met de distels en doornen van moeilijke vraagstukken. We zagen dus af van 't plan om ze door een rijstberg heen te laten eten en zoo het beloofde land van 't onderwijs binnen te voeren. Werd besloten door een paar deskundigen oliebollen te laten bakken op groote schaal. Den heelen voorafgaanden dag tot laat in den nacht werd daaraan met veel animo door twee ploegen gewerkt. — Van buiten zaten ze allemaal dik onder den olie, als ze nu

van binnen ook nog vol oliebollen zaten, ging het beslist gesmeerd de nieuwe banen der beschaving op. Dat gleed er dan ook heel gewillig in en toen ze daar zaten, de eene hand vol suiker en de andere vol oliebollen, kwam de losse stemming er meer en meer in. De schoolcommissie behandelde hen als jonge musschen: zoolang ze wilden gapen, voerde die maar. Zelfs de belangstellende ouderen moesten de behulpzame hand en tand bieden, om deze bergen van heerlijkheid te verzetten. Dat deden ze met overtuiging en toewijding.

Als slot kwam nu een soort prijsuitdeeling op voorschot. Buiten was een bed gespreid van groene klapperblaren en daarop lag het varken door den grootsten gemeenen deeler verdeeld, in smeuïge malsche brokken uitgestald. Daaruit mocht ieder een stuk naar eigen gading uitkiezen, hetgeen zeer ordelijk geschiedde met kort en goed overleg.

De meisjes zaten nu al gauw, natuurgetrouw, knusjes tesamen gehurkt bij kleine vuurtjes te poffen en te roosteren. Het instinkt der huishoudelijke zorg.

Van 't varken is alles goed, zegt de boer. Dat geldt niet minder in Marindland. De robbedoezen van jongens hadden de blaas als een voetbal opgeblazen en daarmee waren ze nu aan 't tollen en rollen in brooddronken uitgelatenheid. Geen voetballend elftal had ooit doller pret en hartelijker bijval.

De jool werkte aanstekelijk en alras waren de jonge mannen even dol aan 't buitelen, tieren en joelen in een spiegelgevecht met groene takken, waarmee ze elkaar onder veel knaleffekt vrij onschuldige klappen toebedeelden. Onderwijl werden de meer bezadigde toeschouwers nog getrakteerd op een flinke pruim tabak met *pinang*, zoodat allen een gunstigen indruk van den eersten schooldag mee naar huis namen.

Het was werkelijk een geslaagd feest en wat hoofdzaak is, een stap verder naar de beschaving en de kerstening van dit volk.

Op de Film.

Daar is op Zuid N. Guinea gefilmd. Dat is toe te juichen, want de Marindinees, als eigenaardig type van het geslacht *oermensch* behoort tot de verdwijnende soort. Maar nu zal hij voortleven op het doek. In de *bioscoop* zal men hem zijn eigen leven zien leven, zooals het woord zelf belooft.... [1])

En toch, hoe levenloos, hoe dood zullen die trilbeelden zijn! — De

[1]) Het woord *bioscoop*, van 't Grieksch afgeleid, beteekent letterlijk: levend zien.

hen omgevende, de belevende atmospheer, de bezielende stemming missen zij. Geen film is gevoelig genoeg om die op te nemen. Dat kan alleen een fijngevoelig menschenhart en dan nog niet als momentopname, maar slechts bij lange, veelzijdige belichting.

Herhaaldelijk heb ik dat ondervonden, wanneer ik in gezelschap van vreemdelingen een kampong van inlanders bezocht.

Enkele naakte kleuters zitten in de leem te dabben. Ze zien den *toean* komen. Ze laten hun leemballen in den steek en dol uitgelaten gierend: *toean aieeh!* komen ze aanholderdebolderen.

„Ajakkes! wat een vieze nikkers!" bromt de vreemdeling.

En zijn woorden kwetsen mijn hart. Ziet hij dan boven die vieze besmeurde lijfjes niet de kralende oogjes schitteren, waaruit de ongekunstelde blijheid straalt van een onbevangen kinderzieltje? Het nikkertje heeft eerst zijn kleertjes niet netjes in de plooi getrokken om mijnheer beleefd goeden dag te komen zeggen. 't Natuurkind heeft iets blijs gezien en 't is opgesprongen als een vogel in een zonnestraal.

Bij een volk, welks levensuitingen zoozeer verschillen van de onze, moeten wij den bezielenden geest doorschouwen, om ze te kunnen beoordeelen. Zoo'n blik in een wildemansziel biedt bij lange niet altijd een verheffend schouwspel! Maar des te dankbaarder aanvaarden wij 't mooie, wat ze ons toch ook vaak te genieten geeft.

Indalee is een vrouw, wier glorietijd voorbij is. Aan opschik doet ze maar heel weinig meer en ziet er dus wel erg kaal uit. Het haar is niet aangevlochten, maar hangt in dunne tresjes ordeloos om 't ronde hoofd. Als eenige versiering staan als striemen over haar dikke lichaam de biezige lidteekens van vroeger ingekorven lijnfiguren. Maar zoo'n echt zorgzaam moedertje is zij en de goedmoedigheid straalt van haar steeds glimlachend bolle gelaat.

Ze zat neergehurkt in 't zand vóór haar hut. Haar bedrijvige vingers wriemelden in een bundel van wel duizend sliertende biesjes, die allemaal wortelden in een langwerpig vlechtwerk, dat geleidelijk daaruit groeide. Met evenveel teederheid en ingetogen liefde als de blanke moeder in een stil hoekje aan al die snoezige kleine poppedingetjes prutst van haar wiegewereldje, vlocht *Indalee* haar *kaboe*, haar wiegemandje, dat meer op een nestje dan op een wiegje geleek; zoo kunstig ook, doorvlochten met mooie figuren in fraaie heldere kleuren.

„Wel, wel, *Indalee*, wat maak je daar toch?" vraag ik naar den bekenden weg.

Ze loenscht glunderend omhoog. Haar heele wezen straalt van geluk. Ze is gevleid door mijn belangstelling. Haar onderkaak vooruitschuivend,

opdat het drabbige betelkauwsel er niet over zou zwalpen, fluistert ze heel zachtjes met een blik van vertrouwelijke verstandhouding: *„Kaboe ke"* (een wiegemandje).

Nog vaak heb ik haar ietwat plagerig gevraagd, als ik *Indalee* bij haar hut zag, of de *kaboe* nog niet klaar was. En dan lachte ze goedig, dat heel haar lichaam schudde.

Eindelijk op een morgen kwam de kleine *Joweng* met oogjes schitterend als de paarlemoerschelpjes om haar hals, me tegemoet gesprongen: *„Hon-a-hon épé!"* (de kleine is er). Voorthuppelend aan mijn hand bracht ze me bij 't afgelegen kraamhutje.

Daar lag op een matje op den grond zoo'n klein rozig mormeltje, de oogjes stijf dichtgeknepen, met gebalde knuistjes en gekromde beentjes in de lucht te turnen, als een hulpelooze kever op zijn rug. In stille devote bewondering zat de moeder ernaast in 't zand.

En ik jokte, zooals bij ieder wiegje gejokt wordt, dat het toch zoo'n aardig, snoezig, mooi hummeltje was! Een mooien Christennaam zou ik hem geven in de kerk. Hij was immers ook mijn *azeb* (kleinkind) en *amei* zou hij later tegen mij zeggen.... *Indalee*, met van moederweelde stralend gelaat, trok telkens de wenkbrauwen hoog op, ten teeken van instemming.

Den derden dag zou ik den kleine doopen. Maar dat ging nog niet zoo vlot. Ik trachtte een der gekleede, dus meest vooruitstrevende vrouwen te overreden, hem naar de kerk te brengen. Sommige weigerden botweg; andere verzonnen een smoesje om stilletjes te verdwijnen.

't Was geen onwil, maar hoe moest dat nu eigenlijk? — Moeder en kind toch, vooral 't pasgeboren kind, zijn gevaarlijk voor hun omgeving en moeten zich eenige weken volkomen afgezonderd houden in 't kraamhutje buiten 't dorp.

Kon dat dan zoo maar? Zouden degenen in wier nabijheid ze kwamen, dan niet ziek worden of dikke beenen krijgen?....

Nu ja, men is al over veel dingen heen; zoo nog lang niet altijd van harte, men volgt toch de nieuwigheden. Er valt niet meer op te roeien tegen den frisschen stroom, sedert de dammen zijn weggebroken van koppensnellerij, geheime sekten en ritueele ontucht, welke de Marindineesche samenleving maakten tot een rotten stinkenden poel.

Maar hoe moest dat nu? Kon men zoo'n pasgeboren kind dan zoo maar naar buiten en onder de menschen brengen?

Eindelijk vond ik een gekleede vrouw, die zich volgzamer toonde: ze ging althans mee. Maar in plaats van 't kind naar de kerk te brengen, overreedde ze *Indalee* het zelf te doen. De goedmoedige *Indalee*, eerst wat kopschuw voor 't idee, liet zich toch overtuigen.

Maar nu zou een buitenstaander allicht uitgeschreeuwd hebben: Hoe moet dat nu? — Kan dat zoo maar?....

Indalee was er immers op geen stukken na, — wat? — op alles na op gekleed, om een kind ten doop te brengen.

Kon men zoo dan in de kerk verschijnen?

Voorzichtig legde zij den kleine in 't mooie nieuwe mandje. Ze sloeg den draagband om haar hoofd, zoodat het korfje met haar schat voor haar borst hing. Om hem tegen de zon te beschutten, hing de vrouw haar een mat op het hoofd en langs een grooten omweg, ver over 't strand, alsof ze iets misdeed, wandelde *Indalee* naar het kerkje.

Daar zat ze voor 't altaar, zij enkel gehuld in haar ruwe mat, terwijl de kleine als doopkleedje droeg een laag gele leem, waarmee hij geheel was ingesmeerd. Met hoeveel liefde heeft *Indalee* hem die leem over 't tengere lijfje gewreven, om het voor booze invloeden te behoeden!

Ik doopte haar lieveling Pius en daarna hing ik hem om den hals een blinkende medalje en een snoer roode kraaltjes: „heel kleine!" vroeg het bezorgde moedertje, opdat ze niet zouden knellen in 't teere lichaampje.

En *Indalee,* de goede trouwe ziel, was blij en gelukkig en glimlachte mij dankbaar toe. Ze wist, dat ik het goed met haar meende en begreep, dat ik haar kindje goed gedaan had....

Laat dat nu eens verfilmen!

Velen zouden roepen: bah! en foei! wijl hun blik niet kan heenzien over de voor hen zoo vreemde of zelfs stootende uiterlijkheden; en mijn hart zouden ze kwetsen, want ik vond het zoo treffend en zoo roerend, hier in mijn armoedig schuurkerkje deze opdracht aan God van de eerstelingen van een wild volk.

Het goede Hart.

De Marindinees noemt zich te graag de *anem ha,* dat in zijn mond zoo iets moet beteekenen als *Uebermensch.* Bekeken van 't standpunt van ons, gewone doorsnee menschen, zouden we eer geneigd zijn te zeggen, dat hij onder de andere beesten van zijn land de *primus inter pares* is, de eerste onder zijn gelijken. — Thans wordt er echter flink aan gewerkt, om hem ook naar onzen standaard een beetje op peil te brengen en dat beteekent in de Marindineesche levensbeschouwing een heele omwenteling.

Wanneer de Kaja-kaja b.v. met zijn betere helft een hartig woordje te spreken heeft, dan meent hij dat meestal ook met hardhandige gebaren te moeten onderstrepen. Onlangs nog had *Watil* in zoo'n geval zijn huis-

kruis een pijl door 't been geschoten, zoodat een heel stuk van de punt onder 't vleesch afbrak en diep in de wonde bleef steken. — Dat werd niet op peil geoordeeld en *Watil* werd in de gelegenheid gesteld, daar eens kalm over te gaan zitten piekeren. Maar *Watil* wàs niet mak en werd in zijn hok ook nog lang niet tam. Ja, en toen kreeg hij er van den „sterken arm" tien met de rotan ter bevoegder plaatse. [1])

Voor die terechtwijzing was *Watil* zóó gevoelig, dat hij hartgrondig beloofde het nooit weer te doen.

Een paar dagen later zag ik een vrouw wijdbeensch op mijn huis komen aanstappen. Aan de trekkende mondhoeken en den starren blik merkte ik al, dat ze een pak op haar hart droeg. Een onweerswolk die naderde....

Ik hoorde ze echter de trap niet komen opstuiven en ging eens kijken, waar ze bleef. Vóór 't huis was ze niet te zien; achter evenmin. En toch stond in de verte een andere vrouw al maar te wijzen, die zich al verkneukelde in 't geval: een heibeltje, een afwisseling in 't saaie kampongleven.

Eindelijk daar stond ze bij de trap. Ze was heelemaal rond om 't huis geloopen. Met een sip en beteuterd gezicht stond ze daar, wreef over armen en beenen en sloeg het zand af, dat op haar bezweette lichaam groezelde.

„Wel *Winai*, vroeg ik, wat is er aan de hand?"

Geen antwoord. Een beetje zenuwachtiger bleef ze maar wrijven en strijken, alsof ze vol pijnlijke plekken zat.

....„Oh ja, *toean*, — en met een halven zwaai, — ik heb hier huiduitslag, maar 't is al niet erg meer."

„Dan zal 't gauw verholpen zijn; kom maar eens hier."

Met de spatel gaf ik haar een paar vegen zalf op de zeere plekken, die „al niet heel erg meer" waren en zei: „wrijf nu maar eens goed in". En zachtjes voegde ik eraan toe: „en vertel me dan maar eens wat je eigenlijk op je lever hebt."

„*Toean*, als *Dajoe* (haar echtvriend) me weer slaat, zal ik het komen zeggen, maar nu nog maar liever niet."

„Da's goed en dan zal ik *Dajoe* alvast aanzeggen, dat hij zich wachten moet, daar te gauw mee te beginnen."

Dajoe nam de vermaning heel deemoedig ter harte en voerde als verzachtende omstandigheid aan, dat hij enkel maar heel eventjes met de hand getikt had, niet eens met een stok!

---

[1]) Op weerbarstige gevangenen worden in Indië lijfstraffen toegepast en wel een aantal slagen met een rotanroede.

Nu ja, zoo'n Kaja-kaja-handje is ook niet precies van fluweel en 't is te begrijpen, dat zijn vrouwtje na enkele van die tikken op de gedachte kwam: wacht maar even, ik zal jou gunnen, waar *Watil* dezer dagen van gelust heeft....

En met opgestoken zeil was ze naar mijn huis gestevend in de hoop, dat ik dan wel zou zorgen, dat *Dajoe* het ook eens even met den „sterken arm" aan den stok kreeg. — Want die stok vooral had indruk gemaakt en niet alleen op *Watil*....

Maar ze was al te ver door den wind geloopen; het kokende bloed was al te veel afgekoeld. Besluiteloos en met haar eigen verlegen, was ze toen eerst nog eens rond om 't huis gedrenteld en toen ik haar trof, was 't goede hart alweer boven gekomen en wàt blij was ze, een uitvlucht gevonden te hebben, om haar figuur te redden. Zij wilde dan toch maar liever een paar vegen zalf hebben over zeere plekken „die al niet erg meer" waren, dan dat haar echtvriend er misschien zou krijgen zooals *Watil* ze gehad had en die nu op de tongen van alle vrouwen nog nakletsten....

Laat dan de Kaja-kaja's zijn wat ze willen, als wij zulke dingen beleven, dan zeggen we weer: er zit toch een goede grondslag in en met Gods hulp is er toch wel iets van te maken.

Van trouwen en houen.

Toen eenmaal door de hooge Regeering besloten was, het mogelijke te doen om den Marindineeschen volksstam van een wissen ondergang te redden, gold de stelregel: *aux grands maux les grands remèdes.*[1]) In zulke gevallen toch maken zachte heelmeesters stinkende wonden. Bizondere bepalingen werden getroffen en ook de huwelijkswetgeving werd daarin betrokken.

Bij 't Marindineesche „Houwelijk" en 't trouwen waren houw en trouw deerlijk in de knel geraakt en dit had alweer zijn noodlottigen weeromstuit op de voortwoekering der besmetting, waaraan de stam dreigde ten onder te gaan. Om dit kwaad te keeren, werd o.a. besloten, dat ook het gewone *adat*-huwelijk bij den ambtenaar moest worden aangegeven.

Nu is in een land als het onze een ambtenaar geen soort automaat, die met een druk op den knop elk gebaar of misbaar met een wet of reglement tot oirbaar of misdadig stempelt. Hij moet hier nog meer de *papa* zijn, die gemoedelijk met de menschen weet om te gaan, die weet

---

[1]) Voor de groote kwalen de groote middelen.

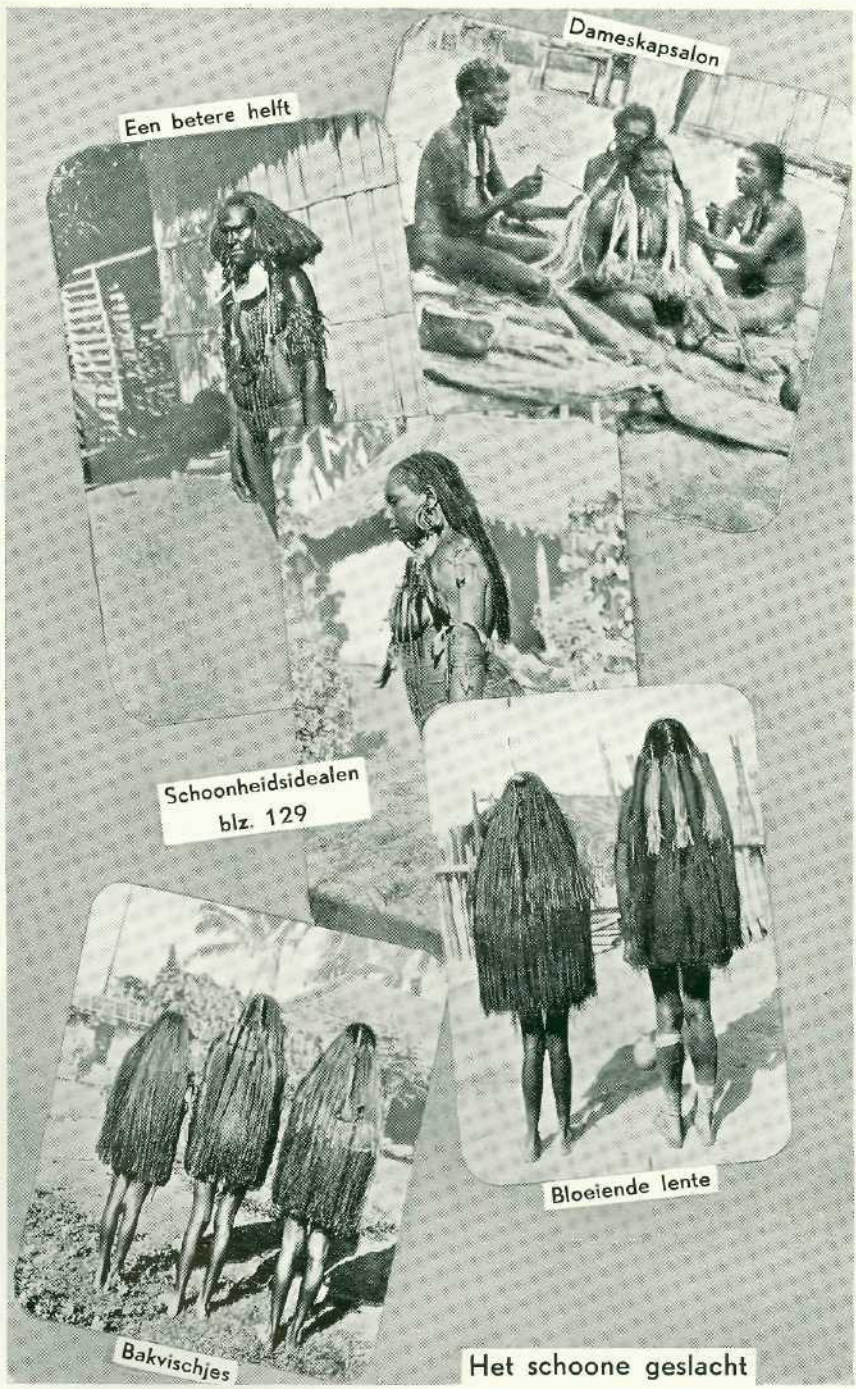

Het schoone geslacht

van geven en nemen. Doch daartoe behooren takt en toewijding, want al zijn zulke primitieve menschen *groote kinderen,* 't kunnen verbazend lastige kinderen zijn.

Dat twee die elkaar eeuwige liefde gezworen hebben, als dreigende donderkoppen tegenover elkaar komen te staan, dat behoort op ons ondermaansche tot de gebeurlijkheden. Hier doen ze dan als stoute kinderen: ze vechten een robbertje en loopen dan blêrend van elkaar weg. Juist als kinderen ook hebben ze meestal al gauw spijt, maar dan is de groote moeilijkheid: wie zal den eersten stap tot de toenadering zetten? — Daardoor blijft die vaak achterwege, vooral als er zich dan nog een *facheux* of *facheuse troisième* [1]) in komt mengen.

Maar nu kan de verongelijkte partij het tegen *papa* gaan zeggen. En laat ik hier gerust bijvoegen, dat ik onzen *papa* te *Okaba* al vaak bewonderd heb om zijn geduld en taekt, om zulke ruzietjes weer bij te leggen, waardoor hij al menige scheur in 't huwelijkscontract weer oplapte.

En dat is een werk, dat dubbele vruchten afwerpt. Niet alleen zijn de betrokkenen later blij en dankbaar, dat de zaak toch maar weer geschikt is, maar het vestigt ook de algemeene overtuiging, dat men zoo maar niet van vrouw kan wisselen, zooals men zich andere haarverlengsels laat aanvlechten.

Juist als kleine kinderen hebben echter ook deze groote kinderen terstond het zwakke punt der oude lui in de gaten. — Herhaaldelijk is 't hun voor gehouden, dat het huwelijk geen gedwongen fraaiigheid mag zijn, maar dat de aanstaanden van elkaar moeten houden. Ja, ja, dat hebben ze gesnapt en dat is dan ook de eerste troef, dien ze ten kantore op tafel smijten, vooral als ze weten, dat hun zaakje overigens nog al wat uit het lood hangt.

Nu geviel het onlangs, dat *Koekas* met welgevallen zijn oogen had geslagen op de jonge weduwe *Wita.* Samen stapten ze dus kantoorwaarts, om den *toean* te verklaren, „dat ze van elkaar hielden". — En 't scheen dik aan ook, want van de kleine *Ilee,* die moeder nagriende, trok *Wita* zich niks aan. En toch is *Ilee* een kleine snoes en dat weet moeder 't best! Doch bij haar nieuw huwelijk moest ze *Ilee* immers toch achterlaten bij de familie van haar eersten man en daar wilde ze zich blijkbaar maar meteen en kordaat overheen zetten.

Intusschen kwam *Bolod,* de wettige betere helft van *Koekas,* mijn huis binnenstormen, om me in te lichten over 't gore potje, dat die twee op 't vuur hadden staan. Ik stuurde haar maar meteen door naar 't kantoor.

---

[1]) Een ongewenschte derde.

Maar *Koekas* beweerde, dat de *toean* zich daar niks van aan hoefde te trekken: hij had *Bolod* al verstooten en beminde nu *Wita;* dus dat was in orde.

Doch dat vond de *toean* nu weer juist niet; te meer wijl *Bolod* in gezegenden toestand verkeerde.

Dat was 't juist! — schermde *Koekas,* — hij had zoo graag kinderen en die *Bolod* was een slechte vrouw, die alleen doode kindertjes ter wereld bracht.

Nu was het inderdaad den eersten keer met *Bolod* een mislukking geweest en wijl dat nu zoo mooi in zijn kraam paste, hield *Koekas* maar vol, dat het met de volgende net eender zou zijn.

Veel redeneeren haalt bij kinderen en zulke menschen niets uit; veel beter is 't, de opbruisende gevoelens wat te laten bezinken. De *toean* verklaarde, dat er van al die plannen niets kon komen; ze moesten nu maar kalmpjes huistoe gaan en er eens goed over piekeren en anders zou hij ze ringelooren en blokstaarten en zoo nog 't een en ander, waarmee men bij kinderen 't gepieker in goede banen tracht te leiden.

Nu wordt zulke soep nooit zoo heet gegeten, als ze wordt opgediend. Niettemin tegen den avond kwam *Wita* al terug. Ze zou maar vast in de boei komen zitten, want ze hield tòch van *Koekas* en als ze dan haar tijd uitgezeten had, zou ze maar met hem trouwen.

Maar die *toeans* hebben alevel rare streken op hun kompas: eerst dreigen ze met de boei en als je dan in de boei wilt, dan is 't weer niet goed!

Wita moest morgen maar eens terug komen, dan kwamen juist ook alle mannen werken en daaronder liepen enkele flinke weduwnaars en dan zouden ze samen wel een beteren liefdehebber voor *Wita* opschommelen.

Voor dag en dauw was *Wita* al present, maar hield zich schuil in de keuken bij de *njonja.* De mannen, die kwamen om te werken, hadden niet zoo'n haast! Ze kwamen echter allengskens ook af.

De eerste weduwnaar, dien de *toean* ving, dat was mis, die was te schurftig. Maar de tweede, dat was al een gelukkige greep. *Wita* hield van *Ongéw* en *Ongéw* hield van *Wita.* Een stelletje, dat precies bij elkaar paste zonder scherpe kantjes of scheeve hoekjes.

Nou ja, zoo'n liefde op eerste gezicht! — zal misschien iemand schokschouderend meesmuilen.... Misschien wel, maar misschien ook niet; want ziet u, als zoo'n zaakje bij den *toean* bedisseld wordt, hebben de betrokkenen toch al lang samen ruggespraak gehouden, maar.... er zijn geen nijdige dwarskijkers bij, zooals in den kampong, die zoo graag ook dwars zitten en roet in 't eten gooien.

Maar *Koekas* vond, dat *Wita* een slechte vrouw was, die getrouwde mannen den kop op hol bracht. Gedwee, zij het in een stemming alsof hij per abuis de maan uitgeblazen had, keerde hij met *Bolod* huiswaarts. Dezer dagen was hij al ijverig bezig met het in elkaar nestelen van een kraamhutje en we helpen hem allemaal hopen, dat *Bolod* daar alras zijn schoonste wenschen in vervulling zal doen gaan....

De Tabaksboom.

Destijds hadden we een modeldorp vlak bij Merauke en Merauke was toen in vollen bloei. Sedert de paradijsvogels geen gouden eieren meer leggen, is het heel wat afgetakeld. Toen was het zoo iets als Banda in zijn glorietijd: op geld kwam het niet aan, men smeet ermee. Alles was dan ook peperduur, vooral de vruchten, die schaarsch waren.

In ons modeldorp woonde *Witoei* met zijn gaaiken *Pasoe*. Gewoonlijk konden ze 't samen heel goed vinden, want wat *Pasoe* vond, vond *Witoei* ook; en hij had het hart niet, iets te vinden, wat *Pasoe* al niet gevonden had. Als *Pasoe* b.v. vond dat ze dorst kregen, zat *Witoei* al halverwege in een klapperboom om een paar jonge noten af te draaien.

Naast hun huisje stonden twee weelderige *papaja*-boomen. De breede kruin leek een kroon van kleine parasolletjes, opgestoken ter beschutting der roomkleurige geurige bloesems; en tegen den slanken stam drongen de vruchten omhoog en de onderste leunden er dik en zwaar tegenaan. Voor Merauke schenen 't boomen met gouden vruchten, zooals ze in den tuin der Hesperiden groeiden; maar van die lui had *Pasoe* nooit gehoord. Ze was niettemin fier op haar boomen, als op een paar wonderdingen.

„Dat zijn onze tabaksboomen, — glunderde ze; — deze is van mij en die daar van *Witoei*."

„Oh zoo, *Pasoeke*, wou jij er mij eens even tusschen nemen?"

„Och, — grinnikte *Pasoe*, — 't zijn tòch onze tabaksboomen. Kijk, als wij honger hebben naar tabak, hoeven we in geen boomen te klimmen en geen klappers te sjouwen; we plukken een papaja en de *baba* geeft er een builtje tabak voor."

Pasoe was uitgeslapen, maar een katje was ze ook. Op zekeren dag kwam ik weer door 't modeldorp en bij 't huiske van *Witoei*. — *Mam* ah! och arm! daar lag de fraaie *papaja*boom van *Witoei* tegen den grond, omgekapt; de parasolletjes verfomfaaid, de malsche vruchten gekneusd en met gapende wonden. Onder den anderen zat *Pasoe*.

Aan haar nijdigen blik, vastgeklemde lippen en den onbezonnen ijver waarmee ze met haar schelpje klapper zat te raspen, zag ik wel, dat hier een onweer gewoed had. De sagoklopper (een lat van hard palmhout), dien ze bij dit werk niet vandoen had, lag daar ook niet doelloos naast haar....

Een druk op den knop, en *Pasoe* sprong los. Ze ratelde als een dolle gramofoon. *Witoei* was een luiwammes, een lanterfanter en keek bovendien nog verkeerde kanten uit en was nog wel zooveel meer wat niet deugde, dat de hel zelf niet diep genoeg voor hem was. Om hem te leeren, dien schurk! dien krokodil! had ze zijn „tabaksboom" omgekapt. — „Maar van den mijnen blijft hij af!" voegde ze er nog bij.

Nou, dat snapte ik wel!

Maar achter de wolken schijnt de zon: het onweer trok over en als nu later *Witoei* honger had naar tabak, mocht hij van *Pasoe* een vrucht plukken en voor haar tabak gaan ruilen en dan ook even met haar uit hetzelfde builtje snoepen.

„Ordnung muss sein!" [1]) beweerde *Pasoe* op z'n Kaja-kajasch....

De Weerwolf.

Van den weerwolf hebben we in onze jeugd allemaal wel gehoord, al heeft er dan ook niemand ooit één gezien. En toch waren er menschen, die daarover zooveel wisten te vertellen en zelfs de wonderlijkste dingen zoo gemoedelijk gewoon-weg, alsof ze zelf van die beestjes gefokt hadden.

Zelfs een gewonen wolf kenden we nog enkel uit de geschiedenis van Roodkapje. En toen we later den weerwolf niet eens tegenkwamen in ons boekje over dierkunde en zelfs in geen dierentuin, toen wisten we al, dat hij zijn geheimzinnig bestaan alleen dankt aan de algemeen menschelijke neiging om er beesten bij te fantaseeren; alsof er nog niet genoeg echte op de wereld rondloopen.

Sommige van deze fantastische beesten, b.v. draken, vampiers en zeemeerminnen hebben zelfs een zeer taai bestaan gehad.

Behalve deze fabelachtige dieren zijn er ook, wier levenswijs minder bekend was en waaraan men daarom heel fantastische hebbelijkheden en eigenschappen toeschreef.

Het wonderbaarlijke begeestert vooral kinderen en kinderlijke volkeren. In hun verbeelding wordt het minder bekende, het geheimzinnige, gezien door een nevel, waarachter de steeds werkende fantasie allerlei wonderen

---

[1]) Regel moet er zijn.

toovert. De speelsche poëzie wordt nog niet gesmoord onder den domper der nuchtere wetenschappelijke kritiek....

Tot deze kinderlijke volkeren behooren ook de Marindineezen.

Het groote en nog zoo weinig bekende Nieuw Guinea heeft ons op dier- en plantkundig gebied al meerdere verrassingen gebracht en zeer waarschijnlijk zijn we nog niet aan de laatste. Ik hoorde althans alweer van een heel raadselachtig dier, dat ik echter nog niet in levenden lijve ontmoette. Misschien wel tot mijn geluk, want 't moet een zeer vervaarlijk beest zijn, al vermoed ik, dat dit bij nadere kennismaking wel een tikje zou meevallen.

De varaan [1]) en de leguaan [1]) zijn in onzen Oost wèl bekend en in groote verscheidenheid rijkelijk vertegenwoordigd.

In tropisch Amerika schijnen er te zijn, die een lengte van twee meter bereiken. Of er hier zulke knapen onder loopen, zou ik met den duimstok in de hand niet zoo boud durven volhouden, indien men er althans den staart niet bij rekent, die bij dat soort dieren altijd een geweldigen nasleep vormt. Is die mee gemeten, dan doen wij hier voor Amerika niet onder en kunnen we zelfs het land der onbegrensde mogelijkheden nog overtroeven.

Ze loopen hier echter niet bij bosjes rond, net zoo min als de weerwolven dat bij ons ooit gedaan hebben. Ze mogen ten koste van hun baantje hun geheimzinnigheid niet prijsgeven. Ze houden zich uitsluitend op in 't hooge oerwoud, dat in de nabijheid der kust zeer schaarsch is. 't Gaat dus voor den nuchteren onderzoeker niet zoo makkelijk, om van 't doen en laten van zoo'n beest meer te weten te komen.

Toen ben ik mijn volk ook weer eens gaan interviewen. — Oh ja, die beesten bestonden, die kenden ze allemaal, de mannen zelfs van aanschijn tot aanschijn; en mijn zegsman had beslist maar een jong gezien.

Volgens de beschrijvingen, met teekeningen in 't zand verlucht, is het een varaan, die bijna krokodil kon zijn. Hij is bekend onder de namen *wasi, titek* of *rów*. Hij leeft in 't oerwoud in de hooge boomen. Hij roept met een geluid als van een menschelijke stem: *oow! oow!* Vandaar misschien zijn naam *rów* of *roow*. Doch wanneer hij boos wordt, zet hij den kop op tot een vervaarlijken bol, blaast als een kat in 't nauw en flitst zijn trillende slangentong naar den vijand. Hij heeft groote tanden als een krokodil, doch zijn zeer lange staart is zijn meest geduchte wapen.

Wanneer de vrouwen in 't hoogwoud gaan en vermetel genoeg zijn, om volgens gewoonte daar 't wiegemandje aan een boomtak op te hangen,

---

[1]) Een soort reuzenhagedis.

dan komt de *rów* naar beneden, haalt het nestje uit en verdwijnt met het wichtje in de hooge boomen.

Ook groote menschen en zelfs wilde zwijnen valt hij aan. Hij bijt zich vast in den nek van 't slachtoffer en priemt het zijn fellen staart bij wijze van een spit van achteren in 't lijf, tot deze het hart doorboort of zelfs door den mond weer uitsteekt naar buiten.

Aan deze, wel wat eigenaardige manier om zijn prooi te dooden, dankt de *rów* ook zijn baantje van weerwolf. — Wanneer kleine kinderen jengelen, om met de ouders mee naar 't bosch te gaan, dan maakt men ze bang, door te zeggen: daar zitten veel *rów*'s! En als dat alleen nog niet afschrikwekkend genoeg is, legt men hun uit, hoe die kleine kinderen op hun staart spietsen, zoo ongeveer als een pier aan een vischangel....

Afschrikwekkender dingen werden onzen weerwolf ook niet toegedacht. Maar 't kan er mee door....

Onze weerwolf heeft echter ondanks al zijn boosaardigheden ook zijn goede zijde: hij is lekker. Nog onlangs zag ik een indrukwekkend stuk van zijn staart op den boterham van een mijner parochianen. Naar den omvang daarvan te oordeelen, kon daar heel wat aan vast gezeten hebben.

Mijn parochianen zijn *op hun manier* ook fijnproevers en verklaren met groote beslistheid en vaste overtuiging, dat van den *rów* evenals van de krokodil de staart is hetgeen het neusje van den zalm heet te zijn.

Nu wil ik van mijn lezers niet vergen, dat ze al wat mijn parochianen hun op natuur-historisch zoo min als op gastronomisch gebied opdisschen, voor zoeten koek zullen slikken. De natuurlijke historie is een boek vol wonderen en het moet ons dus niet verbazen, dat de natuurmensch op dit gebied met volkomen vrijmoedigheid ook wonderbaarlijke dingen fantaseert.

Doch wèl kunnen we vaststellen, dat hier een soort reuzenleguaan voorkomt en daarin stellen natuurliefhebbers allicht wèl belang. Waarschijnlijk hebben we hier te doen met familie van den reuzenvaraan, dien ik in „De Indische Bodem" (uitgave Volkslectuur 1926) enkel voor de eilanden Flores en Komodo vind aangegeven. Wanneer men ziet, hoe eigenaardig de fauna over Indië verspreid is, heeft deze veronderstelling niets bizonder gewaagds.

De eerste Glorie.

Veel meer nog dan de vlinder is de Marindinees aan gedaantewisselingen onderhevig.

Hij wordt vrij blank geboren, maar eer hij een uur oud is, behoort hij tot het gele ras; want de eerste zorg, die moeder aan hem besteedt, is hem van top tot teen onder een laag gele klei te zetten. Komt hij in de vlegeljaren, dan wordt hij Moor en blinkt als een gepoetste laars van 't met olie aangemaakte roet. Als jonkman in feesttooi is hij Roodhuid en bloost over zijn heele lichaam als een nieuwe baksteen. Moet hij naar de begrafenis van een familielid, dan is hij spierwit en lijkt van verre bedriegelijk veel op een marmeren beeld zoo van 't Campo Santo te Genua weggeloopen. Naderbij merkt men echter gauw 't abuis! — Dat is zijn levensbaan in vogelvlucht.

Het schijnt dan ook wel een diep zinnebeeldige beteekenis te hebben, dat hij als honneponnige *hon-a-hon* (wichtje) in een wiegemandje gelegd wordt, dat wonderwel op een reusachtige vlinderpop gelijkt.

Weldra ontgroeit hij dit en ontpopt zich. Hij doet nu min of meer geslaagde pogingen, om alles van den grond te houden behalve de voeten, maar de viervoetersnatuur zit er nog sterk in. 't Is echter al een heele vooruitgang, want tot dan toe heeft hij op eigen kracht enkel nog maar plat gelegen.

't Is de eerste gedaantewisseling, die gevierd moet worden. Officieel heet het, dat hij de armbandjes aankrijgt. De breede armbanden, van fijne rotanreepjes gevlochten, die door elk ordentelijk opgetuigden Kaja-kaja om de bovenarmen gedragen worden, zijn een zijner keurigste sieraden, wijl hij die graag als bloempotjes gebruikt en volsteekt met kleurige siertakjes en bloemen, hetgeen bizonder frisch en vroolijk staat. Ook een Kaja-kaja in de blommen doet leuk en zelfs een verlepte schoonheid fleurt ervan op.

De eerste voor den kleinen kleuter zijn door liefdevolle hand bizonder fijn gevlochten en steenrood geverfd en een paar wollige bollekens van koeskoeshaar hangen er moppig aan te bommelen. Ze hangen al klaar in een hoekje van de hut naast den verderen opschik, waarmee thans voor 't eerst het kleedje zijner onschuld getooid zal worden. Dit zijn een paar kruisbandjes voor de borst, met een dubbele rij witte pitjes bezet en waaraan rondom sliertjes van dezelfde pitjes hangen te bungelen; een ris aan een touwtje gesnoerde paarlemoerscherfjes voor den hals en een gordel van aangeregen schelpjes voor 't middel.

Vóór de hut ligt, onder een dik dek van eucalyptus-schors, de groote feestkoek te smoren; thans nog verborgen onder een heelen berg van

heerlijkheden als banaan- en beteltrossen, aardvruchten en sirihkatjes. Rondom zijn vertakte staken in den grond geplant, die als wonderboomen op hun dorren stam een overdaad van allerlei vruchten en bloemen tegelijk torsen. Daaromheen zit de kring der belangstellenden: mannen, die gezapig zitten te keuvelen of *wati* te kauwen; vrouwen, die nog druk redderen of kwebbelen en kwansuis maar scherp dwarskijken naar hetgeen nakomsters nog als aandeel voor 't feest bijbrengen; daartusschen door het jonge grut en de honden, hopend en azend op meeval en afval.

Eindelijk is 't gewichtige oogenblik gekomen. De moeder tilt haar spruit op den berg van heerlijkheden en de pleegvader (oom van moeders kant) patst met een handjevol poederkalk een grooten bles op zijn voorhoofd, slobbert een stevigen *wati*-borrel en tobt en klungelt zoolang, totdat hij de poezele weerbarstige armpjes in de bandjes geschoven heeft. Voor den verderen opschik wordt hij door hulpvaardige handen bijgestaan. Gelukkig ook, want het kleine feestvarkentje voelt nog heelemaal niets voor de vettigheid der aarde en nog minder voor de hoovaardij des levens en alle ijdelheid dezer wereld. Zoodra men dan ook begint het heele lijfje met klapperolie te politoeren en zijn heele kopje in te smeren met pijpaarde, zet hij een keel op als een echt speenvarkentje en spartelt met handen en voeten wars tegen alle goede bedoelingen in. Weldra ziet zijn snoezig snuitje er dan ook uit als de kop van een sneeuwpop; donker gaapt het mondje en als kooltjes kralen de betraande oogjes in den doodschen witten klomp. 't Is zonde! maar het moet zoo tegen de booze geesten, die bang zijn voor wit. Maar 't vloekt met de paarlemoerschelpjes, waarin alle kleuren wiegelen, met den levendigen tooi van pitjes en kraaltjes en de bonte mengeling van siertakjes en bloemen, die zoo schilderachtig doen op dat bronzen lijfje.

Is eindelijk de kleine huilebalk heelemaal op z'n Zondagsch, dan is de plechtigheid meteen afgeloopen. Moeder neemt hem mee en tracht hem tot bedaren te brengen en met zijn verheerlijkte gedaante te verzoenen. Is de kleine feestelinge een meisje, dan wordt ze nog even bewierookt met een sago-wegge. Daarna worden de bijeengebrachte lekkernijen en ook de groote koek onder de aanwezigen verdeeld.

Als de kleine kleuter tijd van leven heeft, zal hij nog een half dozijn van die gedaanteverwisselingen hebben te ondergaan, die, op den opschik na, vrijwel allemaal 't zelfde verloop hebben. Hij zal het zich dan echter beter laten welgevallen. Zich eens den held van den dag te voelen, doet ook een Kaja-kaja weldadig aan.

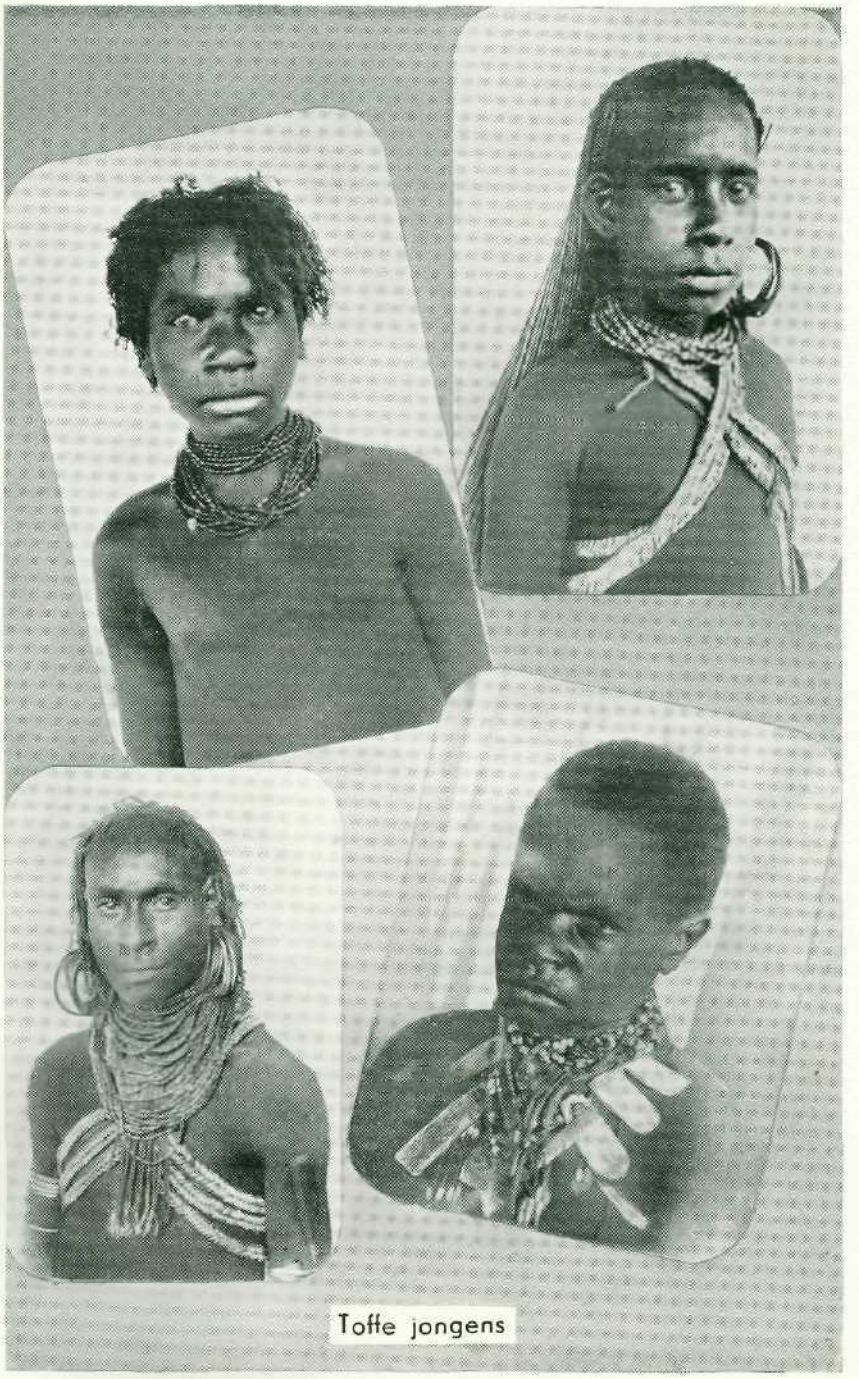

Toffe jongens

Uit de Rechtzaal.

Te *Wamal* was een moord gepleegd. De daders werden opgespoord en opgebracht.

Thans moesten ze voor de vierschaar verschijnen en, wijl ze al pogingen tot ontvluchten hadden aangewend, werden ze zwaar geboeid binnen gebracht.

Ontdaan en zenuwachtig zaten ze daar met gekruiste beenen op den vloer. De vale kleur over hun gelaat verspreid, verried, dat het in hun binnenste popelde van zeer verscheiden gemoedsaandoeningen.

Geen wonder. Ik stel me voor, dat ze zich ongeveer voelden, als een onzer zou doen, wanneer hij aan een boom gebonden zou staan te midden van een troep koppensnellers, die even gaan bedisselen, in welke saus ze hem 't best zullen laten gaar-pruttelen....

Een zoon van den verslagene gaf kort en duidelijk verslag van 't gebeurde. Terwijl hij in zijn hut lag te slapen op dezelfde brits als zijn vader, kwamen plotseling *Balai* en *Bowoi* binnenstormen. Verschrikt sprong hij overeind en zag hoe *Balai* met een bijl zijn slapenden vader, *Ngalama,* het hoofd openkliefde en *Bowoi* net een pijl afschoot, die hem nog den bovenarm doorboorde.

De beklaagden stemden hiermee volkomen in: ja juist, zóó hadden ze 'm dat geleverd, alsof het een heel gewoon karweitje gold. Schuldbewust gevoelden ze zich heelemaal niet en nu ze zooveel welwillende belangstelling in hun geval bespeurden, waren ze al heel gauw weer heelemaal op hun gemak gesteld en blijkbaar overtuigd, dat iedereen hun goed recht wel moest inzien.

— „Maar *Balai,* welke redenen hadt ge dan, om dien slapenden *Ngalama* zoo laf te vermoorden?"

— „Omdat hij onzen broer, *Boekalem,* dood gemaakt en opgegeten heeft."

— „Opgegeten?"

— „Ja, vermoord en opgegeten."

— „Maar 't is toch geen gebruik, dat de kustlui elkaar verslinden. Dat doen die wilden van de Digoel-rivier wel, maar jullie toch niet, daar zijn jelui te fatsoenlijk voor! Hoe kwam *Ngalama* er dan toe, om *Boekalem* op te eten?"

— „Om sterk en krachtig te worden."

— „Zoo, en waar heeft hij hem vermoord en opgegeten?"

— „In de planting."

— „Hebt gij dat gezien?"

— „Ja."

— „Waart gij erbij?"
— „Neen."
— „Hebt ge daar dan 't lijk gevonden?"
— „Neen."
— „Waar dan?"
— „In onze hut, waar hij gestorven is."
— „Was hij zwaar gewond?"
— „Hij was heelemaal niet gewond."
— „Met welke wapens heeft hij hem dan verslagen?"
— „Met geen wapens."

Oh, zeker met de handen den nek omgedraaid en toen met huid en haar opgeslokt! — schampert de *toean.* — En dan vind je 't lijk nog gaaf in de hut! — „Zeg nu maar eens ronduit, waarmee heeft hij hem verslagen?"

— „Hij heeft hem geslagen met tooverij."

Hier staan we met beide voeten op een terrein, waar wij elkaar niet ontmoeten kunnen. Wij hechten geen geloof aan tooverij; hoogstens aan geheime vergiftiging onder dien naam bedreven, doch welke in afgelegen streken, wegens gebrek aan scheikundig onderzoek, nooit te bewijzen valt. — De inlander is even stellig van 't bestaan en de verschrikkelijke uitwerking der tooverij overtuigd. De dood moet een oorzaak hebben en als een flink gezond persoon plotseling ziek wordt en sterft en men daarvoor niet heel duidelijk een natuurlijke oorzaak kan aanwijzen, zijn er booze geesten of toovenaars aan te pas gekomen. [1])

Om in de zaak klaarheid te brengen, wordt na enkele dagen het graf van den overledene heropend en 't lijkvocht verzameld. Dit wordt met *wati* vermengd. Een der nabestaanden drinkt zich aan dat sopje een stevigen roes in, dien hij liefst bij 't graf zal uitslapen. Is de overledene aan betoovering gestorven, dan zal de slaper in zijn droom zich dat heele gebeuren weer heel nauwkeurig zien afspelen, juist zooals het in werkelijkheid(?) is voorgevallen.

— „Toen *Boekalem* dood was, hebt ge hem toen begraven?"
— „Ja."
— „Heeft *Ngalama* toen 't graf geopend, om hem op te eten?"
— „Neen, hij heeft hem verslonden eer hij dood was."

Verslonden eer hij dood was?! En 't lijk blijft gaaf en ongeschonden!

[1]) Dat „duidelijk nawijsbare natuurlijke doodsoorzaak" is echter nog een zeer rekbaar begrip. Een jongen viel uit een hoogen klapperboom en was op slag dood. Een doodsoorzaak, die aan duidelijkheid niets te wenschen overlaat, zou men zoo zeggen. Toch werd er iemand van beschuldigd, den boom betooverd te hebben, waardoor de jongen eruit viel, want anders vallen er geen jongens uit klapperboomen.....

Gooi maar in mijn pet, ik zal 't thuis wel eens uitzoeken! zucht de *toean.* Dan pakt hij zijn geduld weer bij elkaar en vervolgt: „Aan welk stuk van 't lichaam is *Ngalama* dan begonnen met opeten?"

— „Hier, *toean,* aan den pols heeft hij hem gebeten en toen verslonden."

— „Dus daar had hij dan toch een wonde?"

— „Neen, daar had hij geen wonde."

— Geen wonde en toch doodgebeten en opgegeten?!!!

— „Ja, al 't vleesch uitgebeten en opgegeten."

— „Maar vrindelijke vrind, waar *Ngalama* een stuk vleesch uitgebeten heeft, daar moet toch een wonde zijn!"

Balai klikte met de tong en schudde 't hoofd, als wilde hij zeggen: wat ben jelui toch hardkoppen! — „*Ngalama* was immers een toovenaar. Hij heeft *Boekalem* in den pols gebeten en het inwendige vleesch eruit gebeten, maar dat kan een gewoon mensch niet zien."

— „Hebben uw oogen gezien, dat *Ngalama* uw broer in den pols beet?"

— „Ja."

— „Was dat voor of na zijn dood?"

— „Voor zijn dood."

— „Waart gij toen bij hem?"

— „Neen."

— „En ge beweert, dat ge 't met eigen oogen gezien hebt!"

— „Dat heb ik ook."

— „Maar hoe hebt ge 't dan gezien?"

— „Toen ik naast *Boekalem* bij 't graf sliep."

— „Maar toen was hij toch al dood! En hoe kun je iets zien, als je slaapt?"

— „Wel, *toean,* ik sliep bij 't graf vlak naast mijn broer en in den droom toonde mijn broer me *Ngalama* en ik zag, hoe hij mijn broer bij den pols nam en beet. Het vleesch, dat hij uitgebeten had, roosterde hij op 't vuur en stopte het in twee bamboekokertjes; die stak hij in beide neusgaten en snoof het zoo op, om zijn toovermacht te versterken. 's Morgens heb ik tegen mijn broer *Bowoi* gezegd: *Ngalama* heeft onzen broer *Boekalem* door tooverij doen sterven, wij moeten onzen broeder wreken. En ik heb mijn bijl genomen en hij zijn pijl en boog. We zijn naar 't huis gegaan van *Ngalama* en hebben hem verslagen."

De Marindineezen behooren tot de volksstammen, die, zooals het heet, „gelaten worden in 't genot van eigen rechtspraak". Jawel. De geheele Marindineesche juristerij bestaat uit dit ééne: *Keer je kant!* — Wat hadden deze beide beklaagden anders gedaan? Maar ieder zijn eigen

rechter is nu weer wat *al te* eigen. Daarom is dan die eigen rechtspraak heel wijselijk gesteld onder de leiding van den bestuursambtenaar. Ook is in elk dorp een der snuggersten uit den troep tot opperhoofd aangesteld, die door veel wijzen raad en oefening moeten leeren op het kussen te zitten, den schepter te zwaaien, den staf te breken en wat er zoo al meer los en vast is aan 't baantje van Hooge Oome.

Enkele dier uitverkorenen kregen hier oefening in rechtspraak en de leider vroeg hun, wat ze dachten van 't onderhavige geval. — Ze wisten heelemaal niet, wat ze daarvan, althans overluid, moesten denken.

Daarom drong de leider aan: „Wel *Bokè*, wat dunkt u? heeft *Balai* goed of slecht gehandeld?"

— „*Balai* heeft den dood van zijn broer gewroken, dat was zijn plicht en daar heeft hij heel goed aan gedaan."

— „Wat?! Zoudt gij willen beweren, dat bloedwraak te prijzen is?!"

O zoo! nu wist *Jogem* wel, wat hij denken moest. Hij schoof zijn pruim opzij en verklaarde met allen nadruk, dat *Balai* geheel averechts gehandeld had. Daar deugde niets van.

Dat was taal, waarnaar een man van 't wetboek luisteren kon. Ja, bloedwraak en tooverij zijn beide geheel uit den booze. Die waarheid mochten ze niet uit hun ooren laten vallen. Dat zullen ze duidelijk inzien en begrijpen.... misschien na lange jaren van opvoeding en beschaving. Voorloopig is ook hier de vreeze des Heeren 't begin der Wijsheid. — Ze moesten dan wèl weten, dat het Bestuur zulke dingen niet gedoogt. Ware zoo'n gruwel bedreven door iemand uit een nabijgelegen dorp, hij zou weggejaagd worden uit zijn land en met de stoomboot weggevoerd voor altijd, want die menschen hebben al „groote ooren" van 't vele luisteren naar de woorden der Kompanie. Maar deze woonden ver en wisten nog weinig en daarom zouden ze met barmhartigheid behandeld worden.

— „Wel", vroeg de leider aan *Jogem*, die zoo even zoo schitterend zijn licht had laten schijnen, „welke straf hebben deze moordenaars verdiend?"

— „Een maan gevangenis."

— „Een maan gevangenis voor een moord met voorbedachten rade?! — Wat denk jij daarvan, *Bokè?*"

Bokè dacht dat hem de kans geboden werd zijn stommen zet van zoo even goed te maken, toen *Jogem* hem zoo fier overtroefde. Met een loenschen blik in diens richting eischte hij kordaat weg: „Den bak in, *toean*, zoolang ze leven!"

De leider stelde daarop den gulden middenweg voor. Het vonnis werd aan de veroordeelden beduid. Op hun vingers en teenen werd uitgeteld,

hoeveel manen ze zouden moeten brommen. En toen ze bij die verrekening nog teenen overhielden, scheen het mee te vallen.

Een gemakkelijke taak heeft de rechter hier niet. Wij willen daarover hier niet uitweiden; doch deze korte schets toont reeds hoe vreemd de Europeesche leider van zoo'n vierschaar en de te berechten Inboorlingen tegenover elkaar staan. Wat ons een aaneenschakeling van de meest brutale tegenstrijdigheden toeschijnt, is voor den Inlander een heel logische gedachtengang. Wat hij uit als volkomen subjectieve waarheid, klinkt ons in de ooren als onbeschaamde leugens. Voeg daarbij nog de zeer verschillende opvattingen over wat mag en niet mag en men zal begrijpen, dat aan een ambtenaar juist in de wildste wildernis de hoogste eischen gesteld worden van takt en menschenkennis.

Tegen vele groote misbruiken, als b.v. koppensnellen en bloedwraak, moet met kracht en afschrikwekkend worden opgetreden. Maar evenals voor een wild dier, beteekent voor den ongetemden Kaja-kaja een eenigszins langdurige vrijheidsberooving een langzamen maar zekeren dood, vooral als hij voor 't uitdienen van zijn straftijd, buiten zijn land gebracht wordt. De rechter staat hier dus voor het moeilijk geval: voor een zwaar vergrijp een onevenredig lichte straf op te leggen, die zeker ook weinig afschrikwekkend zal werken; of een geëvenredigd zware, welke echter praktisch onevenredig zwaar wordt, wijl ze bijna zeker met een doodvonnis gelijk staat.

Zullen de getabbaarde heeren daar iets op weten te vinden? Of zal men de Kaja-kaja's het brommen moeten leeren?

Themis [1]) is hier nog niet geheel geacclimatiseerd....

Kort geleden was er weer iets bizonders aan de hand in onze rechtzaal.

Daar zaten op het zondaarsbankje een rijtje snuiters uit het nabije binnenland. Ze werden ervan beschuldigd, met een kameraad genoenmaald te hebben.

Dat lijkt ons nu niet dadelijk zoo'n gruwelijk vergrijp. Doch het geval ligt er een tikje anders toe, wanneer die kameraad in plaats van knusjes mee aan den disch te zitten, aan 't braadspit geregen zit. — En dat was 't 'm juist.

Op een schoolbord werd een manneke geteekend, om zooals dat heet, het feit te reconstrueeren, en daarbij moest elk der beschuldigden komen aanwijzen, welk boutje hij verorberd had....

Daarbij bleek, dat van den mensch, net als van den kuus, alles lekker is.

Het streelt natuurlijk onze ijdelheid, te weten, dat wij menschen zelfs in den pot nog een goed figuur zouden slaan.... Maar ik ben toch stiekum blij, dat ik daarvoor al lang te taai geworden ben....

[1]) De godin der gerechtigheid.

Maansverduistering.

Toen ik 's avonds ('t was 15 Juni '27) als naar gewoonte eens door ons dorp kuierde, om te zien of alles wèl was in Pappenheim, kwam ook de maan boven den Oostelijken horizon gluren.

Maar wat scheelde die vandaag? — Was die heelemaal in de boonen? — Kwam nu de nieuwe maan aan den verkeerden kant op? — Toen schoot me te binnen, dat de almanak toch voorspeld had, dat het dien dag maansverduistering zou zijn. En terwijl ze nu eigenlijk met heel haar volle, bolle gezicht moest lachen, pinkte ze maar eventjes met nog geen half oogske. Slechts een mager streepje blonk langs de donkere schijf.

Wel benieuwd wat mijn Pappenheimers van dat natuurverschijnsel zouden zeggen. — Dat viel me geweldig tegen! Ze bleven er nog kouder onder dan een ijspudding: ze rilden niet eens! En ik wandelde voort langs de keuvelende groepjes en wees op de maan: „Kijk eens, wat die vreemd doet!"

De meesten stonden er niet eens voor op; anderen keken en zeiden doodgewoon: „o ja, die is omgedraaid."

„Maar hoe komt dat toch?"

„Dat weten wij niet!"

Zoo weinig belangstelling valt je toch koud op je lijf, als je meent heel wat verteld te hebben; als je in ons dorp eens op iets kunt wijzen, dat nu eens anders is dan anders....

Een oud wijf, dat wel in de gaten had, dat ik me om die maan zoo druk maakte, en dat blijkbaar van kouwe drukte heelemaal niet gediend was, stoof op, zette de vuisten op de heupen en begon tegen me te kijven: „Wat hebt jullie altijd met die maan te klungelen? Vroeger heeft toean Peteloes (Petrus, d.i. P. Vertenten) ze ook als eens omgedraaid en nu jij weer!...."

P. Vertenten had n.l .destijds beter in den almanak gestudeerd en zoo 'n maansverduistering van te voren aangekondigd en kreeg er daarom toen ook de schuld van. — Dat had hij 'm geleverd en 't was heel aardig geweest ook, maar hij moest het toch maar liever niet meer doen. Met zulke geheimzinnige wezens als de maan moet je geen gekheid uithalen.

P. Vertenten heeft toen die vermaning ter harte genomen. Dat goede voorbeeld volgend, wilde ik ook niet verstokt zijn in de boosheid en beloofde het toornende moedertje, dat ik naar huis zou gaan en terstond den blinkenden kant weer naar voren zou draaien.

Om zoo'n kleinigheid wil je toch geen mot hebben, niet waar?....

Een gebeurtenis.

Er is iets gebeurd bij ons! — Dat gebeurt niet vaak, maar als er dan ook eens iets gebeurt, dan is dat een heele gebeurtenis.

Een gebeurtenis bij ons is als een vuurpijl, die tegen den donkeren hemel omhoog snort, heel hoog, en dan knalt en met sterren smijt, dat alle menschen moeten kijken.

Zoo'n echten vuurpijl bedoel ik. Maar hier schieten alleen de kwajongens met vuurpijlen. Die binden een stuk smeulende klapperbolster aan hun rieten pijltjes en schieten die 't strand op. Maar die knallen niet en smijten niet met sterren en daar gaan wij, groote menschen, niet naar kijken.

De Kaja-kaja kijkt als een roofvogel: wat in zijn gezichtsveld valt, ziet hij ook. Zoo zagen ze onlangs, dat daarginds in 't zuiden een rookpluim opkruifde uit de volle zee. Waar rook is, is vuur, stemmen ze Uilenspiegel bij; dus die rook kon alleen van een *takav-javoen* een „vuurschip" komen en die hooren langs onze kust niet thuis.

En toch, weldra kwam zoo'n „vuurschip" boven den gezichteinder opduiken, maar bleef daar ook vlak tegenaan liggen. Daar zat natuurlijk weer zoo'n kapitein op, die onze zee uitscheldt voor verd.... vuil water!

Onze plotseling opgewekte belangstelling bepaalde er zich dan ook voort toe, nu en dan even een wreveligen blik dien kant uit te slaan: nou ja, als er iets dreigt te gebeuren en 't komt dan niet!....

Maar 's morgens vroeg, daar gebeurde 't toch. Bij hoog water kwam dat schip tot bijna vlak onder den wal geschoven. En als je dan op heel het zilte sop, dat je land bespoelt, nooit anders ziet, dan een uitgeholden boomstam of hoogstens een kopra-prauw, dan is zoo'n Witte Boot [1]) een indrukwekkend verschijnsel.

Heel ons dorp was dan ook op de been, want de meesten onzer hadden nog nooit een „vuurschip" van zoo nabij gezien, al was 't dan nu nog op een paar honderd meter afstand.

Alles was vol bewondering en opgetogenheid; de vrouwen riepen *so!* en *ajowah!* de mannen floten en klakten met de tong en 't jonge grut spolderde uitgelaten een eind weegs de zee in om zijn dolle pret uit te kuren....

Een tijd geleden reisde ik naar onze hoofdstad Merauke en nam ik eenige schooljongens en schoolmeisjes mee, om die ook eens wat van de wereld te laten zien. Reizen is immers zeer bevorderlijk voor de algemeene ontwikkeling.

[1]) Onder naam Witte Boot worden de Gouvernements Stoomers aangeduid.

Daar kwam toen ook de K. P. M.-boot binnen. Zoo'n wereldwonder mochten we niet missen; we hebben 't bekeken van binnen en van buiten, van boven tot onder en ze werden er stil onder, zooveel vreemdigheid op een hoop te zien. Niets van al wat ze zagen, konden ze thuis brengen, dan de zakken kopra, die aan boord kwamen en die deden ook nog zoo raar; die geleken wel reuzenkikkers, zooals ze daar met een touw om hun buik zoo uit de schuiten boven op 't schip sprongen, zonder dat je iemand aan dat touw zag trekken! Het verband met de stoomlier aan boord ontging hun natuurlijk. — En dat roode water (limonade met spuitwater), dat ze van den kapitein te drinken kregen, smaakte juist, of je met een grassprietje in je neus kriewelde.

Maar het toppunt was wel, dat een paar dagen later de Italiaansche vliegenier De Pinedo met zijn watervliegtuig in de rivier kwam neerstrijken. Ze waren opgetogen en bang tegelijk en hadden 't er nog lang kwaad over, of zoo 'n vliegschip nu eigenlijk een visch of een vogel was, want zwemmen deed het even vlot als vliegen. Ik heb toen maar uitgemaakt, dat het tot de *déma*-familie der eenden behoorde. Ja, de *déma's* (geesten) moesten daar beslist wel achter zitten. Ik beweerde al, dat bij ons eenieder met zoo'n ding op stap gaat, juist als zij met hun kano; maar neen hoor, menschen, die zoo uit de lucht kwamen vallen en daarin weer pardoes verdwenen, die moesten beslist wel heel na familie van de *déma's* zijn....

Nog weken daarna, als ze me zagen, kwamen ze aangeloopen, met de saamgevouwen handen schokkende beweginkjes makend en sissend s-s-s-s-s-s-s! en dan de handen uitslaand rrrrrrrr! en dan wendden ze 't hoofd af ten teeken: en weg was ie!....

Tot overmaat van bof werden we nog per motorboot huistoe gebracht. En zoo hadden die kleine apen in enkele dagen meer gezien, dan vele hunner dorpsgenooten in heel hun lange leven.

Dat willen ze dan ook wel weten. En terwijl nu al de gewone stervelingen van ons dorp zich stonden te vergapen aan dat vuurschip, dat daar zoo statig in de morgenzon lag te pronken, smaalt me zoo'n kleine blaag, zoo'n pienterlinge, zoo langs haar neus weg: „Pheu! hij kan niet eens vliegen!"....

De Liefde.

„Wat is de liefde toch een aardig ding!"....

Dat is volkswijsheid, die men destijds door de straten kon hooren galmen, wanneer 't jonge volk in stemming was. En misschien nòg wel,

Heeren-kapsalon
Deftigheden

want ik heb er niets van vernomen, dat de liefde sindsdien van wezen veranderd zou zijn. Aardig moet ze nòg wel zijn, want er worden dagelijks nog heele boeken over vol gepend.

Onder heel veel meer is de liefde de saus, die zelfs een glazigen aardappel nog lekker doet vinden. Zooveel weten de Kaja-kaja's er ook al van. Dat ze zooveel als 't hang- en sluitwerk is van 't huwelijk, beginnen ze ook al een beetje door te krijgen; maar dat ze ook zoo'n soort wisselstroom is en niet van één kant alleen kan komen, dat wil er nog niet best in. Dat ze geen gemeenen deeler kan hebben, gaat hun vaak ook nog wel even boven den kroeskop.

Als er zoo een omzichtig met huwelijksplannen komt aandragen en ge schudt bedenkelijk het hoofd, al is 't alleen b.v. maar, omdat de schattebout die hij op 't oog heeft al getrouwd is, dan verklaart hij heel plechtstatig: *Toean,* ik heb haar lief! — en dan kijkt hij u aan, alsof hij zeggen wilde: kunt ge die wisselen? — of: hebt ge daarvan terug?....

„Sah ein Knabe ein Röslein stehen".... [1])

De knaap heet *Bowa* en 't roosje heet *Modiwag;* allebei een tikje allegorisch of zinnebeeldig te verstaan.

In de nuchtere werkelijkheid is *Bowa* een stevig postuurtje met flinken vollen baard, weduwnaar en niet meer in de prille jaren.

Hij vond nu, dat het weduwnaarschap eigenlijk toch maar niks gedaan was en dies was zijn hart ontvlamd voor *Modiwag,* een bezadigde weduwe. Nu moest ik een briefje schrijven om te verklaren, dat alles in orde was, dan zou hij daarmee naar 't kantoor stappen.

Maar ik wilde natuurlijk eerst *Modiwag* ook wel eens interviewen.

Dat oordeelde *Bowa* heelemaal niet noodig, want hij had haar lief; daar hadden de *toeans* 't immers altijd over bij trouwaangelegenheden; die zaak was gezond en daarom had hij haar ook maar niet meegebracht.

Maar koppig als *toeans* kunnen zijn, wilde ik eerst *Modiwag* hooren en wijl ik toch juist naar hun dorp ging, was dat al heel gemakkelijk.

Daar kwam *Modiwag* voor de proppen. Het roosje had doornen en was wel eenigszins aan 't verleppen: ze was dan ook nog een heel eindje verder over de prille jaren heen dan *Bowa* en heelemaal niet verliefd, dus volkomen in staat om verstandig te praten.

„Och, *toean,* zei ze heel kalmpjes, die man is niet goed wijs. — Ik met hem trouwen? Ik denk er niet aan! Zoo'n kwajongen! Ik zou zijn moeder kunnen zijn en dat ben ik ook bijna; ik heb hem op mijn armen gedragen en gevoed toen hij een wichtje was!"

---

[1]) Een jonkman zag een roosje staan.

Daarmee meende ze genoeg gezegd te hebben en stapte even kalm heen, als ze gekomen was.

„Maar, *toean,* ik heb haar lief!" hield *Bowa* nog vol.

„Ja maar, als zij jou niet liefheeft, ben je immers toch weer terstond van elkaar gevochten."

„Och, *toean,* haar mond spreekt wel zoo, maar haar hart is heel anders."

„Dan moet ze dat hart eerst maar eens anders uitstorten."

Daar was *Bowa* het heelemaal niet mee eens. Wie gaat nou met een vrouw zulke gewichtige aangelegenheden bepraten! Nu ja, de eerste fleur was er af, maar *Modiwag* kon nog goed sago kloppen en den koek poffen en dat is toch de voornaamste reden van bestaan der vrouw. [1])

En dan gaat zoo'n *toean* haar vriendelijk vragen, of ze dat wel believen zal! — Hij had haar lief en als de *toean* haar nu in de plaats een zetje gaf in zijn richting, of die *toean* van 't kantoor fluisterde haar even toe: trouwen met *Bowa* of anders de nor in! — Maar daar denken ze niet over. Maar als er heerendiensten gedaan moeten worden, laat mij, *Bowa,* dan ook eens beweren, dat ik het niet belief, dan zit de politie me al op de hielen als een opgejaagden kangoeroe!....

Versmade liefde is moeilijk te troosten en daarom gaf ik *Bowa* in plaats van troost maar een hap levenswijsheid in:

„Das ist im Leben hässlich eingerichtet,
Dass bei den Rosen gleich die Dornen stehen!".... [2])

Een Stakkerd.

Dagreizen ver was ze gekomen van haar dorp in 't verre binnenland.

Het was de gunstige tijd: de woeste Westmoesson had uitgewoed, maar nog hadden de talrijke rivieren en beken het water niet weggeslurpt uit de onafzienbare vlakten, waar nog de lichte kano's konden zwemmen tusschen struiken en boomen. De lui van haar dorp gingen een bezoek brengen aan de vrienden langs de kust.

Talrijke kano's hadden ze vol geladen met lijftocht en met trommen, pijlen en fraaie vogelveeren als geschenken en ruilmiddelen.

Ook *Wangai* hadden ze meegenomen; want tot ver in 't binnenland was de verblijdende mare doorgedrongen, dat daar heul was te vinden

---

[1]) Wanneer een weduwe hertrouwt met iemand, noemt de Marindinees dat dan ook heel kenteekenend, dat ze voor hem „'t eten klaar legt".

[2]) Het is in 't leven jammerlijk besteld, dat naast de rozen ook de doornen staan.

voor *de* kwaal: de kwaal, waaraan reeds zoovelen bezweken en die voor geen tooverspreuken of kruiden wijken wilde. [1])

Het gerucht bevatte waarheid. Ook Okaba zou een middelpunt worden der systhematische ziektebestrijding. Maar nog waren de barakken niet gereed en was de dokter niet aangekomen.

Niet verre van mijn huis had men *Wangai* in 't gras neergelegd in de schaduw van een paar klappertakken en haar man en een jongere zuster kwamen mij vragen haar te helpen.

Daar vond ik *Wangai* op een vieze mat in elkaar geschrompeld. Ze was een nog jonge vrouw, verworden tot een beeld van ellende. De ziekte had niet alleen ontzettende wonden geknaagd in haar lichaam, doch daaruit ook reeds alle levenssappen weggezogen.

Arme *Wangai!* — Daar waar honderden genezing en nieuw leven vonden, wachtte haar niet anders dan wreede teleurstelling en een droeve dood.

In afwachting dat de dokter kwam, verpleegde en verzorgde ik haar en ze betoonde zich erkentelijk, want in heur hart leefde nog hoop. Teneinde haar die niet te ontnemen, verbond ik haar wonden, doch alleen voor zoover ik meende dat dit een leniging kon zijn voor haar pijnen.

Toen ze later in de barakken was opgenomen, bleef ik haar vertrouwensman, wien ze haar nooden klaagde.

Voor den geneesheer, al is hij overtuigd, dat zijn macht en kunde te kort zullen schieten, bestaat geen hopeloos geval: tot het laatste toe moet hij, met al de hem ter beschikking staande middelen, het aan zijn zorgen toevertrouwde leven aan den dood betwisten.

De behandeling was pijnlijk en beterschap volgde niet en bitter klaagde *Wangai* mij haren nood: die heeren, de dokter en de verpleger kwelden haar!

Ik poogde haar te beredeneeren: dat die blanke *toeans* goede kundige menschen waren, die haar ziekte wilden dooden om haar te doen leven. Ze zag toch zelf, hoe goed ze waren: ze brachten eieren, melk, bananen en andere lekkere spijzen voor haar alleen, om haar zwakke lichaam weer sterk en gezond te maken.

De versterkende middelen nam ze tot zich, onwillig, als bittere medicijn en smeekend klaagde ze telkens weer, dat ze terug wilde naar haar dorp.

---

[1]) Het venerisch granuloom, dat hier de bevolking op verschrikkelijke wijze decimeerde en dreigde ze geheel uit te roeien. Eindelijk werd de herhaalde noodkreet der missionarissen gehoord en ving de Regeering aan met de systhematische bestrijding der ziekte.

Arme *Wangai!* — Naar haar dorp, dagreizen ver het woeste binnenland in, met haar stervende lichaam! —

Och, in haar vertwijfeling wilde ze het onmogelijke beproeven, om het schrikbeeld van den dood te ontvluchten, dat haar bleef vervolgen tot in dit verre vreemde land. Ik trachtte haar te troosten: *Wangai*, uw lichaam is slecht geworden; alleen uw inwendige mensch, uw ziel is nog goed. Hoe wilt ge met dit slechte lichaam naar uw verre dorp terug?! Ge weet en ge voelt, dat ge heengaat naar de plaats der dooden en ge zijt bang, omdat de Marindineezen de plaats der dooden niet kennen. Zij weten niet, dat die voor goede menschen zeer goed en schoon is en als gij goed wilt zijn, zult gij daar eerst recht gelukkig en tevreden zijn....

— Neen, neen! Ik wil niet, ik wil niet! Naar mijn eigen dorp wil ik terug! kermde ze angstig.

Herhaaldelijk heb ik getracht, een glimp van hoop te doen schijnen in dat sombere wanhopige gemoed, maar vruchteloos bleef mijn pogen.

Toen ze inzag, dat ook ik geen uitkomst bracht in haar bittere teleurstelling, reageerde ze ook niet meer op mijn woorden. Liefst kroop ze weg naar een afgelegen plekje en lag daar stil en stom in 't koele mulle zand, gepijnigd in haar vertwijfelende ziel meer nog dan in haar doorkrankte lichaam.

Daar vond ik haar op een morgen dood.

Kort daarop zag ik haar zuster met een andere vrouw in een uithoek van mijn erf bezig een kuil te graven. In 't gras daarnaast lag de arme *Wangai*. Haar vieze mat hadden ze over 't naakte ontzielde knekellijf geworpen.

Geen enkelen tooi had men haar omgehangen. In 't graf hebben ze voor haar geen brits gemaakt van bamboestokken; geen zacht leger gespreid van eucalyptusschors.

Als een dier hebben ze haar in den grond gestopt....

Verlaten en troosteloos is ze gestorven, vreemdelinge in een vreemd land; angstig, zonder geruststellende hoop in 't hart is ze het vreemde land des doods binnengegaan.

Arme *Wangai!*....

Het dorre Hout.

Wepib was oud en begon leelijk af te takelen. Haar vel hing rimpelig en verschrompeld om de dorre knoken. Gelijk een jonge maagd vol overmoedigen levenslust in haar drukken tooi van kralen en parlemoer, van bloemen en veeren doet denken aan een bloesemenden boom in de

zonnige lente; zoo geleek *Wepib* op een strammen stronk in den grauwen kouden winter.

Zoo kaal was ze. Geen vroolijke opschik paste meer bij haar verdorde knekellijf. Als dorre bladeren hingen alleen nog enkele sliertjes van afgesleten aanvlechtsels in haar dunne verwaarloosde haartresjes; en bundeltjes verdroogde biezen bungelden als afgestorven twijgjes in de groote gaten harer lang-uitgerekte oorlellen.

Gewoonlijk zat ze te dutselen voor de groote vrouwenhut, waar ze thuis hoorde, naast een smeulend vuurtje ineen geschrompeld; of lag daar te soezen tusschen haar lievelingen: een paar honden of varkens en een gore, groezelige oude poes, knusjes tegen haar aangevleid, die ze af en toe met de dorre handen streelde.

Nog deed ze wel haar best, om in en rondom de hut wat te redderen en te knutselen, opdat men zou merken, dat zij er ook nog was en om den waan te wekken, dat ze nog niet gemist kon worden.

Doch allengskens ging dat niet meer. De stramme leden waren niet meer te bewegen in de stroeve gewrichten. Ze was versleten....

Als een versleten ding lag ze daar voortaan in den weg. Men plaatste een klapperdop vol water en een brok sagokoek naast haar en niemand keek verder naar haar om. Zoo volgden de dagen op de nachten en in stompzinnige gelatenheid, geheel in zichzelve gekeerd, wachtte ze den nacht af, waarop geen dag meer volgen zou.

Toen ik een tijdje later weer in haar dorp terugkwam, trof ik haar niet meer op haar oude plaats. Den volgenden dag viel 't mij op, dat ik haar miste; zoo was ze tot de kenmerkende omgeving dier hut gaan behooren.

Ik keek rond en zag wat verderop, in de schaduw van een struik, een bollende mat liggen. Daaronder lag nu de oude *Wepib*. Ze was ziek, en daar lag ze, zonder iets, onder haar mat in 't zand. Naast haar een zachte kokosnoot, een homp harde taaie sagokoek en de klapperdop met water.

Onverschillig gaat eenieder haar voorbij, gelijk een dier een stervend dier voorbijgaat. *Wepib* was immers toch versleten en kon niet beter doen, dan maar zoo spoedig mogelijk te sterven. En dit is niet alleen hardvochtigheid, maar vooral besef der machteloosheid om hulp of verzachting te brengen. De levensvoorwaarden van den wilde zijn ruw en hard voor eenieder en wreed voor zieken en gebrekkigen. Geen christelijke liefde heeft nog toegewijde handen en harten vindingrijk gemaakt om anderer leed te lenigen. De minste gerieflijkheid kent de wilde niet. Het harde natuurleven is berekend op sterke, gezonde gestellen: zij, die niet meer meekunnen, vallen uit.

Men slaapt op een brits van harde stokken of op den grond, vaak kil en vochtig, waar velen krom trekken van de jicht. Het voedsel is ruw en alleen te verduwen door magen als molensteenen. Voor het pijnlijke zieke lichaam kent men geen ander leger, voor den zwakke geen anderen kost. Daarom is het lot der zieken zoo hard; en feitelijk sterven velen van honger, alleen omdat zij 't gewone ruwe voedsel niet meer tot zich kunnen nemen of niet meer verdragen.

Ik stelde *Wepib* voor, haar in een huisje te brengen, waar ten minste eenig gerief en verzorging haar lot wat dragelijker konden maken. Ze wilde niet: ze was hier ten minste nog in haar gewone omgeving, al waren de menschen nog zoo koud en onverschillig: als vertwijfelend klampte ze zich vast aan alles, wat met haar leven was samengegroeid en dat ze zich onweerstaanbaar voelde ontglippen. Ze kende geen behagelijker leger dan het mulle koele zand.

De eenige dienst, dien ik haar bewijzen kon, was een weinig water te gieten in haar verdroogden mond; het stuifzand, dat al de holten van haar ingevallen gelaat opvulde, wat weg te wasschen en de palmtakken, die haar tegen de felle zon moesten beschutten, wat te verplaatsen, wanneer de zon gekeerd was.

Ik heb haar zachtjes toegesproken: *Wepib,* uw lichaam is versleten en uw ziel zal heengaan naar 't verblijf der geesten. Dan gaat ge naar God, den grooten Heer. Maar ge hoeft niet bang te zijn, als ge 't kwaad, dat ge ooit gedaan hebt, verfoeit en 't goede wilt. Dan zal God u binnenleiden in de eeuwige schoone verblijfplaats.

Ten teeken van instemming trok ze hare wenkbrauwen telkens hoog op; en toen ik haar die groote waarheden ook de volgende dagen herhaalde om ze haar dieper in den geest te prenten, zei ze: „oh, *toean,* dat weet ik al, dat ken ik allemaal al."

„Wel, *Wepib,* zal ik dan met heilig water uw zonden wegwasschen?"

„Ja, *toean,* wasch mijn zonden weg."

En ik doopte haar Maria, volgens mijn gewoonte, dergelijke schipbreukelingen des levens onder de bescherming te stellen der Moeder van Barmhartigheid.

Toen ik den volgenden morgen kwam en naar den struik keek, waar ik *Wepib* verlaten had, zag ik haar niet, maar een smalle geul in 't mulle zand. Men had haar tot vóór de hut gesleept. Daar zat ze geleund tegen een bamboeschraagje op haar mat. Het verschrompelde lichaam had men met olie ingesmeerd. Om den hals hingen een paar glanzende paarlemoerschelpen aan snoeren van kleurige pitjes. Om de uitgemergelde bovenarmen had men bonte kroton-takjes gebonden.... Men had haar de laatste eer bewezen. *Wepib* was dood.

Het vloekte tegen elkaar, die levendige glinstering bij dat dorre naakte geraamte. Maar wekt God niet overal leven uit den dood en zelfs het eeuwige leven voor hen die van goeden wil zijn?....

De Krokodil.

De krokodil is geen aanminnig beest: uiterlijk zoomin als karakter werken daartoe mee. Zijn blik is gluiperig en boezemt weinig vertrouwen in en zijn aanrakingen met den mensch duiden op weinig welwillendheid.

Voor den Marindinees is hij een vriend en vijand tevens. Hij koestert tegenover den krokodil ongeveer dezelfde gevoelens als wij tegenover het zwijn. Iemand voor krokodil schelden, geldt voor een zeer grove beleediging, want zooals bij ons het zwijn, is hier de krokodil het zinnebeeld van ontucht. Maar evenals aan het zwijn, zit aan den krokodil ook nog wel een goed kantje: zijn vleesch, vooral dat van rug en staart, wordt zeer geprezen. Deze waardeering is geheel wederkeerig en de krokodil vindt een menschenboutje ook geenszins te versmaden. En zoo komt het, dat ze nu jacht maken op elkaar.

Op Zuid N. Guinea is vooral de Merauke-rivier berucht om den moordlust harer krokodillen. Ettelijke jaren geleden was het daar een echte plaag geworden vlak bij de nederzetting Merauke zelf. Er ging haast geen week voorbij, dat er niet één of meer slachtoffers vielen. Ze werden zelfs zoo brutaal, dat rustige menschen, die per vletje op de rivier voeren, in hun waartuigje niet meer veilig waren. Enkele maanden geleden trof ik er een aan op de boven-Merauke-rivier, die nog bezig was een mensch te verslinden. 't Hoofd was nog gaaf; een stuk van den romp en een paar stompen van armen was al wat er verder nog van overbleef.

Zulke dingen stemmen iemand niet sympathiek tegenover die beesten. De Kaja-kaja verwijt hun bovendien nog, dat ze hun honden lekker vinden.

Bij de hutten in de dorpen ziet men op hooge getakte staken, naast de kalkwit gebleekte doodskoppen van everzwijnen, die van krokodillen. 't Zijn zegeteekens van heldhaftigen strijd. Voor deze natuurmenschen met hun primitieve wapenen zijn wilde varkens en krokodillen geduchte tegenstanders.

Te water zijn alle omstandigheden in 't voordeel van den vijand en waagt men zich niet dan bij verrassing aan een al te ongelijken strijd, die den mensch meestal noodlottig wordt. Te land is de krokodil veel logger in zijn bewegingen en heeft men een betere kans.

In den vroegen rustigen morgen glijdt een slanke kano, door enkele mannen voortgestuwd, over het kalme glimmerende watervlak. Met wijde zwaaien plassen beurtelings de boomstokken neer en 't is of de slapende zee telkens even ophuivert, waar rillende kringetjes wegsidderen om den neerplonsenden kloet. De oogen der boomers spieden als arendsoogen over 't wijde vlak.

Kiw! (krokodil) fluistert opeens de voorman. Oogenblikkelijk stuurt men in de aangewezen richting. Bedaard en omzichtig stuwt men de kano verder; alles is opeens in hevige doch ingehouden spanning.

Verder het strand op ontwaart men nog ander volk. *Kiw aah! Kiw aah!* dreunt zwaar en gelijkmatig als het gebrom uit een onbewogen toren de waarschuwing over de stille vlakte. De aangeroepenen naderen gezwind doch even omzichtig uit de tegenovergestelde richting.

De krokodil, een reuzenexemplaar, ligt rustig op een zandplaat te slapen met wijd opengesperden muil. Nabij gekomen, stappen de jagers uit hun kano, sluipen voorzichtig nader en opeens drillen de felle bamboepijlen op de bogen en wroeten zich lillend in de lendenen van 't gedrocht.

Met een klap, als een valluik, slaat de gapende muil dicht. Verbouwereerd springt het monster op en zich van alle kanten omsingeld ziende, weet het niet waarheen te vluchten. Zijn vervaarlijke muil hapt in 't wilde rond en de knobbelige staart zwiept zoemend door de lucht en geeselt klaterend den kleffen grond. De aanvallers waren op dien dollen uitval bedacht en bestormen het razende dier van alle kanten met groote natte leemballen, die ze vooral op de oogen mikken.

Geheel verblind raakt het beest nog meer de kluts kwijt en daardoor worden de aanvallers overmoedig. Een hunner brengt hem met zijn kapmes een goedgemikten houw toe vlak bij den staartwortel. Weer springt het beest, loeiend van pijn, op in machtelooze woede. De aanval wordt hernieuwd en weldra is de staart geheel afgekapt. Door hevig bloedverlies verzwakt de krokodil snel en een uur later ligt zijn malsche vleesch te sissen op de kampvuurtjes.

Wonderlijke staaltjes van roekeloozen overmoed zag ik soms uithalen met zoo'n verwond, maar in zijn overprikkelde woede des te gevaarlijker beest. De recordhouder in deze is echter nog steeds en onbetwist *Mawondi* van Sangasee. Zeer breedvoerig en zeer langdradig heeft hij me zelf zijn wonderbaar wedervaren verteld. *Mawondi* is nu een man op jaren, doch heel zijn wezen tintelde weer van jeugdig vuur onder dit verhaal, waarvan hij elken zin met zeer teekenende gebaren illustreerde. Ontdaan van die levendige typische voordracht en tallooze herhalingen en tusschenbedrijven, komt het relaas hierop neer.

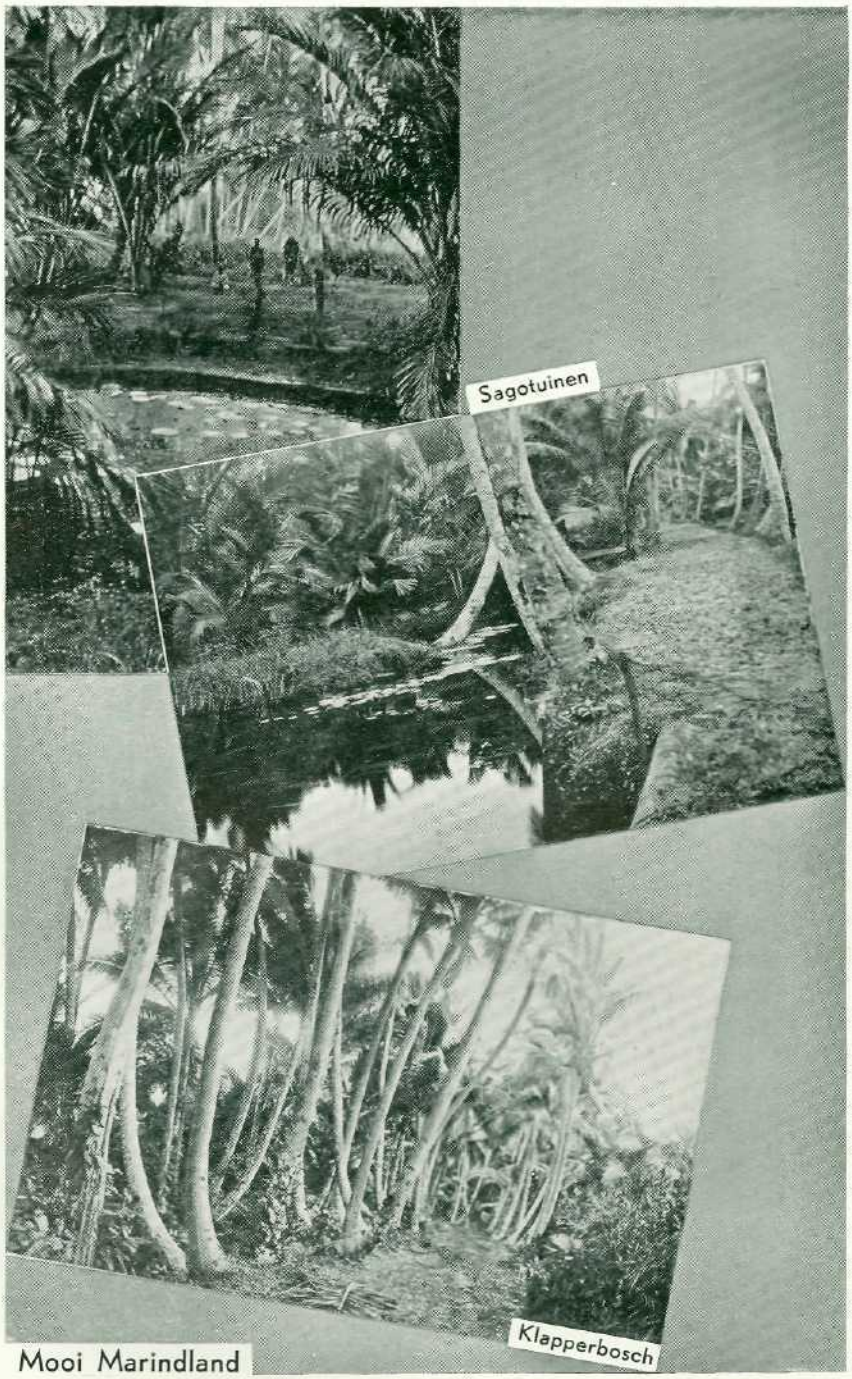

Mooi Marindland

Mawondi was nog *ewati*, jonkman. Met een kameraad was hij in zijn kano aan 't visschen bij de monding der *Bian*-rivier, daar waar bij laag tij tusschen de groote rivier en een zijkreekje een zandplaat droogvalt. Verderop was een troep jongens aan 't schelpjes zoeken. Opeens riepen die 't bekende: *Kiw aah! Kiw aah!* —

Mawondi riep het wel twintig maal langgerekt en met ingehouden stem, zoodat het volkomen den indruk wekte van een geroep uit de verte. Tusschendoor maakte hij een nieuwe betelpruim klaar, na elken handgreep, en die zijn er veel, een paar maal zijn *kiw aah!* herhalend.

Toen hij de pruim goed en wel binnen had, ging hij voort. Met een wijde bocht voeren ze achter den krokodil om en met behulp der jongens dreven ze hem de kleine kreek binnen. Nog meer volk kwam toegeloopen. Ze sleepten hun kano dwars voor de monding der kreek, om deze af te sluiten. *Mawondi* met nog eenige anderen namen daar post, terwijl de overigen het beest de kreek uit zouden drijven. Met gespannen bogen en gevelde knotsen stonden ze daar te wachten. Eindelijk, daar kwam met groot lawaai het opgeschrikte dier aanspolderen in dolle strompelvaart, plompverloren 't gevaar tegemoet.

Mawondi dreef hem zijn pijl in den nek, zijn kameraad eveneens, anderen hiewen toe met hun knotsen. Verwoed door pijn en angst sprong het dier op den kano, die het den eenigen uitweg versperde en dreigde nòg te zullen ontsnappen. Dat werd *Mawondi* te machtig. In zijn onbesuisdheid dacht hij het monster te kunnen tegenhouden en sprong er pardoes boven op, zijn armen om den hals van 't beest slaande. Doch de krokodil kwam over de hindernis heen en toen alras in ruimer water, waar hij niet meer te achterhalen was. *Mawondi* was geen ruiter en had toen wel ergens anders willen zitten; maar als een zondagsruiter in het nauw, hield hij zich krampachtig aan den hals van 't beest vastgeklemd.

„En dan dook hij weer onder, zei *Mawondi*, en kneep heel zijn gezicht te samen als een toegesnoerd tabaksbuiltje, en dan was 't beroerd.

En dan kwam hij weer boven, en *Mawondi* proestte en hijgde met dik bollende wangen, en dan was 't goed." — Deze mimiek herhaalde *Mawondi* vele malen, om duidelijk den langen duur der reis op zijn onderzeeër weer te geven. Volgens zijn aanwijzingen naar den zonnestand moet hij een paar uur rondgetoerd hebben....

Eindelijk kwam de krokodil, wellicht afgemat door zijn wonden en het ongewone vrachtje, weer op het ondiepe. Door de voorzichtig omtrekkende menigte werd hij weer verder het strand op gedreven.

Ofschoon *Mawondi* zich te land beter op zijn gemak gevoelde dan te water, was zijn positie nog erg kritiek. Hij voelde zichzelf ook niet meer zoo heel frisch en als hij den krokodil losliet, kon hij meteen op een hap

rekenen. En het toegeschoten volk kon het beest ook moeilijk treffen, zonder gevaar *Mawondi* te raken, die er languit overheen lag. Een verstandig man wist raad: men schoof een dikken knuppel onder den kop van den krokodil. *Mawondi* pakte dien aan beide kanten vast en kon nu zonder loslaten zijn armen strekken, zijn hoofd uit den weg steken en meteen den kop van 't beest nog vasthouden. De andere lui hebben er toen zoolang op gebeukt, dat de krokodil dood was en *Mawondi* veilig kon afstijgen.

Heel prettig was de reis niet geweest. Zonder te spreken over de zeer gemengde indrukken en gewaarwordingen, waren zijn borst, armen en dijen geheel ontveld door de ruige huid van het ondier. Het beste zalfje op deze wond was echter wel de glorie, die hem omstraalde voor zulk een ongewoon heldenfeit. En die glorie is na zooveel jaren nog niet heelemaal getaand. Alle eendagshelden zijn beslist niet zoo gelukkig!....

Een Schot in den Nacht.

Enkele jaren geleden schreef een Amerikaan een tekstboekje bij een film over Zuid N. Guinea, die toen op Java vertoond werd. Daarin vertelde hij o.m., dat hij te Okaba kwam en het huisje van den missionaris verlaten vond, want nog pas kort geleden hadden de koppensnellers dezen vermoord, in zijn eigen keuken gebakken en in zijn eigen huis opgepeuzeld, terwijl ze zooiets zongen als:

Zoolang als de lepel in den brijpot schiet,
Treuren wij nog niet!....

Dat was toen allemaal gelogen, zooals wel meer gebeurt met zulke tekstboekjes. Maar het *moest* ook eens waar wezen, dan zou het toch niet prettig aandoen, om op zoo'n oogenblik pastoor van Okaba te zijn!.... En dezer dagen scheelde het maar zóóveel, of 't was zoo....

De post was gekomen, — die komt hier maar eens per maand, — en tot laat in den avond had ik zitten lezen. Toen ik eindelijk op *poeloe kapok* [1]) beland was, kon ik den slaap niet goed te pakken krijgen, want al die berichten spookten me nog door 't hoofd. In mijn halven doezel hoorde ik de klok heel lijzig twaalf keer *ping! pang!* dreunen en toen opeens *rrrang!* een knal, een schot in de kamer naast me.

Potverdikkeme! dacht ik, en als een muis in haar holleke schoot ik

---

[1]) Eigenlijk: kapok-eiland, waaronder men in Indië schertsend de matras of 't bed aanduidt.

onder 't laken. Ik voelde: ja, alles hing nog aan elkaar en ik leefde nog; was bovendien klaar wakker. In zulke oogenblikken bliksemen de gedachten door je hoofd als electrische vonken. Had ik mijn geweer maar, want zij waren eerst begonnen! Maar dat stond in de andere kamer. Dat hadden de koppensnellers natuurlijk gegrist en daarmee geschoten. Zouden ze komen?.... Zouden ze 't nog niet vertrouwen en eerst nog een tweede schot lossen....

Ik spitste mijn ooren, maar hoorde niks, zelfs geen schuifelen van barrevoetsche teenen over den planken vloer. Die wanhopige stilte, erger dan 't gehuil van een krijgskreet! Die gemeene, geniepige nacht bleef meedoogenloos stil en donker, alsof hij niks verraden wilde....

Stilletjes-aan sloop de moed weer in mijn hart en ik wilde schreeuwen: Komt op als je durft! Ik lust jullie rauw! — Maar vliegensvlug bedacht ik alweer: als je nou op 't tooneel stond voor Richard Leeuwenhart, maar zóó, ontoonbaar achter je *klamboe!*.... Bespottelijk gewoon!....

't Zijn misschien ook wel geen moordenaars, drong het toen tot me door. Waar blijven ze anders?.... Maar dat schot dan?.... Wie kwam dan in 't holle van den nacht in mijn huis paffen?....

Oooh jaa!.... mijn fietsband....

Dat gaf ook wel geen prettige vooruitzichten voor den volgenden dag of geen lollige gewaarwordingen, maar alla, toch nog een stuk beter dan een bezoek van koppensnellers of roofmoordenaars.... Ik gooide me om en droomde alras van knappende banden, verlegen rommel, fietslijm die niet plakt en dergelijke geneugten des *rimboe*-levens....

Een Schot in den Maneschijn.

Cupido, het minneboefje, schiet met pijltjes op de harten der menschen. Of elk schot gelukkig mag heeten, daar zullen we 't niet over hebben; maar als anderen daaraan beginnen, dan wordt het wis en zeker beroerd.

Wanneer bij ons een strooper een haas weet liggen, dan is dat een vakgeheim, dat hij zelfs niet aan zijn vrouw verklapt. Wanneer een Kaja-kaja een plek weet, waar hij een wild zwijn kan verschalken, dan is dat net zoo.

Jandeel had op zijn zwerftochten door 't bosch een omgekapten en doorgekliefden sagoboom zien liggen. De vrouwen hadden er met haar kaphoutjes het kostelijk merg uitgekapt, maar waren daarbij erg slordig te werk gegaan; daar lag dus een fijn varkensmaal zoo maar opgeschept Wacht maar! dacht *Jandeel* en ging huistoe.

Kajok had op zijn zelfde zwerftochten precies hetzelfde gezien en hetzelfde gedacht en was met dezelfde bedoelingen huistoe gegaan.

Toen de volle maan over de klapperboomen heenkeek, riep *Jandeel* zijn zoon: „Kom, jò, we gaan erop uit!" — Toen zijn honden zagen, dat hij naar boog en pijlen greep, sprongen ze joekerend en kwispelstaartend om hen heen, maar *Jandeel* schold ze uit en joeg ze ruw van zich weg. — Alleen met hun beiden verdwenen ze in 't bosch langs de donkere paadjes, waar de maan kiekeboe speelde tusschen boomen en struiken.

Toen ze den gevelden sagoboom naderden, slopen ze heel behoedzaam verder en stelden zich verdekt op, vlak bij, op een met betelpalmen begroeid terpje.

..*Kajok* was even later even stilletjes op stap gegaan. Ons bosch lijkt precies een doolhof en *Kajok* doolde langs heel andere paadjes naar 't zelfde doel. Behoedzaam sloop hij door een droge greppel, een goed uitzicht zoekend op den gevelden boom.

Jandeel, die 't geritsel hoorde, fluisterde zijn telg toe: „Ssst!, jò, daar komt er al een."

Het geritsel kwam naderbij; hij zag de takken en twijgen wiegelen. Voorzichtig lei *Jandeel* den pijl met vlijmscherpe bamboepunt op zijn boog. Daar zag hij tusschen de donkere slagschaduwen iets zwarts te voorschijn komen en meteen snorde de pijl van den boog.

Een gil, een vies woord en de kreet: *„ik ben getroffen!"* snerpten door de stilte. Met één sprong was *Jandeel* op de plaats. Daar lag zijn vriend en eigen neef *Kajok;* de rieten pijlschacht stond trillend op zijn borst. De punt had zich door 't lichaam gewroet en stak door den rug naar buiten.

Met één forschen ruk trok *Jandeel* hem uit de wonde. Hem nu eens samen met zijn zoon ondersteunend, dan weer torsend op zijn rug, sukkelden ze met den zwaar gekwetsten *Kajok* naar 't dorp terug.

Daar werd hij deskundig behandeld: van alle kanten werd hij geknepen en geperst, om 't losloopend bloed uit het lichaam te drijven en toen werden de gaatjes met *sirih*-pruimsel dicht gepleisterd.

Nu kan een Kaja-kaja nog al wat hebben. De pijl was blijkbaar juist tusschen de tralietjes der ribbenkast heengeschoten, zonder edele deelen te verknoeien. Enkele dagen later kuierde *Kajok* weer rond alsof hij nooit aan een pijl geregen was geweest.

Den dag na 't ongeval was ik dien kant uit geweest en bracht de primeur van 't nieuwtje naar ons dorp mee. Daar ga ik dan wel eens zielkundige steekproeven mee nemen. 's Avonds kwam ik bij een troepje, knusjes neergehurkt bij een vuurtje en gemoedelijk bezig verslag uit te brengen over den voorbijen dag. Ik vertelde 't gebeurde en hoe *Kajok*

daar nu alsmaar roode klodders lag te spuwen, alsof niet alleen zijn mond, maar heel zijn binnenste één *sirih*-pruim was. — Ik dacht: ze zullen in koor *„Mam ah!"* och arm! zuchten — De proef kwam net anders uit. Ze schaterden van 't lachen. Dat die stomme *Jandeel* zijn bloedeigen neef, bovendien zijn hartelap voor een varken kon aanzien! Dat kwam natuurlijk door die lodderige siepoogen van hem. Om te brullen gewoon...

Wat mij op 's harten grond leit, dat welt me naar de keel, beweert Vader Vondel. Maar een Kaja-kaja-hart is een raar potje, waaruit eerst van alles opwelt, eer 't medelijden, vooral met vreemden, aan de beurt komt....

De Boei.

Een woordenboek is een griezelig ding om aan te kijken. 't Is tot berstens toe dik van de woorden en als je die allemaal weet, dan heb je er nog niet genoeg aan.

Witoei is een der bezadigde mannen van Wendoe, die veel zwijgt, omdat hij veel weet. Hij heeft den ouden tijd nog gekend in de volle glorie van 't ongebonden wildemansleven. Hij heeft de Kompanie zien komen en al de veranderingen, die er de nasleep van waren. *Witoei* heeft over dat alles zwaar gepiekerd, maar steeds was hij zuinig met zijn woorden.

Witoei heeft ook hetgeen wij steeds met eerbiedige overtuiging zijn betere helft zouden noemen. *Witoei* dacht daar al lang heel anders over: *Windei* was een hajebaai, een helleveeg; ze leek wel een stekelvarken, van geen kanten handig. Een paar maal had hij er ter vermaning al een stompen pijl tegenaan geschoten, maar *Windei* bleek verhard in de boosheid: alles stompte er op af. En toen hij in de lang-uitgerekte oorlellen een heel stel fraaie nieuwe ringen van kasuaris-pennen ontwaarde, waarvan ze de herkomst niet wilde verklaren, toen was zijn gemoed heelemaal vol geschoten.

Maar de Kompanie was er dan toch ook niet voor niets. Vastberaden stapte *Witoei* naar den pastoor; die moest nu maar eens een brief schrijven naar den *toean* van 't kantoor, dat *Windei* naar de boei moest.

Maar als 't dan met *Windei* zoo erg was, dan vond de pastoor beter, dat ze maar samen naar Merauke wandelden, dan kon hij 't daar eens allemaal aan den *toean* vertellen en kon *Windei* meteen haar straf uitdienen. Hij vermoedde intusschen wel, dat het zoo ver niet komen zou

en hoopte *Windei* intusschen ook nog wel een zetje te kunnen geven in de goede richting.

Maar daar was *Witoei* 't volstrekt niet mee eens. Die boei te Merauke dat was heelemaal lariekoek. Ze zaten daar in een huis zooals er in heel Wendoe geen stond en werden vet gemest met rijst ook nog. Waarom moesten ze hun schavuiten naar de boei te Merauke brengen, als ze er zelf een veel betere hadden? De *toean* moest zijn motorboot maar sturen om er *Windei* heen te brengen.

Toen begon het den pastoor een beetje te schemeren. Te Wendoe een boei? —

Wel ja, daarginds, — betuigde *Witoei* en wees naar den zeekant.

?.....

Daarginds ligt toch een groote boei in zee! — en wijl de Kaja-kaja zeer bedreven is in de gebarentaal, begon *Witoei* meteen met een levendige bewegelijkheid zijn woorden toe te lichten en eer de pastoor snapte wat er gaande was, kwakte *Witoei* met één sprong in den anderen hoek der kamer neer. Tjoep! en meteen zakte hij alweer door zijn knieën in den anderen hoek en als een reuzenkikker wipte Witoei met groote zwaaisprongen de heele kamer rond.

Dat vertoon sprak duidelijker taal dan 't woordenboek. *Witoei* bedoelde de boei, die daar ver in zee op haar ketting lag te zwieren en te zwalken op de deinende golven. Als zijn vrouw een paar dagen op dat rollend en tollend gevaarte had zitten rijden, dan zou ze wel tot betere gedachten gekomen zijn, meende hij....

Hoe kon *Witoei*, die toch over vele dingen zwaar piekerde, nu ook weten, dat die boei daar in zee alleen schepen en geen boosaardige wijven in de goede richting moet helpen? — Ofschoon....

Zoo'n stout Engeltje.

„De kleinen treên op 't kleed, de grooten treên op 't hart", klaagt vader Vondel. Maar mij heeft vandaag weer zoo'n *kleine* op 't hart getreden, toen hij zijn aanloop nam naar betere gewesten.

Ik zal 't hem niet verwijten, den kleinen *Makoei;* maar hij was me lief, zooals alles wat hoop geeft bij dit volk mij lief is. — En helaas! zoovele bloesems, die vol beloften waren, vallen ontijdig af, als hadde deze boom overdaad af te schudden!....

En *Mandim*, de jonge moeder, was zoo blij en zoo gelukkig! Nog pas had ze zich weer versche dikke flossen van klappervezels aan de haar-

tressen laten vlechten, die als een gloriekrans om haar hoofd praalden. Want al was er geen feest in 't dorp, het was feest in heur hart.

En nu zit ze, van allen tooi ontdaan; en opdat niemand haar meer zou erkennen als de blijde moeder, heeft ze zich onkenbaar gemaakt, door met een rouwmasker van pijpaarde haar gelaat te bedekken.

Lang zal *Mandin* echter niet treuren: het gemoedsleven der natuurmenschen teert te veel op indrukken van 't oogenblik; vooral bij naturen als *Mandim.*

Grof en stoer van stuk en vierkant van kop, heeft ze een eenigszins kubistisch voorkomen. In zoo'n lichaam kon natuurlijk niet anders dan een kantige ziel plaats vinden. Ze past dan ook in geen enkel kringetje: ze is er niet zoo een uit den grooten troep: ze is iemand op zichzelf en trekt zich van niets of niemand veel aan.

Een vriendelijke aardigheid of goedige kwinkslag kon haar net even goed doen uitschateren in uitgelaten vroolijkheid, als haar doen optissen en overkoken van bits en snibbig gesputter. Dat hing heelemaal van de stemming af, die vooruit niet te bepeilen viel.

Ze is getrouwd en zeer gelukkig getrouwd ook, want *Bapol,* haar echtvriend, is 't er volkomen mee eens, dat hij thuis de plaats inneemt, waar *Mandim* hem belieft neer te zetten. En daar heeft hij 't niet kwaad, want *Mandim* heeft een goed hart, waarin toch ook altijd achter de wolken het zonnetje schijnt.

Toen ze op 't strand een kraamhutje gebouwd had en ik daar op zekeren dag rook uit zag opkringelen, wist ik, dat daar een blijde gebeurtenis had plaats gevonden. Maar toen ik het hutje naderde, zag ik *Mandim* al zitten, alle veeren opgezet als een verstoorde klokhen en naar hetgeen ze kakelde heb ik maar niet geluisterd....

De bui leek thans wel een heele moesson. Doch opeens brak de zon weer door de wolken: ik mocht het kleine mollige nikkertje bewonderen, hem een snoer kleurige kraaltjes met blinkende medalje om 't halske hangen; ik mocht hem zelfs een naam geven en ik zou zijn *amei* zijn....

En de kleine *Makoei,* die nu ook voortaan Jozeppe heette, groeide alle kanten uit: in de lengte en in de breedte, zoodat hij 't kunstig gevlochten wiegemandje al heelemaal vulde.

Maar zie, daar opeens werd hij heel warm en zijn hartje klopte en popelde haastig en onrustig als van een bang vogeltje; maar nog denzelfden dag stond het stil en *Makoei* was dood....

Daar zat *Mandim,* het gelaat met witte klei ingesmeerd, haar lieveling nog te koesteren, als hoopte ze nog van de warmte van heur hart over te storten in 't koude lijkje. Uit haar oogen lekten tranen, want haar hart was gedompeld in de bitterheid van een troosteloozen rouw. Rondom

haar zaten eenige vrouwen met brommende grafstemmen treurzangen te gonzen.

En de kleine *Makoei:* Wat men gehoopt had, dat hij worden zou, wilde men hem althans voor 't schimmenrijk maken. Op het steenrood geverfde gezichtje krulden de spierwitte sierlijnen, als ware hij reeds de fiere jonkman, de roem van het dorp. Om 't hoofd straalde als fluweelig goud een kroon van paradijsvogel-veeren. Om het lijfje gloorden paarlemoerschelpen als kleine napjes van maneschijn, waarin de teerste kleuren dooreen vloeiden. Om een bundel bogen en pijlen waren vruchten en sierplanten en bloemen opgestapeld in kwistigen overvloed. Oh, dat allemaal zou zijn deel geweest zijn en nog veel meer! En nu hing daarnaast zijn kunstig gevlochten wiegemandje leeg. Daarin zou nu straks *Mandim* hem te rusten leggen voor 't laatst en voor altijd....

En de kleine *Makoei:*

„Moeder, zeit hij,
Waarom schreit gij,
Waarom krijt gij
Op mijn lijk?
Boven leef ik,
Boven zweef ik,
Engeltje van 't Hemelrijk!"

Maar dat verstond deze wanhopige moeder nog niet....

De Bloedwraak.

Op een morgen was ons dorp in rep en roer. „*Doema* dood! In de *Koloi* gevonden!" Zoo schichtte de treurmare rond in schuw gefluister.

Velen spoedden zich *Koloi*-waarts, naar de kleine rivier, die naast ons dorp in zee valt. Anderen schudden den kop en bleven thuis en bedachten: zorg, dat je de hand in geen wespennest steekt.

Naast de woning van onzen bestuursambtenaar had men het lijk op een bed van een paar klapperblaren op den grond neergelegd. Aan 't achterhoofd vertoonde het een diepe gapende wonde. Zoo pas had men het uit de rivier opgehaald, die het bij de zee op den wal had gespoeld.

Door een krokodil gepakt, was de voor de hand liggende verklaring; en feit is, dat die beesten op Zuid N. Guinea nog al 't een en ander op hun kerfstok hebben: volgens booze tongen zelfs meer dan hun toekomt!....

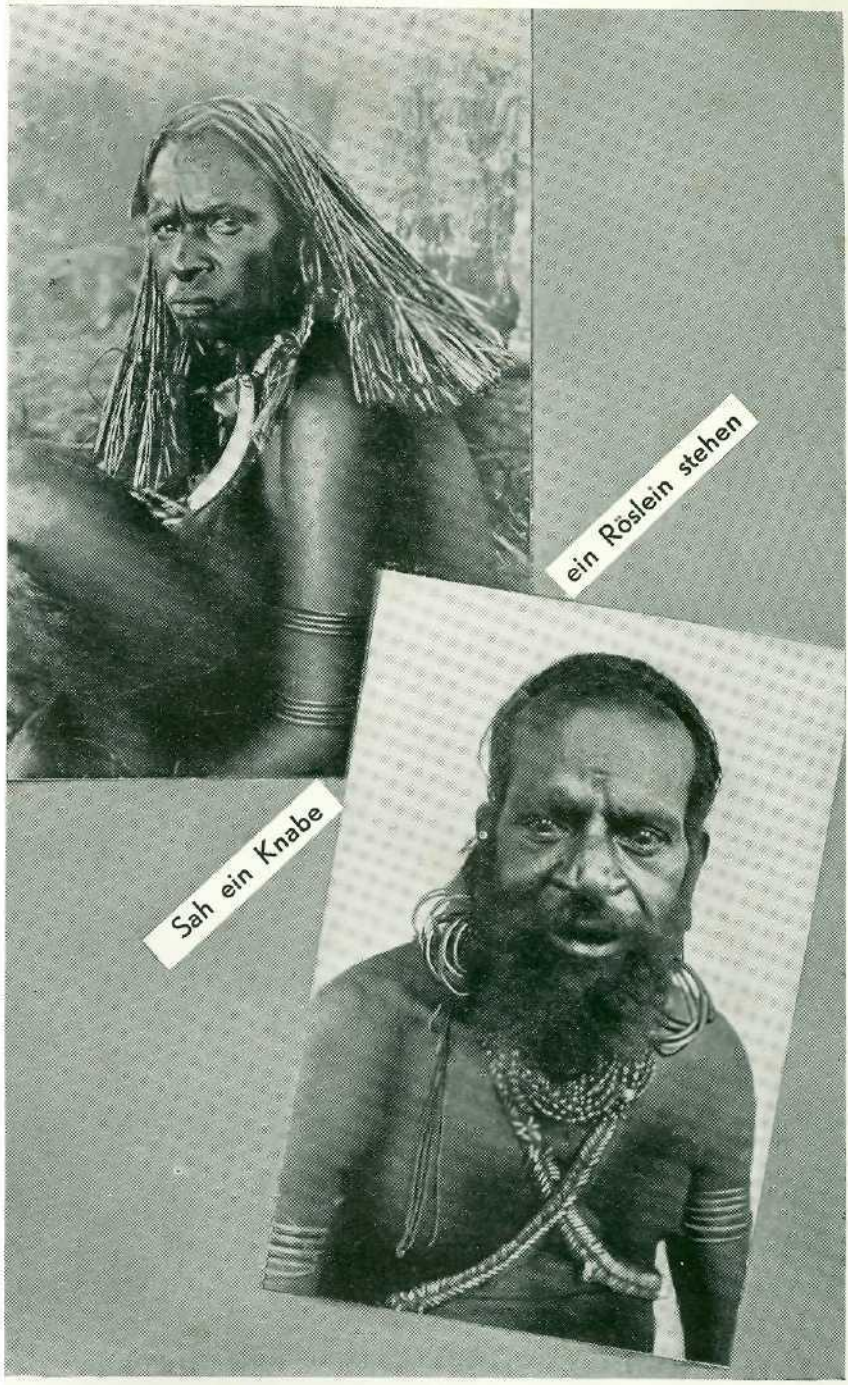
ein Röslein stehen
Sah ein Knabe

Een liefhebbend vader was echter al bezig, zijn spruit, die ook almaar aan den waterkant wilde spelen, het afschrikwekkend voorbeeld, dat daar op den grond lag, met een eindje rotan nog wat dieper in te prenten.

„Hou maar op;" — riep er één met detectievenaanleg begaafd, — „*Doema* is door geen krokodil gepakt."

En inderdaad, al is een krokodil nog zoo'n vreemd beest, heeft hij dit toch met de meeste andere gemeen, dat hij met twee kaken tegelijk bijt; en deze toch zoo diepe wonde, nog wel door 't schedelbeen heen, had geen tegenhanger. Bovendien als een kaaiman met iemand zóó nauw in aanraking komt, wil hij meteen wel even met hem noenmalen: en dit lijk was overigens heelemaal gaaf.

Sommigen fluisterden dan ook reeds het woord *bloedwraak*. Nadere aanduidingen hoorde men echter niet. Het is niet raadzaam, in een samenleving, waarin ieder zijn eigen rechter is, geheimen te verraden en vijanden te kweeken....

Zoo bleef de verdenking zwevend, maar officieel rustte ze voorloopig op den breeden rug der krokodillen.

Een tijdje later stierf in een naburig dorp een jongen. Dat was daar nu in een paar maanden al de derde persoon, die ontijdig uit het leven werd weggerukt. Dat toovenaars hun onzalig spel speelden, stond vast. Door een zijdelingsche toespeling werd de verdenking geworpen op een man van invloed, *Odow* genaamd. Zoo een durft men niet zoo makkelijk aan, uit vrees voor de weerwraak der familie. Doch een verdenking van toovenarij blijft niettemin gelijkstaan met een doodvonnis en daarom liet deze man zich dat zoo maar niet aanleunen. Een heftige kibbelpartij ontstond en bij de vuile wasch, die daarbij gewoonlijk wordt opgehangen, kwam voldoende los, om vast te stellen, dat voor 't geval-*Doema* onze krokodillen schandelijk belasterd waren....

Als de kringetjes van een plons in vlak water, en bijna net zoo stil verspreidde zich het gerucht en bereikte ook het steeds gespitste oor van onzen bestuursambtenaar. Deze liet de kringetjes wegdeinen en de zaak bezinken en riep toen den als toovenaar gedoodverfden *Odow* eens bij zich op het matje. „Wel vrind, en wat hoor ik van jou? Ze zeggen, dat jij al maar aan 't tooveren en aan 't spoken zijt. Ze verdenken jou van die en die.... en van onzen *Doema* onlangs ook al...."

„Wat, *toean?!* van *Doema!* Dat liegen ze, de schurken!" — Schichtig keek hij rond, of niemand hem kon hooren; toen kwam hij vlak bij den *toean* staan, zijn hart bonsde zichtbaar, het zweet gutste hem van 't lijf en met horten en stooten kwam het heele verhaal eruit. Maar de *toean* moest toch vooral zorgen, dat niemand ter wereld te weten kwam, dat hij 't verklapt had; het zou hem zijn hachje kosten....

Daar zou de *toean* voor zorgen. Weer liet hij de zaak een poos betijen. Toen, bij 't verrekenen der belasting, riep hij een troepje lui afzonderlijk, die toevallig alles van elkaar afwisten en 't daarom al gauw ietwat bedenkelijk vonden, dat juist zij allemaal zoo in een hoekje bijeen gestouwd werden. De *toean* liet hen niet lang in 't ongewisse, maar vertelde, dat hij nog even iets met hen te bepraten had. Dat was namelijk het geval-*Doema*, dat hij hun in alle bizonderheden haarfijn uitrafelde.

Daar stonden ze paf van en dachten dan ook niet meer aan ontkennen; maar het intrigeerde hen buitengewoon, hoe de *toean* dat allemaal zoo nauwkeurig te weten was gekomen. — „Oh, juist als jullie, zei de *toean*, in een droom heb ik alles gezien. Het lijk van onzen vriend *Doema* heeft hier langs mijn kantoor gelegen en toen is hij in een droom bij me gekomen en heeft me alles verteld en hoe hij onschuldig door jullie vermoord is...."

„Onschuldig?! — viel *Awina* hem in de rede, — hij heeft mijn vrouw betooverd, *toean*, haar vermoord. En als de mannen 's avonds thuis komen, dan hebben hun vrouwen eten voor hen klaar gelegd en dan stond ik daar alleen met mijn honger. Toen kon ik het niet meer harden en de wraaklust beet me in 't hart."

„En mijn kind, *toean*, — voegde *Ndawoi* er aan toe, — hij heeft het als een dier geslacht en verslonden en nu ben ik heelemaal kinderloos."

Zij waren dan ook de hoofdschuldigen aan den moord. Een paar verwanten hadden ze in 't vertrouwen genomen. Die hadden 't plan goedgekeurd, want volgens Marindineesche opvatting kweten zij zich van een plicht, waaraan men zich niet mocht onttrekken. Zij hadden dan tegen den geen kwaad vermoedenden *Doema* gezegd: „Kom, we gaan naar den klappertuin wat noten afdoen."

Zoo hadden ze hem meegetroond naar de eenzame plek, waar de moordenaars gereed stonden. Daar had *Ndawoi* hem vastgegrepen, terwijl *Awina* hem met één slag van zijn knots den schedel had ingeslagen. — Daarop waren ze heengegaan. Doch al spoedig hadden ze bedacht: als het lijk daar zoo bleef liggen, zou het terstond gevonden worden en dan ging het bestuur, dat maar niet begrijpen wil, dat bloedwraak voor den Marindinees recht en plicht is, er zich weer druk over maken. Daarom waren ze den volgenden ochtend teruggegaan en hadden 't lijk in de rivier gesmeten.

Een toevallige voorbijganger was op het gerucht naderbij gekomen en was getuige geweest van de misdaad. Ze hadden hem met een veelzeggend gebaar beduid, dat hij door kon gaan. Die had de zaak terstond behooren aan te brengen; maar neem hem eens kwalijk, dat hij 't niet deed. Hij had net zoo goed zijn eigen doodvonnis kunnen gaan teekenen.

Anderen waren in 't geheim ingewijd of hadden min of meer daadwerkelijke medewerking verleend.

Zal men 't hun zoo heel zwaar aanrekenen, als men weet, dat volgens hen vaststaat, dat *Doema* de verfoeielijke toovenaar was, die door zijn zwarte kunst twee bloeiende levens verwoestte en dat de nabestaanden het recht en ook den plicht hadden, die levens te wreken?

Onze *Doema* was geen geziene persoonlijkheid en velen waren hem ongenegen. Een omstandigheid, die een zoeker in 't droomland naar een toovenaar, makkelijk in diens richting moest leiden. Het wordt dan een, misschien al lang gewenschte, en nu door den schijn van recht en plicht gedekte opruiming. — Maar dat vermoedt niemand hardop.

Odow was intusschen onrustig geworden; hij vertrouwde zijn kornuiten niet recht meer en was veel op stap. Sedert een tijdje had hij wat meer vastigheid gekregen, nu hij wegens een vies zaakje in Gouvernementsdienst was „voor den kost zonder loon"; in de nor wel, doch veilig, zoo in de schaduw van den *toean*. Daar komt dezer dagen een man bij hem met een bebloede bijl in de vuist en bijt hem toe: „Jij hebt mijn vrouw door toovenarij gedood; ik de jouwe met deze bijl. Ga maar eens kijken, daarginds ligt ze op 't strand." —

Terwijl ze daar heel argeloos aan 't alikruikjes inzamelen was, was hij naar haar toegegaan en had haar met zijn bijl den nek ingeslagen....

Oh, die gelukkige oerstaat der natuurvolkeren!....

De moordenaars zullen een welverdiende gevoelige les niet ontgaan. Hoe jammer, dat wegens bovenvermelde opvattingen, die les door zoo weinigen voldoende begrepen wordt!

Toen de moordenaars zwaar geboeid door de politie naar Merauke gevoerd werden, zagen veel menschen meewarig den droevigen stoet aan. Een hunner sprak tot mij: „*Toean*, die *toean* van 't kantoor handelt niet goed: zóó bindt men een hond of een varken, maar geen menschen."

„Tjaa, zei ik, maar zooals zij *Doema* en die onschuldige vrouw afgemaakt hebben, zoo maakt men een hond of een varken af, maar geen menschen."

„*Toean*, die *Doema* was immers geen oprecht mensch, maar een kwaadaardige toovenaar, die hun vrouw en kind vermoord heeft!"

Ja, en dan praat maar toe!

En toch, gedachtig den aanhoudenden drup, zal ik het er nog honderden keeren over hebben. — Maar wees gerust! Niet tegen u, lezer!....

De derde Hand.

Als ik soms zoo lees, hoe uit de laagste wezens zich alsmaar hoogere wezens ontwikkelen en organen en ledematen groeien en vergroeien dat het zoo'n lieve lust is, al naar den drang der behoeften en noodwendigheden, dan zeg ik ook: Ja, God is almachtig, 't kan best waar wezen! — Maar dan vraag ik me toch meteen af, waarom de aap bij zijn overgang tot mensch er dan twee van zijn vier handen bij heeft ingeschoten, want aan dit overschot heeft hij als mensch beslist niet genoeg. Wèl staat men dan weer versteld over zijn aanpassingsvermogen om in dit tekort te voorzien.

Een kantoormensch b.v. heeft gewoonlijk handen te kort en je staat eenvoudig paf over de handigheid en van-zelfsprekendheid, waarmee hij zijn oor als derde hand gebruikt, om een potlood vast te houden. Even handig kun je een schoenmaker zijn mond als derde hand zien gebruiken, om een pikdraad te grijpen; en men vertelt, dat Mozart eens zijn neus als derde hand gebruikte, om op de piano nog een toets aan te slaan, terwijl hij zijn beide handen al vol had. En zoo zijn de voorbeelden te vermenigvuldigen.

Daar heb je nu onze Kaja-kaja's, die de laatste jaren een zeer drukke aanpassingskuur doormaken, om te wennen aan al de nieuwigheden, die hen op eenmaal overrompelden. Nog kort geleden wreven ze vuur uit een stuk dor hout; en nu zie je ze een lucifer aanstrijken met een zwierigheid alsof ze dien handgreep met de moedermelk hadden ingezogen!

De grond-beginselen of de uiteinden van 't geen eens de achterpooten moeten geweest zijn, zijn nu beslist uit anatomisch oogpunt bekeken, voeten te noemen, al zit er nog een verbazende boel handigheid in. Hij zal zich b.v. nooit bukken, om iets van den grond op te rapen; dat doet hij wel met zijn teenen, die 't netjes aan de handen overreiken. Maar 't is toch niet meer je dàt en ook hij voelt vaak het gemis van de derde hand. En dan is 't weer verbluffend, hoe ook hij zich weet aan te passen.

De timmerman zat boven op den nok der Wambische kerk en moest spijkers hebben. Hij gaf een schreeuw te dien einde in de richting van *Jopali*.

Jopali keek naar 't spijkerbakje en keek naar de ladder, een lange dikke bamboe met afgeknotte zijtakjes. Om daar tegenop te klauteren met een bakje spijkers in je handen, daar kwam een mensch handen voor te kort, zelfs al riep hij zijn handige voeten te hulp.

En toen flitste een lichtje, misschien al wel een *idee* door *Jopali* z'n hersens: hij nam de spijkers uit het bakje en stak ze één voor één in zijn

dikken kroeskop als spelden in een kussentje. Toen klauterde hij als een aap tegen 't bamboeladdertje omhoog en liet zich boven kaal plukken. Die kroeskop deed alweer schitterend dienst als derde hand.

En als je dan bedenkt, wat zulke handige lui met vier echte handen zouden kunnen praesteeren, dan stemt het je diep weemoedig, dat ze dat niet eens kunnen vertoonen....

Een Marindineesch Buffet.

Onder de genotmiddelen, welke de mensch bedacht heeft, om zich het leven te veraangenamen, nemen de bedwelmende middelen een voorname plaats in. Zich min of meer ontheven voelen aan 't gewone bewustzijn, doet hem weldadig aan, vooral, wanneer dat bewustzijn hem drukt met den last van zorgen en beslommeringen. Dan zoekt hij als 't ware zichzelf te ontzweven en langs de geheimzinnige paden der bedwelming even binnen te sluipen in 't zalige land der droomen. Daar zijn het de valsche sirenen, die wenken en lonken en hij, die zich eenmaal heeft laten verleiden, kan voortaan moeilijk de lokkende zangen weerstaan, ook al voelt hij, dat dit lachende droomland voor hem zal worden de bedriegelijke voorhof eener hel.

Men moet echter onderscheiden tusschen opwekkende en verdoovende middelen.

Onder de eerste rekent men vooral den alcohol in zijn velerlei lonkende gestalten als bier, jenever, wijn, sagoeer, arak, enz. — Onder de tweede het verderflijke heulsap, cocaïne, morphine en ook de *wati* der Marindineezen.

De eerste beginnen met het zenuwstelsel te prikkelen tot verhoogde werking: alle snaren zijn strakker gespannen en gevoeliger voor indrukken. Doch opgeschroefd tot het nippertje der overspanning wordt het instrument moeilijk te hanteeren en daarom gevaarlijk. De gezelligheid, de vroolijkheid en zelfs de werklust kunnen erdoor verhoogd worden, doch ook de prikkelbaarheid van alle slechte instincten en zoo kan de hoogspanning allicht noodlottig worden. Nog steeds hooger opgevoerd, slaat zij om en wordt de opwekking verdooving en bewusteloosheid, wanneer n.l. volslagen dronkenschap intreedt.

Daar zijn er, die in den alcohol uitsluitend deze verdooving zoeken; het zijn voornamelijk de z.g. stille drinkers. Doch meer algemeen zoekt men enkel de opwekking en men blijft baas in zijn bovenkamer, ook al lijkt het daar wel een beetje Onnoozele-kinderen-dag. Daarom zijn deze middelen in 't algemeen niet zoo gevaarlijk als de verdoovende, waardoor

de mensch in een toestand van volkomen kunstmatige verstomping de teugels heelemaal laat schieten. Weldra is dan geheele willoosheid het noodlottige gevolg.

Hoe het in dit opzicht met de *wati* gesteld is, het verdoovingsmiddel van den Marindinees, is nog een open vraag. De *wati* is een der buitennissigheden waarmee dit nog zoo weinig bekende volk ons komt verrassen.[1]) Zoo verderfelijk als opium of cocaïne schijnt de *wati* in elk geval niet te zijn, zelfs niet voor de geregelde verbruikers.

De *wati* wordt bereid uit een niet overblijvende cultuurplant, een pepersoort, die *piper metysticum* heet voor de plantkundigen. De verbouwing vereischt zeer veel zorg, welke de Kaja-kaja daaraan met liefde besteedt. Het beste stukje grond wordt daarvoor uitgezocht; geen tuintje wordt dieper gespit of hooger opgeworpen, zoodat het daar ligt als een eilandje tusschen de breede ringslooten. De stevige omheining beschut het tegen de vernielzucht der varkens en kleurige krotons en sierplanten voltooien den indruk, dat daar vol heerlijke beloften het lachende lusttuintje ligt van iemand die 'm lust....

Van de lange ranken der volwassen plant worden de knoppen uitgesneden en uitgepoot, nadat men ze in droog zand heeft laten kiemen. In 't begin worden de jonge plantjes door een laagje dor gras en later door een dakje van klapperbladeren tegen de felle zon beschut en dankbaar voor al die goede zorgen, schieten ze welig en tierig op.

De bereiding van den Marindineeschen nectar is zeer eenvoudig zooal niet heel esthetisch; maar op een juffertjes-pensionaat lijkt het hier nergens!....

In den gewonen doen brouwt ieder zijn eigen zoopje, maar bij feestelijke gelegenheden wordt deze taak vooral door dames en jongemeisjes overgenomen. Ze zitten dan gezellig in een kringetje op een schaduwrijk plekje bijeen. In 't midden staan, in 't zand vastgedrukt, de glanzend gepolijste napjes, uit kleine klapperdoppen vervaardigd. Ze bijten een stukje van den vezeligen *wati*-rank en zitten daar kalm en gezapig te nirken als een troepje herkauwende dieren. Eindelijk ronden ze den mond tot een tuitje, buigen voorover en laten een groen-bruin straaltje klateren in het napje daar beneden. Nog herhaalde malen zal het tuitje stralen tot het napje boordevol is en de borrel gereed.

In hoeverre het voor de kauwsters een Tantalus-kwelling is, dat ze wel mogen proeven, maar niet slikken, weet ik niet. Ofschoon tong en

[1]) Onder denzelfden wetenschappelijken naam vond ik wel een plant aangeduid, waaruit in Polynesië een verdoovingsmiddel bereid wordt en daar onder den naam van *kawa* bekend is. Toch schijnt dit iets anders te zijn. De *kawa* toch is een knolplant en de knol levert het verdoovingsmiddel, terwijl dit door de ranken geleverd wordt bij de *wati*, die trouwens heelemaal geen knolplant is.

verhemelte door 't eeuwige *betel*-pruimen wel eenigszins gelooid moeten zijn, schijnt het *wati*-sap ze niet bizonder aangenaam te kittelen; als ze even den mond leeg hebben, spuwen en blazen de kauwsters als een *totok*, die zich aan *pedis* vergaapt heeft. Een in folklore belangstellend bezoeker te mijnent wilde toch ook wel eens proeven hoe dat goedje smaakt. Al heel gauw wist hij, dat je veel lekkerder op kininepillen kunt zabberen en dat *hij* er nooit misbruik van maken zou....

Bij die feestelijke gelegenheid wordt er dan ook een buffet opgesteld, waar, naar gelang de behoefte, de volle napjes worden klaar gezet. Tusschen kruiselings in den grond gestoken staken wordt het okselstuk van een sagopalmblad gelegd, dat met zand wordt opgevuld. Daarin komen de napjes te staan. Om de stokken hangen nog een paar malsche *wati*-ranken als passende versiering en daartegen leunen lange stelen suikerriet ten gerieve der klanten. [1])

Den *smaak* toch schijnen zelfs oude „pruvers" er nog niet van weg te hebben en 't is vermakelijk om te zien, hoe zoo'n Marindineesche pooier in zooveel tempo's z'n hassiebassie verschalkt. Voorzichtig, alsof het verdacht goed ware, neemt hij 't in de hand, staat er even in stil beraad naar te staren, blaast er eens over, schraapt eens flink de keel, spuwt eens heel ver weg en eindelijk, na al deze toebereidselen, die als zooveel gelukkige invallen schijnen, om tijd te winnen, vermant hij zich. Nog even met den rug der hand een paar stevige vegen over den mond en dan neemt hij een flinken teug, dien hij een oogenblik tusschen de bollende wangen houdt en weer klaterend in 't bakje laat terugsiepelen en eindelijk met vast dichtgeknepen oogen wringt hij in een paar schielijke slokken het wrange vocht door de keel. Huiverend trilt even de kop, proestend spuwt hij om zich heen en ademt opgelucht als wilde hij zeggen: die binne benne, benne toch maar de beste! — Intusschen heeft hij al een stuk bolster van den zoeten klapper *(kelapa manis)* [2]) of een stuk suikerriet bij de hand, waarin hij gulzig bijt, om den bitteren smaak eenigszins te bedriegen.

Dan trekt hij zich een poos van 't aardsche gewemel terug. Kalmpjes pakt hij zijn bulletjes bij elkaar en gaat ergens in 't mulle zand een beschaduwd plekje uitzoeken, om zijn roes uit te soezen. Lang moet hij

---

[1]) In 't binnenland, waar men geen fijn zand ter beschikking heeft, treft men een ander soort buffet aan. Van een soort bindsel maakt men ringen, ter dikte ongeveer van een duim. Deze ringen worden derwijze samen gebonden, dat ze een rond net vormen. Dit wordt op den grond uitgespreid en de volle *wati*-napjes in de ringen gezet.

[2]) De bolster van de jonge klapper- of kokosnoot is zeer sappig. Bij den zoeten klapper is dat sap flauw-zoet. Daarom wordt die bolster door de inlanders uitgekauwd, zooals bij ons de kinderen zoethout kauwen.

daarmee niet treuzelen, want weldra worden de beenen slap en flapperen onzeker onder 't lijf en daarop is 't lastig koersen.

Van eenige opwekkende uitwerking is geen sprake. Al zeer spoedig na 't gebruik raakt de drinker versuft en bedwelmd. Hij wordt slaperig en landerig, doch voelt zich na eenige uren maffen weer volkomen in orde. Slapen vindt de Kaja-kaja op zichzelf al zoo'n heerlijk genot: een slaap met zoete droomen verlucht moet hem wel een hemel op aarde toeschijnen.

Niet altijd evenwel is de uitwerking zoo goedaardig. Is het, dat zoo'n borrel ook al eens slecht vallen kan, of heeft de pimpelaar niet goed zijn maat gekend? Wie zal 't zeggen? Soms is de uitwerking verschrikkelijk. De ongelukkige is volslagen bedwelmd, doch niet bewusteloos; de oogen staan flets en waterig in 't hoofd, de ledematen hangen machteloos aan 't lijf, dat door geweldige brakingen verwrongen wordt, dat het trilt en krimpt van de pijn; hij hijgt en snakt van benauwdigheid en als een beest ligt hij zich daar te wentelen in zijn eigen vuil.

Of de *wati* nog andere euveldaden op zijn boekske heeft?

Zeer waarschijnlijk moet het veelvuldig gebruik verstompend werken, al zou 't toch ook alweer onbillijk zijn de *wati* er alleen voor aansprakelijk te stellen, dat de Kaja-kaja nog niet precies met de beschaafde wereld op peil staat!....

Goeds is er zeker niet van te verwachten. Voor den Kaja-kaja is de *wati* misschien een minder kwaad: bij zijn *wati* blijft hij kalm en hij is nooit tammer, dan wanneer hij een *wati*-roes uitslaapt. Tegen geestrijkheid daarentegen zijn zijn hersens niet bestand en zoodra de alcoholdamp, in welken vorm dan ook, daarin opstijgt, is hij 't stuur kwijt, en gaat hij te keer als een razende Roeland.

Booswichtjes.

Nu vraag ik u in gemoede, of u ooit van ze-leven stommer woordkoppeling gehoord hebt dan *boos-wicht?* — Of is het pasgeboren wichtje niet het officieele toppunt van onschuld en onnoozelheid?....

Kom nu hier eens in zoo'n kraamhutje, waar zoo'n snoezig dotje zoo grappig onbeholpen ligt te spartelen op een stukje mat. Ge hoeft het verheerlijkt gelaat der moeder maar te zien, om te begrijpen, wat een zaligend geluk van zoo'n engeltje uitstraalt. Door de regelmatig gerijde reten der bamboewanden schijnt het zonnige daglicht en 't lijkt, dat ze, in plaats van uit ruwe bamboestokken, opgebouwd zijn uit gouden en

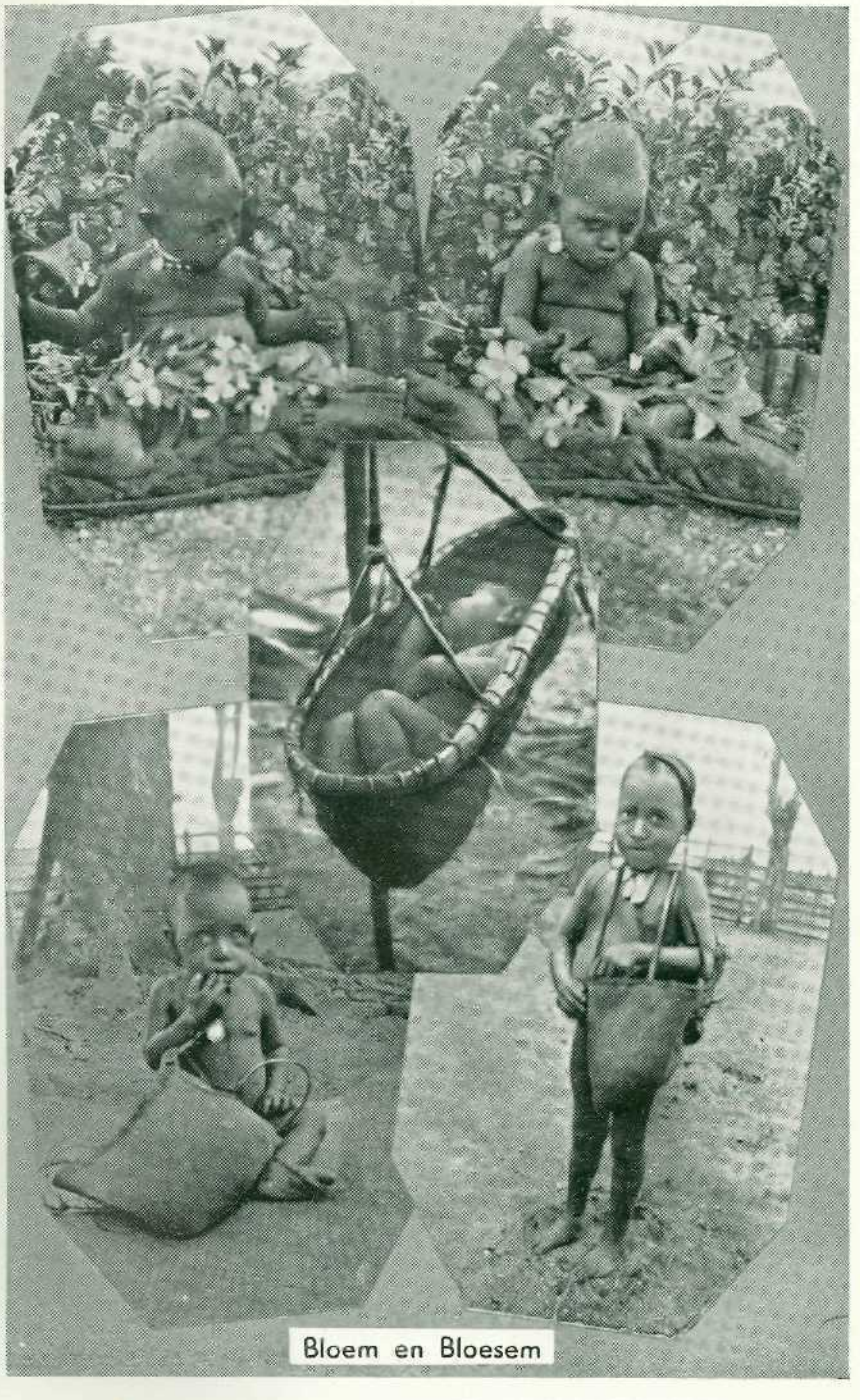

Bloem en Bloesem

zilveren staven als een kostbaar schrijn, om een stukje van den hemel te bevatten....

Ge kunt het ook uit een anderen hoek bekijken. Dan ziet ge daar een klein mormel liggen; ge kunt er tot den bodem toe in kijken, zoo'n blêr zet het op. Het buikske gaat als een dollen doedelzak en 't heele ding piept en knarst als een verkouden pompzwingel; 't kopke ziet er akelig paars en blauw van. En nijdig stampt het met zijn pootjes en bokst het met zijn gebalde knuistjes als een getergd ondier. Ge begrijpt, dat men 't opsluit in zoo'n hok van stevige bamboestaken....

Dat is niet erg vleiend, maar onze Kaja-kaja's houden vol, dat het de juiste kijk is op zoo'n verraderlijk verschijnsel.

Hier zijn alle wichtjes boos en helaas! ook booswichtjes, snoodaards, sluipmoordenaars: heksen en toovenaars zijn er heilige boontjes bij. Galg en strop zijn er nog te goed voor en daarom alleen hangen ze niet. De Kaja-kaja is dan ook doodsbenauwd voor die zich ontpoppende booswichtjes.

Men zorgt er wel voor, dat er geen een in 't dorp geboren wordt. Ze komen allemaal ter wereld langs het strand of in 't bosch en een behoorlijk eind van 't dorp vandaan. Als 't avond geworden is, sluipt de moeder er verholen mee naar 't reeds van te voren in elkaar getimmerde hok of kraamhutje, ook alweer op fatsoenlijken afstand van 't dorp. Daar ligt dan 't kleine monster en men past wel op, dat het er voorloopig niet uit komt! Net als een kwaaie hond doet het evenwel de eigen huisgenooten niks.

Nu denkt u misschien, dat dit allemaal kletspraat is. Ik beloof u heilig, dat het volkomen ernst is.

Zoolang de kleine met de moeder in 't kraamhutje zit, en dat is eenige weken, is hij tot berstens toe geladen met tooverkracht, als een dynamo met electriciteit! wie hem te na komt, wordt erdoor getroffen, wordt ziek of sterft of krijgt ten minste dik opgezwollen beenen. Men ziet soms menschen, die op olifantspooten schijnen rond te loopen, met beenen als boomstammen. Ge kunt gerust wedden, dat ze ooit te dicht bij zoo'n booswichtje gestaan hebben. Ze zijn vooral gevaarlijk voor hun soortgenooten of voor moeders, die ook pas met zoo'n nijdasje zijn opgeknapt.

Zelfs andere personen, die met den kleinen booswicht in aanraking komen, zijn daarna als 't ware tooverkrachtig geladen en gevaarlijk. De ouders vooral moeten daarom angstvallig hun omgeving mijden. Vader dabt met den voet een paadje door 't zand naar 't strand en naar 't bosch. Daar moeten de ouders door loopen; anderen zullen er behoedzaam overheen stappen, om niet door deze tooverkrachtige leiding getroffen te worden. Als ik door 't dorp wandel, aan elke hand een trosje ravottende

pagadders, en we komen voor zoo'n onheilspellend groefje, dan schreeuwen ze allemaal om 't hardst: *Amei,* springen! en dan nemen we samen met een hopsa en een hoeratje de dreigende hindernis. Komt de vader langs een veelbegane plaats, dan zal hij wel zoodanig sloffen en schuifelen, dat hij een duidelijk spoor nalaat ter waarschuwing tegen de onzichtbare betoovering.

Wanneer ik ergens een kraambezoek heb afgelegd, moet ik het niet wagen, in de buurt van een ander kraamhutje te komen, of de inwonenden beginnen al van verre te tieren en misbaar te schoppen, alsof ze mageren Hein in eigen persoon zagen komen aanstappen.

Is er zoo'n booswichtje in de naaste omgeving en wordt er in 't dorp een ander kindje of jonge moeder ziek, dan is dat beslist de eerste streep, die het op zijn nog gaven kerfstok krijgt. En zoo heeft het er soms al een doodslag op, als het zelf nauwelijks begint te leven.

Stel u onder deze omstandigheden voor, dat ze er hier zooals in Europa zuigelingen-wedstrijden op nahielden! De jonge booswichtjes zouden elkaar finaal uitroeien! — Gelukkig hebben de menschen hier nog zulke dwaze kuren niet.

Bij de geboorte wordt de kleine terstond heelemaal in een laag gele klei gezet en dit pakje wordt zorgvuldig bijgepapt, als 't noodig is. Na eenige weken wordt dat gele pakje plechtig afgewasschen en treedt de kleine puk de wereld in in 't kleedje zijner onschuld. De boosheid is er meteen af; hij is nu wichtje zonder meer, maar dan toch met alles wat van die kleine roetmopjes zoo'n schatteboutjes maakt in 't oog van alle menschen. En als ik ze dan intusschen ook met het water van 't H. Doopsel afgewasschen heb, zou O. L. Heer zelf wel willen, dat alle menschen zoo waren.... als kleine kinderkens....

De Kangoeroe.

De kangoeroe is het Australische dier bij uitnemendheid: Nieuw Holland zette hem op zijn postzegel en de Marindinees bovenaan op zijn spijskaart. Hier op Zuid N.-Guinea wordt hij ook door de vreemdelingen *saham* genoemd, wijl zij hier voor 't eerst kennis maken met een dier, dat hun als *saham* wordt voorgesteld.

In de eindelooze grasvlakten van dit lage land voelt hij zich thuis en in groote menigte huppelt hij daar rond. Tot over de ooren wegduikend in 't heerlijke malsche groen, kent hij geen andere zorg, dan de vrees voor den mensch en diens bloeddorstige honden. En de *saham*-hoef, die toch door de natuur enkel bestemd is om naar lastige vlooitjes te krab-

ben, wordt hem door den boozen mensch als pijlpunt in 't eigen lijf gedreven.

De *saham* toch is het wild, waar de Marindineesche jager bij voorkeur op uittrekt, want die jacht, vooral als 't een klopjacht geldt, is meestal zeer loonend en steeds zonder 't minste gevaar. Evenals de haas heeft dë kangoeroe als eenig middel van verweer de rapheid zijner „loopers" en dan als zoodanig nog maar alleen de lange achterpooten. Daarom is hij ook even schuw; bij 't minste gerucht spitst hij de breede, steile ooren en, is er eenig gevaar te duchten, schiet hij als een over 't water gekeilde steen met groote vlugge sprongen over de groene graszee, terwijl de zware lange staart als een roer achterna sleept.

Deze schuwheid schijnt het dier echter niet aangeboren te zijn, al is ze bij den Marindinees ook spreekwoordelijk geworden. In eenzame streken, waar het zelden of nooit door menschen wordt opgeschrikt, toont het zich vaak heel vertrouwelijk. Terwijl ik met een motorboot onze groote rivieren optufte, heb ik meermalen gezien, dat er een vlak aan den oever, nog met een halfafgeknabbeld blaadje tusschen de biddende voorpootjes, die vreemde verschijning rustig met zijn groote verbaasde oogen bleef zitten nastaren.

Ook wanneer het dier jong gevangen wordt, is het terstond zeer tam en zelfs zeer aanhalig. Met wenkende voorpootjes en flemerig gepiep huppelt het de bazin overal achterna en doet niets liever, dan zich als een verwende poes knusjes nestelen op haar schoot. Ik spreek alleen van de bazin, want al wat met opvoedkunde in verband staat, hoort hier bij de vrouw thuis.

Lang maken ze 't echter in den *kampong* niet, omdat de valsche honden terstond van 't goede vertrouwen der argelooze diertjes misbruik maken. Al wat hier van hondenaard is, is happig naar den *saham*.

De kangoeroe heeft blijkbaar een groot aanpassingsvermogen en schijnt zijn gestalte te regelen naar 't land dat hij bewoont. Op Groot Kei, (het meest westelijk gelegen eiland waar hij nog voorkomt), treft men een heel kleine soort aan. Ze worden daar niet veel grooter dan een flinke poes. Evenzoo op de Aroe en andere kleine eilanden. Op het vasteland van Australië daarentegen en ook op Nieuw Guinea worden ze aanzienlijk veel grooter, met een staart, die aan den wortel vaak wel zoo dik is als een pols. En dat is het edele deel van dit dier: in de soep slaat de kangoeroestaart het record van alle ossenstaarten en is hij beslist wereldkampioen. Rondom dien staart heeft de kangoeroe ook al zijn verdere goede hoedanigheden opgehoopt. Daardoor lijkt hij wel een caricatuur van een beest; zoo bespottelijk staan het fijne kopje, het schriele bovenlijfje en de poppenhandjes bij dat zware plompe onderstel.

Geen wonder, dat onze voorvaderen raar opzagen bij de eerste kennismaking met dit rare beest. 't Is dan ook wel eens aardig te vernemen, hoe de schipper Pelsaert in zijn scheepsjournaal die eerste ontmoeting in 1619 beschrijft. Hij trof blijkbaar ook een zeer kleine soort op een paar eilanden langs de kust van *'t Zuytlandt* d.i. het tegenwoordige Nieuw Holland. We zullen voor 't gemak de spelling maar een beetje moderniseeren. ".... Boven dit zijn op deze eilanden groote partijen katten; dat „een wonderlijk fatsoen of schepsel is, zoo groot als een haas, het hoofd „gelijk een civetkat; de voorste voetjes zijn heel kort, omtrent een vinger lang, waaraan het vijf nageltjes of vingertjens heeft, als een apenvoor„poot, ende haar 2 achterste beenen zijn wel een half elle lang, daar zij „op loopen op het plat van het gewricht van 't been, zoodat ze niet snel „in 't loopen zijn." (Hierin hebben ze sedert dan beslist reusachtige vorderingen gemaakt!) — „De staart is haar heel lang als van een meerkat; „als zij eten, zoo zitten zij op hare achterste pooten en nemen haar eten „in de voorste pootjens en eten als de eekhoorntjens ofte apen doen. Haar „genereeren ofte voortteling is zeer wonderlijk, ja aanmerkenswaardig: „onder den buik hebben de feminins (wijfjes) een tassche daar men een „hand in steken kan; en binnen in heeft ze haar tepels, alwaar (we) be„vonden hebben, dat hare jongen in groeien, met den tepel in den mond, „en zoo vinden liggen hebben, die maar een boon groot waren en de „leden van het beestjen geheel geproportionneerd levende, zoodat het ze„kerlijk is, dat ze daar aan den tepel van de mammen groeien en haar „voedsel trekken totdat zij groot zijn ende loopen kunnen: alhoewel heel groot zijnde, (zij) in de tassche nog kruipen en loopt er de moeder mee „weg als men ze jaagt." („Het Aandeel der Nederlanders in de ontdekking van Australië 1606—1765" door Mr. J. E. Heeres, blz. 61).

Dat de huidige kangoeroetjes niet meer op den uier der moeder ontstaan als galnootjes op een eikenblad, zooals de schipper Pelsaert het schijnt voor te stellen, kan men hun niet kwalijk nemen. Wonderbaarlijk blijft hun prilste jeugd niettemin. Ze komen namelijk in zeer onvoldragen toestand ter wereld. In den buidel groeien zij aan den tepel vast, zoodat ze daar niet zonder bloedvergieten van kunnen gescheiden worden. Ze zijn zelf nog onbekwaam tot zuigen en perst de moeder de melk in het keeltje. Opdat die niet in 't verkeerde keelgat zou schieten en 't beestje stikken, wordt de luchtpijp door de huig hermetisch afgesloten. Wanneer het grooter geworden is, laat het vanzelf los; het mag dan al eens naar buiten gaan spelen en aan een sappig sprietje knabbelen. Maar bij den minsten onraad tjoept het weer in zijn warm nestje vlak aan moeders hart, waar het zich zoo veilig voelt als een kind in moeders armen.

't Is dan ook een onhebbelijkheid van de Kaja-kaja's dat ze van den

kangoeroe het zinnebeeld der schuwheid en lafheid gemaakt hebben. Het zachtaardige dier kon dat net zoo goed zijn van het schoonste wat de aarde kent, de moederlijke liefde. Daarom is het ook zoo'n sneu gezicht, wanneer er uit den buidel eener neergeschoten kangoeroemoeder zoo'n lief jong diertje het kopje naar buiten steekt met zijn onschuldige angstige vraagoogjes, nog niets beseffend van de boosheid der wereld.

Een Preek.

Een preek is een schotel geestelijk voedsel, dat u elken Zondag heel lekker toebereid, door uw Pastoor wordt voorgezet. Ons Geloof is overal eender, maar als twee hetzelfde doen, is dat niet hetzelfde. Wat een mogelijkheden schuilen er b.v. niet in een aardappel! Ge kunt hem koken, bakken of poffen; ge kunt er salade, puree of stamp van maken; en moeder de vrouw weet daar nog een boel meer van. — Zoo zal de Pastoor, rekening houdend met den smaak en de maag zijner schaapkes, ook het geestelijk voedsel verschillend bereiden. Maar een aardappel blijft een aardappel en een geloofspunt een geloofspunt. Misschien wilt ge daarom voor de verandering en niettemin tot uw stichting en onderrichting er wel eens een proeven met een Marindineesch sausje overgoten.

Laat ik van te voren even opmerken, dat ik althans dit met Socrates gemeen heb, dat ik voor mijn gehoor de peripatetische of rondwandelende methode verkies. Mijn preekstoel beslaat dus de heele gang en door een levendig kruisverhoor wordt de voeling tusschen spreker en toehoorders onderhouden. Mijn parochianen timmeren nog niet erg hoog, weet u; laat mij het dus ook niet doen. Als het geluid ginds boven ergens van zoo'n hoogen preekstoel dreunt, ruischt het zoo licht over de hoofden heen....

„Zeg jij eens Piet, wat zijn wij menschen eigenlijk?"

„Wij menschen zijn door God gemaakt, met een lichaam en een eeuwige ziel."

„Dat heeft uw grootvader u toch zeker heel anders verteld, toen hij de legenden van 't ontstaan der dingen verhaalde. Toen heeft hij gezegd: de Marindineezen bestaan uit veel verschillende stammen, naargelang den stamvader van wien ze voortkomen: sommigen stammen van 't varken en zijn de varkens-menschen, anderen stammen van den hond en zijn de hond-menschen, weer anderen van den reiger en zijn de reigermenschen, enz., enz. (Alleen de aap hoort, opmerkelijk genoeg, niet tot de stamvaders!) Is dat allemaal ware taal?"

De ouderen denken daar nog wel 't hunne over, maar 't schoolvolkje beweert al heel kranig en beslist, dat dat allemaal sprookjes zijn en praatjes voor den vaak. Ik scherp dat dan nog eens even in, door te

verzekeren, dat alle menschen van één en denzelfden stam zijn: daar zijn geen varkens-menschen en geen hond-menschen, maar we zijn allemaal Gods-menschen, allemaal door God gemaakt. Allemaal stammen we van dezelfde voorouders, Adam en Eva, en daarom zijn alle menschen broers en is koppensnellen niets anders dan afschuwelijke broedermoord.

„Maar de dieren dan? Zijn die ook door God gemaakt?"

„Ja, de dieren ook."

„Zeker, de dieren ook, maar heel anders, omdat die heel wat minder zijn dan wij menschen. Juist als jullie, wanneer ge een *bakoema* maakt (= een korf, grof van klapperblad gevlochten) als ge gauw wat noodig hebt, om iets in te stoppen. Ge flanst die gauw in elkaar, want thuis gekomen smijt ge die toch weg. Maar de *wad*, het mandje dat ge altijd bij u draagt, wordt keurig en met zorg gevlochten en gekleurd, want dat is om te bewaren. Zoo maakte God de dieren ook gauw, enkel met Zijn woord: dat ze ontstaan! en ze waren er. Maar voor den mensch, dat was veel voornamer, daar heeft God Zijn tijd aan besteed. Adam heeft hij zorgvuldig uit leem gekneed en er toen met Zijn eigen adem een ziel en leven in geblazen; Eva evenzoo uit een rib van Adam. Dat was heel wat fijner werk, dat was de mensch en dien wil God bewaren voor de eeuwigheid.

Maar is een dier dan wel zooveel minder dan de mensch? Het heeft toch ook oogen, ooren, mond, beenen en nog een staart bovendien. Dien heeft de mensch niet eens en dat vinden de Marindineezen wel zóó jammer, dat ze er zichzelf een aanmeten van biezen; en ge moet maar eens kijken bij den dans, hoe parmantig ze daarmee kwispelen! En dan een koe en een paard zijn veel grooter en een varken loopt veel harder, Waarom is de mensch dan beter?"

Nou, als je de zaak uit dien hoek bekijkt, springt onze voortreffelijkheid nog zoomaar niet in 't oog. Doch een pienterling ontstak licht en riep zelfbewust: „De mensch heeft een eeuwige ziel."

„Flink zoo! het lichaam is maar een bolster. Kijk eens, alle klappernoten, die van den boom vallen, hebben een bolster, maar ze hebben niet allemaal een kiem. Die looze noten zien er uiterlijk vaak nog mooier uit dan de volle; maar op het binnenste, het inwendige komt het aan, al ziet ons oog dat niet. De vooze klappers vallen af en ze rotten en ze zijn weg. De vollen vallen af, maar botten en ontkiemen, daar zit leven in; de bolster vergaat, maar dat leven duurt voort in een nieuwen boom. De looze klappers zijn de dieren, de volle de menschen. — Als een mensch doodgaat, sterft en bederft zijn lichaam, maar de ziel, waar blijft die?"

„Die gaat naar 't schimmenrijk."

„Juist, dat wisten jullie al van altijd, al lang eer de pastoor u dat

kwam vertellen. Dat had God in uw hart geschreven; maar veel van die woorden Gods hadden jullie uit je hart gewischt door 't kwaaddoen. Doch dit was ten minste blijven staan, alhoewel niet heelemaal. Jullie dachten dat er maar één schimmenrijk was, waar 't niet heel gezellig is. Maar is dat wel precies zoo?"

„Neen, in 't doodenrijk zijn twee dorpen: een heel goed voor de goede menschen en dat is de Hemel; en een heel slecht voor de kwade menschen en dat is de hel."

„Dat is de ware taal. Hier op aarde wonen we maar in tuinhutjes, in tijdelijke verblijven, zoolang het werk duurt; maar ons echte dorp is de Hemel. Voor de dieren bestaat er geen eeuwig dorp, zooals jullie denken: die heeft God gemaakt voor den mensch, om ze te gebruiken en daarna weg te smijten. — Alle dieren zijn voor den mensch; maar den mensch, voor wie heeft God dien gemaakt?

„Den mensch heeft God voor Zichzelf gemaakt."

„Laat die woorden nooit uit uw ooren vallen! Alles voor den mensch, maar de mensch voor God. Maar als wij voor God zijn, dan wil dat zeggen, dat we naar God moeten luisteren en doen wat Hij zegt. — Jij hebt een partij honden thuis, niet waar *Kanepe?* Waar dient dat voor? Die vreten maar klappers; ruim dat tuig toch op!"

„Hij weet wel beter, — grinnikt *Kanepe* tegen zijn buurman en zegt dan tegen den pastoor: — Die zijn voor de jacht."

„Oh zoo! ze gaan met u op jacht en daarom voêrt ge ze. Maar als gij pijl en boog pakt en daar staat te roepen: *Dolo*, kom! pizewizewiet, kom dan! En als dan *Dolo* den staart tusschen de beenen trekt en wegsluipt, zult ge hem dan nog voêren? Dan zult ge zeggen: Stom beest! en hem doodslaan; maar ge zult het toch wel jammer vinden. Een flinken jachthond haalt ge aan, ge liefkoost hem, ge vlooit zijn vlooien weg, ge behandelt hem als een vriend.

Zooals de hond voor den mensch is, zoo is de mensch voor God. Maar zoo moeten wij ook naar Gods woorden luisteren, dan zal Hij ons verzorgen en beschermen en niet alleen als een vriend, maar als zijn eigen kind zal Hij ons behandelen en voor altijd gelukkig maken in den Hemel. Maar de menschen, die niet naar Hem luisteren, zal Hij weggooien als kwaaie beesten in de hel: maar Hij is goed en zal dit heel erg jammer vinden, want hij wil graag alle menschen gelukkig maken in den Hemel.

Leeft dan niet als kwade dieren en bederft niet door de zonde uw eigen zelf, die God zoo zorgvuldig voor Zich gemaakt heeft om hem voor eeuwig te bewaren in den Hemel....

Dan gaat de pastoor rond met den wijwaterkwast, om het uitgestrooide zaad te besproeien en onder de H. Mis bidt hij God, dat Hij het doe kiemen en gedijen in de harten....

Een nieuwe Muizenval.

Zoowel als te Scheveningen of te Zandvoort kan er op ons strand een gezellige drukte heerschen. De jongelui, met pijl en boog gewapend, spieden met adelaarsblik langs de aanbolderende rollers en schieten met merkwaardige behendigheid de onbezonnen vischjes, die daarin rodelbaan of *montagne russe* spelen. Het schoone geslacht gaat op de drooggevallen wadden schelpjes zoeken. Ze verzamelen ze echter niet, om ze te pronk te stellen in een mooie glazen kast in haar salon of als leuke snuisterijen op den schoorsteenmantel. Ze voelen nog weinig voor al wat de maag te boven gaat en voor deze zijn ook al die schelpdiertjes bestemd. Onder 't geen van haar gading is, zijn ook enkele mosselsoorten.

Het was bijna volle maan, het strand leek een woestijn en de dames waren in grooten getale op vangst geweest. De buit was meegevallen. *Wemaw* had er nog een zootje voor den volgenden dag bewaard en die in haar mandje aan een paal opgehangen.

's Nachts kwamen de muizen en ratten azen en snuffelen met hun spitse snuitjes overal rond, tot in 't mosselmandje van *Wemaw* toe, want daar rook het lekker naar zeebanket. De mosselen hadden in die vreemde omgeving uit nieuwsgierigheid hun deurtje op een kiertje gezet. Een muis tippelde onzeker over dat hobbelig hoopje en zat alras met één pootje binnen zoo'n mosseldeurtje, dat echter oogenblikkelijk dicht flapte, zoodat ze vastgeklemd zat. Spartelen gaf geen baat, integendeel, want daardoor zat ze al gauw met een ander pootje in zoo'n verraderlijke val. En hoe ze al piepte en gilde, de mosselen hielden hun deurtje stijf gesloten.

Toen *Memaw* den volgenden morgen den slaap uit de oogen gewreven had en bij haar korfje kwam, zag ze de gevangen dievegge. Nou, als men een Kaja-kaja aan zijn eten komt, komt men aan zijn maag: en dat is de gevoeligste plek van heel zijn wezen. Dan kent hij geen genade. *Wemaw* hoorde dus 't erbarmelijk gepiep van 't muisken ook niet; ze ging haar mosselen poffen en gooide 't heele trosje te samen in 't vuur. Van ontsnappen met twee zulke blokken aan 't been, was geen sprake en na enkele oogenblikken was het muisje dood.

Arm muisje! — Maar toch ben ik er al over aan 't piekeren, om in plaats van mijn poesen mosselen te gaan houden. Poesen zijn vandalen. Als er in 't huishouden iets gebroken wordt, zijn 't altijd de poesen, die 't gedaan hebben. De bedienden zeggen 't zelf! Bovendien blazen ze 's nachts jazz-muziek!

Zulke dingen heb je van mosselen niet te vreezen. En wijl 't aanbeveling verdient, nieuwe vindingen tot gemeen-goed te maken, zal ik het laten drukken ook....

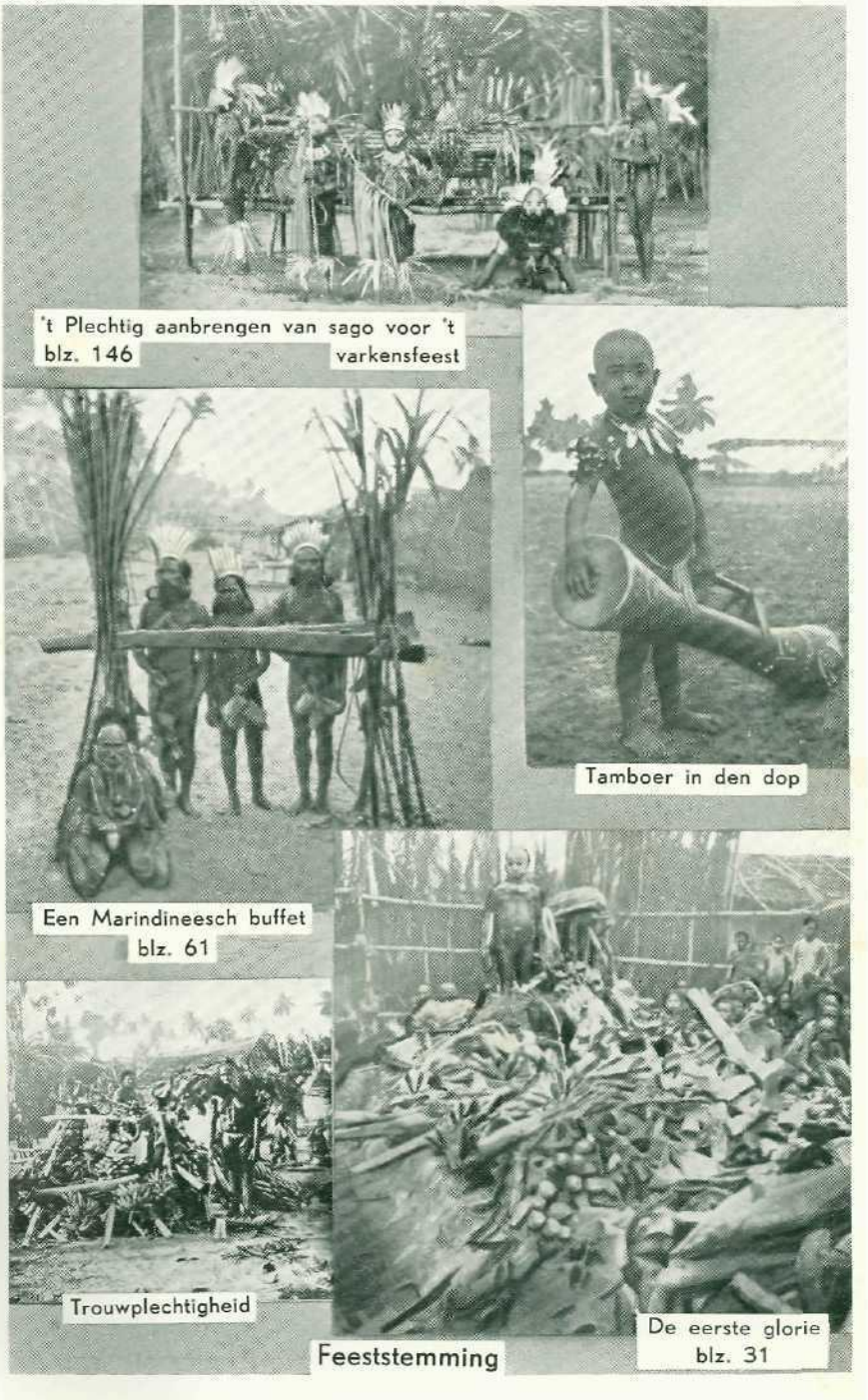

't Plechtig aanbrengen van sago voor 't varkensfeest
blz. 146

Tamboer in den dop

Een Marindineesch buffet
blz. 61

Trouwplechtigheid

De eerste glorie
blz. 31

Feeststemming

Geesten op stap.

Wanneer ik me een enkelen keer laat verleiden om in kranten of tijdschriften diepzinnige beschouwingen te lezen over politieke en oeconomische toestanden, dan kan ik niet nalaten te verzuchten: Wat maakt de beschaving het leven toch ingewikkeld!

Mijn geliefde parochianen zitten op geen fluweelen canapees, maar hier springen ook geen banken; ze hebben geen fijn gemeubileerde kamers, maar kennen ook geen kabinetscrisis; ze dragen geen gouden uurwerken, zegelringen of tanden en kennen geen gouden standaard, maar ook geen valutamiseries, inflaties, deflaties en weet ik veel!....

Bij de beschaving rusteloos tobben en ploeteren, om der natuur nieuwe geheimen te ontrukken of haar te dwingen, de krachten, die ze nog koppig verborgen houdt, in den dienst der menschheid te stellen. Hier rustig en onbekommerd genieten van hetgeen de natuur mildelijk biedt en angstvallig elken last en elke moeite uit den weg gaan.

Een enkele maal echter, wanneer die milde natuur schijnt te gaan slabbakken, moet ze eens even aan haar plicht herinnerd worden.

Wij spreken wel van *Natuur*, maar dat is een zooveel omvattend begrip, dat het zoo maar niet ineens onder een Kaja-kaja-hersenpan geborgen kan worden. Hij kent geen grootbedrijf en daarom heeft ook in de natuur elke *dema* zijn eigen kleine nering of betrekking, die dan nog wel te overzien is.

Voor ons, die van alles het fijne willen weten, is die *dema*-bedoening nog een heel ingewikkelde geschiedenis. Het lijkt op een verward kluwen, waaruit men hier en daar een draad kan ontrafelen, maar waarvan de einden nergens te vinden zijn. In 't algemeen kan men zeggen, dat uit de *dema's* alles ontstaan is door gedaanteverwisseling of door afstamming. Zoo zijn ook vele *dema*'s familie van elkaar en dingen, die door hun toedoen ontstonden, blijven met hen verwant en ze blijven daar nog steeds invloed op uitoefenen.

Nu is het afgeloopen jaar een slecht boerenjaar geweest ook voor Sangasee en toch heeft dat nog wel een bizondere *dema*, die over zijn klapper- en sagoplantingen waakt. Die zou er dan ook wel meer van weten; maar was hij op de menschen vertoornd? was hij met zijn baantje de hand aan 't lichten? of zat hij misschien zelf in de narigheid en de nesten? Dat wisten de menschen niet, en wie zou 't zeggen?....

Nu gebeurde het, dat te Welap, een eenzame plek langs de kust ± 60 K.M. westelijk van Sangasee, een ontzaglijk zeemonster aanspoelde, een soort reusachtige potvisch; of misschien is onder die kanjers iemand van 15 M. lang en 6 M. omvang de gewone middelmaat?.... Voor een

hengelaar om te watertanden. Maar onze zee heeft meer weg van een teil dan van een afgrond en is op zulke gedrochten niet berekend; die er zich wagen, raken in de knoei. Het was dus een buitengewone verschijning en de mare, dat er te Welap iets geheimzinnigs gebeurd was, spookte langs de kust.

Toen dachten de Sangaseeërs: Wie weet?.... En alle mannen maakten zich op voor Welap, om de zaak te gaan onderzoeken. In een langen sliert stapten ze daar statig heen; op de koppen fladderde wild in den wind de pluimentooi; op de zwartgepoetste gezichten gloeiden op voorhoofd en slapen de helroode ronde plekken, de herkenningsteekenen der geheimzinnige en gevreesde *Imo*-genooten; op de geoliede lijven spikkelde de zon spiegelende en wiegelende lichtsnippers en aan de gestrekte armen slingerden trommen, pijlen en bogen. Ons dorp liepen ze stug voorbij ver over 't strand, wijd stappend en stil. En de menschen die 't zagen zeiden: die trekken ergens op af. — Te Wambi, het laatste dorp vóór Welap en waaronder die kuststrook hoort, hurkten ze samen met de ouderlingen in de schaduw der klapperboomen achter t' dorp. En ze pruimden gezapig, spuwden bedenkelijk op den grond groote roode vlakken, die ze ernstig onder 't zand dabden en fluisterden geheimzinnig over 't wonderbare beest en of de Wambiërs daar wellicht meer van wisten. Maar de Wambiërs wisten niks, dan dat zoo'n vreemd beest niets anders kon zijn dan een of andere machtige *dema*. Niks weten en niks doen, oordeelden ze voor hen de veiligste politiek.

De Sangaseeërs togen verder en bij 't monster aangekomen, stond het bij hen al spoedig vast, dat het inderdaad een *dema* was en nog wel hun bloedeigen *Salowak-dema*, hun sagobeschermer. Hoe die daar gekomen was en hoe hij zoo buitensporig uitgegroeid was, wie zal het zeggen? Wie kan de wegen dier geheimzinnige wezens naspeuren? Dat probeert de Kaja-kaja dan ook niet. Hun *dema* was nu eenmaal daar en de eenig belangrijke maar niet minder bedenkelijke kant van 't geval was alleen maar, hoe hem van daar weg en weer huistoe te krijgen.

De toovenaars hebben raad geschaft. Ze hebben door hun bezwering, krachtig ondersteund door een helsch kabaal, door 't heele gezelschap geleverd, de ziel van den *dema* uit zijn indrukwekkend maar onfrisch omhulsel verlost. Onder plechtstatig gezang en tromgebonk en andere plichtplegingen is de verdwaalde of boemelende *dema* met passend eerbetoon teruggetroond naar de *Bian*-rivier. Daar vindt hij wel weer een ander echt *Salowak*-lichaam om rustig in te huizen en zijn betrekking van sagobeschermer meer nauwgezet waar te nemen. En het monster zelf is door die betoovering of door de kracht van hun *dema*, — wie zal 't zeggen? en welke Kaja-kaja maalt daarom? — in steen veranderd. Als

ge er voorbij komt, *toean,* rook hij al juist als karangsteen. — Nou, dat is niet precies opwekkend! En zoo'n monster doet natuurlijk alles in 't groot....

Een feit is, dat de *Salowak-dema* door dit opzienbarende avontuur niet weinig in aanzien gestegen is. Een feit is, dat men op die plaats in zee zeer vele rifsteenen aantreft en dat het kreng van zoo'n potvisch daarmee op den behoorlijken afstand wel eenige gelijkenis vertoont. De rifsteen, waartegen het monster gestrand is aan die eenzame kust, zal voortaan heeten te zijn een versteend lichaam van den *Salowak-dema.* Niemand hier, die er aan zal denken, dat tegen te spreken, al zullen de ontzaglijke schonken en knoken daar nog jaren liggen te bleken als brokstukken van een tuimelenden bouwval; en al heeft die potvisch nooit van een *Salowak-dema* gehoord en is hij ergens in de diepzee heel gewoon aan ouderdomsgebreken of influenza gestorven en door de golven op ons strand gerold. Een feit is, dat als die potvisch zoowel aan ons Hollandsche strand lag, hij in plaats van tot *dema* tot natuurmonument uitgeroepen zou zijn. Maar als u daar later ook eens langs toert en de gids vertelt u: „....en hier hebben we nou het versteende lichaam van den *Salowak-dema*", of als ge in Baedeker leest, dat Welap daardoor vermaard is, dan weet u ten minste, hoe de praatjes in de wereld komen.

Toerisme op Zuid N.-Guinea.

U denkt natuurlijk al aan een mop.

Nou, dan hebt u 't lekker mis. Toeristen komen hier van allerlei slag, de meest buitenmodelsche niet uitgesloten. En toch wordt er door onze *Vereeniging voor Vreemdelingenverkeer* geen noemenswaardige reclame voor gemaakt. Laat ik er u een paar voorstellen.

Een Amerikaan kwam met eenige geweren en revolvers om, naar het heette, vlinders te vangen. Hij bleek echter meer te voelen voor uiltjes vangen. Achter de *klamboe* in den *pasanggraham* te Merauke had hij daarvoor een dorado ontdekt. Voor koppensnellers en menscheneters lag hij daar ook veilig en kon hij zijn batterij vuurwapens in 't vet laten staan.

Onlangs kwam er zelfs een trits Amerikaansche *misses.* [1]) Wat die in haar schild voerden, weet ik niet precies. Zelfs *sightseeing* [2]) scheen maar bijzaak, want ze hebben maar weinig rond getoerd, behalve dan op de tongen der menschen, die graag alles weten en nu maar op louter gissingen waren aangewezen. En hoe erg of dat is, weten alle ingezetenen van kleine plaatsjes.

[1]) Dames. [2]) Kijkje nemen.

Te Okaba kwam een motor aangetuft. Dat komt wel ooit meer voor, maar beteekent dan toch meestal, dat er iets aan de hand is. Dat was ook dezen keer het geval. Een half uur later stond ik tegenover drie Amerikanen.

Of dat hier *Okeebe* was?

Niet beters te weten, *sir* [1]); ik heb nog nooit gehoord, dat iemand het voor b.v. Amsterdam aanzag.

Ik noodde ze binnen te komen, maar ze wilden eerst de *native village* [2]) wel eens zien.

Laten we dat liever vanavond doen, dan zijn de menschen thuis.

Neen, maar liever terstond.

All right! [3])

Nou, Eiffeltorens of iets van dien aard staan er te Okaba geen en museums evenmin behalve dan ons „openlucht-museum", waarvan nu de interessantste stukken in de bosschen lagen. We hadden 't dus gauw gezien en na een kwartier waren we weer op ons uitgangspunt terug en ik noodde de heeren nogmaals binnen te komen.

Maar een hunner trok een klokje uit zijn vestzakje en redeneerde: We hebben van Merauke tot hier 7 uren getuft; als we nu vertrekken, kunnen we nog net voor middernacht te Merauke terug zijn.

Ze dankten me *very much* [4]) en ze hadden 't *very interesting* [5]) gevonden en een kwartiertje later tufte er weer een motor in zee. Er was iets gebeurd: alweer een paar lui meer, die Zuid N. Guinea uit eigen aanschouwing kennen!....

Kort daarop kwam een wereldfietser, die met een kreupel been en een fiets de wereld ronddaasde. Dat was een praestatie om je pet voor af te nemen! Zijn voornaamste bagage bestond dan ook uit foto's en handteekeningen uit alle landen, waar hij reeds doorgekard was. En nu wilde hij van Merauke langs de kunst naar 't Engelsche gebied om vandaar naar Australië over te steken.

Eenieder wees hem op de volstrekte onuitvoerbaarheid van dit plan, alleen al wegens de vele onoverkomelijke rivieren en moerassen. Maar het woord *onmogelijk* stond evenmin in zijn woordenboek als in dat van Napoleon en weg karde hij.

Na eenige dagen kwam hij terug zonder fiets maar met een voorraad bulten en bonte plekken. Ja, ziet u, hij had wilden ontmoet en die iets aan 't verstand willen brengen, doch wijl ze elkaars geluid niet verstonden, moesten ze zich met de gebarentaal behelpen; en daarin schenen die wilden ook bizonder bedreven geweest te zijn....

---

[1]) Mijnheer. [2]) Inboorlingen-dorp. [3]) In orde! [4]) Zeer.
[5]) Zeer interessant.

Maar de Hollandsche Natie heeft een gloriestraal minder om haar hoofd!

Daar verscheen nog zoo'n soort recordslager, die met een klein gammel motorbootje en een klein geleerd hondje als eenige bemanning van Australië beweerde te komen. Wat papieren en dergelijke betreft, bleek hij een tegenvoeter van onzen fietser. Maar wat heeft een ambtenaar aan een „eerlijk gezicht" waar hij niet eens een stempel op kan patsen! — Hem werd dan ook maar gauw 't gat naar de wije vrije zee gewezen. Hij wilde immers toch even naar Manilla tuffen.

Waarom ook niet? — 't Water is immers overal even nat en waarom zou je dan niet net zoo goed eenige duizenden mijlen recht toe recht aan kunnen tuffen als almaar in kringetjes rondom je eigen negorij? Te meer als je bedenkt, dat kinderen en dwazen een bizondere Voorzienigheid hebben!

En *als* zoo'n dwaze waaghalzerij ook eens toevalligerwijze lukt, dan ben je toch maar fijn de held van den dag, net zoo wel als een krachtpatser, die even een tegenstander murw beukt.

Maar dezen keer kwam het anders uit. Een eindje buiten onze kust ligt het Vleermuizeneiland en daar stiet het bootje zijn neus zoodanig tegen de klippen, dat het meteen uit was met spelevaren. Gelukkig kwam een voorbijvarende kopraprauw den schipbreukeling van zijn eenzaam eiland verlossen. Hij werd naar Merauke teruggebracht en daar haalde hij zulke rare stuipen uit, dat men dacht met een volslagen krankzinnige te doen te hebben. Later kwam een Gouvernements-stoomer om hem te Thursday-eiland aan zijn landgenooten terug te bezorgen.

Er kwam nog een Franschman met witte handschoenen aan en verlakte laarzen met glimmende rinkelende sporen en een groot peerd, zoodat de menschen begonnen te denken, dat al onze rossinanten maar namaak waren.

Hij klom boven op dat groote peerd *pour aller voir les anthropophages.* [1]) Hij heeft het naastbijgelegen modeldorp gezien en is toen weer aan boord gestapt om voldaan weer huistoe te gaan.

Daar kwam nog....

Maar ik heb gezegd, dat ik enkel een greep deed! Of als u eens een stukje leest over 't seizoen b.v. laten we zeggen Scheveningen, verwacht u dan dat daarin alle toeristen en dagjesmenschen met naam en van vermeld staan? — Wel nee toch! Niettemin het toerisme bloeit. Er is zelfs een nieuwe bron aangeboord waarlangs de toeristen nu ook al beginnen toe te stroomen.

Een paar dwangarbeiders van *Tanah-Merah*, het Roode Land of com-

[1]) Om naar de menscheneters te gaan kijken.

munistenparadijs aan de *Boven-Digoel*, gingen op stap en kwamen na een langen veelbewogen tocht te Merauke op de koffie bij de collega's. Sedert zijn eenige communisten ook al beginnen te zingen: *Das wandern ist des Burschen Lust!* [1])

In elk geval zoo'n wandeling door zoo'n land en dan op je eentje met niets dan je handen in je broekzakken is, onder sportief oogpunt bekeken, alweer een nummertje om je pet voor af te nemen. 't Wordt tijd, dat onze V. V. V. eens ernstig over een wisselbeker begint te denken....

Dat intusschen Zuid N. Guinea op vele menschen een zekere aantrekkingskracht uitoefent, kan ik me best verklaren, wijl sommigen zich daar zulke eigenaardige voorstellingen van vormen. Dat blijkt ook uit de aanvragen om allerlei zaken welke ik hier ontvang. Ik zwijg maar van aanvragen om vlinders, torren, orchideeën, ethnographica, enz., enz., en zelfs postzegels van Z. N. Guinea.

Maar onlangs kreeg ik van een Javaschen zakenman een zeer zakelijke aanvraag om prijsopgave van gebalgde en vooral levende paradijsvogels, mannetjes en wijfjes en ook jongen en eieren en vooral ook van gesnelde koppen, liefst fraai opgesierd: alles franco haven Soerabaja!!....

Nu, als ik eens veel tijd heb, trek ik wel eens 't oerwoud in met een bundeltje lijmstokjes om paradijsvogels te vangen; en als onze Kaja-kaja's ook eens jaarbeurs houden, zal ik er met een kistje spiegeltjes en kraaltjes heentijgen en alle koppenkraampjes leegkoopen. En dan wil ik wel vast zeggen, dat mijn prijzen franco haven Soerabaja alle concurrentie zullen trotseeren!....

N.B. Men diene te weten, dat paradijsvogels zeer moeilijk levend te bemachtigen zijn en even lastig in 't leven te houden. Nesten worden zeer zelden gevonden; de eieren zijn daarom ook zóó zeldzaam, dat slechts een paar groote musea zich in 't bezit ervan kunnen verheugen. Bij dien handel in menschenhoofden is verder commentaar wel overbodig!

De Pijp.

Op 't gebied van vreemdelingenverkeer verwonderen wij ons hier over niks meer. Als ik op mijn avondwandeling door ons dorp het reizend Belgisch prinselijk paar tegen gekomen was, ahwel zulle, dan zou ik dat heel gewoon gevonden hebben. [2])

[1]) Wandelen is een lust voor jongelui!

[2]) Toen dit artikel in *De Koerier* verscheen (Mei '29) maakte de Belgische kroonprins met gemalin een rondreis door Ned. Indië.

Dat is me echter niet overkomen. Wel liep ik dezer dagen een ander, eveneens zeer belangwekkend reisgezelschap tegen 't lijf. 't Waren eenige dames en heeren, die van 't *Torassi*-gebied, in Engelsch N. Guinea, naar *Okaba* waren komen kuieren. En ik verzeker u, *'t is a long way to go!* [1])

Decoratief geloof ik, dat zoo'n vorstelijk bezoek in ons landschap beter zou werken. 't Was een armtierig troepje, erg donker van huidskleur, klein en pieterig van gestalte en met verfomfaaiden en verwaaiden opschik.

Uit hun taaltje was niet wijs te worden, maar een paar hunner waren ontwikkelde lui, die vreemde talen bestudeerd hadden en zich ook met 't Marindineesch wisten te behelpen.

Ofschoon ze van 't leuren geen beroep maakten, hadden ze toch enkele ruilartikelen meegebracht en wel voornamelijk paradijsvogelbalgen. In 't Engelsch gebied heeft men een bizondere verscheidenheid dezer fraaie vogels. In plaats van geel is rood de hoofdtoon in de kleur der sierveeren en rood is de lievelingskleur der Kaja-kaja's. Dat is heel mooi voor dames en wilden, maar niks voor mij. Toch vond ik in hun kraampje ook iets van mijn gading, n.l. een tabakspijp; wel niet meer nieuw, maar toch zoo goed als....

't Is wel een vreemd model, maar de gebruiksaanwijzing gaven ze erbij in de toonzaal. 't Is niet zoo'n neuswarmertje om tusschen je tanden te laten bungelen; ze is meer in den aard van den deftigen langen gouwenaar, voor huiselijk gebruik, voor lui, die tijd hebben om er bij te gaan zitten, voor de bevordering der gezelligheid en ter veraangenaming van 't *dolce far niente.* [2])

Van meer zakelijk standpunt beschouwd, is die pijp een keurig besneden bamboebuis van 80 c.M. lang en 6 in middellijn. Ze bestaat uit twee geledingen en drie schotten. Het achterste schot is gaaf, het middelste doorgestooten en 't voorste vormt met den bamboerand een trechter, wel iets gelijkend op het mondstuk van een bombardon. Op ongeveer 20 c.M. van 't eind is een gaatje ter grootte van een pink. Dat is 't voornaamste, want dat is zooveel als de kop, en de kop daar moet het lekkere vandaan komen.

't Is zooals ik zei, een pijp voor de gezelligheid en de koopman riep dan ook zijn vrouw ter hulp voor mijn onderricht. Terwijl deze met beide handen de pijp vasthield, alsof ze een mopje op de klarinet ging blazen, prutste de man in 't gaatje een tuitje van dor blad, dat hij vulde met een heel klein plukje tabak. Dit dekte hij af met een propje zwam en hield er toen een kooltje vuur tegen.

Dat was 't moment. De vrouw had onder die laatste bedrijven 't mond-

---

[1]) 't Is een lange weg om te loopen!
[2]) 't Zalige niets-doen.

stuk tusschen neus en kin gedrukt en zoog één grooten langen haal. Ik bewonderde de lengte van haar asem! De tabak was op; de man pulkte het tuitje uit het gaatje en de vrouw tokkelde er met haar vinger op, dat de rook niet zou ontsnappen. Ze nam de pijp van den mond, gaapte en met een bevallige zwierigheid liet ze heel behagelijk den rook uitwalmen; een keurig schouwspel.

Intusschen reikte ze de pijp aan haar echtvriend over, die op dezelfde wijze een haal deed aan den rookhouder, ook gaapte en ze weer heel broederlijk aan zijn buurman doorgaf.

Ik heb de pijp en 't gebruik wat uitvoerig beschreven voor gebeurlijke liefhebbers. Voor de gezelligheid zit er beslist wat in; je hebt er meteen je bezigheid mee. 't Is in elk geval iets meer dan de werktuigelijke zuig- en blaasbeweging van onze manier van rooken.

Mijn nieuwe pijp hangt in 't salon ten gerieve der bezoekers.

Nota. — Zoowel langs de kust als tot ver in 't binnenland verbouwden de Kaja-kaja's hun eigen tabak reeds vóór de komst der vreemdelingen. Toch schijnt de plant niet inheemsch te zijn, doch wellicht via 't Engelsche gebied ingevoerd. De benamingen toch, die de verschillende stammen er voor hebben, zijn alle verbasteringen van 't woord *tabaco,* zooals 't kruid door de Europeanen genoemd werd naar 't Amerikaansche eiland Tabago, waar zij 't voor 't eerst aantroffen.

Zwarte Kunst.

Wanneer een vreemdeling hier komt en onze Kaja-kaja's ziet in volle wildemansglorie, glimmend van roet, druipend van olie, met wuivenden vedertooi en blikkerende schelpen en beestentanden, kluivend aan een halfgaren varkensknook, dan verzucht hij: Tjonge! tjonge! als je zulke lui al bij kunt brengen om op te zitten en pootjes te geven, dan kun je ze wel een diploma eindexamen uitreiken!....

Maar laat zoo'n glorieuze „varkensmensch" een flesch stuk slaan, met de scherven zijn bol kaal laten scheren, in een fijn gestreept pakje kruipen desnoods nog onder een strooien of vilten hoedje en die wilde van gisteren is opeens een heele Piet geworden. En dan is men zoo licht geneigd te vergeten dat wanneer men hem uitpelt uit dien mooien bolster, men den rasechten koppensneller weer terugvindt; en als ge hem loslaat, dan is hij dat morgen weer.... 't Zien er al heele menschen uit en men vergeet zoo licht, dat ze op dat pakje na nog heelemaal mensch moeten worden. Met den binnenkant gaat dat niet zoo gauw en niet zoo makkelijk als met den buitenkant.

Af en toe komt dan een of ander voorval dien uiterlijken schijn weer

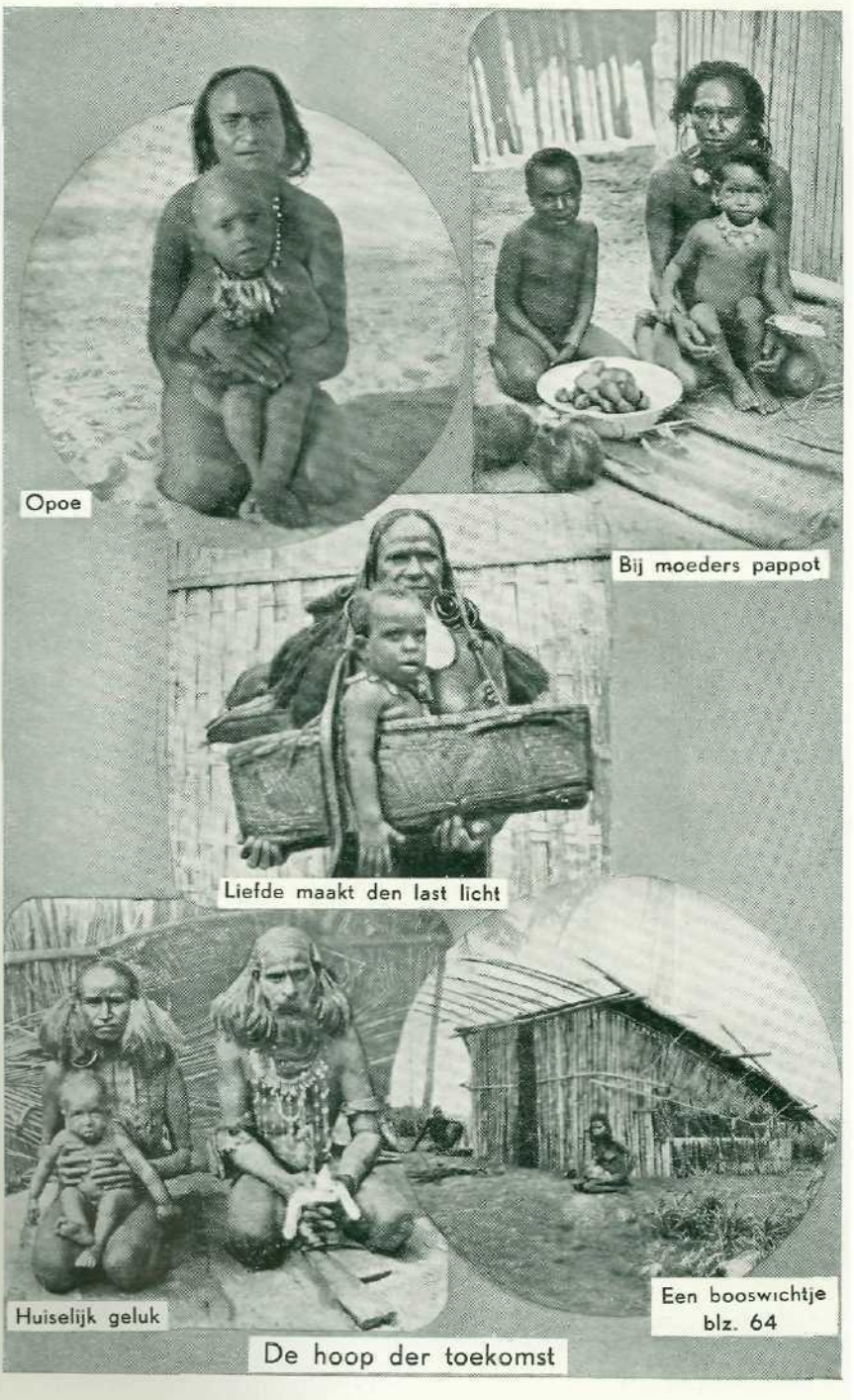

De hoop der toekomst

eens tot de ware verhoudingen terugbrengen en meteen onze (over)-schatting op het ware peil.

Op een stillen avond komt *Mabol*, een opperhoofd van *Eromka*, haastig en opgewonden mijn huis binnenvallen. *Eromka* is niet naast de deur. *Mabol* had er blijkbaar spurt achter gezet: dikke zweetparels rolden langs zijn naakte lijf en hij hijgde naar adem. Heel zijn wezen trilde van de zenuwen. Hij bracht blijkbaar een gewichtige boodschap. Hij reikte me zijn portefeuille: een gespleten stokje, waartusschen aan 't boveneind een brief geklemd zat.

Terwijl ik den brief van den *goeroe* inzag, was *Mabol* zelf al met zijn verhaal begonnen, dat, *to make a long story short,* [1]) hierop neerkwam: Drie kerels hadden zijn dochtertje, een aankomend meisje, vermoord, gebraden en opgegeten. Geslacht hadden ze 't als een varken en Mabol spaarde me geen enkele bloederige bizonderheid van 't griezelige gebeuren.

Nu kan men op onze luidjes heel wat laten aankomen, maar menschen-eters in eigenlijken zin zijn ze toch niet. [2]) Weldra bleek dan ook mijn vermoeden gegrond, dat we hier met de zwarte kunst te doen hadden.

Mabol had pas in geuren en kleuren zitten vertellen, hoe zijn kind vermoord en opgegeten was, maar op mijn navraag gaf hij even grif toe, dat het in zijn eigen huis gestorven was en ze 't volkomen gave lijk begraven hadden. En van allebei was hij even heilig overtuigd, want beide voorvallen had hij met eigen oogen aanschouwd en dat behoort hier allemaal tot het gebied der gebeurlijkheden.

Zeker, ze hadden 't volkomen gave lijk begraven, maar toovenaars kunnen immers ook, op voor ons onzichtbare wijze, iemand verwonden, dooden en verslinden. Dat was ook hier gebeurd. Dat het meisje betooverd was, daarvan had de medicijnmeester de duidelijke bewijzen geleverd. Het kwam er dus nog maar alleen op aan, de schuldigen te achterhalen. In zoo'n geval slaapt men naast het lijk, soms zelfs in 't open graf, na lijkvocht van 't slachtoffer, met *wati* vermengd, gedronken te hebben. In den droom zal dan alles geopenbaard worden. En in zijn droom had *Mabol* al dit ijselijke gebeuren beleefd en gezien.

Droomen is bedrog zeggen wij, maar dat zijn de meeste primitieve volkeren volstrekt niet met ons eens: ze beschouwen 't veeleer als een soort helderziendheid. [3])

Mabol was dus heengegaan om te doen, wat zijn vaderplicht hem

---

[1]) Om kort te gaan.
[2]) Op sneltochten gebeurde het soms en ook bij sommige geheime plechtigheden.
[3]) De Marindinees noemt droom dan ook wel teekenend *hind-abne*, dat letterlijk beteekent: 'tgeen voor 't oog verborgen is.

gebood: hij moest zijn verslagen dochter wreken. Den voornaamsten schuldige, een ouden man had hij onverhoeds met zijn knots neergeslagen en bovendien nog twee pijlen in 't lijf gejaagd. Dat de stakkerd later weer bijkrabbelde, lag niet aan *Mabol* en was bezijden de bedoeling. Diens woning, alsook die van twee medeplichtigen had hij in brand gestoken. Dat het vuur, door den fellen wind aangewakkerd, er negentien in de asch legde, was zijn schuld niet en was eveneens bezijden de bedoeling.

Nu was zijn dochtertje gewroken, maar kwam *Mabol* tevens tot het klare besef, dat hij nu op zijn beurt weerwraak te vreezen had. Doch *Mabol* is door 't Bestuur tot opperhoofd gebombardeerd, dus een pienterling. Nu kwam hij daarom het Bestuur vragen, die gewetenlooze toovenaars te verbannen voor altijd en heel ver weg ook. Of waren zij het niet, die alle kinderen in 't dorp opruimden? Ge ziet in ons dorp geen kinderen meer, *toean!* En waarom heeft de *toean* daar dan pas een school gezet?.... Weg moesten ze dus en maar liefst naar Soerabaja. [1])

Bij een nader onderzoek ter plaatse bleek de heele bevolking de verbanningsplannen van *Mabol* te deelen. De schrik voor de toovenaars zat er dus wel in. Zelfs de naaste bloedverwanten der beklaagden drongen daar al even hard op aan: dezen echter wellicht uit medelijden, wijl ze wel weten, dat de bloedwraak soms wel sluimert, maar niet slaapt. Wanneer dan ook iemand begint te vermoeden, dat hij van toovenarij verdacht wordt, tracht hij zoo spoedig en zoo stil mogelijk te ontkomen naar een afgelegen bevriend dorp. — Deze omstandigheid geeft meteen de verklaring van het op 't eerste gezicht eigenaardig verschijnsel, dat juist ver van elkaar verwijderde dorpen nauw met elkaar verwant zijn. Het zijn over en weer uitwisselaars van vrijwillige bannelingen.

Na 't onderzoek ter plaatse door den bestuursambtenaar, werd ten kantore te Okaba het geval nog eens tot op den naad nageplozen. Daar zaten nu *Mabol* en de twee nog gave toovenaars; de door *Mabol* ordentelijk gehavende lag in ons ziekenhuisje in de lappenmand. De toovenaars, een paar bejaarde suffende sukkels, die daar verwezen zaten te kijken, maakten heelemaal niet den indruk van sluwe beoefenaars der zwarte kunst, maar veelmeer van gedweeë slachtoffers van 't noodlot, waartegen ze geen verweer wisten. *Mabol* loensde ze verontwaardigd aan, dat zulke doortrapte gladpiepers daar zoo stom onnoozel konden zitten suffen, dat niemand ze 't toe zou vertrouwen om ook maar een vlieg kwaad te doen.

---

[1]) Toen in den beginne de Kaja-kaja's aan de ruilers vroegen, waar toch al de kokosnoten bleven, die ze zoo verwoed opkochten, zeiden de slimmeriken, dat die naar Soerabaja gestuurd werden. Daar woonden thans alle overleden Kaja-kaja's, hun schimmenrijk was daar en de overledenen hadden hen uitgezonden, om bij de nabestaanden noten en veel noten te halen. Dat praatje ging erin en zit er nog in. Dus een verbanning naar Soerabaja zou beslist afdoende zijn.

En de wrok wroette in zijn hart, omdat hij 't recht zocht en 't recht zich tegen hem keerde.

— „Maar *Mabol,* uw kind was toch al lang ziek en zal daarom wel aan die ziekte gestorven zijn."

— „Ja, ze was ziek, maar weer beter, ze at weer, ze pruimde weer, ze liep weer rond. Toen had hij 't toch gezien met eigen oogen, hoe *Talamoi* haar beloerde, heimelijk uitwerpselen van 't kind wegnam en die in een blad wikkelde om daarover zijn noodlottige bezweringen en tooverspreuken te lispelen."

— „Maar die medicijnmeester heeft de zieke zoo geweldig gemasseerd, en haar misschien wel doodgeknepen...."

— „Ja, schamperde *Mabol,* verontwaardigd over zoo'n onnoozele veronderstelling; ja, we hebben haar gemasseerd en niet tevergeefs ook!" — En als verpletterende bewijsstukken patste hij op de tafel het koperen onderstuk van een patroonhuls en een heel bosje roggestekels en lange scherpe vischgraten. Dat had de medicijnmeester allemaal uit het zieke lichaam gemasseerd. En hoe kwam dat erin, zonder de duistere macht der toovenaars?

— „Maar als *Talamoi* dan zulke verkeerde dingen uithaalde, waarom kwaamt ge hem dan niet aanklagen? Dan zou de *toean* de zaak onderzocht hebben."

— „Daar was niets te onderzoeken, de zaak was duidelijk genoeg. Of heb ik niet gezien met eigen oogen, hoe ze eerst mijn arm kind betooverden en 't daarna geslacht en verslonden hebben. Toen heb ik gedaan wat ik doen moest; ik heb wraak genomen."

— „Neen, dat is juist het verkeerde! Gij wreekt u op *Talamoi;* de bloedverwanten van *Talamoi* zullen weer op bloedwraak zinnen en zoo kunnen jelui elkaar wel allemaal uitroeien! — Daar is het Bestuur met zijn soldaten om de boosdoeners te vangen en in de boei te stoppen! Maar nu zult gezelf de boei indraaien, omdat ge *Talamoi* hebt willen vermoorden."

„O ja, bitste *Mabol,* zijn onmacht gevoelend tegen de overmacht, die zijn goed recht miskende, die niet hooren of zien wilde zijn overstelpende bewijzen, — o ja, stop mij maar in den bak, hier of waar ge wilt. Ben ik dan een schurk, die zonder reden moordt en brandt? Heb ik iets anders gedaan dan mijn vaderplicht tegenover mijn arm kind, dat zij doodgemarteld hebben?! Ik zal de boei ingaan, lachte hij met bitteren spot, waar en zoolang ge wilt, maar ik ben geen moordenaar, die doodt zonder reden of recht....

Daar staan wij met onze rechtbedeeling tegenover de rechtsbegrippen van deze primitieve menschen. Het eigen-rechtertje-spelen, vooral op zoo

hardhandige manier, is beslist uit den booze en al zijn er veel verzachtende omstandigheden aan te voeren, zal *Mabol* toch een duwtje moeten hebben. Maar in 't oog van hemzelf en van heel zijn omgeving wordt hier het recht verdrukt en gaan de schuldigen vrij uit; bijgevolg krijgt het vertrouwen in onze rechtspraak een knauw.

En is het tegengaan der bloedwraak niet meteen een aanmoediging der zwarte kunst? —

Dit gelukkig niet. Hoe vreemd het ook moge schijnen, krijgt juist door haar straffeloosheid de tooverij een knak.

Wanneer er aanleiding bestaat om aan tooverij te denken, valt de verdenking al vanzelf op iemand, met wien men niet prettig omgaat. Dan gaf de beschuldiging van toovenarij een begeerden vrijbrief om zoo'n tegenstander uit den weg te ruimen. De verdachte, met wien de geest al voortdurend bezig was, was dan natuurlijkerwijs ook wel degene, die in den droom gezien werd en daardoor ten doode opgeschreven. Doch wanneer dit soort zwaardrecht vervalt, heeft het niet veel praktisch nut meer, om aan toovenarij te denken en zullen de *dema*'s of geesten meer op hun kerfstok krijgen; doch dat is van onschuldiger aard. Bovendien, wanneer de bloedwraak achterwege blijft, verliest het geval heel zijn opzienbarendheid en indrukwekkend vertoon; het wekt geen weerklank in verre dorpen, geen opspraak in eigen omgeving: en dat werkt op dingen, die louter in de verbeelding bestaan, op den duur doodend.

Dit zal een zegen zijn, want was de verslagene iemand van invloed, dan mochten zijn partijgangers zich op hun beurt niet onbetuigd laten; het werd een geniepig uitvechten van stille veeten. En wanneer er in een dorp zoo'n paar gevallen van toovenarij aanhangig waren, loerde de sluipmoord overal; niemand was zijn leven meer zeker, want niemand wist, of hij niet onder verdenking viel. En zoo zuchtte een heele bevolking onder den looden last van angst en vrees voor den dood, die overal loerde, stil en somber, totdat een nieuwe sluipmoord alles weer eens in opschudding bracht en dan de angst weer benauwender prangde....

Gelukkig is hier de zwarte kunst al aan 't kwijnen. Kwijnen zal ze nog wel zeer lang, want bijgeloof heeft een uiterst taai leven en wijkt alleen voor diepbeleden oprecht Geloof....

Als 't Kind binnenkomt....

Sendim had haar eersten kleine gekregen en ze was er dolblij mee. Ze kon zoo zalig naar dat hummelke zitten turen, dat daar in zijn wiege-

mandje lag. De kleine was ook blij er te zijn: hij kraaide zijn levenslust uit en jubelde met handen en voeten tegen iedereen.

En ik, de *amei* van al de kleine kleuters van ons dorp, was ook blij. Ik had hem een schitterend snoer kleine kraaltjes om zijn halske gebonden met een glinsterende medalje, opdat O. L. Vrouwke hem maar goed bewaken zou. — 't Was zoo'n lekker, mollig roezepetoetje!

En ik had hem al eens even vast mogen houden: maar heel eventjes, want die liefhebbende moeders denken altijd, dat je ze dood zult nijpen, die kleine pukjes; en toch, hoe meer je ze haffelt, hoe harder of ze gieren van de pret. Maar dat begrijpen die moeders niet.

Er was een familiefeest en alle vrouwen zaten bijeen om den reuzenkoek van eenige meters lang, dien ze eerlijk moesten verdeelen.

„Waar is *Ani?*" vroeg ik aan *Sendim.*

„Die slaapt", deed ze onverschillig, veinzende de belangstelling niet te waardeeren.

„Ik zal hem eens gaan halen."

„Dat zul je wel laten!" bromde *Sendim* en bleef kalm zitten in de overtuiging, dat haar kleine veilig geborgen was.

Bij de hut van *Sendim* hing het leege wiegemandje aan een paal. Ik nam het af en stopte er een paar anderen pukjes in. Knikkend en lachend, zooals men tegen kleine hummeltjes doet, keerde ik naar de vergadering terug.

Zou hij hem tòch gevonden hebben? dacht *Sendim* blijkbaar, want daar kwam ze al aangestoven: „geef hier! Ge maakt hem wakker!"

„Sst! Sst! vermaande ik, hij slaapt! Draai je om, ik zal 't mandje op je rug hangen." (Zoo worden ze meestal gedragen, wanneer de kleine slaapt). *Sendim* nam het mandje in ontvangst maar merkte meteen, dat het zoo licht was. Met een vinnigen ruk zwaaide ze 't vóór zich: *„Wah!"* riep ze en smakte het op den grond.

In plaats van haar kleine lieve dot rolden er twee mollige jonge hondjes uit; zulke ronde rolmopskes, waar alleen stompkes van pootjes en staartjes omheen wiebelden en die al maar piepten als een pop, die je op haar buikske knijpt, waar een muziekske in zit.

..*Sendim* ratelde een heelen rimram ondeugende woorden, maar die sisten in haar goedige bolle gelaat als worst in de pan: daar huiver je niet van. Ze lachte dan ook al gauw en hartelijk met alleman mee.

Als 't kind binnenkomt, lacht de heele familie....

Een Menschenhart duut soms zoo raor! (B. v. Meurs).

Het lijkt wel of 't schrikkeljaar is, zoo druk loopt het hier tegenwoordig met de trouwlustige paartjes.

Nu schijnt volgens sommige geleerden verliefdheid een goedaardig soort van krankzinnigheid te zijn; vandaar, dat verliefden nog al eens komiekerig doen en bijdragen leveren tot de algemeene vroolijkheid.

Een algemeen erkende waarheid is 't bovendien, dat een meisjeshart een wispelturig ding is. 't Lijkt soms wel een kwispelend hondenstaartje! Maar zooals 't hartje van *Walingaw* heb ik er nog nooit een zien kwispelen....

Walingaw is een der opbloeiende schoonheden van ons dorp; en al is ze klein, ze is dapper bovendien.

Haar moeder is al lang geleden gestorven en sedert kwamen op haar de zorgen van 't huishouden neer. Nu is zoo'n Kaja-kaja-huishouding wel niet zoo erg omslachtig, maar ze moest toch geregeld de sago kloppen en den dagelijkschen koek poffen voor vader en twee kleinere broertjes. En zorgen leggen lood in den knikker en maken jonge menschen ernstig en degelijk.

Papa *Obadem* was er dan ook van overtuigd, dat *Walingaw* den haar toebedachten liefhebber *Mangoe* gelukkig zou kunnen maken, als ze „voor hem ging zitten" (= hem trouwde). Ze bleef dan in de naaste buurt en hoefde dan alleen den sago-koek een stukje grooter te maken, voor *Mangoe* mee. En zooals het helaas! met zoo weinig schoone plannen gaat, alle belanghebbenden waren 't hiermee roerend eens. Maar ze hadden nog den tijd, om die plannen te laten bezinken, want *Mangoe* was nog nauwelijks begonnen met de eerste baardsprietjes te kweeken.

't Was niettemin dik aan tusschen die twee. Nog onlangs stiet *Walimgaw* me aan: „Kijk dat jongmensch daarginds eens, wat die fijntjes kokosnoten uit de boomen pijlt; elk schot is raak!"

„Maar wie is dat toch?" hield ik me van den domme.

„Ihaa!" gilde ze en weg was ze....

Maar daar kwam het koninginnefeest en zooals het voor een groot feest betaamt, werd er gedanst den heelen nacht door.

Van heinde en verre waren de deelnemers toegestroomd „als rookwolken" zoo dik en „de grond was er zwaar van". Maar de hoofden der jongelui worden door 't feestgejoel licht en raken op hol.

Nauwelijks kwamen de eerste lichtbundels den nacht van de lucht vegen, nauwelijks waren de laatste tromslagen van den dans weggedreund, of daar stond *Jogem* voor mijn neus, gewichtig en geheimzinnig: *„Toean,* ge moet niet boos zijn, maar *Noewo* wil trouwen met *Walingaw.*

Ze zijn al samen weg naar Sangasee. Maar ge moet het niet verklappen, *toean!* We weten wel, ze zijn Christen en 't gaat allemaal in eer en deugd. We zullen haar bij de vrouw van den *goeroe* brengen en over een paar dagen komen we terug om de zaak te bepraten en te regelen.

Tjaa, dacht ik, de Belzen beweren, dat liefde jeuk is aan 't hart en daar kunt ge niet aan krabben. — Ik beloofde te zwijgen als 't graf, wèl overtuigd, dat heel de zaak al lang een publiek geheim was.

Weldra had ik dan ook *Obadem* over den vloer. „Neen, dat zou niet gaan; *Walingaw* mocht niet buitendorps trouwen, want ze moest voor hem en de broertjes zorgen."

„Akkoord, zei ik, ga dan maar naar 't kantoor en vraag den *toean* een dwangschrift en trek daarmee naar *Sangasee,* om Walingaw terug te halen."

Den volgenden morgen kwam de stoet af. *Walingaw* scheen intusschen wel op azijn gestaan te hebben en hield stijf vol, tegen alle redenaties in, dat ze met niemand ter wereld zou trouwen dan met *Noewo.*

Men toonde zich al meegaande, door te zeggen, dat als ze *Mangoe* niet wilde, ze ook *Kabol* wel kon krijgen, maar niets hielp. *Walingaw* bleef stug en onhandelbaar.

„Nou, zei ik, gaat dan eerst maar eens naar den *toean* van 't kantoor verslag uitbrengen, dan kunnen we daarna maar weer verder zien, maar *Walingaw* is nog jong en als de vader dat eischt, zal ze voorloopig hier moeten blijven."

Dat waren volgens de ouden verstandige woorden en met dien troost alvast in 't hart togen ze kantoorwaarts.

Na lang praten kwam men daar overeen, dat *Walingaw* dan maar met *Jajoe* zou trouwen. Dat die al lang stiekum een oogje op haar had, werd nu ook van de daken verkondigd. Ze zou dan *Noewo* de bons maar geven.

Om de eer aan zichzelf te houden, verklaarde *Noewo* dat ook best te vinden, want hij had *Walingaw* alleen maar meegenomen, omdat die zelf zoo aandrong. — De ridderlijkheid zat hem blijkbaar veel dieper in 't bloed dan de liefde, hetgeen algemeene waardeering vond.

„Roep dan *Jajoe* maar even, zei ik, dat ik van hem ook eens verneem, of hij 't er mee eens is."

In plaats van *Jajoe* kwam weldra *Wadila* aangestoven. Als *Wadila* 't op haar heupen heeft, is 't beter uit den weg te gaan: een pootige meid met een toethoorntje!

„Wacht even, *toean*", zei ze; ze moest eerst even op asem komen en toen begon het toethoorntje te schetteren: „Neen, *Jajoe* zou *niet* komen; die was van haar en wat verbeeldde die *Walingaw* zich wel, om haar verloofde te paaien? Ze zou ze breken, die krokodil, die.... die...."

„Hou maar op, zei ik, ik begrijp 't al, ik zal er voor zorgen, dat ze 't te weten komt."

Het feest speelt den menschen nog in den kop, dacht ik; over een paar dagen zijn al die bevliegingen uit het kwispelend hartje van *Walingaw* weggewaaid en kijkt ze weer, hoe fijntjes *Mangoe* klappers van de boomen kan schieten....

Terwijl ik dit nog zat te bepeinzen, kwam daar alweer een andere deputatie aan. Je hebt als oprecht Kaja-kaja toch je eergevoel en kunt toch niet alles over je kant laten gaan! Een troepje mannen en vrouwen stoeberde een jonge meid vooruit en mijn voorgalerij op. *„Toean,* zeiden ze, hier is *Jekola,* knip haar de haarverlengsels af en kleed haar, ze wil trouwen met *Mangoe."*

„En *Walingaw* dan?...."

„Ghaa! bromden ze, die kijkt naar alle jongens; dat is uit, die willen we niet."

„Waar is *Mangoe* dan?"

„Daarginds achter 't huis."

Verlegen en bedremmeld liet hij er zich bijsleuren en verklaarde toen heel bedeesd, „dat zijn hart al maar beet naar *Jekola"* en naar niemand anders ooit gebeten had.

Jekola zei lekker niks en trok alleen de wenkbrauwen hoog op ten teeken van instemming. Maar toen ze onder de schaar zat en een paar andere vrouwen den fraaien afval van haar glorie zorgvuldig vergaarden en samenbundelden, was de verlegenheid alweer geweken en vertelde ze, dat ze al een vet varken had voor 't aanstaande trouwfeest.

Toen *Jekola* kaal geschoren was, gaf ik haar kleeren. Die *kabaja* zou ze eerst maar om haar hoofd draaien, want ze voelde zich heelemaal onwennig, om met zoo'n kaasbolletje door 't dorp te wandelen.

Toen kwam *Mabol* even den goeden apostel uithangen. *„Toean,* 't komt niet te pas, dat *Walingaw* met dien *Jajoe* trouwt, die is de verloofde van *Wadila.* Laat *Wadila* hem gerust houden, dien lummel, dat luie varken, dat niets doet, dan deuken in den grond liggen. *Toean,* ik wil met *Walingaw* trouwen."

„Goed, ik zal 't haar voorstellen. Van mijn kant geen bezwaar."

Toen kwam *Itim: „Toean,* die *Mabol* dat is niks voor *Walingaw:* zoo'n schurftig vel! Hij is zoo schubbig als een visch! Ik zou me schamen een meisje te vragen; daarom heb ik u geneesmiddelen gevraagd, *toean,* en nu is mijn huid weer zoo glad als een sagostengel en, *toean,* ik wil *Walingaw* trouwen...."

„Goed, ik zal 't haar voorstellen. Ik vind het al lang goed."

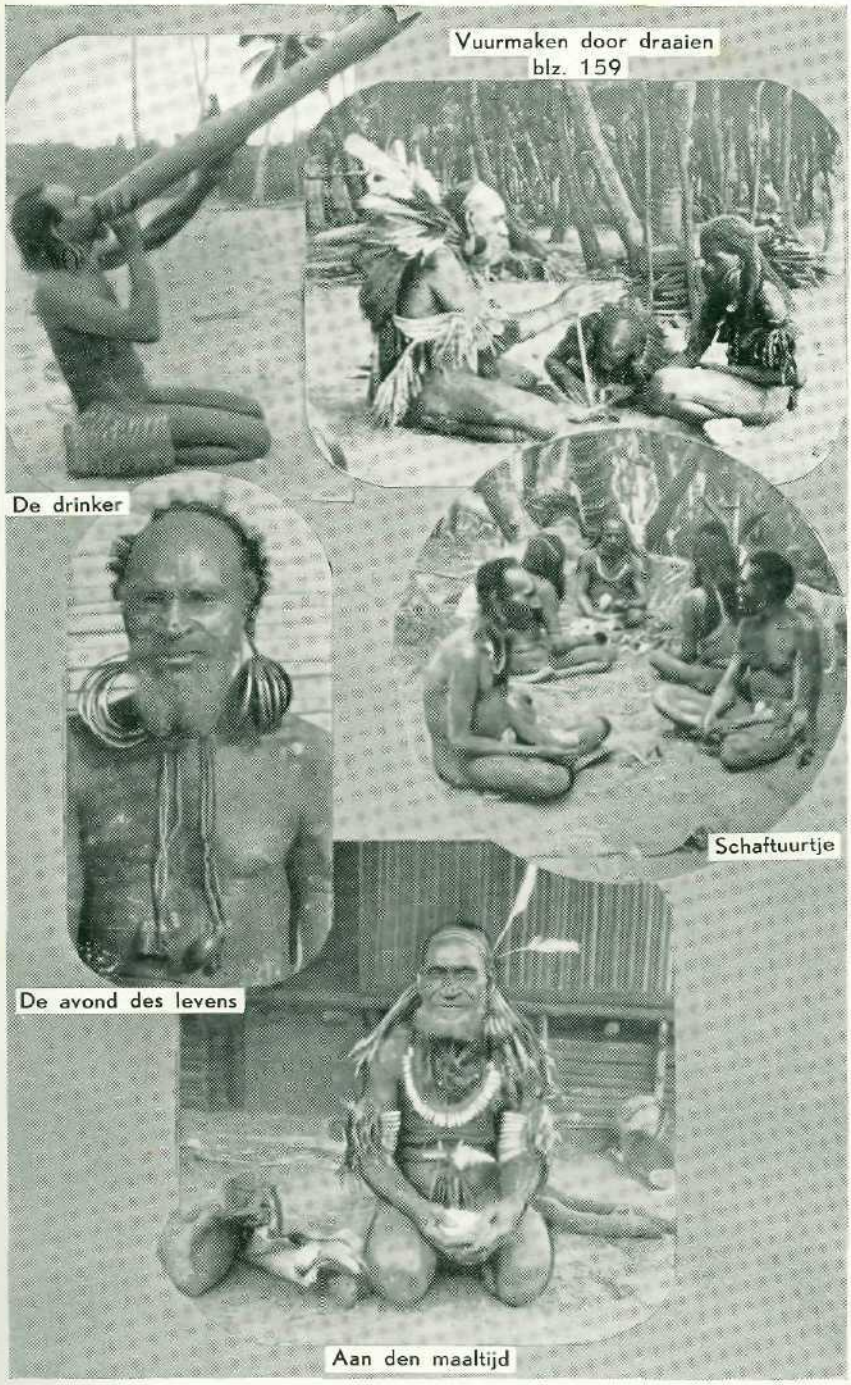
Vuurmaken door draaien
blz. 159
De drinker
Schaftuurtje
De avond des levens
Aan den maaltijd

Daags daarna, na de kerk riep ik *Walingaw* even terzij en sprak: „Met *Jajoe* dat zal niet doorgaan, hoor ik?...."

„Ik denk er niet aan om *Jajoe* te trouwen! Dien luiwammes, zoo stom als een schildpad, hoogstens goed genoeg voor *Wadila!*...."

„Nou, maak je maar geen zorg, daar zijn nog andere liefhebbers! Wat dunkt u van *Mabol?*"

„Dat schurftig vel!" — Eigenlijk noemde ze een heel ruigen visch.

„Nou, *Itim* dan? Die is weer zoo glad als een sagostengel...."

„*Pheu! toean*, ik trouw met *Kawam*...."

Nu raak ik den tel kwijt! — Maar als *Walingaw* met *Kawam* moet trouwen, dan heeft het nog even den tijd, want die is om zijn neus en kin nog zoo glad als een sagostengel. Het slot dan maar in een volgend nummertje.

Tusschen Licht en Donker.

Wanneer voor u verrees de gestalte van *Mabol*, uit smedig brons getogen het lenige lijf; spieren en pezen sierlijk en veerkrachtig als bogen gespannen; op de stoere schouders den fieren kop met de groote oogen, waar bijwijlen de schichtige schittering der wilde natuur in gloort, dan overmeesterde u 't gevoel: indien de Marindinees verdierlijkt is, dan blijft hij toch altijd nog de koning der dieren....

Zijn kop leek op dien van den Sphynx, rondom geschraagd door de stijve kap van het met biezen tot stugge troedels aangevlochten haar. Zoo raadselachtig ook. Wat ging er om achter die oogen als gitten? Was het, opdat het gelaat geen enkele gedachte zou verraden, dat het immer vermomd was onder een masker van bont daarop geverfde arabesken, telkens tot andere grillige snippers versneden, die het telkens opnieuw onkenbaar maakten?

Dreigend als slagtanden krulden paarlemoeren sikkels uit het neusschot omhoog. De blinkende spangen van varkenstanden om de bovenarmen, de krans van hondentanden over de borst, de steenen knots aan zijn bandelier, de boog en pijlen in de vuist, het getuigde allemaal van onversaagdheid en ongetemde kracht van den wildeman.

En toch zoudt ge hem hebben durven streelen; want die wilde woestheid werd getemperd door vroolijk zwiepende veeren op den stuggen kop; een blije glinstering van schelpen en kralen zich kransend om den stoeren nek; om de bovenarmen een kleurige praal van bloemen en siertakjes, die daar schaterden als een spotlach om 't vreeselijk vertoon.

Een mengeling van wilde woestheid en kinderlijke blijmoedigheid. Een

poes, die onder het fluweelige streelende pootje de klauwende nagels gereed houdt; die aaiend kopjes geeft, terwijl open blijheid straalt uit haar oogjes, waaruit een oogenblik later de gloed kan flikkeren van dierlijke wreede lusten als ze speuren naar een prooi.

Hij was de *nob-anem*, de jongeman, die pralend in zijn tooi, de trots was van 't heele dorp, van zichzelf op de eerste plaats. Op een vleiend woord over zijn fraaien opschik reageerde hij als een ros op het prijzend klappen op den slanken nek. *Nohan mahi ka!* dat is *onze* pronk! pochte hij dan in dwaze verwaandheid. Met welbehagen snoof hij op den lof, die tot hem opsteeg en genoot hij de stille bewondering, die hij wekte bij vrouwen en meisjes.

Maar het priemde hem als bloedige stekels in 't hart, dat de ouden wrevelig de misnoegde koppen hadden geschud. Want hem ziende droomden zij van een glorie, die vergaan was voor altijd. *Hem* zal de roem niet kronen, welke de helden omstraalde, die met rijken koppenbuit beladen, keerden van avontuurlijke sneltochten in 't verre binnenland. *Hem* zal niet omgeven het waas van ontzag door de geheimzinnigheid geweven der verborgen inwijdingsfeesten van *Imo-* of *Majo*-genootschappen, die door hun sombere, zwaarwichtige geheimdoenerijen angstwekkend waren als de donkerten van den nacht. *Hij* zal niet de bewondering wekken der van heinde en verre toegestroomde menigte, als hij bij de groote *déma*-feesten in zijn fantastische vermomming de legenden en sagen uitbeeldt der voorvaderen.... De Marindineesche wildeman werd gevangen en tam gemaakt door de blanken, die met hun „vuurboot" opdoken uit de verre diepten der zee.

Maar toch, zooals hij daar gaat, wekt hij schoone sluimerende herinneringen wakker en ook in schoone herinneringen schuilt vreugde.

Mabol werd plotseling ziek, zwaar ziek. Daar lag hij voor de hut, met wijd uitgestrekte ledematen het lijf vastklemmend tegen den grond, om afkoeling te zoeken tegen het koortsvuur, dat gloeide door zijn aderen. In stomme vertwijfeling zaten eenige ouden naast hem neergehurkt; in somber zwijgen verkroppend hun machteloosheid tegen den onzichtbaren vijand, die daar onder hun oogen dat leven, waar heel hun hart aan hing, lag dood te martelen. Zelfs de kunde der toovenaars was te kort geschoten. Tevergeefs hadden ze 't doorkrankte lichaam met heetgeroosterde bladeren gewreven; bespuwd met gemberkauwsel; de met klapperolie gesmeerde vingers hadden den buik gemasseerd en geknepen, als zochten zij 't euvel te achterhalen tot in de diepste holten der ingewanden, dat de zieke kronkelde als een worm onder de als tangen knellende knokkels; tevergeefs, alles tevergeefs.

De geheele Marindineesche maatschappij maakt een crisis door. Bestuur en Missie hebben de handen in elkaar geslagen, om dit ongelukkige volk te redden van een wissen en rassen ondergang. Velen grijpen met dankbaarheid de hun toegestoken helpende hand; zij voelen zich benauwd in den vunzigen, viezen dampkring hunner samenleving. — Doch anderen zien die omwenteling aan met leede oogen en wrokkend hart. Zij zijn de onheilspropheten, die verkondigen, dat de *dêma*'s toornen, wijl de Marindineezen hun ontrouw worden, hunne plechtigheden verwaarloozen en daarom slaan ze hen met ziekten en rampen.

Ook *Mabol* viel ten offer aan hun wraak.

Nu zat de doode *Mabol* op zijn praalbed, een mat op het zand uitgespreid. Van in den grond gedreven stokken was een rugleuning gemaakt, waartegen hij rustte. Als bedolven lag hij onder zijn opschik. Wat hem niet meer aan 't lijf gehangen kon worden, werd op de rugleuning vastgemaakt. Met een schelpje werd de steenroode leemlaag van 't gelaat gebikt en door een dofzwart smeersel vervangen, terwijl helwitte kalklijnen de onwezenlijkheid van het door den dood verstarde gezicht nog stijver vastlegden. Aan weerszijden der leuning stonden zijn bogen en kleurige pijlen met bundels groene *wati*-ranken en bonte krotontakjes tot fraaie tropheeën saamgebonden.

Voor en na kwamen de vrouwen uit de tuinen en gooiden banaan- en beteltrossen, *sirih* en allerlei spijzen, bloemen en sierplanten naast het lijk neer in weelderige overdaad.

Was de geest dan niet te verlokken, terug te keeren tot dat lichaam, dat zoozeer vertroeteld werd, dat nog zoo pas de trots was van 't dorp.... Men kon, men wilde nog niet wennen aan de gedachte, dat het daar nu neerlag als een looze bolster.

De nijdige *dema*'s hadden de kern geroofd en meegevoerd naar 't donkere schimmenrijk. In somber zwijgen zaten de mannen neergehurkt met hangende koppen en verbitterde harten.

De vrouwen gaven in jammerlijk gehuil uiting aan haar wilde droefheid. De naaste bloedverwanten hadden hun geheele lichaam ingesmeerd met witte pijpaarde en geleken baarlijke spoken. Geen uitdrukking lag op de gezichten en toch lekten tranen uit de diepe donkere oogen en groeven zwarte geultjes door 't starre witte masker en 't scheen of het droeve geweeklaag kwam van elders uit een geheimzinnige verte.

Dan plotseling sprong er een overeind in woeste wanhoop, om den doode met krijschend gillend gekijf uit te schelden, hem bitter verwijtend zijn harteloos heengaan, hem hoonend bestraffend met tartend en dreigend gebaar, om hem een oogenblik later weer onder hartstochtelijke liefkoozingen, roerend te bezweren tot zijn dierbaren en het leven terug

te keeren.... en dan, verwezen in doffe moedeloosheid, zeeg ze weer neer in 't zand: een aangrijpend beeld van vertwijfelende wanhoop....

Toen de zon neeg in 't Westen, stonden de mannen op en schaarden zich rondom den doode. Geknakt hingen de koppen en slap de armen langs de loome lijven, want in de harten wrokte de machtelooze woede tegen 't wreede noodlot. Met zware sonore stemmen hieven zij een rouwzang aan. Als het gebrom eener verre doodsklok deinden de holle galmen door de lucht. Nu eens dijden zij uit tot zacht morrend geklaag en zwollen dan ijlings weer aan tot machtige grommende accoorden, als de sombere zang eener verbolgen zee. Als het brommend gebas van een misthoorn, dat komt aandreunen uit dreigende donkerten, zoo deed deze wanhopige treurzang den weemoed huiveren door de ziel.

Een angstig beklemmend gevoel bevangt haar in deze atmospheer van enge geheimzinnigheid in de omgeving van den dood. 't Is als waren ze reeds uit een andere wereld al die daar gebaren en bewegen met gezichten zonder uitdrukking, door stomme vertwijfeling tot starre mommen verstijfd.

De smart, die toch zoo licht het menschelijk hart weet te ontroeren, sprak hier een taal, die niet menschelijk meer was, die het deed krimpen en ijzen.

De zang verstomde. Ruw werden vruchten, bloemen en sierplanten opzij geworpen. De doode werd op een baar van bamboe en boomschors gelegd en naar de begraafplaats gedragen.

Een diepe gelijkmatige kuil was in 't zeezand gedolven. Op den bodem was van bamboe en *gaba-gaba* een brits gemaakt, met zachte *kajoe-poetih*-schors overdekt. Daarop werd *Mabol* ter ruste gelegd. Zijn boog en pijlen, zijn lans en andere gebruiksartikelen, benevens spijzen en pruimgerij en een smeulend rietkatje in den armband gestoken, het onmisbare vuur, werden hem meegegeven in 't graf. Een paar zijner honden werden doodgeknuppeld en naast hem neergelegd. Boven het lijk werd een zoldertje gemaakt van bamboe-stokken met een dikke laag *kajoe-poetih*-schors overdekt. Daarna werd het graf met zand dichtgeworpen. Enkele ruige bamboetakken werden er overheen gespreid om het tegen schending door honden of varkens te beschermen.

En *Mabol*, de gevierde *Mabol* was niet meer. Weg voor altijd is zijn *sa-anem*, zijn „zandmensch".

..*Zijn* graf zal niet worden heropend na eenige dagen om het lijkvocht te vergaren. *Hij* zal niet na vele manen weer worden opgedolven, om opnieuw plechtig herdacht en herbegraven te worden.... Tot op den weg naar 't schimmenrijk toe stuit de Marindinees op de verbodsteekens van den vreemden overheerscher.

Wel zullen de vrouwen heengaan om veel sago te kloppen en de mannen uittrekken ter jacht voor de *jamoe*, het rouwmaal om zijn *koema-anem*, zijn „inwendigen mensch" te herdenken. Stapels vruchten en *wati* zullen worden opgehoopt op den reusachtigen koek, die daar zal liggen te smoren onder een dikke laag *kajoe-poetih*-schors tusschen een dichte rij tropheeën van spijzen en siertakjes. En de velen, die daar samenkomen, zullen hem gedenken, want ze zullen eten van den *jamoe* van *Mabol*.

Misschien zal hij later nog herdacht worden bij een groot algemeen doodenfeest, wanneer de ouden den heelen nacht door hun sombere sonore rouwzangen zullen zingen op de graven en de jongelui stug en statig hun zinnebeeldige dansen zullen uitvoeren: *misschien*....

Zal men den blijden dag verwijten, dat hij de kille duisternis verdreef en verscheurde de sombere sluiers van den nacht?

Nog velen knipoogen tegen het dagend licht en zoeken als lichtschuwe nachtvogels de vliedende schaduwen te achterhalen.

Doch aldoor talrijker worden degenen, die blij en hoopvol dat licht begroeten, dat een nieuwen dag en een nieuwe wereld voor hen ontsluiten zal. In 't licht der Christelijke beschaving zal in deze nieuwe wereld de Kaja-kaja mènsch worden....

Rimboe-Kerstgedachten.

Geen wonder, dat groote wijsgeeren de stille afzondering der eenzaamheid zochten. In de eenzaamheid, ook der *rimboe*, beredeneer en bepieker je alles. Zoo raakte ik in diep gepeins verzonken op den vooravond van 't blijde Kerstfeest, bij 't zien van een troep zingende en dansende jonkheid.

We hebben anders te Okaba Kerstmis zoomaar heel gemoedelijk gevierd, zonder veel uiterlijke praal of luister dan wat knetterende voetzoekers en zevenklappers van mijn buiten-Guineesche parochianen. Zelfs aan een Nachtmis hebben we nog maar niet gedacht. Wel deed ons kerkje opwekkend aan met zijn frisschen tooi van palmtakken, bloemen en wimpels. En in een hoek stond zelfs een kribbetje, dat veel belangstelling trok met al zijn rare beesten. Die wist mijn volkje niet thuis te brengen. Maar toen ik alles zoo'n beetje tot reeds bekende verhoudingen had teruggebracht en den os voor een *sapi*, den ezel voor een paard en de schapen voor geiten had uitgemaakt — ook allemaal nog sedert kort ingevoerde „vreemde" beesten, — geloofden ze 't wel. Hun eigen voorstellingen van menschen en dieren zijn ook nog al erg gestyleerd en daarom komt het met de gelijkenis zoo precies niet.

Met den kameel was ik echter nog zóó niet klaar; in dien trant is hier nog niets vertoond. — „Kijk eens, zei ik, jullie noemt mijn fiets „landschip", omdat ik daarmee over 't land vaar, maar jullie weten 't niet goed. Dit groote beest is nu het echte „landschip". Op die twee tjotten op zijn rug, daar gaan de menschen bovenop zitten." En nu vlei ik me, dat „het schip der woestijn" zich over deze voorstelling niet hoeft te schamen.

— En of die pikzwarte van de *Digoel* kwam?

— Nou, niet precies; hij woonde ook wel bij een groote rivier, die heette alleen maar een beetje anders....

Ook heel de jeugd mijner andere dorpen was gekomen en tegen den avond kwamen ze me voorstellen, of ze 't feest maar niet zouden inzetten met een flinken *gadzi*.

Tjaa, waarom moet dansen hier ook altijd nachtwerk zijn!? — Maar zonder dans is er ook geen feest.... Goed dan, zei ik, een dans, niet den heelen nacht door, maar „om te slapen" zooals ze dat noemen. En ik wees op hun groote klok, de maan; als die dáár staat, dan slapen allemaal, anders is er morgen niemand wakker voor de kerk.

De gang zat er weldra in en tegen een uur of elf moest ik ze toch nog eens even op hun blinkende wijzerplaat gaan wijzen, daar boven aan de lucht. Maar toen raakte ikzelf ook echt in een kerststemming.... Oh neen, niet door dat gehos en getrom, die wuivende pluimen en heel dien nachtelijken wildzang. Maar in één groote groep, als kinderen van één gezin, dansten daar heel gemoedelijk samen mijn volkje van Okaba en daartusschendoor de jongens en meisjes der andere dorpen. — Kijk, en dat deed me denken aan den zang der Engelen in den gezegenden aller nachten: vrede op aarde aan de menschen!....

Zoo iets ware hier enkele jaren geleden ondenkbaar geweest! want vrede kenden deze menschen niet in hun woeste wildemansleven. Als het wild hunner wouden waren ze schichtig en schuw, want alom dreigden werkelijke en vermeende gevaren.

De geesten en schimmen belaagden hen overal uit onnaspeurlijke schuilhoeken, om hen te slaan met ziekten en plagen. Dat was de onzichtbare vijand, die overal dreigde, maar alom verscholen in de donkerten der geheimzinnigheid en daarom nergens in zekere veiligheid te ontvluchten.

Wie onder de menschen vriend of vijand was, wist men nooit, zelfs niet in 't eigen dorp. De zwarte duivelskunst hield deze menschen onder een voortdurende bedreiging. — Was iemand gestorven, vooral in den bloei der jaren, zonder dat de doodsoorzaak duidelijk was na te wijzen, dan was hij ongetwijfeld het slachtoffer geworden van toovenarij. Wie was de toovenaar? De vermoedens waarden langs hun dwaalwegen. De sluip-

moord uit bloedwraak was dure plicht, doch lokte op zijn beurt weer nieuwe wraaklust uit: en zoo wist niemand, of niet een geheime vijand enkel de gunstige gelegenheid wachtte, om hem te besluipen en te treffen.

Zoo hing de schrik over de dorpen als een verpestende damp, waaraan nergens te ontkomen was en zelfs de menschen van eenzelfde dorp belaagden vaak elkaar als venijnig ongediert.

Vreemden waren natuurlijk nog minder te vertrouwen, zelfs in z.g. bevriende dorpen. Ook daar loerde de wraak en andere wreede lusten. Dit volk was zoo diep gezonken, dat voor hen niets meer heilig was en daardoor ook niets, geen eer of geen leven meer veilig. — Voor feestelijkheden kwam men in groote drommen, maar men schurkte zooveel mogelijk bij elkaar en danste in afzonderlijke groepen, elk dorp voor zich. Al had men bij zulke gelegenheden zelden een open aanval te vreezen, de toovenaars werkten op geheimzinnige wijze: een haartresje, een stukje opschik, iemand heimelijk ontnomen, kon later in dezer hand een onfeilbaar middel worden om hem door tooverkunst met dood of ziekten te treffen.

Spelende jongens, die stoeiend en joelend met den voorbijkomenden missionaris een eind opliepen, zouden zich nooit verder gewaagd hebben dan even buiten de bebouwde grens van 't dorp. Daar werden ze stil, het gevaar grijnsde en de schrik bedompte het hart.

Het z.g. vrije wildemansleven was het leven van een schuw en schichtig wild dier.

En nu waren ze hier aan 't hossen en zingen als kinderen van eenzelfde gezin. — 't Is hier nog geen paradijs, maar wel is er in Zuid N. Guinea in enkele jaren veel ten goede veranderd. Waar vrees en angst de menschen verstikte, is Gods vrede neergedaald en ademen ze vrij en blij in de door het ontluikend Christendom gezuiverde lucht.

Of ze 't beseffen en daarom 's morgens met zooveel animo hun eenvoudig kerstliedje zongen? — Ik weet het niet. — Kinderen, ook groote kinderen, denken niet ver en genieten het geluk, alsof 't hun vanzelfsprekend toekwam. Maar zelfs met de ietwat schorre stemmen wegens den nachtelijken *gadʒi* klonk het niettemin treffend in 't oor van hem, die getuige is van deze dingen en ze wèl dankbaar overdenkt.

Natal-ndé,	Met Kerstmis
Hap épé,	Des nachts
Mélaikat ip kin ipé:	Zongen daar de Engelen:
Allah makoip kavib sorga ép-nda;	Eere zij God in den Hemel,
Ba anim kai ép kaman namaha.	Die thans aan de menschen vrede (bracht.
Jésoes makoipa kavib,	Laten we Jezus loven,
Allah Zib, Maria Zib.	Gods Zoon, Maria's Zoon.

Langs een Omweg.

Makalin is een mijner bijstaties. Als ik er ben, ga ik zoo tegen den avond het dorp eens rond, om te zien wat er los en vast is; in de hand een stok ter waarschuwing voor de gluiperige gladakkers, in den zak wat ulevellekes voor de kleine pagadders. Die hebben dat al lang in 't snotje en volgen me buitelend en ravottend net zoo trouw en opgewekt als honden, die een eindje worst ruiken.

De oostmoesson is er weer en raakt niet buiten asem, geen oogenblik. Om 't hoekje van elke hut ligt hij op den loer en blaast met engelengeduld al maar heel fijn zand op tot steeds hooger aanrondende heuveltjes. En hij werkt die kopjes bizonder keurig af en legt er dunne golvende riggeltjes overheen zoo precies naast elkaar, alsof ze erop gekamd waren: net blonde krullebollen.

Even zelfbewust als de grootste Groote Piet op zijn kanapee, ligt daar *Kalmajoe* op zijn buik bovenop als op een berg van welbehagen: zoo mul is 't zand en zoo zacht streelt hem de wind. In zijn lang uitgerekte oorlellen bungelen een paar verwaaide bosjes biezen; van zijn mondhoeken krullen een paar vette vegen van *sirih*-pruimsel naar zijn slapen omhoog; dat is behalve nog een klein klapperdopje al wat niet zuiver menschelijk aan hem is....

Wat een zwijn! zult u zeggen.

Kalmoeja ziet me komen, richt den kop even op en steunend op zijn ellebogen, spuwt hij een groote roode flap betelkauwsel naast zich in 't zand en dabt die meteen onder, want hij kent manieren.

„*So! toean Henrikoes aeeh!* mijn broer, mijn kameraad!" — en naar de bende kleuters kijkend: — „Wat ben je toch een ouwe kindergek! — Zeg, kom eens hier!"

Wat een onbeschofte vlegel! zult u zeggen.

Ik treed nader, terwijl *Kalmoeja* kalm blijft liggen. — Ga hier eens naast me zitten." — Ik zet me bij hem op de zandkanapee neer en *Kalmoeja* begint in mijn baard te graaien: „*Sjo!* ouwe sasa, daar komen ook al een paar grijze spiertjes in, krek als bij mij, kijk maar. We zijn broers van dezelfde lichting."

Ik zit intusschen een sigaretje te friemelen. — „Mij ook een", zegt *Kalmoeja* en dan alle gekheid op een stokje: „Ik moet je eens wat zeggen."

„Spreek op, broer, wat is er?"

„Ge moet mij eens uitteekenen." (kieken)

„Zoo kaal als je hier ligt?"

„Wacht dan even! — en hij geeft me een vriendelijken por in de

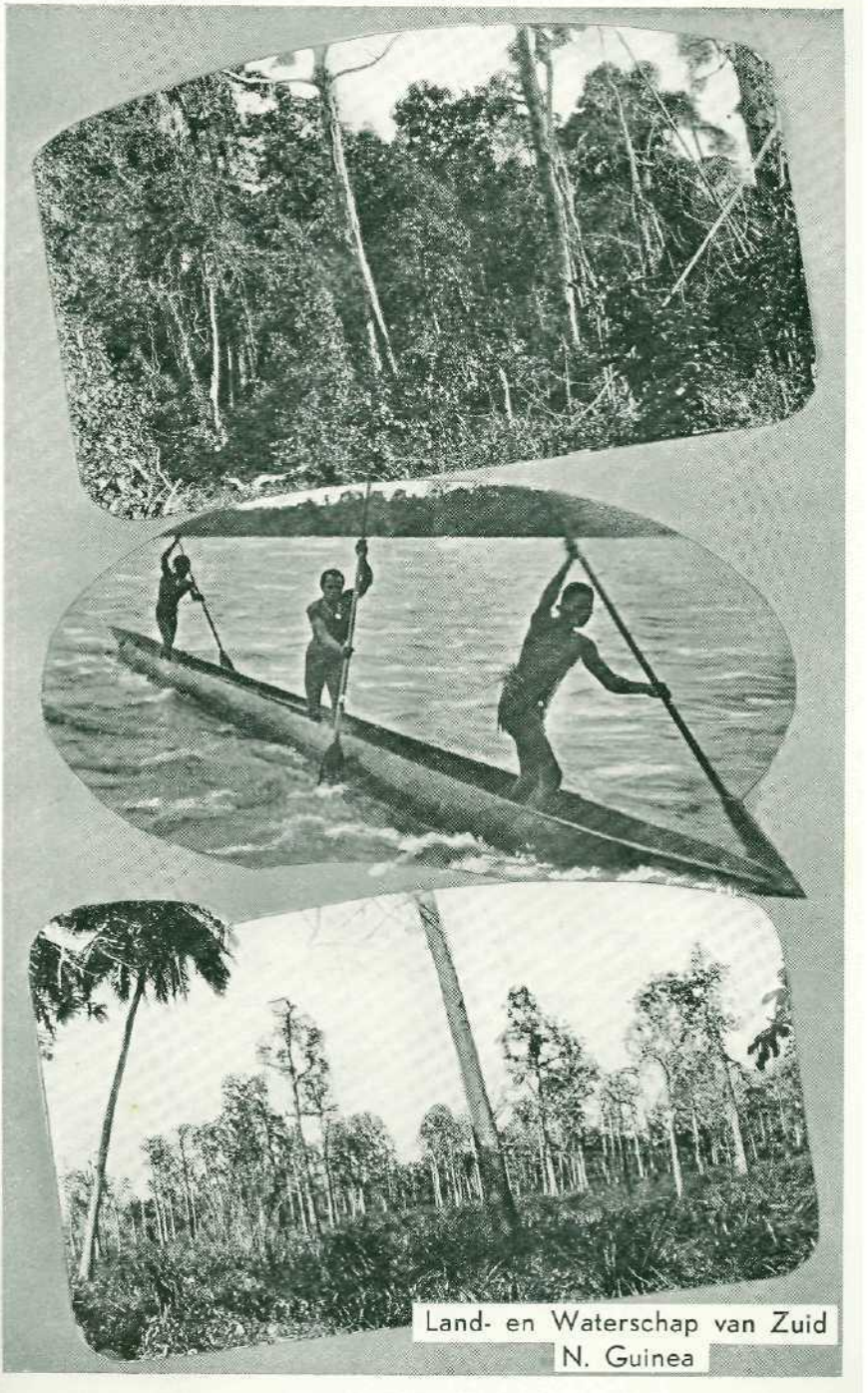

Land- en Waterschap van Zuid N. Guinea

ribben. — Ik zal me opsieren en dan zul je eens wat zien. Geef me 's vuur! Al lang geleden hebt ge ze van Iwolj ook geteekend, die voor hond-*déma* en reiger-*déma* speelden. Maar dat zijn de *Majo's* en wij zijn de *Imo*'s. Dat is nog veel mooier."

„Oh ja, dat weet ik, dat heb ik hier vroeger al eens gezien. Dan zitten de oude mannen op 't graf en brommen met zware stemmen den heelen nacht door rouwzangen en opgesierde jongelui tippelen er almaar rondom heen met lange zwiepende latten op den kop en boven aan die latten zitten reigerkoppen."

Kalmoeja grinnikte genoeglijk en spartelde met zijn voorarmen als een Jood op de markt. „En dan komt de vuur-*déma,* — en hij siste; — en de varkens-*déma,* — en hij knorde; — en de hond, — en hij joekerde en krabbelde in 't zand; — en de reiger, — en hij knikte statig met den kop; — en de spoorkievit, — en hij schetterde. Ge hebt dat toen allemaal gezien, maar niet geteekend. Nu moet ge 't zien en teekenen, heel groot, zóó!" en hij sloeg de voorpootjes zoo ver mogelijk uit.

Maar 't kan *Kalmoeja* precies geen snars bommen, of die teekening nog tienmaal zoo groot of tienmaal zoo klein wordt en of er heelemaal geen teekening komt.

Wat een praatjesmaker! zult u zeggen.

Maar *Kalmoeja* weet, dat ik er steeds op uit ben, om al de eigenaardigheden van dit volkje te achterhalen en ook te kieken. En *Kalmoeja* zou nu wel eens graag zoo'n *déma*-feest op touw willen zetten. — Hij heeft nog een anderen pijl op zijn boog.

Hij kneep dan een zalvende plooi in zijn gezicht en vervolgde: „Dat is nu het bidden van ons Marindineezen" en hij klopte me vertrouwelijk op den knie.

Ik knikte eens bedenkelijk. Zeker, 't is hard, een volk het naleven zijner voorvaderlijke gebruiken te verbieden, doch hier gingen bijna alle feestelijkheden met zulke uitspattingen gepaard, dat het Bestuur ze wel *moest* tegengaan, tot zelfs het „bidden" toe! —

„Oh *toean,* die *Imo-* en *Majo*-gebruiken van vroeger dat was een zwijneboel! en hij spuwde verachtelijk van zich weg. De pastoor zegt, dat het schandelijk is en 't Bestuur zegt: 't mag niet gebeuren. En wij hebben gaten in onze ooren gekregen en die woorden zijn er in gedrongen en we laten ze niet weer los. Maar zooals ze een tijd geleden te Iwolj nog gedaan hebben, alles heel netjes, ge hebt het zelf gezien en geteekend; en nu moet ge daar de klappers eens gaan kijken. 't Hangt vol! — en nij hield zijn uitgespreide vingers over elkaar. — En kijk hier eens. Niks hangt eraan, geen één! — en hij sloeg den rug zijner handen in 't zand.

— En daarom zouden wij op onze manier ook nog eens moeten „bidden", dan kunt gij 't uitteekenen."

De gladmuis! zult u zeggen.

Oh, en zeg u dat wèl!

Ali.

Overdag liggen de hutten in ons dorp meestal eenzaam en verlaten te blakeren in de zon. Hier en daar ligt een varken behaaglijk te dommelen in een in 't zand gedabden kuil, waar 't juist in past. Hier en daar ligt ook wel even lui en onbehouwen een Kaja-kaja in 't mulle zand te soezen; maar de weinigen die thuis zijn, hebben de schaduw onder de klappers opgezocht, waar ze wat zitten te knutselen en te beuzelen of zalig liggen te maffen.

Maar tegen den avond komt er leven in den kampong. Dan keeren de lui voor en na terug uit de planting: de mannen met pijl en boog en hoogstens bovendien nog den langen waterkoker van bamboe of enkele klappernoten; de vrouwen zwaar beladen met sago, veldvruchten en brandhout. Overal vlammen voor de hutten de vuurtjes op voor 't poffen van den avondkoek en zitten de vrouwen sagomeel te kneden, klapper te raspen, of als Eva in 't Paradijs, tusschen haar beesten, honden en varkens, die hunkeren naar de stukken klappernoot, welke zij hun mildelijk toebedeelt.

Zoo trof ik op een avond ook weer *Windai*, een gemoedelijk vrouwtje van onbepaalden leeftijd en meteen drong het tot me door, dat ik haar al een heelen tijd niet meer gezien had.

„Wel, *Windai*, ik heb jou al zoolang gemist; waar kom jij zoo opeens vandaan?"

Ze genoot van de belangstelling. Naderend had ik haar trouwens al zien knipoogen tegen een paar vrouwen, die bij haar zaten, om te beduiden zou de *toean* merken, dat ik terug ben? — Genoeglijk grinnekend antwoordde ze dan ook: „maar ge weet toch wel, dat ik twee manen geleden naar Merauke gegaan ben, omdat ik ziek was."

„O ja, da's waar ook; met de kleine *Ali*. Waar is die? Die is toch zeker ook mee teruggekomen?"

„*Ali* zeg je?...." En ze tuurde onwezenlijk voor zich uit, alsof haar geest afdwaalde naar droeve herinneringen. Dan opeens heel lijzig: „Neen, *Ali* is niet meer teruggekomen. Ik had ze te Wendoe achtergelaten en toen ik van Merauke terugkwam, ben ik nog lang te Wendoe gebleven om *Ali* te beweenen, want *Ali* is te Wendoe gestorven."

„Wat? *Ali*, die kleine lieve *Ali* gestorven?!"

En dom ginnegappend herhaalde ze: „Ja, *Ali* is dood."

Ik was meer aangedaan, dan ik wilde laten blijken; maar de oermensch ziet scherp al wat uiterlijk een gemoedstoestand verraadt. De kleine *Ali* was zoo'n lief guitig ding, die zoo aardig kon babbelen, die al vaak met haar grooter zusje, *Wesselina*, naar school kwam. En nu was ze dood.... en wellicht nog wel ongedoopt....

„Heeft de *toean* van Wendoe *Ali* ook gezien, toen ze ziek was?" — vorschte ik angstig.

En aldoor maar dom glunderend, pijnde ze me weer: „Neen, die kende *Ali* heelemaal niet. Gij alleen waart haar *amei*."

Ik ergerde me inwendig over dat treiterend grinnekend gezicht van dat wijf. Kwam dan zelfs een natuurmensch zóó gauw over zijn leed heen?.... Of was 't misschien een soort versuffing van knagende droefheid?.... Terwijl ik daar stond te peinzen, grijpt *Windai* opeens mijn voet vast en barst uit in een onbedaarlijken lach, dat een gulp *betel*-kauwsel uit haar mond in 't zand zwalpte. „*Henrikoes aeeh!* kicherde ze eindelijk, kijk daar maar eens in de hut onder de brits."

Eer ik zoover was, kwam de kleine *Ali* me al tegen 't lijf opgesprongen, gierend van de pret, dat moeder haar gezegd had, dat ze zich voor mij moest verstoppen. En ze had me tuk gehad....

Ja, beter dan ze zelf wist. Zoo'n nest! Nog zoo klein en al zoo slecht! ....Maar mij toch zoo lief, dat het me was, alsof ik iets heel kostbaars verloren had en teruggevonden. En terstond tippelde ze met me mee en ik heb haar 't mooiste snoer kraaltjes om den hals gebonden, dat ik rijk was....

De Tetrodon.

't Is een rare naam, maar hij hoort dan ook bij een raar beest. Wij noemen hem hier *bang-a-bang* en trekken dan daarbij even den neus op, want de *bang-a-bang* is een der verraderlijkste dieren, die in onze zee rondploeteren.

En toch ziet hij er zoo onnoozel uit! Als je de jonge beestjes in zee ziet dobberen, denk je: kijk, hier hebben de zeemeerminnen haar tennisballetjes verloren. Als ze volwassen zijn, doen ze meer aan den voetbal van zoo'n natte gemeente denken. Evenals een voetbal zitten ze ook vol wind; maar dit hebben ze op een gewonen voetbal voor, dat ze automatisch werken en zichzelf opblazen. Ze weten daarbij echter meer maat te houden dan de bekende kikker uit de fabel.

Zoo'n onschuldig speelgoed! zou je zeggen: krabben, bijten of steken doen ze niet en in heel hun manier-van-doen stellen ze zich erg schaapachtig aan. Het eenige wat men hun verwijten kan, is, dat ze het „kostelijk zeebanket" te schande maken. En dat is voor deze gewesten al heel erg, want de zee is voor al deze volkeren de groote soepketel, waarbij mensch en dier zich beijveren, om er de vette brokjes uit te pikken.

Dan is de tetrodon weer erg meegaand en een makkelijke buit; want al wordt hij in 't water geboren en getogen, een recordzwemmer is hij heelemaal niet. Vaak laat hij zich zelfs door de golven op het strand rollen en ligt daar dan al maar te gapen en te happen, alsof hij almaar zuchtte: „Pak me mee!"

Zoo'n opdringerigheid moet wel een beetje verdacht voorkomen en de mensch neemt hem dan ook alleen mee bij gebrek aan iets beters. Dan toch begint de tetrodon pas gevaarlijk te worden, want al zijn ingewanden zijn zeer zwaar vergiftig en ook zijn huid, ofschoon in mindere mate. De mensch maakt hem dan ook zorgvuldig schoon: alleen het uitstorten van de gal over het vleesch kan al noodlottig zijn.

Dat weet hier iedereen. Bij onze Marindineezen heb ik dan ook nog niet gehoord, dat iemand van 't nuttigen van dezen visch nadeel ondervond; bij de Keieezen echter kwam nog al eens vergiftiging voor met doodelijken afloop. Ofschoon na 't zorgvuldig schoonmaken in zoo'n visch in 't ergste geval toch maar heel weinig van de giftige bestanddeelen achter gebleven kon zijn, gebeurde het soms, dat meerdere personen het gezamelijk verorberen van één visch, met den dood moesten bekoopen. Of zouden ze daar misschien nog meer verdorven zijn?....

De honden zijn slimmeriken: die bijten alleen een stukje bij den staart weg, maar al zal 't hun wel hartzeer kosten, ze laten het lekkere hapje verder onaangeroerd, zoodra de ingewanden zichtbaar worden. Ze leggen daardoor echter juist een val voor de vraatzuchtige en onbezonnen kippen. Die beginnen met nieuwsgierige pikken in de ingewanden te peuteren, doch vallen er bijna oogenblikkelijk dood bij neer.

En een varkenskeel, ja, die lijkt wel een riool, waar alles doorheen gaat, wat er doorheen kan. Nou, zoo'n tetrodon kan er ook door en gaat er dan ook met een paar gulzige schrokken door. Maar in de zwijnenmaag gaat hij dan zóó te keer, dat de arme kuus hoest en proest tot hem de laatste adem meteen ontschiet

En daarom was er droefenis in ons dorp, toen dezer dagen weer een der schoonste kusen zich aan zoo'n tetrodon vergaapt had. Daar lag hij op zijn praalbed van klapperblaren en hij werd betreurd en beklaagd. Maar men bedacht al gauw, dat er toch geen ongeluk is, of er is nog wel

een beetje geluk bij en ook voor deze hartewonde lag de pleister vlak bij de hand.

Een uurtje later lag arme kuus al in zijn eigen vet te sissen en te pruttelen tusschen de heetgestookte steenen. Menschen en honden, die in de buurt kwamen, liep het water in den mond. En toen kuus daar zelf in kwam, waren ze alweer meer dan half vergeten, dat die afschuwelijke *bang-a-bang* de verachtelijke gifmenger was, die hun lieveling vermoordde.

Een stukje oude Geschiedenis.

De geschiedrollen zijn hier nog niet heel lang en de duistere voorhistorische tijd ligt nog maar een dertig jaar achter ons. In die duisternis ligt ook het feit, waarover we 't hier even wilden hebben.

Zuid N. Guinea was nog niet bezet en Merauke nog niet gesticht. Dat lag echter wel allemaal in de naaste toekomstplannen, want de Marindineezen lieten zich niemendal gelegen liggen aan grenslijntjes, door heel knappe staatslui over de landkaart getrokken. Ze dachten een vrij volk te zijn in een vrij land en koppen te mogen snellen, overal waar ze de kans daartoe schoon zagen, net zoo gerust als ze patatten gingen poten....

Maar dat hadden ze mis! Over het streepje, dat de Engelsche grens voorstelde, mochten ze niet komen met zulke snoode plannen. En toen ze stout waren en 't tòch deden, zeiden de Engelsche hooge Oomes tegen de Hollandsche hooge Oomes, dat het niet moest mogen maggen en dat daar wat aan gedaan moest worden.

En zoo werd Zuid N. Guinea in de belangstelling der beschaafde wereld betrokken. Terwijl de plannen voor de vestiging van een post nog lagen te meuken in groote kantoren, werd alvast af en toe een stoomschip hierheen gestuurd voor vlagvertoon.

De Kaja-kaja's vonden die vertooning prachtig; in 't eerst zelfs ontzagwekkend. Het verschijnen van zoo'n vuurschip was een gebeurtenis voor hen als voor ons 't verschijnen eener geheimzinnige staartster, die volgens de berekeningen der geleerden ook altijd veel meer booze plannen heeft, dan ze uitvoert. Men had weer volop versche praat en daarbij bleef het.

Een der schepen, dat de eer te beurt viel, de „schitterende kleuren" voor de Kaja-kaja's te gaan ontplooien, was de K. P. M.-stoomer *Van Pel* onder den gezagvoerder Engelsman. Het droevige drama, dat zich bij die gelegenheid afspeelde, is bekend. In 't kort komt het hierop neer.

Men lag op stroom voor de kampongs even ten Oosten der *Maro* (Merauke-rivier) gelegen. Eenigen der officieren wilden wel eens wat

meer zien van dit nog onbekende land en zijn bevolking en begaven zich naar den wal. De inboorlingen hielden zich teruggetrokken; men vermoedde echter geen kwaad en ging naar de kampongs. Daar werden de bezoekers onverhoeds overvallen en een paar hunner vermoord en gesneld. De overigen konden door een overhaaste vlucht het leven redden.

Nu is men al gauw geneigd te vragen: Wat hadden deze bezoekers misdaan, om zoo'n optreden der inboorlingen uit te lokken?

Laat ik terstond verzekeren, dat men destijds onze Kaja-kaja's zonder ze in hun goeden naam te na te komen, best tot zulk een schelmstukje in staat kon achten, ook zonder eenige uitdaging. — Maar toch had ik rondom dit feit al zooveel hooren praten, dat ik er wel eens kuit of visch van wilde hebben. Ik toog dus *Nowari-* en *Mboeti*-waarts en praaide daar een paar vertrouwde lui, die ooggetuigen van den overval geweest waren.

Ja, zij waren toen nog jongens, maar zij hadden 't gezien, hoe de blanken, zoodra ze in 't dorp kwamen, werden neergeveld en in stukken gesneden. De hoofden werden als gewone gesnelde koppen toebereid en bewaard.

— Maar waarom werden die menschen zoo terstond aangevallen en doodgeslagen?

— Uit wraak, *toean*.

Naar verluid van 't verhaal, dat nu volgde, was eenigen tijd te voren een ander schip voor hun dorp verschenen. De menschen waren toen nog zoo eenkennig niet en de mannen waren in menigte erheen geroeid, om dat vreemde verschijnsel van naderbij te bezien. Ze gingen aan boord en werden zeer gul onthaald op tabak en snuisterijen. Maar toen was het schip plotseling vertrokken. Enkelen dergenen, die nog aan boord waren, sprongen in zee, maar de anderen, een twintigtal werden meegenomen. De vader van een mijner zegslui en de grootvader van een anderen waren onder de gevangenen. Men heeft er nooit meer iets van gehoord of gezien.

Toen nu de *Van Pel* ter reede verscheen, dachten ze: oh, daar is weer zoo'n kaper; en toen ze de kans schoon zagen, hebben ze wraak genomen over de ontvoering hunner familieleden.

Dit verhaal zuivert de slachtoffers van alle verdenking van minder gepast optreden tegenover deze natuurmenschen, dat tot den moord aanleiding kon geven.

Maar nu rijst de vraag: Wat voor schip kan dat geweest zijn, dat daar op menschenbuit uitkwam? — Een schip van 't kaliber der K. P. M.-booten kon zich toch ook in dien tijd niet inlaten met slavenjagerij!.... En toch kan men ook moeilijk veronderstellen, dat de Kaja-kaja's dit verhaal verzonnen zouden hebben, hetgeen nergens nuttig voor was, want

ze zijn voor dit feit nooit ter verantwoording geroepen. Wel is er, meen ik, daarna een oorlogsschip gekomen, dat er een paar bommen weggesmeten heeft.

Nu zag men destijds in onzen Oosthoek groote loggers, soms ook met stoomvermogen, die zoowat overal rondzwierven in de wilde vaart, o.a. op zoek naar paarlemoerschelpen en *tripang*. Een feit is 't ook, dat toen nog bij vele inboorlingen van verschillende eilanden slaven een zeer gewild artikel waren. Misschien hebben we hier met een dergelijk schip te doen, dat hier een zeer gangbaar ruilartikel kwam zoeken voor verdere avontuurlijke tochten.

Dan is ten minste ook één vlekje weggewischt van den Kaja-kaja-naam. Hij is toch nog zwart genoeg en we zullen niet probeeren, dezen Moriaan verder schoon te wasschen.

Bezoek.

De Marindinees reist graag. Op 't oogenblik is mijn halve parochie op stap het achterland in en omgekeerd genieten wij de belangstelling van een groep toeristen uit een anderen hoek van 't binnenland.

Zooals alles gaat hier ook het bezoeken van vreemde plaatsen op aartsvaderlijke wijze.

Dat men in een plaats komt, van de bewoners niet meer notitie neemt, dan dat men zorgt ze niet omver te loopen; dat men in een hotel gaat, een kamer bespreekt en dan op zijn eentje de merkwaardigheden gaat bezichtigen, zooiets bestaat hier niet.

Men gaat alleen maar naar plaatsen, waarvan men weet, dat bij goede vrienden of familie kost en inwoning verzekerd zijn.

Dan komen ze aanstappen, allemaal op één rijtje, gepakt en gezakt, vooral de vrouwen, die lijken op wandelende kapstokken. Voor reisvalies gebruiken ze de bloeischeede van een palmboom. Daar wordt alles ingepakt, de bloeischeede opgerold en er een lus omgeslagen en alles is veilig en zelfs vrijwel waterdicht opgeborgen. Bovendien dragen ze nog een paar pakken sago en eenige kokosnoten, alles aan lange lussen, die om het hoofd geslagen worden, zoodat heel de vracht op den rug afhangt. Aan de hand dragen ze alleen het onafscheidelijk mandje met pruimgerij en de kalabas, die als kalkkoker dienst doet.

Vaak dragen ze op de borst nog een wiegemandje eveneens aan een om 't hoofd geslagen band, met een snoezig nikkertje erin of bij gebreke daarvan een biggetje of een paar jonge honden. Is 't ukkie al te groot voor een wiegemandje en nog te klein om ver te loopen, dan zit hij

als een ruiter boven op de vracht en kijkt brutaal de vreemde wereld in als een pacha boven op zijn kameel.

Zwijgend stappen ze voort, meestal de onderste helft van 't lichaam met leem beklodderd en hier en daar nog een pats leem op 't bronzen lijf, ten teeken, dat ze 't kwaad gehad hebben op den verren tocht. In de banden om de bovenarmen dragen ze bloemen en geurige kruiden, die alleen in 't achterland groeien, evenals bij ons in den goeden ouden tijd de bedevaartgangers, die een papieren vaantje van 't verre genadeoord aan den reisstaf droegen of in den mond een aarden pijp met 't Lieve Vrouwke erop.

Bij 't huis van den vriend aangekomen, gooien ze de zware vrachten af, rekken zich uit onder 't slaken van zuchten van verlichting en gaan naast de pakken in 't zand zitten of liggen. 't Is alsof heel de bekende wereld hun niet aangaat. De dorpelingen hebben hen natuurlijk al lang in de gaten, doch toonen evenmin belangstelling.

Allengs komen er echter een paar aankuieren en gaan bij de bezoekers in 't zand zitten. — Hoe of ze 't maken; hoe of 't bij hen met het weer of met den oogst gesteld is, kan hun blijkbaar niet schelen, want daar vraagt hier niemand naar. Maar ook zonder deze, bij ons onmisbare inleidingen, is het gesprek alras in vollen gang en na een uurtje is 't net of de bezoekers daar al lang thuis hooren. De mannen zitten gemoedelijk samen te keuvelen, te pruimen of *wati* te kauwen en de vrouwen beredderen met de gastvrouw de keuken. Alleen de kinderen voelen zich nog een poos onwennig. Ze schurken schuw tegen de ouderen aan, spelen stommetje en zitten zenuwachtig ergens aan te friemelen.

Als 't evenwel tusschen een paar heel dik aan is, dan komt de vriend den bezoeker tegemoet gedraafd, valt hem om den hals onder 't uiten der uitbundigste hartelijkheden: „Oh mijn beste vriend! mijn eenige broer!" en hij klapt hem malsche patsen op den rug, graait door zijn baard, strijkt en aait of springt om hem heen als een hond, die zijn baas ontmoet. In plaats van te joekeren en te keffen, vloekt hij zijn vriend liefkoozend uit: „Zoo ouwe sok, verduvelde gladpieper, spring je nog rond in je schurftig vel? Jou leelijke stinkerd, heb je je oude botten nog eens hierheen gesleept?".... Dat is zoo ongeveer de *gepolijste* omschrijving van zoo'n verwelkoming. In letterlijken zin is ze alleen uit te spreken door lui als onze zwarten, die niet kunnen blozen. Maar de bedoeling is een en al hartelijkheid en vriendschap.

Onder de merkwaardigheden der plaats hoort ook *Amei* met al zijn hebben en houwen. Een bezoek aan hem staat dan ook vast op het ongeschreven program.

Miss Kaja-kaja

Daar komen ze aanslenteren, stoeiend en ginnegappend, vrij en ongedwongen; zoo echt lui, die eens een dagje uit zijn en een publieke vermakelijkheid gaan waarnemen.

Een beetje houterig strompelen ze de trap op. Mieke, de poes, die op de bovenste tree ligt te soezen, trekt er zich niks van aan; beduidt enkel even tusschen haar bitse spleetoogjes: heb het hart niet, dat je op me trapt!....

Ze stappen binnen, zoo vrijpostig als houders van een abonnementskaart. Ze schrikken van hun eigen geluid, dat tusschen de planken wanden ineens zoo ongewoon hol en hard klinkt. In een oogenblik staan ze allemaal allerlei geluiden uit te stooten, alsof ze op een beroemden Alpentop stonden om den echo te keuren. Ze genieten, ze brullen 't uit van de loutere jool.

Dan wordt het tijd, dat *Amei* eens gaat kijken, wat er aan de hand is. Met een luidruchtig en zangerig gemoduleerd: *„Amei aeeh!"* wordt hij begroet. Zijn er oude kennissen onder de bezoekers, dan slaan ze hem vertrouwelijk den van olie en roet glimmenden arm om den nek, graaien in zijn baard en fluiten bewonderend en zoetsappig: *„Soo!* ouwe sik! goeie papa, *aeeh!"* — De dames zijn heel wat minder uitbundig en schuchter dringen ze kirrend en gichelend in een hoek bij elkaar.

Aan den gastheer storen de bezoekers zich verder niet veel en doen alsof ze in een openbaar museum waren, waar geen bordjes hangen met „niet aanraken!" — Dan houdt *Amei* zijn hart wel eens vast; oh niet, dat hij bang is voor kromme of kleverige vingers! maar al is zijn huis nu geen Trianon of geen villa Borghese, er zijn toch enkele van die dingen, die bizondere omgangsvormen eischen. Dat kun je niet ongestraft negeeren, zooals duidelijk bleek, toen een der bezoekers een petroleumlampje ook wel eens aan den onderkant wilde bekijken en 't ding even onderstboven keerde....

Onder de meer officieele merkwaardigheden komt op de eerste plaats een groot en mooi schilderij van P. Vertenten een hunner kornuiten in vollen opschik voorstellend en net zooals zij ook in olieverf. Daarvoor worden ze een oogenblik stil en men hoort niets dan 't bewonderend gesis en zacht gefluit; en dan de vraag, die ze voor elke prent stellen: „Wie is dat?" — Gelukkig zijn ze in dit opzicht als kinderen en met elk antwoord tevreden.

Alras worden ze geïntrigeerd door een regelmatig getiktak, dat ze almaar hooren, zonder te snappen waar 't eigenlijk vandaan komt. Op 't geluid afgaande, staan ze echter al gauw samengetroept voor een klein kastje met een witte schijf erin, waaraan zoo'n ijzeren staart hangt te kwispelen. Op de plaat van den slinger heb ik een uitgeknipte kiek

geplakt van een glunderend Kaja-kaja-nikkertje. En dan hebben ze 't er kwaad over, of die alleen al die beweging en dat lawaai levert. En dan moet het treffen, dat bij 't volle uur het koperen hamertje tegen dat roestig ijzeren spiraaltje begint te kloppen. *Ajoewah!* springen ze achteruit, waarbij een paar stel teenen even in de verdrukking raken; maar dat is meteen vergeten door de geweldige jool, dat ze toch zoo onnoozel geschrokken waren.

Een tijdje geleden kreeg ik van den missiekring der Ursulinenschool te Buitenzorg o.m. — oh, onder heel veel meer — een kaart met een grooten poesenkop erop. Maar 't echte is, dat het een poes is met een muziekske: als ge op haar buikje duwt, miauwt ze. Dat is nu ook een van de succesnummers. Dat gaat een mensch boven zijn kroeskop, dat een papieren poes miauwen kan! Ze deed thans ook opgang. Een paar oude vrouwen van 't gezelschap, die in haar lange leven al zooveel van de wereld gezien hadden, en dus allicht een beetje geblazeerd waren, zouden maar thuis blijven om te kokkerellen, terwijl de anderen naar *Amei* op bezoek gingen om vreemdigheden te zien Maar ze kwamen daarna toch nog even aanloopen om naar die wonderpoes te kijken. Ze schudden bedenkelijk het oude hoofd en durfden zelf die poes niet op haar buikske duwen, want, smoesden ze stiekem tegen elkaar, het moest beslist een *déma*-poes zijn, die zoo raar deed.

En dan is daar nog de stereoscoop, waardoor ik hun allerlei opnamen laat zien uit eigen land of zelfs uit eigen dorp. 't Is opmerkelijk, hoe makkelijk ze de personen op de foto's herkennen. Het wonderbaarlijke is echter, dat je zoo'n plaatje vlak voor je neus zet en de menschen en dingen daarginds in de verte ziet. 't Is grappig hen dan met den onzeker zwaaienden vinger in 't onbestemde te zien gebaren. Dat is trouwens de eenige gelegenheid, dat ze zóó wijzen; anders is voor hen de aantoonende wijs onveranderlijk: de vinger er boven op. Daardoor komt het, dat de menschen, die de prenten zien, welke de wanden mijner woonstee probeeren te verfraaien, wel eens denken: lieve grut! wat is die *Amei* toch een vuilpoes! — Die weten nu dan meteen, dat dit een lichtvaardig oordeel is.

En dan mogen ze nog eens even turen door 't roode glas van mijn fotolantaarn. Liefst laat ik ze dan naar de zee of de lucht kijken; die kleuren 't mooist. Daar worden ze weer even stil onder. Ze weten heelemaal niet wat ze zien. Op Tanimbar had zich destijds naar aanleiding hiervan zelfs de mare verspreid, dat ik een raampje had, waardoor je in 't schimmenrijk kon kijken. Onze Marindineezen vertrouwen 't ook maar half en vooral onder de vrouwen zijn er altijd, die er enkel op een eerbiedigen afstand even door durven gluren.

En alsof ze dan nog niet genoeg waar voor hun geld gehad hebben, komt er een zoo stiekem naar me toeschuiven: „*Toean,* deze lui hebben uw tanden nog niet gezien." — Oh, kijk maar, zeg ik bereidwillig en probeer al te grijnzen als een grimmige hond. — Och nee! uw tanden zoo in uw hand spuwen. — Dat is een kunstje, dat iedereen zoo maar niet vertoonen kan en 't kost je een boel om het te leeren; wie, net als ik, voor den derden keer tanden gekregen heeft, weet daar alles van. Dat bewaar ik dan ook alleen voor bizondere gelegenheden. Er komt toch nooit iemand op de gedachte om met de pet rond te gaan....

En dan hebben die menschen genoten, alsof ze naar de kermis geweest waren en kinderlijk blij keeren ze huiswaarts.

En of *Amei* zijn tijd niet beter kan besteden? — zal misschien een of andere Izegrim vragen.

Och nee. — Voor pretjes heeft de mensch het meest over; ten bewijze de vermakelijkheidsbelastingen. En als hij ze niet met centen hoeft te betalen, dan geeft hij er een stukje van zijn hart voor. En om de harten der menschen te winnen, daarvoor zit te Okaba ook *Amei.*

Doen wat men kan en niet wat men wil.

Dat is de leus, wanneer men leeft onder oermenschen. En oermenschen dat zijn onze Kaja-kaja's nog in hart en nieren, al zien velen er aan den buitenkant al net uit als gewone „Indonesiërs". — Men komt vaak voor vreemde gevallen te staan. Om zich dan, zooals het heet, aan de omstandigheden aan te passen moet men zich in rare bochten wringen en maar zien, hoe ver men 't brengen kan in die acrobatiek....

Alil was een stumperd. Ze was een vrouwtje, zeker nog niet oud, doch haar leeftijd was bij geen benadering te schatten. Ze was door de verschrikkelijke ziekte, de melaatschheid, aangetast; die had haar gelaat verfrommeld, haar lichaam verschrompeld tot een knekellijf, waar de ledematen langs hingen als knoestige dorre takken. Ze geleek meer op een vreemd dier dan op een mensch.

Op haar omgeving maakte ze vooral dien eersten indruk en als een vreemd en ongevaarlijk dier werd er om haar gespot en gelachen. Medelijden ondervond ze weinig; men meed haar veeleer als een soort bezetene, op afstand onschuldig, maar die gevaarlijk kon worden, als men hem te na kwam. 't Was immers duidelijk, dat ze ten prooi was gevallen aan boosaardige toovenaars en kwade geesten.

Steunend op ellebogen en knieën, kon ze nog voortkruipen en zoo haar kostje krabben; want dan ging de natuur wel weer boven de leer uit en stopte men haar nog wel 't een en ander toe.

Maar allengs ging ook dàt niet meer. Ze lag daar machteloos in een vervallen hut. Een jongere zuster legde 's morgens een stuk harde sagokoek en een jonge klappernoot naast haar neer en verder zag niemand naar haar om. Al wist ik wel, dat voor haar kwaal geen kruid gewassen is, wilde ik toch trachten haar lijden wat te verzachten.

Ik stelde voor, om haar van Sangasee, waar ze woonde, over te brengen naar mijn standplaats Okaba; dan zou ik geregeld haar wonden verbinden en zorgen, dat ze niets te kort kwam.

Daar had *Alil* echter volstrekt geen ooren naar. Al waren de menschen hier weinig vriendelijk, het was toch eigen volk; ze voelde zich hier thuis. Bij vreemden voelt de Kaja-kaja zich zelden volkomen op zijn gemak, vooral wegens de voortdurende vrees voor geheime betoovering en hekserij.

Afdoende hulp was hier onmogelijk, doch opgedrongen weldaden worden hier zoo min als elders gewaardeerd. Ik wilde dan in de hut, waar ze op den naakten grond lag, ten minste een fatsoenlijke brits laten maken, waarop ze wat gemakkelijker en zindelijker kon liggen. Een gerief, dat toch voor de hand ligt, zou men zoo zeggen.

Doch *Alil* wilde niet anders liggen, dan in 't mulle zand.

Vliegen en muggen omzwermden haar als een voortdurende marteling. De vieze bladeren, om de wonden gewikkeld, schenen voor de vliegen een lokkend uithangbord en de muggen gonsden lustig om het rookvuurtje, dat naast haar smeulde.

Ik spitte dus maar een hoop versch zand naar binnen en spande daar een ruime *klamboe* overheen en legde dicht onder haar bereik het onmisbare vuurtje, want geen Kaja-kaja zit of ligt behagelijk, als hij geen vuurtje naast zich heeft. Met stevige bamboestokken werd de ingang der hut versperd tegen de azende honden en varkens. En daar lag *Alil* als in een kooi, maar zij vond haar nieuwe bedje fijn en ik vond, dat het zelfs een tikje netjes uitzag.

Toen ik weg was, krabde *Alil* wel zóólang, totdat ze haar smeulend vuurtje bij zich onder de *klamboe* had!

Zoo trof ik haar enkele dagen later. Ik sloeg de handen in elkaar en beweerde dat dit zoo niet ging en dat ze levend zou verbranden.

Maar *Alil* mopperde en bromde dat ze 't anders te koud had.

Daar is raad op, zei ik, en gaf haar een deken.

Dat vond *Alil* heel geschikt, maar het vuurtje moest niettemin in de *klamboe* blijven. Hoe die er na een week uitzag, hoef ik niet te vertellen; maar dat deerde *Alil* niet!

Intusschen drukte ik mijn parochianen op het hart de eerste der Christelijke deugden, de naastenliefde. Doch mijn woorden schampten af

op mijn gehoor. Een verscholen gegichel was de eenige uitwerking. — Waarom? — Och, zoo kwaadaardig zijn ze eigenlijk toch niet. Wanneer de mannen met verschen buit van de jacht terugkeerden of de vrouwen met slierten visch, die ze met haar ronde schepnetten gevangen hadden, vroeg ik hier en daar wat voor de zieke en ze gaven graag en gul; doch uit eigen beweging nooit! — Waarom zich bekommeren om zoo'n ongelukkige scharminkel, die immers toch dood moet? Eigenlijk had men haar al lang moeten begraven. — 't Klinkt geweldig barbaarsch: zoo'n stakkerd levend begraven! Maar, zoo redeneert men, dan is hij uit zijn lijden; en de zieken zelf waren 't er vaak heelemaal mee eens. Men maakte nog eens extra lekker eten voor hem klaar, nam hartelijk afscheid en begroef hem.... [1])

Ofschoon de jongelui overigens heelemaal niet onwillig zijn, hadden ze een afschrik om *Alil* te helpen. Wanneer ik hun zei: „Kom jongens, we zullen dat stalletje van *Alil* eens even gaan uitmesten en er een laagje versch zand in schieten", waren ze in een ommezien allemaal stilletjes maar spoorloos verdwenen. — Waarom alweer? — Wat dat betrof, was er geen woord uit te peuren; en als hij eenmaal besloten is te zwijgen, dan is er geen pot zoo dicht als een Kaja-kaja. Maar natuurlijk, iemand met zoo'n ziekte zit rondom in de booze geesten en de betoovering en die moet men niet in den weg treden!

Toen haar hut dan eindelijk zóó bouwvallig werd, dat ze dreigde over haar in te storten, had haar zuster eenige *atappen* boven op de *klamboe* gelegd, om haar tegen den inslaanden regen te beschutten, maar er was een krachtig bevel van 't Bestuur noodig, om de lui te dwingen een ander optrekje voor *Alil* in elkaar te timmeren.

Nu was *Alil* zelf geen aanminnige verschijning en ze had evenmin een innemend voorkomen. Ze was kribbig en korzelig, hetgeen niet te verwonderen is voor iemand, die voortdurend door pijnen gekweld wordt en zich bovendien een uitgestootene weet. En het schelden en verwenschen van zoo'n „bezetene" maakt op een Kaja-kaja-gemoed diepen indruk. Ik kreeg zelf ook nog al eens harde noten te kraken, als ik dacht haar iets lekkers te brengen en 't was dan toevallig iets, dat wegens haar ziekte *pomali* voor haar was. En ofschoon ik toch zorgde, dat ze geregeld haar bordje rijst kreeg met nog een pruimpje tabak en *pinang* als versnapering, kreeg ik weinig vriendelijke woorden van haar te hooren.

Alleen zoo nu en dan ging haar gemoed open en trachtte ik woorden

[1]) Ja, 't klinkt voor ons *barbaarsch* en onmenschelijk, omdat wij leven in een Christelijke samenleving. Maar Cicero was een der grootste wijzen uit het overbeschaafde heidensche Rome, die de heele rest van 't menschdom laatdunkend voor Barbaren schold en deze wijsgeer redeneerde precies even onmenschelijk of.... „zuiver menschelijk", al naar men wil.

van troost voor haar te vinden. Maar die woorden, welke voor den geloovige, die de beteekenis van het lijden begrijpt, zoo natuurlijk klinken, hadden voor haar ook weer zoo'n vreemden klank. Buiten de grenzen van het tijdelijke kon ze zich niets anders voorstellen dan een naar en droefgeestig, geheimzinnig schimmenrijk. Toen het eindelijk tot haar tragen geest doordrong, dat zij een beter hiernamaals tegemoet zou gaan en ik een straaltje hoop had kunnen doen schijnen in haar verbitterd gemoed, toen klaagde ze herhaaldelijk: „Och, was ik dan maar dood! Waarom duurt het zoo lang?"....

Eindelijk heeft de dood zich over haar ontfermd. Als een uitgestootene heeft ze den zwaren last des levens gedragen; als een uitgestootene is ze gestorven. Niemand trok er zich iets van aan. De *goeroe* en twee schooljongens hebben haar begraven en een klein houten kruisje op haar graf geplant.

Een doortrekkende bezoeker vermoedt niet, hoeveel geestelijke en lichamelijke ellende het „vrije, blije wildemansleven" verbergt achter den schijn van kleurige vroolijkheid en levenslustige uitgelatenheid. En voor den blijver, die het wèl weet, is het een schroef op zijn hart, dat hij daar vaak zoo machteloos tegenover staat....

Een Wereld op haar kop.

Men beweert, dat O. L. Heer vreemde kostgangers op deze wereld heeft rondloopen en dat zal wel waar wezen ook. Voor een *Uebermensch* ben je geneigd te brommen: Ajakkes, wat een kwal! maar een oermensch heeft alevel ook rare streken op z'n kompas....

Dezer dagen waren een troep kleine robbedoezen hier bezig, zich te oefenen, om op hun kop te staan. Nou ja, dat hebben u en ik ook wel eens gedaan, al heb ik voor mij er al lang van afgezien; maar daar ligt dan toch het buitennissige niet in. Doch ze noemden dat „sago planten" en u zult me grif toegeven dat dit voor die heel gewone sport toch wel een heel buitengewone benaming is. Want al zijn onze Kaja-kaja's nog zulke rare snuiters, ik kan u beslist verzekeren, dat ze sago zoo min als eenige andere plant op haar kop, dat wil zeggen, onderstboven of verkeerd in den grond zullen poten, als ze ten minste bedoelen, dat ze groeien moet. 't Gaat er dus maar om: wat is de kop en wat is de voet van een boom of plant.

Wij zullen zeggen: een plant staat, evenals menschen en dieren, met zijn voeten op of in den grond en met den kop omhoog de lucht in. — Neen, zegt de Kaja-kaja, een boom is geen mensch en ook geen beest

en die doet juist andersom: en neem hem dat eens kwalijk! Een feit is 't en een *onomstootelijk* feit, dat heel de plantenwereld op haar kop staat.

In 't brein van domme oermenschen! zult u zeggen. — Maar toch, als men de zaak eens op den keper beschouwt, redeneeren ze dan wel zoo dom? Of zeg u nu zelf eens: groeien uw haren op uw hoofd of op uw voetzolen? En wat lijkt meer op haar, de fijne, *haar*-fijne worteltjes of de zware plompe takken? Hebben wij 't zelf niet over haarworteltjes? Maar nooit over haarachtige takkebosschen!

Toean, ge weet wel, de gesnelde koppen, die in den goeden(?) ouden tijd, aan een lus door den neus, in de mannenhutten hingen: de haarverlengsels hingen in breed uitstaanden bundel naar beneden. Welnu, zoo'n kop viel op den grond en daaruit is heel, heel lang geleden de klapperboom ontstaan. De haaraanvlechtsels drongen als wortels den grond in en uit den mond als kiemgat ontsproot en groeide de lange romp of stam en daar boven zwaait hij met zijn beenen, dat zijn nu de takken. Maar omdat hij geen grond onder de voeten heeft, staat hij daar almaar te beenen, maar hij komt niet van de plaats. Daarom blijven ook de boomen staan waar ze staan.

Wat wij dus bij de planten den wortelknoop noemen, noemt de Kajakaja den kop. En nu zeg maar eens, of hij zoo groot ongelijk heeft.

En als onze robbedoezen *sago planten*, gaan ze staan, zooals een sagoboom behoort te staan: op z'n kop. En dat valt zelfs voor een oermensch nog niet mee, al zijn er ook onder, die van een sago- of klapperboom beweren af te stammen. Wat het *standpunt* betreft, zijn ze beslist niet erfelijk belast.

Zijn kano vergelijkt hij ook bij een mensch. Aan den voorsteven zal hij u den sterk gestyleerden neus, oogen, ooren, mond, schouders en vaak zelfs de handen aanwijzen. Dan volgt de lange romp en ten slotte zelfs het stuitbeen, waarop verder alles afstuit, ofschoon ge daar juist het voornaamste zoudt verwachten voor een boot, n.l. de beenen! Maar al is een kano een ding van nature bestemd om te loopen, toch is er alles aan behalve juist de beenen! En als ge dan neuriet:

Maman, les petits bateaux,
Qui vont sur l'eau,
Ont-ils des jambes? [1])

dan kijken ze u met een gezicht aan van: houd je grootje voor den aap! Elk kind weet toch, dat ze er geen hebben! Een meer meegaande ziel verklaarde me evenwel: maar waar hebben ze beenen voor noodig? we

[1]) Mama, de kleine bootjes, die loopen over 't water hebben die beenen? — (Uit een Fransch kinderliedje.)

roeien ze immers! — Och ja da's waar ook, beaamde ik volkomen overtuigd.

Zoo gaat het, als verstandsmenschen met gevoelsmenschen willen redeneeren: die vinden 't met elkaar niet; maar de poëzie des levens voelt zich het best thuis bij de tweede soort.

Kenteringwee.

Als ge nu door ons dorp wandelt, zoudt ge zeggen, dat de engel des doods u net even voor geweest is en den pestgeesel of zoo iets rondgezwaaid heeft.

Overal op straat en naast de hutten liggen de menschen uitgestrekt in 't zand; sommigen open en bloot, anderen heel of half weggedoken onder een mat of deken. Daar liggen ze te suffen somber en stil naast een smeulend vuurtje. Ze schijnen wel dood; alleen als een dartel jong hondje in speelsche uitgelatenheid den baas, die zoo raar doet, even over 't gezicht komt likken, snukt even een gebaar om het ruw weg te slaan. Onbehouwen liggen ze daar op den grond verspreid, als neergeveld door een plotselinge ramp; totdat weer een grimmige bui, aangevoerd door een bende zwarte, onheilspellende fregatvogels en voortgezwiept door woeste windvlagen komt aansuizen en striemt met snerpende watergeesels, dik en dicht als de wortels van een klapperboom. Dan kruipen ze weg in de hut, waar ze kleumerig neerzakken bij 't smeulend vuurtje en een droog plekje zoeken onder 't belabberd *atappen*-dak. Alles is nat en klef en kil en miezerig.

't Is de westmoesson, die zijn intrede doet.

Ze hebben alleen maar koorts.

Gelijk in Holland nies- en hoestbuien den winter inluiden, zoo is hier een algemeene koortsplaag de voorbode van den naderenden westmoesson. Veel gevaarlijker is de ziekte meestal ook niet, maar de getroffenen voelen zich als een vat vol ellende. Die wat minder beroerd of alweer half onder de narigheid uit zijn, turen landerig en lodderig voor zich uit, alsof het leven hun geen oortje meer waard was.

Slachtoffers vallen er weinig, behalve dan een of andere zwakkeling, die zoo'n duwtje niet meer hebben kon. Doch over 't heele dorp hangt zware gedruktheid en onbehagen in de lucht.

Een prop chinine of aspirine en eens flink laten uitzweeten, — weet de *toean* dokter. — Die moet dan een anderen keer maar eens terugkomen; voorloopig blijft de zieke Kaja-kaja in 't klamme koele zand liggen en in den wind.

Robbedoesjes

Op z'n Zondagsch

Moederweelde

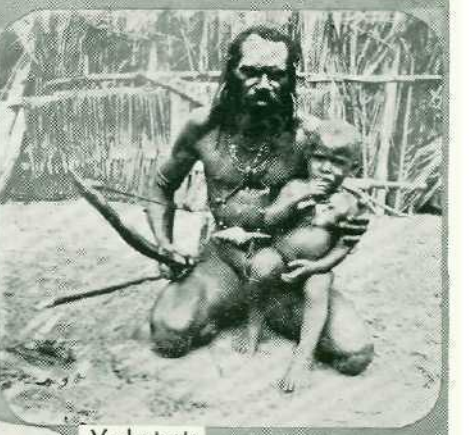

Vadertrots

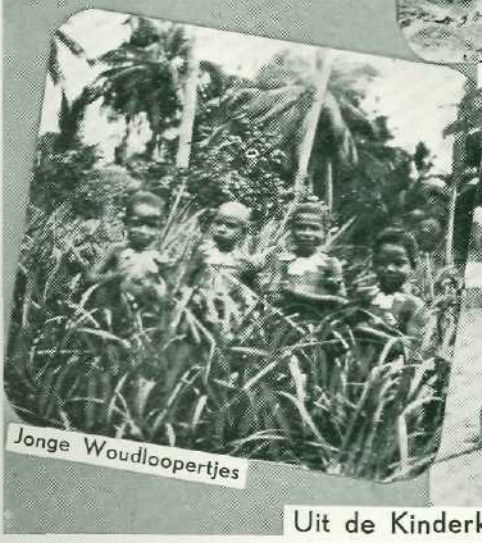

Jonge Woudloopertjes

Bezoek bij oma

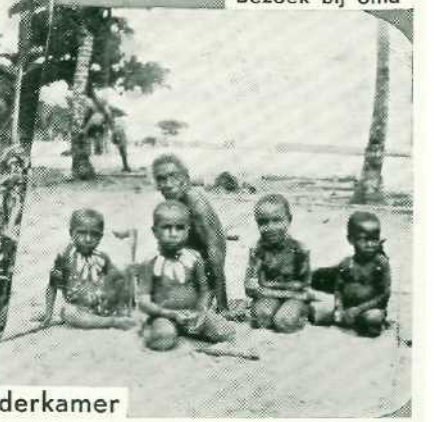

Uit de Kinderkamer

Hier en daar ziet men een deskundige met heetgeroosterde boombladeren het lichaam van een zieke masseeren, die naargeestig krucht en kreunt. Wat wil je er veel tegen doen! 't Is de ziekte-*déma*, de booze geest, die 't dorp bezoekt. Maar dien hebben ze nu dezer dagen ook uitgekaaid.

Om den ziektegeest te verjagen zijn er gelukkig vele middelen en kan men, als 't eene faalt, altijd nog weer een ander probeeren.

Dit jaar woedde de ziekte erger dan gewoonlijk en ontaardde in een soort influenza, omdat de westmoesson wakkelwinter speelde. Men had al groote vuren gestookt van dikke bamboes, om door 't geweldig knallen der ontploffende geledingen de booze geesten den schrik op 't lijf te jagen. Elke knal werd nog wel door een oorverdoovend getier van alle omstanders begeleid. Men had hem al met stokken door de zee ver buiten 't dorp gedreven. Enkele zieken had men zelfs een aframmeling toegediend, om er den ziektegeest uit te ranselen; doch niets was afdoende gebleken.

Maar ten einde raad was men nog niet.

Op een namiddag kwamen twee *déma*-figuranten het dorp binnen gesprongen. Het heele lichaam ging schuil onder bonte krotontakjes en lange slierten van uitgerafeld jong klapperblad. Op het voorhoofd droegen ze op een breed uitgespreiden krans van casuarisveeren het bonte schildje, dat de *baténd*, een paradijsvogelsoort, moest voorstellen, zoodat van 't gezicht ook niets te zien was. Ze geleken meer op loopende heesters dan op menschen. In de hand drilden ze een lange speer, gespannen op den lanswerper en gereed om den vijand in 't lijf te worden geslingerd. Het voorstuk en de punt dezer lansen waren met kalk gewit, een aanwijzing, dat men 't op booze geesten gemunt had, waartegen kalk algemeen als afwerend middel gebruikt wordt.

Op een dribbelpasje tippelden ze 't heele dorp rond van hut tot hut, door elke deuropening spiedend naar een onzichtbaren vijand, dreigend en porrend in alle hoeken en gaatjes met de gevelde lansen. Al het volk drong in dichten drom achter hen aan, gewapend met lange stokken en breede okselstukken van palmblaren. Daarmee sloegen en knuppelden ze op den grond, op de huizen, op struiken en boomen, ten einde de booze geesten nergens respijt te laten. Wijl deze slagen ook al den onzichtbaren vijand golden, wilde men ten minste de voldoening hebben van 't lawaai. Op den grond hebben ze gestampt, dat het daverde en als een reuzenratel klaterden de slagen door de lucht. 't Was beslist een afschrikwekkende betooging. Den honden, waarvan elk Kaja-kaja-dorp wemelt, sloeg de schrik om het hart bij die grootsche klappenuitdeeling, wijl ze weten, dat van de klappen die er vallen, gewoonlijk het grootste deel voor hen bestemd is. Met gestreken staart en ooren stoven ze huilend en jankend

in alle richtingen het dorp uit. Als de onzichtbare vijand een tikje hondenaard heeft, dan kunnen we gerust zijn....

Zoo toog men met veel lawaai en kabaal het heele dorp rond. Aan 't eind gekomen, vluchtten de figuranten ijlings weg naar een nabijgelegen poel. Tot aan 't hoofd doken ze daarin weg in 't drabbige water en werden aldus, geheel ondergesopt, door enkele helpers van hun opschik en vermomming ontdaan, zoodat ze er gerust op konden zijn, door de booze geesten niet als de uitkaaiers erkend te worden.

Onder eentonig gezang ging nu de heele troep weer langzaam naar den voorkant van 't dorp. Intusschen waren nog eenige lui heel geheimzinnig en druk doende, om den verdreven geesten den terugtocht af te snijden. Met een rood geverfden en met jong klapperblad versierden staak werd voor den ingang van elke hut een gat in den grond geboord, een ander stopte daar een bamboe-kokertje met tooverkruiden in en trad dan het gat meteen dicht.

Aan den voorkant van 't dorp werd verder den heelen nacht door de *arib* uitgevoerd. Dit is een dans, die gehouden wordt ter afwering van ziektegeesten en ook wel om den groei der tuingewassen te bevorderen. Hij wordt gehouden zonder trombegeleiding. De zang is bij de *Imo*'s en de *Majo*'s verschillend, doch bij beiden van een weemoedig stemmende eentonigheid. Zoowel vrouwen als mannen en kinderen nemen er aan deel. De eigenaardige opschik bestaat uit zware pruiken van lange grasbundels, die tot over de schouders afhangen. Het dansen bestaat uit huppelen, zooals bij touwtje-springen, waarbij de grasbundels ruischend op en neer zoemen. Het is een inspannende beweging, die bij een ziektebestrijding als zweetkuur beslist in aanmerking kan komen....

In een breeden kring rondom de dansers flakkeren de vuurtjes, waarbij de ouden soezen, moeders haar blêrende wichtjes stillen en hijgende dansers op adem komen. Maar den heelen nacht door bromt de sombere zang en dreunt de bons der stampende danspassen.

Een bepaalde stemming bezielt heel dit vertoon niet. De Marindinees voelt niet diep: als het ceremonieel zijn loop maar heeft, tellen de gevoelens niet mee en de scherts der jongeren klinkt vaak schel en schril uit boven den somberen zangdeun der ouden. Ons hindert dat wel, want ons stemt het weemoedig dat machteloos hunkeren naar 't leven, dat huiveren voor de geheimzinnige machten die 't bedreigen, door hen die de beteekenis en de waarde van 't leven nog zoo weinig beseffen....

Van spitten en wat daaraan vast kan zitten.

Het liep tegen 't einde van den drogen moesson en de spittijd was aangebroken. Eer de grond door de regens klef en taai wordt, moeten de hooge bedden worden opgeworpen, die in 't natte seizoen als schuiten schijnen te drijven in de hen omringende slooten. Zooals wij dan ook van *bedden* spreken bij onze tuinderij, zoo spreekt de Marindinees van *javoen* of *schuiten*, die daar dan weldra volgeladen zullen liggen met al de heerlijke gaven en zegeningen, welke de dauw des hemels en de vettigheid der aarde daarin kunnen opstapelen. Dan zal zoo'n *schuit* zijn trots zijn, zooals zij nu het voorwerp is zijner voornaamste zorgen.

„Kom, — zei *Wambes* tegen zijn betere helft, — we gaan spitten."

Maar een mensch is niet eens altijd in fuifstemming, laat staan in spitstemming en *Joekie* voelde daar dien morgen heelemaal niets voor.

Wambes porde en drong aan, doch *Joekie* bleef maar mokkend doortreuzelen.

Zelfs een Kaja-kaja-geduld heeft zijn grenzen en de driften bij dit volk zijn als stroovuurtjes, die plots en fel oplaaien....

Steeds heeft de Marindinees in zijn pijlenbundel er een, die in plaats van een scherpe punt een stompen dop heeft en bestemd is voor ontevredenheidsbetuigingen aan honden, kwajongens en zijn vrouw.

De verontwaardiging van *Wambes* over de luiheid zijner ega was thans echter zoo hevig opgeflakkerd, dat hij zich vergreep en haar in plaats van een terechtwijzing met den stompen pijl te geven, haar een scherpen dwars door 't been joeg.

Zulke vergissingen komen nog al eens voor en 't is nu eenmaal uitgemaakt, dat de Kaja-kaja goede manieren zal leeren en daaronder zijn zulke misvattingen niet thuis te brengen.

Wambes moest dus op het stoepje verschijnen, waar enkele dorpshoofden, kortelings aangesteld, onder leiding van den Controleur, de weegschaal van Themis leerden hanteeren.

Toen de Controleur echter de balans naar 't schuldig wilde laten doorslaan, kwamen de vroede vaderen heftig in verzet. Neen, als hier schuld was, dan was die bij de vrouw te zoeken. Waar blijft het huisvaderlijk gezag, als je zoo'n onwillige, koppige hajebaai niet eens een gevoelige les moogt geven? Moet een man zich dan laten versukkelen en ter wille van zijn lui wijf zijn tuin maar ongespit laten en honger lijden?....

En toen het vonnis viel: „een maand brommen!" schudden ze de koppen en wijl ze van *timor reverentialis* of grootheidsschroom geen hinder hebben, maken ze van hun hart geen moordkuil en verklaarden onbewimpeld, dat zoo'n uitspraak nu toch àl te dwaas was: „Dat wijf

is lui en nu wilt ge haar man nog in den bak zetten ook! Maar wie zal dan in vredesnaam dien tuin omspitten!?"

Tjaa, zóó ver ziet Themis niet door haar blinddoek en let niet op om-te-spitten tuinen....

Een week later kwam de vrouw zelf bij den Controleur aanstappen. 't Moest nu eindelijk maar eens uit zijn. Alles was nu weer in orde: haar wonde heelemaal genezen of zoo goed als; zij niet boos meer op haar man en geheel bereid om met hem te gaan spitten en daarom kwam ze hem nu maar terughalen.

Wablief?....

Wel ja! De *toean* had *Wambes* toch in de petoet gestopt, omdat hij haar bepijld had. Maar dat was nu toch afgeloopen, want de wonde was immers genezen en ze was heelemaal niet kwaad meer op *Wambes* ook, dus geen vuiltje meer aan de lucht, en ze zouden nu behoorlijk samen gaan spitten.

Doch die hardkoppige *toean* bleek voor geen reden toegankelijk.

„Kom, — zei 't opperhoofd tegen de vrouw, — we gaan maar naar huis „en in 't Kaja-kajasch dacht hij: *Gegen die Dummheit kämpfen selbst die Götter vergebens....* [1])

Van een uitgehongerd Engeltje.

Het is ruim twee jaar geleden, dat *Wigal* in het kraamhutje zat. Op een mat, over den grond uitgespreid, lag, met een dikke laag gele leem besmeerd, haar eersteling, die me als *Anoe* werd voorgesteld.

Maar hoe ik ook al mijn bewondering luchtte voor het nieuwbakken nikkertje, het gezicht van *Wigal* bleef strak en stuursch. Ze snapte wel, dat al mijn loftuiterij louter stemmingmakerij was en ze had al heel stevig in haar kroeskop vastgezet, dat ik haar kleintje niet zou doopen.

Dat mormelig mopje mensch ontpopte zich alras tot een allersnoezigst hummeltje en toen ze de eerste tandjes had gekregen, mocht ik haar af en toe wel een ulevelletje voeren; maar dat was dan ook de uiterste grens der toenadering.

Doch opeens zoo maar werd *Anoe* heel erg ziek. Het gezichtje werd klein en schrompelde ineen als een winterappeltje en ze was heel stil. Evenals *Wigal* vreesde ik het ergste. Nu moest ik *Anoe* dan maar doopen en nu zou ze voortaan ook Maria heeten.

Weldra begon op 't verflenste gezichtje weer een lachje te ontluiken en Goddank werd de kleine Maria weer heelemaal beter.

---

[1]) Tegen domheid vechten zelfs de goden vergeefs.

Nu was de verstandhouding ook heelemaal veranderd en als ik in de verte aankwam, moest Maria op bevel van *Wigal* me al uit alle macht *Amei!* toeroepen. Dat deed ze dan met heel haar kleine grappige wezentje.

Maar zie, een paar weken was ik op reis geweest en toen ik thuis kwam, vernam ik de tijding, dat Maria naar de engeltjes toe gegaan was.

Toen ik weer te *Makalin* door 't dorp wandelde, zat *Wigal* ineengedoken voor de hut. Ik herkende haar eerst niet. Het heele lichaam was ten teeken van rouw met witte pijpaarde ingesmeerd, maar die begon alweer af te blotteren, zoodat ze er nu bont en goor uitzag.

„*Toean Henrikoes!*" zei ze alleen en in die woorden trilde al haar leed en in haar oogen schoten een paar tranen.

Ook ik miste nu vooral de kleine, guitige Maria, die me anders altijd zoo vroolijk uitgelaten tegemoet kwam dribbelen.

Ik ging naast *Wigal* in 't zand zitten, want ze moest haar gemoed eens luchten.

„*Toean,* — begon ze weer terstond, — ik ben toch zoo bezorgd: zou de kleine Maria nu geen honger lijden?"

„Maar neen, *Wigal,* hoe kom je daarbij! De kleine Maria is nu in den Hemel en daar is geen honger of dorst, geen ziekte of pijn; daar is alles schoon en goed."

„Ik ben zoo bedroefd, *toean*", — zuchtte ze, — en weer rolden een paar tranen door 't spoor, dat reeds uitgespoeld was in 't witte kleimasker op haar gelaat.

„Ja, *Wigal,* gij zijt bedroefd en ik ben ook bedroefd, omdat we zooveel hielden van de lieve kleine Maria; maar zij is nu gelukkig en blij in den Hemel."

„Oh, als ze daar maar goed verzorgd wordt en geen honger lijdt, nu ze mij moet missen! Ze zal daar in dat vreemde doodenrijk zoo eenzaam en verlaten staan."

„Zij is het kindje van God en die heeft haar opgenomen in Zijn huis, den Hemel. Daar is 't altijd groot feest en kennen de menschen geen zorg of honger. Daar gaan alle goede menschen heen en daar zult gij ook heen gaan, als ge braaf leeft en daar zult ge Maria weerzien."

‚Zal ik dan de kleine Maria nog ooit terugzien?"

„Zeker zult ge dat, als ge geen kwaad doet."

„Maar.... de Hemel is dat niet hierboven?"

„Ja zeker! en daarbij vergeleken is heel Makalin met al zijn sago-, banaan- en klappertuinen, zijn kangoeroes en zijn varkens maar een ellendig pruldorp."

„Maar mij zullen ze in den grond begraven, zooals wij Marindineezen allemaal doen."

„Maar domme *Wigal*, ge weet toch wel, dat het omhulsel, de „zandmensch", het lichaam in den grond begraven wordt; maar de „binnenmensch", de ziel, gaat niet dood, die gaat naar het schimmenrijk. Dat weten jullie ook. Maar hoe of dat schimmenrijk er uitziet, dat weten jullie niet. En daarom heeft God mij en de andere missionarissen hierheen gestuurd, om het jullie te leeren. En de woorden, die wij tot jullie spreken, zijn niet onze eigen woorden, maar de boodschap, die wij jullie namens God moeten brengen.

„In het schimmenrijk zijn twee plaatsen: een voor de goeden en een voor de kwaden. De kwade menschen: dieven, moordenaars, ontuchtigen, verstoot God en verbant ze naar de kwade plaats, waar ze honger, hitte en dorst lijden, waar het altijd nacht en pijn is. Maar degenen, die zijn bevelen gehoorzamen en geen kwaad doen, gaan naar den Hemel, waar 't altijd feest en vreugde is."

Toen 't gesprek zoo lang en zoo ernstig werd, was haar man, eveneens onder de witte pijpaarde, ook naderbij geschoven. Beiden zaten ze met gespannen aandacht te luisteren.

„Oh, als ik later de kleine Maria maar eens terug mag zien!" zuchtte *Wigal*.

Dat zult ge zeker, als ge goed leeft."

Stil zaten *Wigal* en haar man voor zich uit in 't zand te turen, als dachten ze zwaar na over de vreemde dingen, die ze gehoord hadden.

Indrukken werken diep en scherp in op het Marindineesch gemoed, doch verdoezelen ook weer even spoedig. Dat die beiden nu een kloek besluit zullen nemen en het onderricht komen volgen, dat verwacht ik niet. Maar dat de kleine Maria daarboven ook een goed woordje zal doen, dat verwacht ik beslist. En ze hebben nu toch alvast familie in den Hemel en dat trekt toch altijd; 't is de eerste aanleiding om erheen te willen....

Een Land vol Venetië's.

Zoudt u kunnen gelooven, dat men in een land als 't onze gevaar loopt om *geblaseerd* te worden? — Dat zou je zoo niet zeggen en toch spookt het sedert een paar weken als een waanvoorstelling, als een dwanggedachte door mijn test: waarom de menschen toch zoo hard met Venetië wegloopen! —

Zeker, 't is een leuke bedoening, zoo'n stad met niets dan grachten bij wijze van straten: en gondels in plaats van aapjes en *vaporetti's* [1]) in plaats van autobussen.

[1]) Stoom- of motorbootjes.

„'t Is *éénig!*" zeggen de menschen. Maar die hebben dan toch zeker Kolépom niet gezien; u wellicht evenmin bekend onder z'n Zondagschen naam van Frederik-Hendrik-Eiland, aan de Prinses-Marianna-straat. Dat is anders heel wat grootigheid op een hoopje. Op Kolépom dan zijn de steden allemaal zoo. Je ziet er niet anders. Zoo heel veel zijn er echter niet en heelemaal zoo groot als Venetië zijn ze ook niet. Maar die er zijn, zijn veel meer Venetiaansch dan Venetië zelf....

Kolépom is een eigenaardig land. Het lijkt veel op een grooten schotel: rondom een hoogeren rand met dicht oerwoud bedekt en daarachter een moeras als een binnenzee, die maar één getij kent per jaar: vloed in den regentijd en ebbe in den drogen tijd. Middenin liggen als oasen in de woestijn de dorpen. Die zijn blijkbaar uit de diepste gedeelten verrezen, want zelfs bij de laagste ebbe vallen die niet droog en blijven steeds door een wijden waterplas omgeven.

Ze verheffen zich daar als toovertuinen te midden der troostelooze onafzienbare kale moerassen. Een wereld van rijzige palmen, sappige bananen, slanke bamboetuilen en breedkruinige broodboomen betwist elkaar daar met nog tal van andere heesters en planten de ruimte in de breedte en in de hoogte.

Elk dorp is een verzameling van tientallen opgespitte eilandjes van een dertig tot veertig meter lang en maar enkele meters breed. En daartusschen kronkelen zich de waterstraten, die als in een behoorlijken toovertuin met glinsterend spiegelglas geplaveid schijnen of bedekt met mollige groene tapijten van kroos met kleurige bloempjes bestikt.

't Is een ware doolhof van straten, slopjes en steegjes, al heeft men dan hier ook een „Canale Grande" [1]) of hoofdvaart, waar 't verkeer der gondels drukker is. Die gondels zijn hier kleine kano's van uitgeholde boomstammen.

Vooral bij avond is 't een feeëriek schouwspel, wanneer al die gondeliers en gondeliersters, om 't tegen-elkaar-klossen hunner groote klompen te voorkomen, allemaal fakkels zwaaien, die grillige schaduwspoken rondjagen en een geheimzinnigen gloed doen huiveren langs de donkere palmgewelven. Op de kabbelende waterkil flakkeren als wielende vuren de weerglanzen en dooven de sterretjes, die neerruizelen van de sprankelende toortsen. En daarbij geen roezemoezig stadslawaai; geen chaos van honderden klanken en wanklaken, die door de stadslucht snerpen, samengestampt tot één schrijnend pijnigend geloei.

In dit idyllisch oord wordt de vredige nachtstilte enkel verbroken door een vroolijken lach, 't geschal van een nachtvogel, 't sonoor gebons der

---

[1]) De Hoofdvaart of Groot-Kanaal in Venetië.

pagaaien tegen den kanowand of, bij wijze van beproeving, 't gehuil van een maanblafferskoor.

Een San Marco-plein met zijn opeenstapeling van wonderen van menschelijk vernuft hebben de Kolepomsche Venetië's niet. En toch staan ze vol van bouwkundige merkwaardigheden. Koepels verrijzen er als molshoopen in een weiland. In dit eigenaardig land heeft eenieder een afzonderlijk dag- en nachtverblijf, die evenwel voor 't gemak vlak naast elkaar staan. Ik geloof niet, dat er in heel de bouwkunde een eenvoudiger en soberder stijl bekend is, dan die waarin deze dagwoningen zijn opgetrokken. Een open loods of ook maar een klein afdakje op vier staken is heel de behuizing.

Aan 't nachtverblijf wordt meer vernuft ten koste gelegd. Dat is een koepel van vijf tot zes meter hoog en evenveel in middellijn. Ze lijken dus veel op een grooten bijenkorf of een kleinen hooiopper. Het geraamte bestaat uit een korf van naast elkaar in den grond gestoken sago-bladnerven *(gaba-gaba)*. Hierover komt een dik dek van biezen, zoodat het lijkt op een rieten dak, maar veel ruiger, als een verwilderden haarbos, op welks kruin ook een punt omhoog piekt, alsof hij daar tot een dot was samengefrut.

Ramen heeft zoo'n koepelwoning niet, zooals vanzelf spreekt, want 's nachts schijnt immers de zon toch niet. Bij wijze van deur dient een kleine opening onderaan, die doet denken aan 't mangat in een stoomketel. Alleen kruipend kan men er in of uit komen.

Van binnen op ongeveer manshoogte boven den grond heeft zoo'n koepel nog een zoldertje, een soort engelenbak, die tot slaapplaats dient voor vrouwen en kinderen.

's Avonds wordt op den vloer een rookvuurtje gestookt om de laatste muskiet te verstikken. Wanneer dan alle slapers binnen zijn, wordt de opening nog met een bussel biezen zorgvuldig toegestopt en hoe frisch of 't dan daar binnen wel is, heb ik maar niet geprobeerd....

Als familie-*klamboe* is zoo'n koepel of *paja*, zooals ze hier heeten, beslist afdoende: niets van al wat mug is, krijgt een kans. — Maar de vlooitjes?!.... schoot me opeens te binnen, toen ik na een vluchtige bezichtiging van 't inwendige meteen zoo'n kriewelig gevoel over me voelde komen. — Wel, glunderde mijn gids zelfvergenoegd, (of grinnikte hij om mijn kortzichtigheid?) we nemen immers ook alle honden mee binnen en de vlooien vinden de honden altijd veel lekkerder dan de menschen.... — Dat een hond, al is hij raszuiver gladakker, zoo aantrekkelijk is, dat hij voor vlooienmagneet kan dienen, was nieuws voor me. Maar 't lijkt me wel een heel eenvoudig huismiddeltje en die zijn

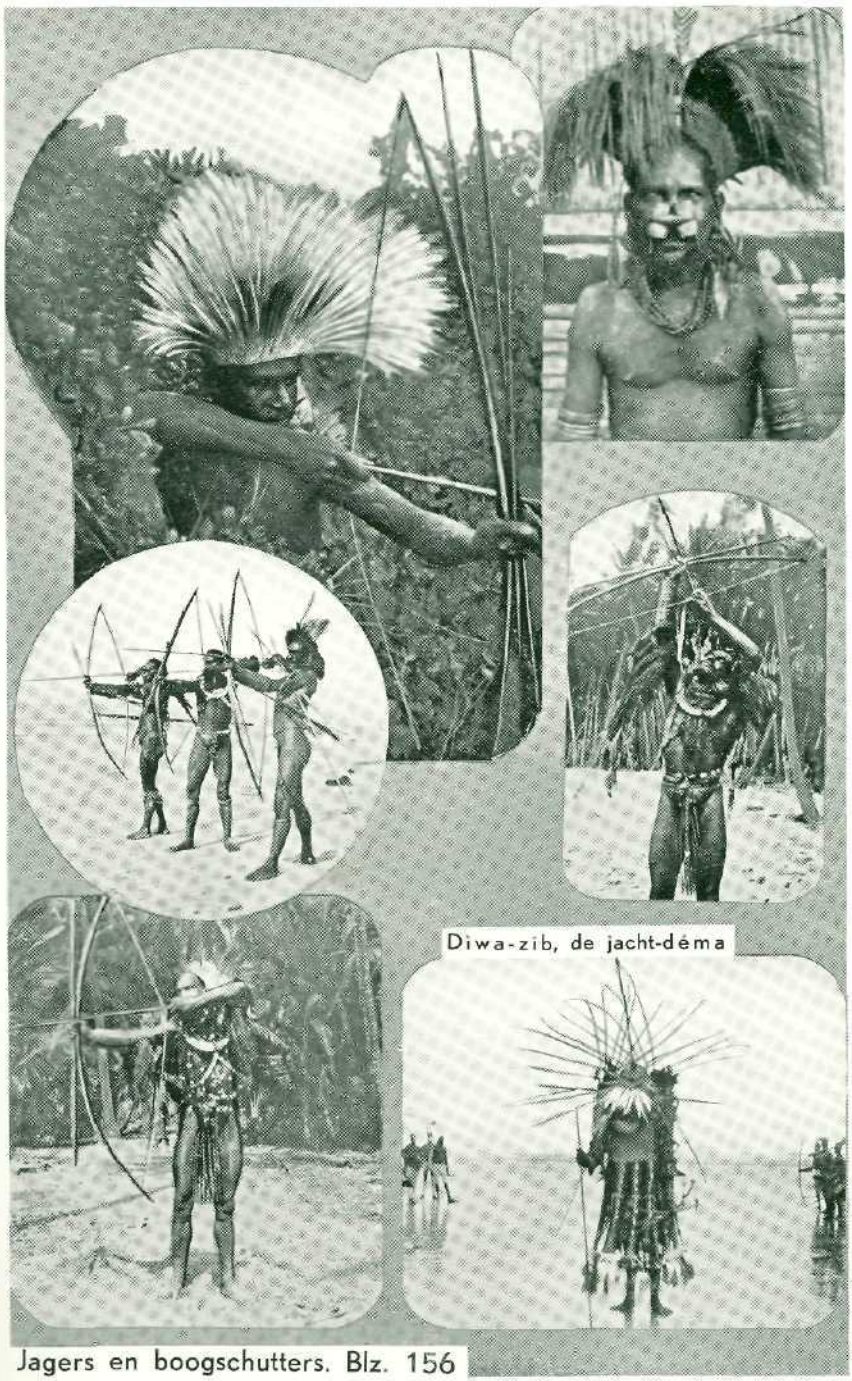

Jagers en boogschutters. Blz. 156

't onthouden altijd waard.... als ten minste alle vlooienstammen even hondsch gezind zijn! —

Op een dier eilandjes was 't dien nacht bal. De zware tromslag dreunde in gelijkmatigen kadans en droeg den sonoren galm der zangen rond tot aan de verste eilandjes, waarvan de gretige deelnemers in den wakkelenden gloed der fakkels als schimmen kwamen aanglijden in hun slanke gondels langs de glimmende kronkels der waterpaadjes. Een hoekje van 't „Canale Grande" waarnaast het bal plaats had, geleek weldra op een klompenwinkel in een land van reuzen. Den heelen nacht door deinde en dreunde de eentonige wildzang voort op 't zware gebons der trommen en galmden de Kolepommers hun onbezorgden levenslust uit.

Met toeristenoog bekeken, is 't daar ontegenzeggelijk een leuke beweging.

Iemand, die als toerist naar Venetië wil, kome eerst niet naar Kolépom, want dan valt het wellicht tegen!....

De Kruiwagen.

Einstein had er nog niet aan gedacht, om zijn relativiteitstheorie bij elkaar te prakkezeeren, toen we toch allemaal al wisten, dat alles op dit ondermaansche betrekkelijk is.

De verschijning der fiets b.v., zelfs van de stoomfiets, was in Europa geen grooter gebeurtenis dan die van den kruiwagen op Zuid N. Guinea.

Nu is 't waar, dat je met een „kruiwagen" soms een heel eind verder komt, dan met een fiets! Maar daarover niet.

Op Zuid N. Guinea maakte de eerste kruiwagen geweldig veel opgang, al bepaalde de belangstelling zich dan louter tot hooggestemde bespiegelingen.

't Was net een draagbaar met een wiel er onder. In plaats van je vrachtje op je nek te nemen, smeet je 't daar maar op, je pakte 't ding aan één kant vast en 't liep zoo voor je uit. En 't liep soms zóó hard, dat je moeite had om 't bij te houden. Je moest Broeder Hendrik er maar eens achteraan zien beenen, als die er een paar jongens op had zitten; die moest loopen als een varken zoo hard.

Doch de mensch went aan alles, zelfs aan zoo'n raar ding als een kruiwagen en weldra genoot het nieuwe wonder niet meer belangstelling dan al de andere vreemde dingen van den *toean*, waaraan ze al lang gewoon waren.

Jajoe was al een heelen tijd lijdende aan kwaadaardige wonden en toen anders niets meer hielp, kwam hij naar 't hospitaaltje op de missie. En

waarlijk, daar ging het al gauw een heel stuk beter. Hij werd dan ook verwend: zijn vrouw, *Boendoe*, bleef trouw voor hem zorgen en bovendien stopte de *toean* hem nog van alles toe. Hij groeide er bepaald van. En toch werd *Jajoe* knorrig en brommerig: hij had heimwee naar zijn dorp, naar zijn honden en zijn varkens.

Maar hoe wil zoo'n stuk ongeluk naar zijn dorp! — had *Boendoe* hem toegebeten, — je kunt nauwelijks op je beenen staan.

Jajoe bleef mopperen en *Boendoe* moest naar 't dorp, om aan een paar kennissen te zeggen, dat ze een draagbaar moesten maken van bamboe en hem komen halen.

Da's goed, — hadden de vrienden gezegd, — binnenkort zullen we komen.

Maar van kort werd het lang en ze kwamen niet.

Boendoe moest er nog enkele malen op uit en kwam telkens met dezelfde veelbelovende boodschap terug.

En van kort werd het lang en ze kwamen niet.

Toen werd *Jajoe* sikkeneurig en heelemaal ongenietbaar. Er moest anderen raad geschaft worden, maar wat moest *Boendoe* alleen beginnen! Ze was wel een stevig postuurtje en voor een klein vrachtje niet bang, maar haar vent een dik uur ver naar 't dorp sjouwen, dat leek haar toch te machtig.

Zoo zat ze zich op een morgen weer te verbijten bij haar kribbigen echtvriend, die van 't zeuren een baantje maakte. 't Was een beproeving, want als alle rechtgeaarde dikkertjes was *Boendoe* goedlachsch en kon in haar volle-mane-gezicht geen chagrijnige of sippige plooi vasthouden.

Opeens, als een bliksemstraal gloorde er een lichtglans over haar nu toch versomberd gelaat. „*Adee!*" zei ze, sprong overeind en holde recht naar den *toean:* Of ze den kruiwagen mocht hebben, om haar man naar Novari te brengen.

Nou, dat mocht ze, stemde de *toean* gul toe, die meteen op een verholen uitkijk ging staan, om den afrit, die wat beloofde, in oogenschouw te nemen.

Boendoe sleurde het rijtuig vlak bij de mat van *Jajoe* en noodde hem vriendelijk in te stappen.

Jajoe loensde mokkend naar 't vreemde ding, maar *Boendoe* had stevige hefboomen aan 't lijf en tilde den brommenden hartelap willens nillens op den kruiwagen. En daar ging het Novari-waarts.

Met wat hot- en haar-gezwaai mikte ze het midden der tuinpoort uit, maar daarin lag een drempel in hinderlaag en door den onverwachten schok, waarmee 't wiel daar tegenop sprong, verloor *Boendoe* het stuur;

de kruiwagen kantelde; *Jajoe* rolde foeterend en spartelend in 't zand en *Boendoe* rolde naast hem neer van 't onbedaarlijke lachen.

Eindelijk kwam *Boendoe* weer overeind en toen ook de kruiwagen; *Jajoe* wilde liever maar blijven liggen. — Maar hij moest toch begrijpen, meende *Boendoe*, dat het ongelukje alleen gekomen was door die onvoorziene hindernis; 't zou verder wel beter gaan, want de zon scheen helder en de weg was breed. En ze tilde haar pruttelenden echtvriend weer op de kar.

En 't ging goed, behalve dan, dat ze niet zoo'n moeite had om 't ding bij te houden als Broeder Hendrik....

Den volgenden morgen bracht ze triomfantelijk den kruiwagen terug. 't Was fijn gegaan; ze was onderweg maar drie keer meer omgerold en ze gierde nog van de napret. *Jajoe* had gesputterd en gefoeterd, maar die kon toch geen kwaad met zijn zeere beenen en kon daar toch ook niet blijven liggen; hij moest er dus wel weer op. En toen ze in 't dorp aankwam, was al 't jonge volk toegesneld en ze hadden met een hoeratje en op een draf het vreemde geval binnengehaald. Toen kon zij 't ook niet bijhouden en ze was er op haar buik bij neergevallen, maar ze had de burries vastgehouden en zich zoo nog een eind mee laten slepen.

Een *Boendoe* leefde 't heele geval weer mee met den kribbigen *Jajoe* en de joelende jonkheid en schoot telkens weer in een nieuwe lachbui, dat ze er haast dubbel van sloeg. — En toen de *toean* verklaarde, dat ze later weer gerust om den kruiwagen mocht komen, wanneer ze *Jajoe* wilde terugbrengen, toen werd het bedenkelijk, want toen scheen ze den lachaanval heelemaal niet meer te boven te zullen komen.

Nee, maar *Jajoe* die had gezworen, dat hij van zijn leven niet meer wilde gereden worden, al kwam hij nooit meer van zijn mat weg.

Nou ja, besloot *Boendoe*, maar hij was dan toch ook de eenige, die 't niet lollig gevonden had. —

Onverwachte Hulp.

Ja, 't was wel erg met *Mandim*. Haar eerste kindje, een wolk van een jongen, die zóó zijn wiegemandje uitgroeide, was haar vreugd en haar trots. Ze hing er aan met hart en ziel. En toen was 't zoo maar opeens gekomen: plotseling werd hij ziek en stierf.

Mandim was ontroostbaar. Weken en weken lang was de anders zoo levenslustige *Mandim* stil en afgetrokken. Haar hart „draaide almaar naar haar verdwenen lieveling".

Doch na verloop van tijd „nestelde" *Mandim* weer een kraamhutje in

elkaar en toen ik er een tijdje later eens langs kwam, zag ik er rook uit opkringelen. Daar was dus leven in dat nestje gekomen. En zie, daar zat *Mandim* in stille bewondering voor een allersnoezigst dochtertje. Ze straalde van geluk en al 't geleden leed was weggevaagd uit haar jubelend hart, dat geheel doorflonkerd werd door 't geluk over haar nieuwe levenszonnetje. *Mandim* leefde weer heelemaal op en als ze 's avonds voor haar hut de varkens zat te voeren, wees ze glunderend op een moddervet beestje: „als die groot is, die is voor 't feest als Maria de eerste armbandjes aankrijgt...."

Och arme! ze zou dat feest nooit vieren, want de kleine Maria werd ziek en stierf.

En toen een beetje later de kleine Emiel kwam, om de zwaar beproefde *Mandim* te troosten, ging het weer juist eender. Eer hij nog zijn wiegemandje ontgroeid was, is hij ook al naar de engeltjes toe gegaan....

Zwaar leed *Mandim* onder deze herhaalde slagen en ik was ook innig met haar lot begaan. Van haar eerste kleintje had ik op zijn praalbedje nog een kiek genomen. Kort daarop liet ik haar 't portretje zien, maar ze duwde 't weg en ging zwijgend heen: de wonde was nog te versch, men moest er niet in peuteren.

Nu onlangs kwam ze met een paar andere vrouwen bij me aan huis en liet ik haar 'tzelfde kiekje door de stereoscoop zien. Nu kwam ze niet uitgekeken; ze bleef almaar turen, totdat dikke tranen over haar wangen rolden.

Intusschen had *Mandim* weer een kraamhutje gebouwd, doch nu niet op een open plek langs het strand, doch verscholen tusschen de struiken achter 't dorp. Ze deed nu heel geheimzinnig en als ik in die buurt kwam, was *Mandim* verdwenen. Maar op een avond verraste ik haar toch. En 't was toch weer zoo'n flinke, leuke pagadder, dat nieuwe zoontje van *Mandim*, die weer geheel en al opging in haar nieuwe geluk.

Mandim is een ruwe bolster, maar er zit een goed hart in. Ze stelde mijn belangstelling ook wel op prijs, maar ze wist ook wel, wat ik verlangde.

„Ja, *toean*, sprak ze, deze is ook uw kleinkind. Ge zijt ook zijn *amei* en ge zult hem ook een naam geven, maar nu nog niet. Kijk, *toean*, gij weet dat niet, maar wij Marindineezen weten het: alle drie de andere hebt ge terstond gedoopt en toen zijn de kwade geesten boos geworden en hebben ze dood gemaakt. Wacht een poos, totdat hij sterker is en er beter tegen kan en dan zult ge hem doopen." —

„En als hij dan toch eens ziek wordt?"

„Dan zal ik u terstond roepen, om hem te doopen."

Tjaa, juist dat die drie voorgangertjes zoo haastig waren, om naar den

Hemel te komen, was voor mij een reden te meer om dezen ook maar gauw daarvoor te verzekeren. Maar werd hij nu kort na 't doopsel ziek, dan zou 't bij deze domme menschen heeten: zie je nu wel?, daar heb je 't alweer! — Ik oordeelde dus maar 't voorzichtigste, niet verder aan te dringen en den kleine goed in de gaten te houden voor 't geval, dat de booze geesten er soms mee gingen haffelen, dat ze hem mij toch niet zouden ontfutselen.

Maar zie, opeens kwam het gevaar — of de hulp; wat zal ik zeggen? — van een heel anderen en heel onverwachten kant.

Op een avond komt *Mandim* als een windvlaag mijn huis binnenstormen, in de eene hand een fakkel zwaaiend, in de andere een dikken knuppel. Dat er iets gaande was, werd me meteen duidelijk, maar wat er eigenlijk aan de hand was, kon ik pas langzaamaan opvisschen uit den woordenvloed, die van *Mandim*'s lippen kletterde. Ze had het geweldig tegen haar.... kwaaiere helft, dien *Kepol*, dien krokodil, dien.... (de rest kan men niet drukken).

Dat zwijn van een *Kepol* had dan een jongemeid het hof gemaakt en nu moest ik gauw den kleine komen doopen. *Mandim* zou intusschen verder naar *Kepol* gaan speuren, die 'm wijselijk gesmeerd was.

Ik snapte het verband niet zoo terstond. Maar *Mandim* verklaarde: ze had me toch beloofd, als de kleine dood ging, zou ze 't me komen zeggen. En nu zou hij beslist dood gaan; dat zou de straf zijn der geesten voor 't wangedrag van dien krokodil van een *Kepol*.

In ons dorp zijn geen geheimen en heel de buurt maakte levendig het geval mee. Maar de kleine lag rustig in zijn mandje te spinnen als een poes. Ik maakte daaruit op, dat de geesten hem dien nacht nog wel ongemoeid zouden laten en stelde het doopsel maar tot den volgenden morgen uit. En toen heb ik *Mandim* verzekerd, dat die er nu wel voor goed af zouden blijven. Ik hoop, dat O. L. Heer daar nota van genomen heeft! —

Maar *Mandim* heeft voor alle voorzichtigheid haar kleine toch maar bij een andere vrouw uitbesteed. Daar zullen de geesten hem niet zoo licht vinden als bij moeder thuis.

En *Kepol*, die krokodil, die.... die is een veertien dagen op schobberdebonk geweest, want als *Mandim* 't op haar heupen heeft, moet men haar liever niet in den weg komen. En hij had haar gekrenkt als vrouw en als moeder beide; de twee gevoeligste plekken van heur hart gekwetst. Toen hij kon veronderstellen, dat haar toorn weer ten naastenbij gezakt zou zijn, heeft hij eerst in de buurt rond gesnuffeld en is toen weer heel stilletjes bij 't vuurtje gekropen, waar *Mandim* den dagelijkschen sagokoek poft, waarnaar hij zeer berouwvol zat te loenzen.

Het kan verkeeren.

Dat zei Bredero al en de studentenwereld zingt het op haar manier:

„O jerum! jerum! jerum!
O quae mutatio rerum!"

Daar was een tijd, dat Merauke gedurende enkele maanden van 't jaar op een gekkenhuis geleek. Het grootste deel zijner bewoners probeerde dan elkaar de loef af te steken in 't uithalen van dwaze streken en 't uithangen van den gebraden haan. Dat was in den tijd, dat de paradijsvogeljacht bloeide.

Nauwelijks was de regentijd goed en wel over, of de motorbooten zwermden uit. Het geleken wel drijvende woonwagens, volgestopt en opgestapeld met spullen en bullen en daartusschen en daarop bijeengedrukt de reizigers. Soms schenen ze er zelfs bij klissen aan te hangen. Men toog uit op avontuur, de groote rivieren op, de verre binnenlanden in. Het waren in letterlijken zin vrijbuitersbenden, die op het vogelvrije binnenland werden losgelaten. De enkele korrels koren onder al dat kaf willen we onbesproken laten. [1])

Hoe ze daar huishielden, daar is *officieel* heel weinig van bekend. Zoo *onder ons gezegd en gezwegen,* des te meer. Als een tuchtelooze bende, met geweren gewapend, zonder eenig toezicht tusschen wilde volksstammen op buit uittrekt, kan men zich dat wel zoo ongeveer voorstellen. Dat deden velen ook wel en ze wezen op de rotte plek. Doch de Mammon onder de mom van Mercurius [2]) speelt op het tooneel der hooge politiek een voorname rol en zorgt er wèl voor, dat de blinddoek van de godin der Gerechtigheid goed vast blijft zitten.

Merauke dreef als 't ware op den paradijsvogel en al wat handelaar heet, was tuk op al wat paradijsvogel was, als de bok op de haverkist. Menig beestje, dat al lang zijn eerste glorie uitgepronkt had op een flink geolieden en besmeerden Kaja-kaja-kop, ging later nog prijken op een ijdel Europeesch dameskopje! Dat waren de z.g. ruilvogels, die door artistenhand in de modepaleizen wel bijgewerkt zouden worden. En onder onze Kaja-kaja's werd deze, toch zoo hooggewaardeerde hoofdtooi hoe langer hoe schaarscher.

Na enkele maanden avonturieren kwam men terug met rijken buit. De handel maakte goede zaken en de jagers goeden sier. Men had geld en veel geld en dat moest stuk. De vrijbuiters van gister vermomden zich

[1]) De vogeljagers waren meestal avonturiers, uit alle hoeken van den Archipel te Merauke saamgestroomd, om ook even onder den drup te staan van den gouden regen, welken de vogeljacht daar deed neerkomen.

[2]) Mercurius is de god van den handel.

achter 't masker van fijne heertjes, die de blommetjes buiten zetten; en in al dat fijns, dat hun stond als een maskeradepakje, deden ze allerlei dolle dingen.

Raakte het geld op, geen nood! De mannetjes waren nog kostbaarder dan de vogels en zoo was er altijd nog wel wat voorschot te krijgen op een aanmonstering voor een volgende jacht.

Weldenkende menschen stelden pogingen in 't werk, om in deze misstanden verbetering te brengen, maar Mammon sputterde en trok den blinddoek van Nemesis [1]) nog wat vaster aan. Het bleef lapwerk.

De oorlog verklaarde zich de bondgenoot dezer weldenkenden. Hij drukte de geldmarkt en de vogels tuimelden mee met zooveel, wat door den oorlog tuimelde. Wanneer ze op de jacht in de blijde morgenzon uit hun speelboom tuimelden, werd die tuimeling met gejuich begroet; maar deze tuimeling verwekte zure gezichten. *O quae mutatio rerum!....*

Doch achter de wolken schijnt de zon: het zou beslist beter worden! Men hield de *tijdelijk* misprijsde waar vast. Alle hoop was nog niet dood en daarom de vogeljacht ook niet, al had ze een kwaden knauw gehad.

Toen kwam er eene machtiger dan Mammon en Mercurius te samen, eene waarvan zij ook maar trawanten en slippendragers zijn: Koningin MODE. Zij decreteerde kort en goed: Op de kopjes der dames geen pluimen meer! — En daar lag de vogeljacht met den doodsteek in 't hart.

En netjes in krantenpapier gewikkeld, liggen nog vele vogels gerijd in de koffers der handelaren, die over stroppen zuchten. De motoren liggen te roesten, hun popelende hartslag is verlamd. De brooddronken vogeljagers schooieren langs de kust. Wat ze daar uitvoeren, daar is *officieel* heel weinig van bekend, maar *zoo onder ons gezegd en gezwegen,* des te meer. Enkele korrels koren op al dat kaf uitgezonderd, hebben ze geen van allen een erkend middel van bestaan....

En de Kaja-kaja's, die nauwelijks weten, dat Koningin Wilhelmina iets over hen te zeggen heeft, laten zich aan Koningin Mode heelemaal niks gelegen liggen. Die pronken weer met fraaie vogels op hun geoliede en dikbesmeerde koppen en onder de wuivende klappers zwiepen ze en blinken ze bij dan dans in den maneschijn. En de verwende Kaja-kaja hoeft er niet eens meer op uit met pijl en boog op moeizame jacht; voor een paar bundels klappernoten wil de handelaar ze hem graag *uit voorraad* leveren! En de koninklijke vogel brengt nauwelijks zooveel klappers op als eerlang klinkende guldens!....

O jerum! jerum! jerum!
O quae mutatio rerum!....

[1]) Nemesis is evenals Themis de godin der gerechtigheid. Ze werden geblinddoekt voorgesteld met een weegschaal in de eene en een zwaard in de andere hand.

Slachtoffers der Wetenschap.

Die hebben we op Zuid N. Guinea ook; ge hoeft dus niet te vragen of we hier bij zijn....

Een beetje afzijdig van 't dorp hadden ze een school getimmerd. Geen sprookjespaleis van marmer en goud, zooals de Hoogeschool van Batavia, maar van bamboe en *atap*. Het gebouw doet 't 'm niet, zei de leeraar, maar de hersens en verdere inwendige accomodatie der studenten. Hij zal wel gelijk hebben; want zoo'n eenvoudige Kaja-kaja-school levert heel andere kerels af dan zoo'n weelderige Rechts-Hoogeschool, waar ze jarenlang in dikke folianten zitten te vlooien, om daarna te kunnen vechten met wetsartikelen en schermen met staatsbladen. De onze levert na enkele weken doktoren in de Zwarte Kunst.

Maar toovenaar spelen is ook een heel wat gevaarlijker baantje, zult ge zeggen. Een advocaat kan recht praten wat krom is en krom wat recht is en dan zeggen de menschen dat hij een kraan is. Als een toovenaar daarentegen ook maar van toovenarij verdacht wordt, zal men hem uit bloedwraak als een hond doodknuppelen of neerpijlen. — Nou ja, maar dat gebeurt alleen maar als ze van hun kunde misbruik maken. De leeraar besluit dan ook altijd zijn leergang met de woorden: „Jongens, nu kent ge 't, maar past op, dat ge er geen misbruik van maakt!"

Al wie of wat over macht beschikt, *kan* gevaarlijk worden. Doch een toovenaar kan niet alleen allerlei ziekten en kwalen bezorgen, hij kan die ook genezen of voorkomen.

Als een booze geest of andere heksenmeester iemand een stuk hout, been of vischgraat, of welken verderen rommel ook in 't lijf getooverd heeft, kan hij er met wrijven en blazen en prevelen alles weer uit halen, wat den zieke dwars zit; en dan komen er soms rare dingen aan den dag! Maar dat levert hij 'm dan toch maar.

Hij kan koortsen, ziekten en andere kwelgeesten verjagen; kan zich voor de menschen onzichtbaar maken en ziet zelf de voor ons onzichtbare geesten en schimmen en met deze geheimzinnige wezens, die ons doen griezelen, gaat hij kameraadschappelijk om. Hij kan, al naar het nood geeft, regen maken of regen verdrijven en ook wel eens meer dan noodig is.

Zoo geviel het een paar jaar geleden, dat de regentijd op een zondvloed begon te lijken en de menschen er veel last van begonnen te ondervinden. Lui van enkele dorpen in de buurt van Merauke togen dus Wendoewaarts, waar een befaamde regenmaker woonde. „Het was nu welletjes geweest met al die nattigheid, betoogden ze welmeenend; heel Merauke stond ook al blank en de *toean* had al oppassers uitgestuurd, om te vernemen, wie 'm dat allemaal leverde; en als hij niet ophield, zouden

Klapperbosch

Langs het strand

Sago- en banaantuin

ze hem komen halen en in den pot stoppen...." Maar onze toovenaar voelde zich groeien onder zooveel belangstelling en hield zich groot. „Laat ze maar komen!" zei hij en 't regende pijpenstelen dagen lang.

Zet nou naast zoo'n man eens het best afgewerkte produkt van een onzer Hoogescholen!

Zoo'n kennis en kunde waait echter iemand niet aan. De studie is kort maar zwaar en stelt hooge eischen aan des studenten hersens en maag. Om al deze kundigheden deelachtig te worden, moet hij onder meer ook heel wat bittere drankjes slikken, welke de prof in 't geheim voor hem brouwt. En nu gebeurde het in onze pas opgerichte school, dat op een dag de beide studenten, die den cursus volgden, na 't naarbinnen werken van zoo'n drankje, zich plotseling erg onlekker gevoelden en bijna oogenblikkelijk den geest gaven.

Had de prof het drankje te sterk gemaakt, of de dosis niet nauwkeurig afgemikt? — Geen kwestie van, beweerde deze; net zoo min als in 't schoolgebouw zit 't 'm in de leerstof, maar in de inwendige inrichting der studenten; die was er blijkbaar niet op berekend om de leerstof op te nemen. Bij 't edel pogen zijn ze bezweken als slachtoffers van hun hunkeren naar wetenschap en kunde. Nu praten wij wel van een schoonen dood, maar de Kaja-kaja vindt alle manieren van doodgaan beroerd.

De leeraar moest op het matje verschijnen, om zijn methode eens een beetje toe te lichten, met het gevolg, dat zijn school werd opgedoekt. — Geen groot verlies: er zijn voorloopig nog heel wat andere en heel wat betere dingen, die de Kaja-kaja's zonder levensgevaar kunnen leeren....

Schoonheids-idealen.

Natura Artis Magistra, (de natuur is de leermeesteres der kunst) is vooralsnog de leus der bewoners van den Amsterdamschen dierentuin. De menschen gelooven dat al lang niet meer: kijk er maar eens een modern schilderij op aan.

De dames hebben dat blijkbaar nooit of nergens geloofd.

Men heeft ze heel vleiend het meesterstuk der schepping genoemd. Die lof is haar allicht naar 't hoofd geslagen en ze denken, dat dit meesterstuk toch niet wat je noemt AF is. Ze hebben er altijd nog wat aan te verbeteren; de laatste hand, de *finishing touch,* die ontbreekt. Maar dat leveren zij 'm dan wel en daarbij schrikken ze voor geen klein beetje terug. Denk maar eens aan de Chineesche horrelvoetjes, aan de Tanimbareesche tandeloozen, aan de Afrikaansche, die van haar lippen presenteerblaadjes maakt, om maar niks te zeggen van de Europeesche,

die vast en honger lijdt terwille van de latlijn. Vanzelf-sprekend dat onze Kaja-kaja-dames in dezen wedren naar schoonheidsidealen niet achterblijven.

Een glad satijnen velletje is niks, zeggen zij. Daar behoort reliëf en teekening in te zitten en als ze een nijlpaard te zien kregen met zijn dikke huidplooien, zouden ze in staat zijn het voor Mis Kaja-kaja uit te roepen!

Die gladde huid, welke de schriele natuur zoo kaal en onafgewerkt liet, moet bijgewerkt worden. En wanneer ze haar glorietijd van jongedochter bereikt hebben, kan dat niet langer meer wachten.

Zoo werd er hier dezer dagen weer eens aan een stelletje behoorlijk de laatste hand gelegd: de natuur overtroffen en afgetroefd, wat!

Moeder de Kompanie heeft wel haar waarschuwenden vinger opgeheven en gebromd: niet doen! mag niet! — Maar die wordt al zoo'n ouwe dutsel, die kun je wel verschalken. Maar weer eens probeeren wat 't lijen kan....

Zoo min als elders de snevel is hier de *wati* een damesdrankje [1]; maar voor die gelegenheid moeten ze van 't wrange bittere goedje naar binnen werken zooveel ze kunnen, tot ze smoor zijn. Dat is de Kaja-kaja-anesthesie of verdooving. Maar al is een beschonkene niet zoo fijngevoelig, een paar helpsters om de patiënte kalm te houden, hebben toch handen vol werk.

De directrice van 't schoonheidsinstituut gebruikt voor vlijm een klein heel dun schelpje, dat ze tusschen duim en wijsvinger vastklemt, om zoodoende de juiste diepte der inkervingen te kunnen berekenen. Zoo heeft ze 't althans nog op de academie geleerd, maar ze gaat met haar tijd mee en gebruikte daarom dezen keer de scherven van een stukgeslagen flesch. Daar kun je ook heel aardig een satijnen velletje mee bewerken.

Met vaste vaardige hand voert zij haar kunstbewerking uit. Over borst en armen, buik en dijen kerft haar zwevende hand allerlei zwierige figuren: slanke palmtakken, breede banden met fijne ruitjes opgevuld. Tot ver op den rug loopen de figuren door; soms worden rug en enzoovoorts ook nog afzonderlijk behandeld, als de inspiratie der kunstenares en 't uithoudingsvermogen der patiënte toereikend zijn.

De inkervingen worden ongeveer 2-3 m.M. diep genomen en zoo dicht, dat men op de bewerkte deelen moeilijk ergens een rijksdaalder zou kunnen plaatsen, zonder sierlijntjes te raken.

Hoe zoo'n schoone er dan uitziet, behoef ik u niet te vertellen! 't Is geen lust voor de oogen en van sierlijke en gratievolle bewegingen bij

[1]) Ofschoon ze er lang niet allemaal vies van zijn!

't gaan, liggen of zitten komt ook niets terecht! Ze staat dan geweldig met haar eigen verlegen; weet zich geen houding te geven, want die zijn geen van alle behagelijk.

Toch zal zij zich daar dagen lang in moeten schikken. Asch van hooggras en enkele andere kruiden wordt gedurende enkele dagen herhaaldelijk in de open wonden gewreven; dan sluiten ze niet te spoedig en voor zooverre ze aldus behoorlijk behandeld worden, komen de ingesneden figuren in glanzende biezen op de huid liggen; vooral in 't begin ook iets lichter van kleur dan de omgeving. Is de lidteekenvorming ver genoeg gevorderd, dan bestrijkt men 't geheel met verzachtende klappermelk, om de genezing te bespoedigen. Gedurende de geheele behandeling mag de patiënte geen jonggetrouwde vrouw zien, die nog geen kinderen heeft, want dan zouden de sneden te heftig ontsteken of effen vergroeien.

Indien de kunstbewerking geslaagd wil heeten, moeten de figuren als een sierlijk en kwistig filigraannet ter dikte van een potlood op het lichaam liggen. Men ziet er ook niet zelden ter dikte van een vinger. Dan heeft de vlijm even geslipt of is de ontsteking een tikje buiten de peiling gegaan. Maar over zooiets hoeft zich niemand te schamen: de armoedige kaalheid der huid is niettemin verholpen.

Beslist, *im Westen nichts Neues!* Als men zoo eens over de wijde wereld kijkt, dan ziet men ook de Parijsche schoonheids-chirurgen alweer schromelijk achteraan komen hinken.

Neen, wat ik voor mij nou een gebrek of leemte in de natuur vind, is, dat de dames in den spiegel alleen haar buitenkant te zien krijgen; anders zouden ze wellicht met nog meer voortvarendheid zich op de verfraaiing en afwerking van 't innerlijk toeleggen.

En daar zouden velen ook heel wat van opknappen....

De Regenmakers.

Ze zeggen, dat de regenmaker, Prof. Veraert, naar Indië zal komen. Ik raad hem aan, niet naar Zuid N. Guinea te gaan, want zijn kunstje is er een waar hier niemand van staat te kijken. — Of 't moet zijn, dat hij eens met de collega's komt confereeren. Dat kan zijn nut hebben, want de methodes zijn zeer verschillend en is er uit een en ander allicht iets te combineeren, waarmee je de natte elementen als 't ware aan een touwtje hebt.

Naar ik in de kranten lees, klimt de prof. in een vliegtuig en neemt een partijtje gemalen ijs mee. Daarmee begint hij daarboven te poeieren, het smelt onderweg en beneden voelen de menschen nattigheid en roepen:

waarachies, daar heb je 't al! en om den prof. daarboven te huldigen steken ze de paraplu op. — Intusschen laat een fatsoenlijke wolk zich niet kisten en begint uit louter naijver ook te siepelen en wil dan wel eens even toonen wat *zij* kan.

De wolken op haar fatsoen of „pontoneur" werken, zit bij onze regenmakers ook voor.

Doemil bouwt een hutje, omgeven door een dichte schutting. Daarin trekt hij zich met eenige helpers terug, die zich daar gedurende eenige dagen van de rest der wereld afzonderen. Ze mogen al dien tijd geen sago (het gewone voedsel) eten of geen water drinken, om te doen uitkomen, hoe hoog de nood gestegen is. Ze eten uitsluitend aardvruchten en bananen en drinken klapperwater. Tegen de heining ligt een steeds aangroeiend bergje van leeggedronken klappernoten en afval van aardvruchten en andere gewassen. Enkele malen per dag heeft de eigenlijke plechtigheid plaats. „Dat is nou ons bidden", verklaart me *Doemil* weer. De deelnemers zitten op een rijtje voor den berg en bespuwen hem met overtuiging en volharding. Om dat ondanks de droogte te kunnen volhouden, kluiven ze tusschendoor op een bitter *wati*-stokje. En ge hoort niets dan proesten en spiertsen en schrapen en tuffen en ge ziet.... wat niet om aan te zien is. Geen wolk met een greintje zelfrespect kan zoo'n vies en misselijk regentje onverschillig aanzien. Dat zal ze'm eens anders leveren en komt verontwaardigd even haar gal uitspuwen. — En wat wil je nog meer?....

Koenga doet anders. Die trekt zich achter 't dorp terug en terwijl hij denzelfden regenmakers-vasten onderhoudt, maakt hij een kleine kano van licht hout of van boomschors. Daar legt hij enkele zware steenen in. Dan schuift hij met zijn helpers dat bootje vlug op en neer over den grond, zoodat de steenen door elkaar rommelen in de holte. Dat ellendig gedonder kan geen fatsoenlijke dondersteen aanhooren en hij komt grommend af om te protesteeeren. Alras komt hij aanbulderen in *zijn* vliegtuig, een dikke regenwolk. En met verholen smul laat men hem bulderen en zwiepen met zijn watergeesels.

Bilwee daarentegen maakt groote rookvuren van bepaalde houtsoorten, die bizonder voor dat doel geschikt zijn. En als zoo'n smeuïge dikke rookbank kruivend tegen den hemel opstuikt, denken de regenwolken alweer: Jandorie, daar is de concurrent! en ze komen af, om hem te overtroeven en ze spuiten hem pardoes van de lucht weg. En daar is 't toch maar om te doen, grinnikt *Bilwee* zelfvergenoegd.

Als leek kan ik niet beoordeelen, welke dezer methoden nu eigenlijk de voorkeur verdient. Dat ze deugdelijk zijn, hebben ze alle proefondervindelijk bewezen. En als het soms mislukt, dan komt dat op rekening

van andere toovenaars, die dan juist geen regen kunnen gebruiken en de buien, die zij opriepen, van uit een anderen hoek weer zitten weg te schelden. Eén heel voornaam punt echter, zooals prof. Veraert trouwens ook erkent, mogen regenmakers nooit of nimmers uit het oog verliezen: ze moeten voor hun proefnemingen het geschikte oogenblik weten te kiezen....

Met de Kompanie op sneltocht.

Enkele maanden geleden kwamen eenige lui van Welboeti, van den Makléwstam, met een bezwaard gemoed hier te Okaba aangestapt. Alle voordeelen van moeder de Kompanie deelen ze nog niet: ze betalen nog geen belasting; maar ze behooren tot de bevriende mogendheden en daarom kwamen ze nu hierheen hun overkropt gemoed uitstorten.

Zij waren vredelievende menschen en op sneltocht gingen ze al lang niet meer, want iedereen weet toch, dat de Kompanie dat niet wil hebben. In hun goedmoedige onnoozelheid hadden ze gedacht, dat alle menschen nu ook voortaan braaf waren, net als zij. [1]) Zoo waren ze dan ook heel argeloos op stap gegaan, om zoo maar eens te gaan neuzen bij de naburige stammen even over de Digoel-rivier. Ze zaten slecht in hun kinderen en hadden daarom wat ruilartikelen meegenomen, om dan meteen een paar kinderen te ruilen. Vroeger roofden ze die wel op sneltocht, maar met den snelotcht was die bijverdienste van 't bedrijf natuurlijk ook vervallen.

Aan een zijtak van de Digoel gekomen, bleven ze wat pleisteren en hielden zich heel argeloos bezig met het kappen van een kano uit een dikken boomstam. En toen waren ze plotseling verraderlijk overvallen door de lui van Raroma, die zes hunner mannen gesneld hadden. De rest had zich nog tijdig uit de voeten kunnen maken. En nu kwamen ze eens hooren, of de Kompanie wel gedoogen kon, dat haar kinderen zoo maar geslacht en uitgeroeid werden, of ze kangoeroes of casuarissen waren. Bij hun overhaaste vlucht had hun opperhoofd (of misschien is hij wel dictator, want hij wordt niet anders dan *Mussolini* genoemd) [2]), nog de

---

[1]) Nog kort geleden, bij een bezoek ten hunnent, vond ik als zolderversiering in de hut waar ik zou overnachten, een snoer van veertien kakebeenen van gesnelde koppen.

[2]) Het is gebruikelijk op Zuid-N.-Guinea, dat vrienden elkaar een anderen naam geven. Vogeljagers maakten deze omstandigheid ten nutte om vrienden die ze in 't binnenland in 't belang hunner zaak maakten, met een nieuwen naam op te knappen. Zoo moet het niemand verwonderen tot in 't verre binnenland namen te hooren als Jacob, Willem, doch ook wel Monjet (aap) en nog veel minder nette. Welke vriend Mussolini bij de Welboetiërs groot en beroemd maakte, is mij niet bekend.

tegenwoordigheid van geest gehad, om gauw een paar spaanders van de kano, die ze onderhanden hadden, in zijn draagmandje te steken.

Die bood hij nu den *toean* aan, als een bewijs der waarheid van hun verhaal en der vreedzaamheid hunner bedoelingen.

De *toean* vond dat bewijs nu wel niet zoo overweldigend, maar dat zei hij hun niet. Wel was hij 't met hen eens, dat het optreden dier wilden volstrekt ongepast was en hij zou met hen meegaan met politie en geweren, om dien koppensnellers de les eens te lezen.

Dat waren woorden van Moeder Kompanie, die als balsem in 't benarde hart der Welboetiërs drupten.

En nu onlangs trok onze kranige Bestuurs-assistent, de heer Lebelauw, er met een troepje gewapende politie-dienaren op uit. In een land, dat nog een volslagen wildernis is, waar men hoogstens hier en daar een slordig voetpaadje vindt en elders een doortocht moet banen door moerassen of oerwoud of over breede rivieren; waar men alles, maar ook volstrekt alles wat men noodig denkt te hebben, mee moet nemen, is zoo'n tocht alleen al een heele praestatie, die men alleen door eigen ondervinding op juiste hoogte leert waardeeren.

Van Po-épé, twee kleine dagreizen ver 't binnenland in, zou de eigenlijke tocht beginnen. Behalve de onschuldig verdrukten van Welboeti en enkele kustlui hadden ook vele lui van Po-éné zich bij den troep aangesloten, zelfs vrouwen, die onder weg sago voor de mannen zouden kloppen.

Na enkele dagreizen kwam men aan de machtige Digoel-rivier. Dat is zooveel als de Marindineesche Rubicon. Aan deze zijde is men nog onder bevriend of minstens niet vijandig volk. Aan den overkant is het land der *soboel*'s, der erfvijanden van al wat Marind is. Deze hebben 't er overigens wel een beetje naar gemaakt, want de overkant der Digoel was het klassieke jachtveld voor de sneltochten der kustlui.

Hier aan 't randje van 't vriendenland, scheen die vriendschap ook al minstens tot neutraliteit afgekoeld te zijn; althans alle omliggende dorpen en pleisterplaatsen waren verlaten.

Eenige hulp voor de voedselvoorziening of voor verdere gidsdiensten was dus van deze neutrale vrienden niet te verhopen. Een paar achtergebleven kano's nam men dankbaar in beslag.

Als Cesar reeds aarzelde om den Rubicon over te trekken, kan men daar de Kaja-kaja's ook geen verwijt van maken. Dat wordt oppassen, dacht de *toean:* een partij uitvallers kon hij best hebben. Hij verklaarde, dat hij voor den verderen tocht enkel echte varkenskaerels (dapperen) kon gebruiken en hij begon dus met zelf alles huistoe te sturen, wat hij niet als zoodanig beschouwde.

Maar onder de keurbende, die overbleef, bleek ook nog menige *kangoeroe* of *koeskoes* (kleinhartige) te schuilen.[1])

Toen deed *Mussolini* ook nog een duit in 't zakje: Wat stonden ze daar te treuzelen! Hadden ze wel ooit zoo'n schoone kans gehad? Het was de sneltocht van den *toean*, de *koei*, de sneltocht van de Kompanie. De koppen zou de *toean* zelf wel willen houden, maar er waren toch kinderen te rooven en voor mij zullen we een kind gappen, niet waar, *toean?* — Dat kan plaats hebben, zei de *toean*. — Onder die vooruitzichten gingen de harten open en men begon te dringen: voor mij een jongen, voor mij een meiske; sommigen liefst beiden.

En de *toean* maakte met veel vertoon het verlangenlijstje op. En *Boedajam*, een jonge snuiter van Okaba, die pas de eerste ruige krieweling onder zijn neus begint te voelen, fluisterde den *toean* vertrouwelijk in 't oor: wat moet ik met een kind aanvangen, *toean*, ik ben niet getrouwd, dus schrijf voor mij op een jonge meid, dan kan ik terstond trouwen. En toen zelfs enkele Kenau Hasselaars zich manmoedig aanmeldden, schoot ook bij de mannen de zakkende moed weer in 't hart en geestdriftig toog men thans aan 't vlotten maken om de groote rivier te bevaren, terwijl de vrouwen sago klopten als proviand voor den tocht in 't onbekende.

Want daar lag voor hen de breede Digoel-rivier als een wijde zee, die twee werelden scheidt, en de wereld aan den overkant is vol geheimzinnigheid en onbestemde dreiging. Daar woonden de *soboel's*, de wilden, die men als wild ging bejagen; doch gevaarlijk wild, dat ook overal sluipt en spiedt en belaagt, tuk op zijn prooi.

De prikkelende spanning der avontuurlijke sneltochten had op deze natuurmenschen zijn betooverende kracht nog niet verloren. En wat een zegetocht zou het nu worden, nu ze gerugsteund werden door een heelen troep soldaten met geweren, die hen zelfs tegen een tienmaal sterkeren vijand een geweldig overwicht verzekerde.

Onder deze begeesterende gevoelens vloog het werk uit de hand en alras lagen een paar groote, stevige vlotten te water. Handige vaartuigen zijn zulk vlotten echter allerminst. Voor beweegkracht is men hoofdzakelijk aangewezen op den stroom van 't water zelf. Een voordeel in zoo'n geval is 't, dat het zeetij zich op deze waterwegen nog zeer ver stroomopwaarts sterk doet gelden, zoodat naar gelang de noodzaak, men zich in beide richtingen kan laten drijven. Een niet te onderschatten nadeel echter is de daarmee gepaard gaande vloedgolf. De zeevloed stuwt het afvloeiend rivierwater in de bedding terug. Dan, bij de kentering van 't tij, breekt als 't ware die teruggedrongen watermassa plotseling los en een hoog

[1]) Deze beide diersoorten zijn als bij ons de haas het zinnebeeld der lafheid.

opstuikende golf raast met ontzetende snelheid en bulderend geloei langs de rivier. Als zoo'n rivier even haar bed opschudt, dan hebben de menschjes, die in hun wrakke vaartuigjes als vlooien op dat groote laken rondkrabbelen, rare buitelingen te maken. Dat moesten onze avonturiers ook enkele malen ondervinden. Dat een kano tegen een boom langs de oevers tot splinters geslagen werd en een partij lading werd weggevaagd, waren gelukkig de ergste gevolgen.

Om op te schieten is een vlot het aangewezen middel niet. Van de gunstige stroomingen gebruik makend, moest men van de Digoel in een zijrivier trachten te komen, waaraan Raroma gelegen is. Dat was een tocht, die onder allerlei lotgevallen dagen duurde. Doch eerder reeds zou men met de *soboel's* voeling krijgen. Langs den hoogen oever der zijrivier vond men een pleisterplek, thans verlaten, maar waar alles er op wees, dat daar zeer kort geleden nog menschen geweest moesten zijn. Men dreef nog een paar kilometers verder en bleef daar zelf bivakkeeren.

Oppassen was nu de boodschap, want er was volk, dus een vijand in de buurt. De noodige wachtposten werden uitgezet, en zoolang het licht was mocht geen vuur gemaakt worden, teneinde zich niet door den opkringelenden rook te verraden.

Doch weldra zag men van de pas voorbij gestevende verlaten pleisterplek rookwolken opstijgen. De vijand was dus zeer nabij, doch vermoedde hun tegenwoordigheid blijkbaar niet, wijl hij zich anders wel gewacht zou hebben door 't ontsteken van vuren zijn aanwezigheid te verraden. De veronderstelling lag voor de hand, dat hij op die pleisterplek het gunstige tij van den volgenden morgen zou afwachten, om zijn tocht voort te zetten. De *soboel's* kwamen blijkbaar van een sneltocht terug. Den heelen nacht door hoorde men het eigenaardig daarbij behoorend getoeter op de bamboehoorns en het doffe gebonk der trommen, dat den woesten zegedans begeleidde. De groote kampvuren, schroeiden de lucht in somberen, rossen gloed. [1])

De pleisterplek der vijnaden was gunstig gekozen op een vooruitstekende landtong aan een kromming der rivier, zoodat de steeds in hooge boomen uitgezette wachters in beide richtingen een groot stuk der rivier konden overzien.

[1]) Dit vermoeden werd later bevestigd door enkele Digoel-bewoners, die een jaar later te Okaba kwamen, om hun nood te klagen. Terwijl ze aan 't sago kloppen waren een weinig stroomopwaarts op een eiland in de Digoel-rivier, waren ze door de beruchte Mapi-bewoners overvallen, die vier hunner mannen en tien vrouwen snelden en zes kinderen roofden. Ze hadden daarna zelfs het knallen der geweren gehoord en zich toen al verheugd in de gedachte, dat de snellers in de val geloopen waren. Ze hadden zich toen gaarne bij de expeditie willen vervoegen, doch de vrees den teruggedreven vijand weer te ontmoeten, had hen weerhouden en waren ze langzaam naar de kust afgezakt.

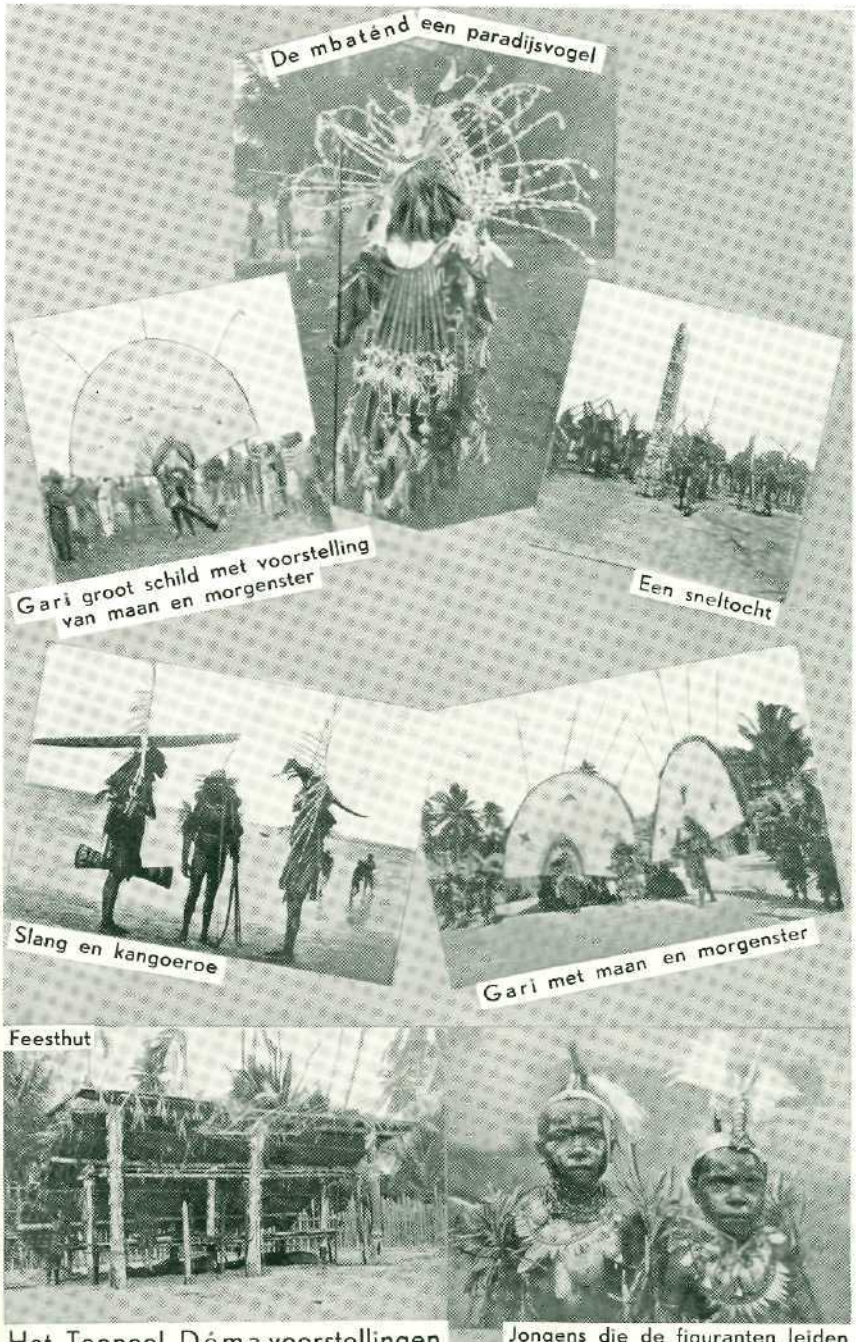

Het Tooneel Déma-voorstellingen

blz. 167

Doch ook in 't andere kamp was men op zijn hoede en had men behoorlijke wachtposten uitgezet. Reeds lang eer de dag aangloeide, waren alle vuren gedoofd. Langzaam begonnen in 't Oosten de luchten te lichten; de duisternis zakte weg, een laatste sliert bleef nog even over de aarde hangen als een dikke mist. In alle boomkruinen schalden de vogels: in de oost moeten ze zich reppen om de zon voor te zijn en den nieuwen dag in te luiden.

Ook op de rivier kwam nu weldra beweging. Om den hoek der landtong zagen de wachters een kano verschijnen, dan twee, drie, een heele vloot. De Kaja-kaja's trilden en trippelden van zenuwachtigheid; daar zouden groote dingen gaan gebeuren. De soldaten werden verdekt langs den waterkant opgesteld, in de achterhoede, waarvan men alleen hoopte, dat ze niet in den weg zouden loopen, de Kaja-kaja's met hun bogen en pijlen.

Daar kwam de lang gezochte vijand zelf opdagen. In de voorste kano stond op de voorplecht de voorvechter met een sierlijken paradijsvogelkrans om het hoofd als een schitterende aureool, in de eene vuist het schild, in de andere de speer. Achter hem volgden in verschillende kano's de strijdbare mannen, dan de reeds opgeschoten jongelui en in de achterhoede de vrouwen en kinderen. De kano's der binnenlanders zijn over 't algemeen veel lichter en slanker dan die der kustlui. Het lijkt een acrobatentoer, zooals zij zich op die wankele dingen bewegen en ze staande met hun lange pagaaien vliegensvlug over 't water stuwen. Aan den binnenkant, tegen de flanken, hangen de pijlbundels steeds bij de hand, om ze bij 't eerste onraad van de kleine, felle boogjes den vijand tegemoet te doen zwermen.

Toen de heele stoet in 't zicht gekomen was, beval de *toean* een kano in 't water te schuiven, waarin enkele lui met *Mussolini*, die beweerde eenige woorden der *soboel*-taal te kennen, plaats namen. Ze zouden probeeren onderhandelingen aan te knoopen. Nauwelijks had de voorvechter deze kano ontwaard, of hij stiet op zijn bamboehoorn het wachtsein uit: *toe, toe, toeoe! toe, toe toeoe!* dat langs heel de linie beantwoord werd door eenzelfde getoeter op de houten of bamboezen hoorns en 't geklepper met de lange pagaaien tegen de kano's. De vrouwen roffelden op de kanowanden, om de mannen aan te vuren. Deze dachten wellicht reeds aan een onverwachte en makkelijke prooi. Toch naderden ze zeer langzaam en omzichtig, wel verdacht op hetgeen misschien nog op den oever verscholen zat. De heele vloot schaarde zich op èèn lange lijn.

Onder inblazing van den *toean*, schreeuwde *Mussolini* hun toe, dat hij en de zijnen met vreedzame bedoelingen gekomen waren en hij toonde zijn geopende handpalmen, ter bevestiging zijner woorden. Dat de *toean* van de Kompanie, die intusschen ook nader aan den oever kwam getre-

den er ook was en met hen wilde onderhandelen. [1]) Doch de voorvechter voelde blijkbaar niets voor een vredesconferentie en betuigde, dat hij lak had aan den *toean* met heel zijn Kompanie. Ondanks alle vermaningen bleef hij ten teeken van vijandschap zijn schild en lans omlaag gekeerd houden en in gesloten slagorde drong zijn troep steeds dichter op. Het werd tijd om te handelen. *Mussolini* werd terug geroepen, doch meteen stiet de voorvechter weer zijn *toe, toe, toeoe!* uit zijn hoorn, de mannen grepen hun boog en pijlen, de vrouwen roffelden op de kanowanden, maar overigens werd ook tijdens het gevecht geen schreeuw of gil gehoord.

Het waren vakbandieten, die fiksch en vastberaden optraden.

De eerste pijlen snorden, doch meteen knalde een los salvo door de lucht. De aanvallers lachten om vogelverschrikkertactiek en als een zwerm gierden hun venijnige pijlen op den vijand los. Toen klonk het bevel: vuur! en op 't zelfde oogenblik tuimelde de tartende aanvoerder te water, doch werd meteen weer in de kano geheschen. De verdere uitwerking van de geweren is niet vast te stellen, maar de *soboel's* kwamen wel zoodanig onder den indruk, dat ze afdeinsden en overhaast den aftocht bliezen. Wel trachtte men nog een der vluchtende kano's te achterhalen, om een paar gevangenen te maken, doch met de pagaai zijn de binnenlanders de kustlui verre de baas. Daar was geen kijk op. De eenige buit was dan ook, drie kano's waarvan de inzittenden zich uit de voeten gemaakt hadden met achterlating van pijlen, bogen, speren, harnassen van rottan en ander krijgsmateriaal. De *toean* vond echter, op zijn speurtocht aan den anderen oever een bloedspoor, dat weldra door modder en schier ondoordringbaar struikgewas tot een zwaar gewonde voerde; een kogel had hem den voet verbrijzeld.

De Kaja-kaja's wilden den ongelukkige maar meteen doodknuppelen en snapten maar niet, dat de *toean* daartegen nog bezwaren maakte: het was immers maar een wilde, geen echt mensch en hij had hen toch juist zelf nog bepijld, en hij of zijn kornuiten hadden toch ook hun volk gesneld: *si ce n'est toi, c'est donc ton frère....* [2]) En uit hetgeen er al zoo verder aan hun gemoed ontwelde, kon men wel nagaan, dat op hun

---

[1]) De lui van de Mapi-rivier en omstreken, maakten reeds vroeger kennis met de Kompanie. Ze staan als zeer krijgszuchtig te boek. Ook vogeljagers die ter „prang ketjil" (= kleine oorlog, zooals, in hun tergende onbeschaamdheid, sommigen de vogeljacht durfden noemen) uittogen, moesten hier hun overmoed bezuren. Een prauw o.a. liet er eens vijf dooden en vijf geweren achter. De heer F. Marks, Mil. Will. Orde 3e klasse, kreeg opdracht, die geweren eens even terug te gaan halen. Menigeen zou zeggen: je kunt net zoo goed naalden in een hooiberg gaan zoeken! Maar Marks ging er heen en hij bracht de geweren mee. Deze teruggave ging echter niet van harte en herhaaldelijk werd de patrouille aangevallen.

[2]) Zoo gijzelf niet, dan toch zeker je broer.

sneltochten het: *vae victis!* (wee den overwonnenen) zijn volle toepassing vindt....

En toen de *toean* hun beval den stakkerd op te nemen en naar den kano te brengen, zeulden ze spuwend en mokkend het vieze vrachtje naar de rivier. In 't bivak werd de sukkel verbonden en verzorgd, maar als een gewond. wild dier bleef hij schuw, woest en afkeerig.

Zeer begrijpelijk: wat kan zoo'n wilde, eigen tradities raadplegend, van den zegevierenden vijand verwachten! De Kaja-kaja's lieten trouwens op allerlei manieren genoeg blijken, dat ze hem als een schadelijk ongedierte beschouwden en niets liever wenschten, dan hem als zoodanig te behandelen.

Eenigerlei aanwijzing omtrent zijn kornuiten was er uit den gevangene niet te krijgen. Tegen de klaarblijkelijke werkelijkheid in bleef hij stokstijf volhouden, dat hij tot een bevrienden stam behoorde, die onlangs naar den overkant der Digoel verhuisd was, omdat hij door de Mapibewoners werd uitgemoord. Enkelen hunner kwamen zelfs naar Okaba om de bescherming der Kompanie in te roepen. (Zie noot blz. 136).

Den volgenden morgen was de ongelukkige overleden. De Kaja-kaja's zouden het lijk als een kreng in de rivier gesmeten hebben, indien de *toean* niet streng bevolen had het fatsoenlijk te begraven.

Men zou thans verder trekken, naar de plaats, waar de aanvallers gepleisterd hadden. Groote omzichtigheid bleef geboden, want wellicht zonnen ze op weerwraak. Een twintigtal Kaja-kaja's zouden daarom over land gaan langs de rivier op, om ook daar het terrein te verkennen. Ofschoon de afstand slechts ± 3 K.M. bedroeg, waren ze 's avonds nog niet ter plaatse. Dat begon er verdacht uit te zien. Per kano werd nu *Mussolini*, met een geweer gewapend, uitgezonden, om naar de vorige plek terug te roeien, teneinde berichten in te winnen. Als doortrapt woudlooper begon *Mussolini* met de lantaarn uit te blazen, die men hem op zijn speurtocht ook had meegegeven; die wees een gebeurlijken vijand een te duidelijk mikpunt.

Voorzichtig voortpagaaiend, riep hij hier en daar langs den oever zijn vrienden toe, doch hoorde of zag niets en tegen middernacht kwam hij onverrichterzake in het bivak terug. Dat werd bedenkelijk. Bij het krieken van den dag toog men dus opnieuw ter verkenning uit en weldra vond men de vermisten gaaf en wel in het oude bivak. Misleid door een door de politie gedeeltelijk opengekapt spoor, waren ze verdwaald en hadden het tenslotte maar raadzamer gevonden het oude bivak weer op te zoeken. Zeker, ze hadden 's nachts *Mussolini* wel gehoord, doch geen asem gegeven, want de vijand was teruggekeerd en had in het bivak alles onderste boven gehaald. Niet wetend, hoe sterk die vijand was, hadden

zij zich schuil gehouden en ook niet op de roepstem van *Mussolini* geantwoord. Saamgepakt met hem in een paar kano's waren ze voor een vijand een te makkelijke prooi geworden. Tegen den morgen echter, toen de dag begon aan te lichten waren ze ontdekt en hadden ze nog enkele pijlen gewisseld, zoodat een paar hunner nog een schampschot of vleeschwonde hadden opgeloopen. Doch toen de zoekenden een paar schoten hadden gelost, bedoeld om de dolenden te roepen, hadden de *Soboel's* in allerijl het „kangeroe-pad" gekozen. Van die knaldingen daar hadden ze toch blijkbaar niet van terug....

Nu was men de plek, waar de Maklew-lui gesneld waren, nabij. Tot hier toe had de vijand hen ook achtervolgd en als hun laatste slachtoffer was hier de oude *Iwol* gevallen. 't Was nu nog zoowat een goeden dag roeien. Zoo beweerde *Mussolini* tot troost van den *toean* blijkbaar, want op diens vraag of men er nog niet was, klonk onverstoorbaar en onveranderlijk steeds hetzelfde: *mahai épé*, verder op. De logge vlotten waren dan ook niet geschikt om het snelheidsrecord van ranke en.... vluchtende kano's te verbeteren. Vooral toen men nog een heelen dag in een draaikolk bleef rondzwaaien als in een mallemolen. Maar den vijfden dag zei *Mussolini* eindelijk: *épété ka, toean*, daar is het, mijnheer.

Een hooge heuvel rees in zachte glooiing op langs den rivieroever. Hij was slechts met kort gras begroeid en bood nergens eenige dekking, om de hutten op zijn kruin gebouwd, te besluipen. Zeer voorzichtig sloop de *toean* met enkele vertrouwden vooruit, terwijl de anderen op den uitkijk stonden, om desnoods hulp te bieden. Toen men het dorp naderde, dat eigenlijk slechts een voorpost van de eigenlijke nederzetting was, bleek het geheel verlaten. Men trad een der open hutten binnen en daar sloeg Mussolini plotseling luidkeels aan 't huilen en aan 't jammeren. Hij had daar in den hoek der hut den polsmof van zijn gesnelden zoon ontdekt. (Elke Kaja-kaja-man draagt om den linkerpols een grooten, van rotan gevlochten mof, om den slag der boogpees bij het schieten te breken.) Zie, *toean*, weeklaagde hij, dit is zijn polsmof, die ik voor hem gevlochten heb en daar liggen nog een paar gebroken pijlen van hem. Ook van de andere verslagenen vond men dergelijke treurige overblijfselen. Elke Kaja-kaja herkent terstond die gebruiksartikelen van vrienden of nabestaanden aan de versieringen, die er op zijn aangebracht, die in de groote lijnen voor alle wel dezelfde zijn, doch die de inboorling even zeker herkent als wij een handschrift. Rondom vond men verder nog drie tamelijk versche graven, waarin men een hoop halfverschroeide menschenbeenderen aantrof; blijkbaar de resten van een kanibalenfeest. De koppen ontbraken....

Een eindje verderop, tusschen een boschje schaar- en kreupelhout lag het eigenlijke dorp, bestaande uit een enkele ontzaglijk lange hut van ± 100 M. lang en geflankeerd door kijkposten in hooge boomkruinen, waaruit men den omtrek tot in wijde verten kon overzien.

Doch ook dit dorp bleek verlaten en reeds geruimen tijd, te oordeelen naar het reeds hoogopgeschoten onkruid. Misschien oordeelde men de plek na de ontdekking door de Makléwers niet meer veilig. Want het was hier, dat de arme Makléwers verraderlijk door de *soboel's* waren overvallen en uitgemoord.

En de *toean,* die op onze buitenplaatsjes een echte kameleon-natuur moet bezitten, moest thans even de rol van instructie-rechter aanschieten. *Mussolini* werd dus gemaand de gebeurtenissen even te „reconstrueeren".

Hier op de plaats des onheils stond hem opeens alles weer zoo levendig voor den geest, dat hij zijn hart uitstortte met veronachtzaming van alle diplomatieke foefjes. Op dezelfde plek, waar nu de vlotten gemeerd lagen, waren zij ook 's avonds aangekomen. Eer het licht zou worden slopen enkelen hunner den heuvel op, om den toestand te verkennen. Daar lagen ze in het struikgewas verscholen. En toen kwam zoo'n *soboel* naar buiten en hurkte vlak voor hen neer voor een achterwaartsche levensuiting. Die gelegenheid was te schoon en een der kameraden stiet den niets kwaads vermoedende zijn lans in het lijf. Stervend sprong de getroffene nog even op en gaf een vreeselijken gil. Meteen weerklonk uit tientallen bamboehoorns het geduchte, *toe, toe, toeoe!*

Als een geporde zwerm stoven de *soboel's* uit het groote huis en alleen degenen, die dicht bij de kano's waren, konden door een haastige vlucht het veege lijf bergen. Een hunner kon nog met een pijl in den rug de kano's bereiken, doch bezweek enkele dagen later onderweg. Al de anderen zijn door die verachtelijke *soboel's* als beesten geslacht en opgegeten. En weer schoot het gemoed van *Mussolini* vol, toen hij weer aan zijn eigen zoon dacht, die hetzelfde lot had ondergaan....

De *toean* vond het ook verregaand, maar ze konden zich troosten, nu waren zij gewroken, van die brutale *soboel's* waren er nu ook enkele door de geweren gesneuveld; ze hadden hun gerechte straf ondergaan en, besloot hij, we kunnen onzen sneltocht als volkomen geslaagd beschouwen. — Nu ja, dat vonden de deelnemers zoo maar half: geen koppen, geen kinderen, voor *Boedajam* geen bruid, zelfs geen trommen of paradijsvogels had men kunnen rooven. Eigenlijk hadden ze 't zich toch wel een beetje anders voorgesteld.

Thans werd de terugtocht aanvaard. Al was dat nog *a long, long way* [1]) en bezwaarlijk bovendien, als het paard den stal ruikt, draaft het lichter.

[1]) Een lange weg.

Eindelijk kwam men te Po-épé terug, waar ik me toevallig ook bevond en den *toean*, die er na zoo'n strapats in de wildernis ook wel wat verwilderd uitzag, met zijn welgeslaagden tocht kon gelukwenschen. Fier stapten ook de Kaja-kaja's aan, stram als soldaten togen ze het dorp binnen onder de bewonderende oogen van vrouwen en kinderen, want zij hadden een grootsche taak volbracht. Bij hen van vermoeienis geen zweem: nauwelijks viel de duisternis in, of het tromgebonk bonsde tegen de klapperkruinen. Den geheelen nacht door dreunde de rauwe zang der mannen als het gebrom eener joelende zee, waarboven de schelle tegenzang der vrouwen en meisjes telkens uitdeinde als het geschetter van spelende meeuwen. De Makléwers vooral zongen het hoogste lied. Zij toch waren de helden van den dag, want om hunnentwille was immers heel deze heldentocht door de Kompanie zelf op touw gezet. Het betaamde, dat de Makléwers den *toean*, dien ze ter hulp geroepen hadden, ook netjes thuis brachten naar Okaba.

Den volgenden dag kregen allen hun uitbetaling voor de draagdiensten in de meest gangbare munt van ons land: tabak en *pinang* of voor de liefhebbers messen of bijlen. En de *toean* was zoo gul en zoo lief, vooral voor zijn vrienden de Makléwers, dat het aandoenlijk was om te zien. Maar daar opeens was hij zijn kameleon-natuur weer indachtig en veranderde plotseling in commissaris van politie. In een hoekje van zijn kantoor had hij door listige foefjes de Makléwers bij elkaar gestuwd en toen kwam de aap in den vorm van den politieman uit den mouw. Toen wist de *toean* hun namens moeder de Kompanie te vertellen, dat zij ook stout geweest waren: dat zij niet met vredelievende bedoelingen uitgetogen waren, maar heel gewoon op sneltocht; dat ze weliswaar van een koude, maar dan toch ook van een verboden kermis thuis gekomen waren en dat er daarom ook voor hen nog wat in 't vet stond.

Mussoloni dikte deze ware woorden van den *toean* nog even aan. Hij had het hun nog zóó gezegd, dat het niet te pas kwam en dat de Kompanie het niet wilde hebben, maar ze hadden „houten ooren" en zijn woorden weggesmeten hadden ze, in plaats van naar goeden raad te luisteren. Toen was hij met eenige anderen de dwarskoppen nagekuierd, om te zien hoe het zou afloopen. De belhamels mochten dan ook wel wat hebben, meende of althans beweerde *Mussolini*. Ze deden ook maar het verstandigste door zich gedwee te onderwerpen; tegen de Kompanie kun je toch niet vechten....

Na deze toespraak werden dan ook de belhamels aan een touwtje geregen en in de petoet opgeborgen: voor deze roman een slot, wel een beetje onverwacht, maar dat niettemin pakte.

Het matelooze Land.

Daar behooren menschen der beschaving beslist niet thuis. Of is 't al geen sprekend voorteeken, dat we door een *meter* ten doop gehouden worden?! — Heel ons verder leven is dan ook een leven van meten en passen, wikken en wegen en zorgvuldige berekening. We hebben daarvoor lengtematen, vlaktematen, inhoudsmaten, droge en natte maten. De zwaarte meten we met gewichten; de waarde met centen. Ge kunt nog geen deuntje fluiten, of ge moet in de maat blijven....

Wat wordt er in onze samenleving al niet gemeten en gewogen? Gebruikt ge iets, dat niet nauwlettend wordt afgewogen en toegemeten? Van de aardappelen tot de electriciteit toe; de druk van de atmospheer en de druk der belasting. Moet ge een paar sokken of sloffen hebben, het eerste waar ze je in den winkel naar vragen, is de maat. Wilt ge naar den radio luisteren, ge moet alweer zorgen, dat ge de juiste maat der golflengte te pakken hebt. Zelfs je fouten en gebreken krijgt ge uitgemeten en dan liefst zooals de juin van Jaap: zooveel den kop met een torentje er op!

Doch laat ik me matigen. In onze gewichtige, berekende en afgemeten samenleving behoort matigheid tot de hoogst aangeslagen hoedanigheden.

Hoe geheel anders is dat bij onze Kaja-kaja's, waar het leven nog zoo eenvoudig en weinig ingewikkeld is! Hier geen maten en gewichten en bijgevolg geen ijkmeesters; geen cijfers en getallen en bijgevolg geen accountants en geen rekenboekjes; hier geen geld en geen effecten en bijgevolg geen failliete boedels en ook geen millionnairs. Voor rijk of arm hebben we in onze taal zelfs geen woord. Op een goudschaaltje worden de menschen hier dus ook niet gewogen, om vast te stellen „hoeveel iemand waard is".

Om te meten, te wegen en te rekenen, komen naast maten en gewichten op de eerste plaats cijfers en getallen te pas. Welnu, cijfers en getallen kent de Kaja-kaja niet. Een heel klein beetje tellen kan hij evenwel toch; maar verder dan dit kleine beetje gaat zijn reken- of meetkunde dan ook niet. En ook dat kleine beetje is nog zeer onbeholpen. Voor 't getal één zegt hij „een ding"; voor twee: „een midden door"; voor drie: „een ding, een midden door"; voor vier: „een midden door, een midden door"; voor vijf: „één hand"; voor zes: „een hand, een ding", enz. voor negen: „de pink alleen staat overeind"; voor tien: „de handen zijn op". Na de vingers gebruikt hij al even handig zijn teenen als telraam en kan 't op die manier tot twintig brengen. Maar als hij aan zijn teenen begint, laat hij gemakshalve de vingers onvermeld, wijl hij daarmee altijd begint en die er dus vanzelf bij ingesloten zijn. Zoodoende is elf heel eenvoudig

weg: van den voet één"; en drie en twintig b.v.: „handen op, voeten op, een ding, een midden door". Veelvouden van twintig drukt hij dus uit door „handen op, voeten op" te herhalen en dat wordt voor groote getallen nog al bewerkelijk en zegt hij daarom maar liever kortweg dat het veel is. — Zoo is een millioen een getal, dat wij daar zoomaar neerzeggen of 't niks niemendal ware; daar halen we niet eens apart asem voor. Als een Kaja-kaja dat op zijn manier moest weergeven, aangenomen dat hij één seconde gebruikt om behoorlijk zijn „handen op, voeten op" uit te brabbelen, dan zou hij over één millioen ruim veertien uren zonder ophouden aan 't kakelen moeten blijven. Maar dat doet hij niet, want hij meent ook, dat op zoo'n manier de aardigheid van 't rekenen afgaat...

Dat onze Marindineezen geen bolleboozen zijn in 't cijferen, zal niemand nu nog zoo heel erg verwonderen. Vreemder is 't, dat ze heelemaal geen maten kennen. Die hebben toch zoowat alle menschen, al zijn ze daarvoor niet zooals de beschaafden, den buikband van den aardbol gaan meten. Daar zijn die pienterlingen ook in lateren tijd pas opgekomen en van nature gebruikt de mensch zichzelf als maatstaf. Of spreken wij ook niet van duim, palm, el, voet, vadem, kop, enz.? Wel opvallend mag het heeten, dat de Kaja-kaja nog nooit op de gedachte gekomen is, deze vergelijking in te stellen. Wel zal hij, desnoods ook op zijn lichaam, aanwijzen hoelang iets is, maar vaste termen daarvoor als: duim, palm, pas, span, enz. heeft hij niet.

Men zal dan ook niet verwachten, dat hij inhoudsmaten zou hebben, die alweer een tikje ingewikkelder zijn. Daaraan heeft hij trouwens ook weinig behoefte. De eenige vloeistoffen, die hij van huisuit kent zijn water en klappermelk, die hij ook wel tot olie laat vergisten. Zijn heele vaatwerk bestaat uit een klapperdop en een bamboekoker.

Een waardemeter, iets dat op munt gelijkt, kent hij evenmin. Bij andere, zelfs zeer primitieve volkeren, treft men vaak althans een of ander algemeen ruilmiddel aan als b.v. de nasa-schelpjes op sommige Zuidzeeeilanden; op Kei borden, op Tanimbar armbanden van de marmerzuilschelp, e.d. Hier niets van dat alles. De ruilhandel is dan ook uiterst beperkt. Onder stamgenooten is hij heelemaal onbekend. De kustlui betrekken echter gaarne uit het binnenland kano's, trommen en pijlen. Doch ook deze, zij het dan nog zeer slappe handel, kon nauwelijks bestaan, zoolang hier door 't Bestuur geen veiliger toestanden geschapen werden. Daardoor kreeg de handel een dubbele por in de goede richting, want daardoor werd meteen een eind gemaakt aan de vrijbuiterij, waarmee de sneltochten steeds gepaard gingen en waardoor men zich de begeerde artikelen kon aanschaffen. Als nu de binnenlanders „honger hebben" naar tabak of ijzer, kunnen ze ten minste naar de kust komen, zonder gevaar

er hun hachje bij in te schieten. — Tusschen inboorlingen en vreemden is thans langs de heele kust het gewone ruilmiddel de klappernoot en ook wordt de belasting in klappernoten voldaan. De eenheid voor kleinere zaken is „een bindsel", d.i. twee met een reepje bolster saamgebonden noten. Voor prijziger waren rekent men per „snoer", d.i. vijf zulke bindsels aan een graswisch gesnoerd.

Voor hun boekhouding en ook wel bij wijze van kalender gebruiken ze soms een soort kerfstok, bestaande uit een touw met knoopen of een stuk sagobladstengel, waarin kleine stokjes gestoken worden.

Voor de schatting der menschelijke waardigheid wordt hier ook geen bizondere maatstaf aangelegd. De brutalen hebben ook hier 't meest te beweren en de ouderen hebben in 't algemeen ook wel iets meer in de pap te brokken dan jan-en-alleman. Overigens geen waardigheden of standen. De hooggeroemde Vrijheid is hier beslist meer dan een fraaie leus, zooals in N. Amerika en de Gelijkheid meer dan een wassen neus zooals in Frankrijk; wat de Broederschap betreft, die is meer zoo'n verhouding van „doe je mij niks, dan doe ik jou ook niks". — Dus een stembus dient hier ook al niet als maat voor waardigheid en gewichtigheid. Ook de hoogte waarop het wiegemandje aan een of anderen stamboom gehangen heeft, legt geen gewicht in de schaal. Dat is van één kant wel jammer. Ik vond het b.v. op Kei altijd zoo grappig die barrevoetende hooge oomes in hun statiekleed van een goor *tjawatje* of in den maliënkolder van een schurftig velletje op te hooren snijden over hun hoog adellijk geslacht en met voorname minachting op het „gemeene" volk te zien neerblikken; als 't nood gaf voor meer nadruk, naast zich op den grond spuwend, soms wel zoo'n heele *betel*-pruim als een roode lakkoek op een schandvonnis....

En wat een meterij bij ons tegenwoordig, waar alle kranten van vol staan; waarbij alle huizen leeg loopen en de banen vol, als er boksers, elftallen, zwemclubs, enz. enz., elkaar gaan meten. Voor die dwaze meterij zijn we hier veel te kalm en te bezadigd. De eenige wedstrijd, die hier wel eens gehouden wordt, is als ik met mijn fiets over 't strand kar en enkele levenslustige jongelui plotseling een bevlieging krijgen, om zich eens uit te kuren. En dan moet ik bekennen, dat ik voor sommige van die harddravers moet doen wat ik kan, om ze van de sokken te rijden. Maar dat is toch eigenlijk nog geen wedstrijd. Als mijn tegenstander buiten adem is, rolt hij eenvoudig neer in 't zand en ligt, met handen en voeten in de lucht maaiend, zijn dolle pret uit te gieren; en 't komt niet eens in de krant....

En nu vraag ik u: is het hier bij ons geen wonderland? — Stel u voor, dat bij u maar één dag eens niet gewogen, gemeten of gecijferd werd. —

Dan stond toch het leven op z'n kop! En zoo leven hier de Kaja-kaja's jaar in jaar uit, en niet één, die naar verandering taalt. Oh ze weten heel veel voordeelen onzer beschaving heel goed te waardeeren, maar volgens hen hebben al die voordeelen één groot gebrek: ze komen je niet als gebraden duiven in den mond vliegen.... Ja, als die pientere blanken dat ook nog eens konden uitvinden!.... Maar voorloopig schijnen ze 't heil nog juist in de andere richting te zoeken en hebben altijd 't woord „werken" in den mond. —

Maar toch moeten ze vooruit op den weg der beschaving. Er staan op dien weg ook al vele mijlpaaltjes, waar ze voorzichtig als een schichtig paard voorbij geleid moeten worden. Maar nietwaar? elken dag een draad is een hemdsmouw in 't jaar. En als ze op die manier heelemaal netjes in 't pak zitten, hopen we, dat ze meteen wel evenwichtige menschen geworden zullen zijn en hopen we ze zelfs meteen pasklaar te maken voor den Hemel....

Het Varkensfeest.

Dan is 't zoo'n beetje kermis bij ons. Dat gebeurt wel eens meer, al kunt ge dat niet op den kalender uitzoeken. — Voor deze kermis heeft de Kaja-kaja ook zijn spaarpotje, ook een varkentje, maar niet van potaarde, maar van vleesch en bloed. Daar stopt zijn vrouw elken dag trouw een paar klappernoten in en 't zet uit naar alle kanten en wordt ten leste zoo'n lekkere, smeuïge vetlap, die in dikke plooien op de korte pootjes hangt te wiebelen. Als er zoo eenige in ons dorp rondsjokken, dan kunt ge wel zeggen, dat daar met vette letters staat, dat onze kermis, het varkensfeest, op til is; al heeft het ook dan nog veel „pooten" in de aarde.

Dan zullen de hooge oomes er eens over beraadslagen en dan hangt het feest voortaan in de lucht, al is 't dan nog niet nader aan te duiden dan door 'n „volgende maan"; hetgeen dan net zoo goed de tweede als de derde volgende kan zijn.

Maar eindelijk was 't dan toch zoover gekomen. Van heinde en verre waren de genoodigden toegestroomd, van over de Bian- en zelfs van over de Koemberivier. Voor logies was gezorgd. Om het feestterrein maakt men een schutting van bamboestokken en klapperblaren; aan den binnenkant daarlangs doorloopende britsen onder een doorloopend afdakje en 't kermisbed is gespreid voor alle gasten.

Het glanspunt van zoo'n feest is 't doodknuppelen der mollige feest-

varkens, maar als de klap op den vuurpijl is dit dan ook tevens het slotnummer.

Op 't feestterrein waren ook een paar feesthutten opgericht: groote loodsen met mooi versierde steunposten in 't midden. Daarin had men hoopen bananen en allerlei veldvruchten bijeengesleept. De sago, het hoofdvoedsel, werd met bizonderen luister aangebracht. Een dichte drom mannen kwam tegen den avond trommend en zingend uit het bosch het strand op. In hun midden liepen de sagodragers paarsgewijs.

Aan een langen bamboe droegen ze, verpakt tusschen sagobladstengels en met *wati*-ranken en bonte krotontakjes versierd, de kostelijke weggen van 't rozige deeg. Elk paar dragers was begeleid door twee.... ik zou haast zeggen pages: kleine jongens fleurig opgesierd: 't lichaam steenrood geverfd, om 't middel een schortje van veelkleurige franjes, de borst behangen met blinkende schelpjes en kraaltjes, het gezicht met witte arabesken beschilderd en op 't hoofd een diadeem van paradijsvogelveeren. Aan een bandelier over den schouder droegen ze een roostertje van mooie pijltjes en in de hand hun boogje.

Zoo naderde de stoet onder algemeene belangstelling, juichend en huppelend op de maat der trommen het feestterrein. De zware pakken werden in de feesthutten ondergebracht en door de trommende begeleiders meteen de dans voor den heelen nacht ingezet. De hijgende dragers werden intusschen op een stevigen en welverdienden *wati*-borrel onthaald.

Zoodra de zon boven den ronden dischrand der zee kwam uitpiepen, om te zien, wat er op de wereld gebeurt, werd de dans gestaakt. Allen begeven zich naar 't dorp. Het gewichtig oogenblik is aangebroken. Alsof ze een deuk in den grond gelegen hadden, lagen de logge feestvarkens half in 't zand weggewoeld. De vrouw, die zoo'n vleeschberg eertijds als dartel biggetje zoo vaak in haar armen of in haar mandje gedragen heeft, als ware het haar bloedeigen kind; en welke het siertje in zijn prille jeugd als een trouw hondje overal volgde; diezelfde vrouw, die hem zoo lang liefdevol gevoed, gekrabd, gestreeld en gevlooid heeft, knielt weer in 't zand als elken morgen en elken avond: ze schuift het etenstrogje vooruit, waarin ze malsche witte klappernoot brokkelt en hij hoort weer de bekende lokstem: *Ndolo, ma! ma! ma!*

De belangstelling rondom doet hem wel wat vreemd aan en maakt hem in 't begin ietwat kopschuw, maar als prots onder de viervoeters van 't dorp is hij al lang gewoon, zich van heel de omgeving niks aan te trekken of een sta-in-den-weg hoogstens een snauw of een knauw waardig te keuren. Genoeglijk knorrend en kruchend strekt hij dan ook den gragen snuit naar 't volle bakje, waar de heerlijke sappige brokjes nu verraderlijk

aas zijn. Een man in vollen feesttooi, met een versierden knuppel in de hand, staat gereed, om hem met zwierig gebaar den doodelijken slag op den voorkop te zwaaien. En als hij daar dan kreunend en spartelend neerligt, zullen ook de anderen van de familie hem nog een mep komen geven, bij wijze van ceremonieel; zelfs de vrouw, die hem zijn heele leven niets dan goed deed, zal hem met afgewend gelaat dàt aandoen. Maar zij zal ten minste weenen en weeklagen, als ze hem, haar lieveling, daar stuiptrekkend zal zien neerliggen; ze zal zich 't lijf insmeren met leem ten teeken van rouw, als over een dierbaren overledene....

Zoo hoort het te gebeuren volgens 't aloude ritueel. Maar varkens zijn hardkoppen en 't gebeurt niet zelden, dat wanneer die eerste slag niet goed gemikt is, kuus even den kop schudt en aan de kuiten trekt, zonder een tweeden af te wachten. Dan stuurt hij natuurlijk 't heele varkensfeest in de war en dat is, vooral tegenover de vreemde gasten, een schandaal, dat vermeden behoort te worden.

Bij ons werd dan nu ook een andere manier toegepast, die, wat ze aan plechtigheid inboette, aan grappigheid vergoedde.

Wanneer de vrouw haar vetten voedsterling zat te bekoren met malsche klapperbrokjes en zoete woordjes, beslopen hem van achter een paar stoere mannetjesputters. Op een gegeven oogenblik knipten ze elkaar een oogje en grepen tegelijk ieder een achterpoot van 't varken beet. Anderen kwamen ijlings toegesprongen en dan rolde en tolde en spartelde dat allemaal onder vreeselijk gegil en getier over den grond.

De honden, die weten, dat ze bij een varkensjacht toch ook een woordje mee te spreken hebben, keften wel, maar stonden verder beduusd te joekeren en te *tandakken* om dien warklomp van spartelende beenen en pooten. Ze wisten geen bescheid. Deze waren toch de troetelbeestjes der menschen, die zij nauwelijks scheel mochten aankijken; die ze nog geen brokje kokosnoot mochten afsnoepen uit het volle bakske, dat de schrokkers nauwelijks op konden! En nu gingen de menschen er zelf zóó tegen te keer!

Als ze 't zwijn eindelijk goed hadden liggen, kwam de beul met den versierden knuppel. — 't Gebeurde nu nog wel, dat het hevig geschrokken dier de aanvallers een eind mee door 't zand sleurde en ze dan 't nakijken gaf; maar na een poosje liet het zich dan in zijn lobbesachtige sulligheid wel opnieuw verschalken. Er is heel wat afgelachen, eer al de feestvarkens daar op een lange rij tegen de wereld lagen.

Daarna werden de beesten afgeslacht en daarmee hadden de heeren der schepping hun taak volbracht. De jongemeiskes hadden intusschen de *wati* uitgekauwd en de borrelnapjes volgespuwd. De mannen konden dus meteen even hun hassebasje achter de kiezen slaan en verdwijnen naar

't land der droomen, terwijl de vrouwen nog heerlijker werkelijkheid voor hen zaten gaar te poffen.... In zulke oogenblikken vinden onze Marindineezen het leven schoon en beslist waard om geleefd te worden!

Een Sneltocht als Kruistocht.

Moeizaam fietste ik over 't strand, zwaar mijn kar tegen den opdringenden wind voortstuwend, Sangasee-waarts.

Een tegenlegger, een groepje Kaja-kaja's kwam me tegemoet. Hoe meer we elkaar naderden, hoe welsprekender ik ze tegen elkaar zag gebaren. 't Was duidelijk, ze waren bezwaard met een gewichtige tijding.

Na de eerste opluchting van wat verward door elkaar gekakel werd de aanvoerder naar voren geschoven: Vertel jij het den *toean!* — En hij deed me een omslachtig verhaal, af en toe nog door de anderen toegelicht en bijgewerkt.

Al de stammen der Boven-Bian — en hij telde ze af aan vingers en teenen en hij had ze bijna allemaal noodig, — waren de rivier afgezakt en hielden ontzettende sneltochten onder hun vrienden van 't nabije binnenland. Enkelen hunner eigen lui waren daar zoo pas vandaan gekomen en hadden de ontstellende mare gebracht.

Het vermakelijke dezer treurige geschiedenis was, dat die brave jongens van Sangasee, tot kort geleden nog berucht als de vervaarlijkste koppensnellers der heele kust, zoo diep verontwaardigd waren over zoo'n onhebbelijkheid, zoo'n brutale ongemanierdheid dier domme boschmenschen.

„*Toean*, zei de oudste, — met welsprekende gebaren zijn woorden verluchtend, — *toean*, wij hebben de schelpen, die vroeger als proppen in onze ooren zaten, er uit gedraaid en ze weggeworpen bij 't afval. Onze ooren hebben nu gaten en de woorden, die ge tot ons spreekt, dringen daarin binnen; maar die stomme boschmenschen zijn beesten zonder fatsoen of wet. Zeg toch tegen den *toean* Bestuurder, dat hij er geen soldaten opaf hoeft te sturen: wij, wij zullen erheen gaan met al onze kano's, want onze broers zijn 't, die ze gesneld hebben. Niet met de boei moet hij ze straffen, maar wij zullen ze de koppen afslaan, allemaal...."

Zoo stonden ze daar te beweren in heiligen toorn, gloeiend van ijver voor de goede zaak. En ik moest met hen mee, om de zaak bij den *toean* Bestuurder voor te dragen en te bepleiten.

Helaas! — *Es wär zu schön gewesen!....* [1])

---

[1]) Het ware te schoon geweest.

En toch, het plan was zoo fijntjes bedacht! Het dappere Sangasee nog eens op sneltocht, zich beladend met roem en rijken koppenbuit, terwijl men de dwarskijkende Kompanie zoet hield met het foefje, dat men op sneltocht toog in haar belang! Een sneltocht, om 't snellen te keer te gaan! Kon het mooier? De verfoeielijke sneltocht verheven tot heiligen kruistocht!....

Es hat nicht sollen sein!.... [2]) Die ambtenaar *was* niet op te warmen.

Ze moesten nu maar kalmpjes huistoe gaan, nietwaar: ze hadden nog zooveel werk te doen: de gezinswoningen waren nog niet af; daar moest nog een gammel bruggetje hersteld worden; er moesten klappers verzameld worden voor de belasting en weet ik wat die „taaie" *toean* nog al meer wist. Dat zaakje zou de Kompanie intusschen wel eens onderzoeken en netjes voor hen opknappen.

En toen de *oepas* de al maar doordreinende wrekers van 't onrecht het kantoor uitstoeberde, kreeg ik den indruk, dat hij scherven van gebroken illusies wegbezemde.

De Pruim.

Wanneer ge in de Lage Landen aan de Noordzee wandelt en ge hoort dan zoo'n strijder-in-den-dop dreigen: „Ik zal m'n grooten broer gaan roepen!" dan denkt de tegenstander al „Oei, oei!" — Maar als hij zegt: „M'n grooten broer *die pruimt!*" dan is 't heelemaal afschrikwekkend.

En inderdaad, als die groote broer dan niet hooghartig praat van „je eigen haar terughalen", doch met zijn mond weinig woorden verwerkt, maar daaruit met een bevalligen zwier een bruin boogstraaltje wegspierst en zijn pruim effen naar den anderen hoek stouwt, dan zijn dat onheilspellende voorteekenen.

Maar als je nu in een land komt, waar niet alleen alle broers, maar ook alle zusters en alle vaders en alle moeders pruimen, dan begrijpt u, dat zoo'n pruim al haar ontzagwekkendheid inboet....

Zoo'n land is Zuid N. Guinea: al wat tot de soort *mensch* behoort, pruimt. Ik geloof zelfs, dat Zuid N. Guinea het klassieke land der *betel*-pruim is; met de pruim in den mond worden de menschen hier geboren en begraven en hebben we dus ook een goede kans op ten minste één wereldrecord.

Een Marindineesche *betel*-pruim is een mixtum compositum (of voor

---

[2]) Het heeft niet mogen zijn.

degenen, die geen Maleisch verstaan, een soepie) even ingewikkeld als een Amerikaansche *cocktail.*

Als iemand tegen je zegt: „eerst nog even een pruimpje", dan kunt ge er gerust nog eventjes bij gaan zitten....

Behalve enkele *betel*-noten, *sirih*-blad, een *sirih*-katje, een plukje tabak en de noodige kalk, komen daar nog zoo'n hoop dingen bij: vruchtjes, boomwortels, boomschors en weet ik veel! dat het geen wonder is, dat ze er hun mond meer dan vol aan hebben.

En als ze dan iets te zeggen hebben, staan ze daar te kokhalzen, om de woorden over dien brei heen te hieuwen en telkens denk je, daar schiet een gulp over den rand. Maar die weten ze telkens heel behendig op te happen; behalve dan, wanneer ze eens plotseling in een lach schieten. Dan is 't beslist wel eens wat je noemt een vette lach.

Ik vind heel de pruimerij een onsmakelijke beweging. Elegant pruimen heb ik trouwens nog nergens gezien. Nu is 't waar, dat ik weinig verkeerd heb aan Oostersche hoven, waar de *sirih*-doos of 't pruimstel in de etiquette zoo'n voorname rol speelt. Van sierlijk of elegant spiertsen is hier ook geen sprake. Die bekoorlijkheid, zoo eigen aan onze baliekluivers, mist de Kaja-kaja voorshands nog. Maar als iemand zijn pruim ergens uitzwalpt, dan ligt daar een grillige roode koek, zooiets alsof een casuaris of een koe daar even een kort oponthoud gehad heeft.

De eerste vlaggen, die ze hier zagen, waaiden van de K. P. M.-booten en vooral het rood, hun lievelingskleur, maakte indruk. En dat wapperend en flapperend rood daar boven in de lucht geleek zoo sprekend op zoo'n grillige uitgeflapte betelpruim, dat ze de vlag ook zoo noemden. U zult dat allicht geen erg poëtische en zelfs krenkende benaming vinden voor het „teeken van trouw en van vroomheid, van vroomheid en moed"; doch de gedachte, dat de pruim het lekkerste is, wat de Kaja-kaja kent, zal u misschien milder stemmen. Trouwens de pienterlingen praten nu ook al allemaal van *bandéra.* [1])

Een korfje met pruimbenoodigdheden en een kalabas als kalkkoker behooren tot de uitrusting van den Kaja-kaja. De Keiees noemt zulke onontbeerlijke dingen „het overschot of de toemaat van zijn lichaam", de Kaja-kajasche aanduiding daarvan zou men kunnen weergeven door „den aankleve van dien". Maar om van die lekkernij te genieten, hoeven ze niet te wachten, totdat die dingen als 't ware aan hun lichaam zijn vergroeid.

Kleine hummels geeft men bij wijze van fopspeen een pruim in 't mondje. Tronend op moeders arm, gapen ze als een jonge musch en moeder mikt heel behendig een mopje in 't open bekske.

[1]) Maleische woord voor vlag.

Maar kleine kinderen doen hier al gauw groote-menschachtig en al gauw beginnen ze met moeder den rug van hun polleke toe te steken. Moeder spuwt er een kwatje op en de kleine likt de versnapering gretig naar binnen. En, — wie weldoet, wel ontmoet! — dat is een dier weldaden, die hier op 't ondermaansche reeds vergolden worden. Wanneer vader en moeder oud en aftandsch beginnen te worden, zullen de kinderen op hun beurt met liefde deze voorkauwersdiensten bewijzen. En dat is toch heel wat anders, dan dat ze zelf met hun stramme vingers in een vijzeltje moeten zitten prutsen, om hun pruimpje te mengen.

Kinderen bewijzen elkaar denzelfden dienst en betoonen zich op dezelfde manier heel mededeelzaam; krek als wij een kameraadje ook wel eens van onzen appel lieten bijten, of er voorzichtigheidshalve zelf een stuk voor hem afbeten of hem even lieten likken aan onzen steel jodenvet of strooptoetje. Kinderen zijn heusch niet zoo zelfzuchtig van aard als sommigen beweren....

Zoodra de kinderen loopen kunnen en dus zoowat hun eigen baas zijn, beginnen ze meteen in de korfjes der ouderen te graaien, om hun eigen pruimpje klaar te maken. En dan voer ik die pagadders nog wel suikertjes en ulevelletjes, om hun goeden smaak te ontwikkelen! Maar als Horatius beweert, dat men de natuur nog met geen hooivork kan uitjagen, laat mij 't dan met ulevellen klaar krijgen!....

Nu worden er die voorbarige pruimers wel niet zóó geregeld beroerd van, als wij vroeger elken zomer van 't voorbarig fruit-eten, maar bedenkelijk is 't alevel toch. Zoo gebeurde 't hier dezer dagen, dat zoo'n kleine puk van nog geen drie lentes in zijn pruim finaal stikte! Hij slikte per ongeluk een *betel*-noot in, die hem in 't verkeerde keelgat bleef steken.

Maar laat mij nu eens in de krant zetten, dat hier zoo'n kleine peuter met een pruim in den mond bij St. Pieter is gaan aankloppen! Dan brommen de lezers: ja, ja, de almanak en de krant brengen de leugens in 't land. — Vandaar dat ik zoo'n aanloop moest nemen, want dat wil ik van onze krant niet gezegd hebben. [1])

En zoo'n geval werkt niet eens als afschrikwekkend voorbeeld. 't Is juist als wanneer de dokters beweren, dat men door 't rooken zijn leven zooveel jaren verkort. De menschen schudden bedenkelijk het hoofd en brommen: sjonges nog aan toe! en steken onderwijl met het versleten peukje een versche sigaar op....

---

[1]) Dit stukje werd voor 't Indische Kath. dagblad *De Koerier* geschreven.

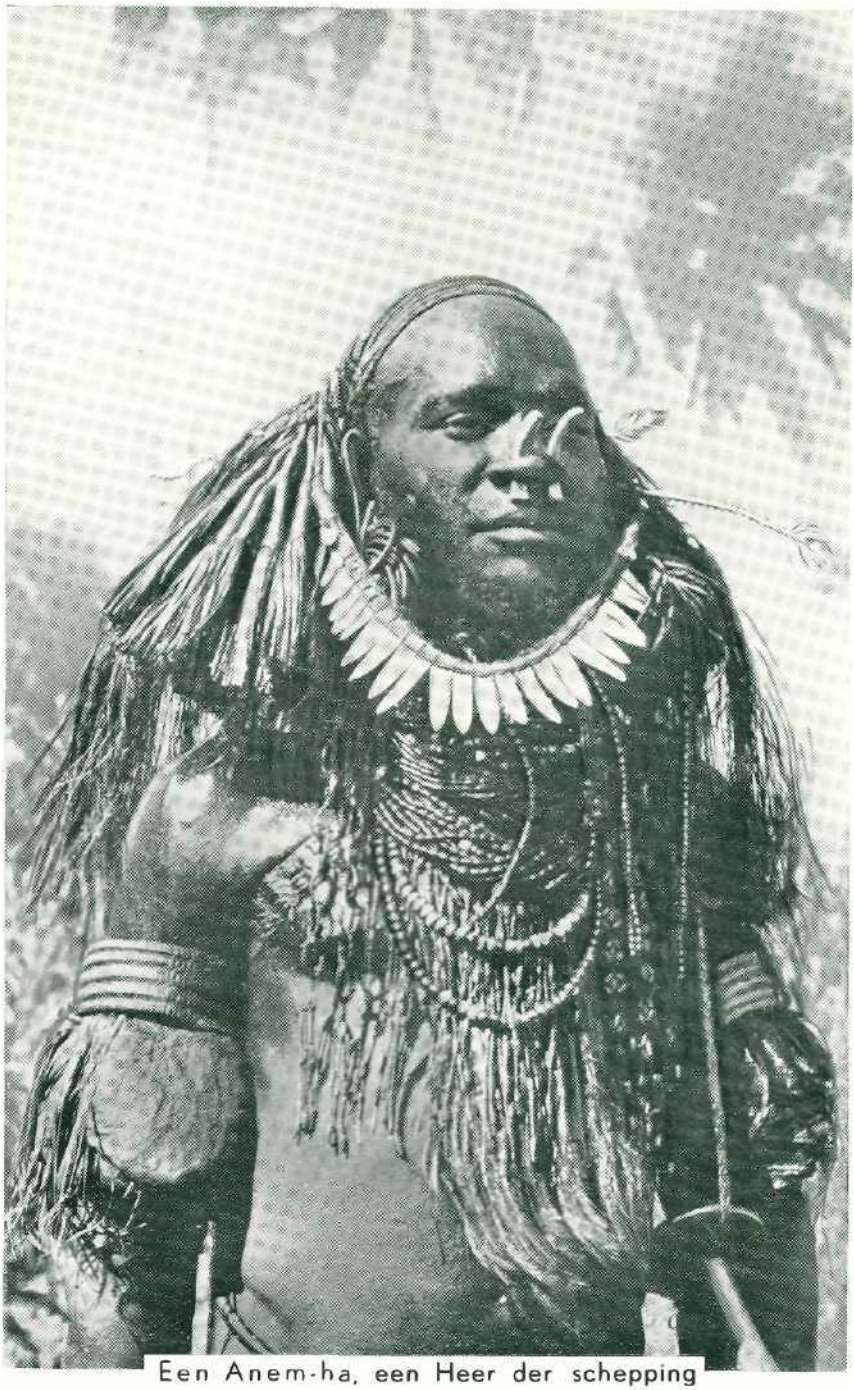

Een Anem-ha, een Heer der schepping

De Amazonenslag.

Daar was opeens groot kabaal in ons dorp en dat gebeurt niet vaak. Gewoonlijk soest het leven hier zoo maar heel druilerig heen.

Maar nu gebeurde er weer eens iets: *'t was oorlog!*

En niet zoo maar een gewone oorlog, zooals de wereld er helaas! zooveel ziet en waar de aardigheid al lang af is: er was oorlog uitgebroken tusschen de dames van ons dorp.

Ik vertel u toch zeker niets nieuws, als ik beweer, dat onder lieve dames ook wel eens deining en heibel kan ontstaan. En dan komt de gespannen voet niet enkel van 't modieuze schoentje! Nu is onze samenleving, die in den volsten zin des woords een samen-leving is, waar men elkaar voortdurend tegen 't lijf loopt er niet op ingeschoten om een duivel op zijn hart te laten smoren.

Men kan daar in een Volkenbond over gaan praten, maar daar hebben wij nog geen aansluiting mee en *keer je kant!* geldt hier nog voor hooge levenswijsheid. En dan zijn de dames hier wel weer zoover geëmancipeerd, dat ze haar eigen peultjes doppen. En zoo kunnen de omstandigheden er toe leiden, dat ze 't heel letterlijk met elkaar aan den stok krijgen.

't Geval is dan ook voorzien en zoowel als de man heeft ook de vrouw haar erkende eigen wapen, dat de bezemsteel zou zijn, indien de bezem hier al uitgevonden was; 't heeft er niettemin een treffende overeenkomst mee. Nu is de *sakêr* haar vechtstok, die echter ook in zijn, gelukkig vele, vrije uren de meer vreedzame bediening van stut en wandelstaf waarneemt. Evenals elke man zijn boog en pijlen, heeft elke vrouw zoo'n stok.

Deze stok is ongeveer anderhalven meter lang en de dikte en stevigte zijn er op berekend, dat ze met gerust hart heel haar moed kan uitkuren.

En zoo stonden nu de twee vrouwelijke kampen tegenover elkaar te tieren, te krijschen, te springen en met haar stokken te zwaaien als baarlijke duivelinnen, die de hel eens even zouden gaan oppoken.

Zoo erg als 't zich liet aanzien, werd het echter niet en een der mannen, die in 't ronde stonden als belangstellenden en ook wel een beetje als scheidsrechters, fluisterde me geruststellend in 't oor: Laat maar begaan, 't is maar een vrouwenruzie.

Wadoem had den oorlog verklaard, omdat *Kaji* al lang al maar lief deed tegen haar man. Maar daar had geen haar van *Kaji's* kroeskop ooit aan gedacht, want die had iets heel wat beters dan dien snertvent van *Wadoem* om lief tegen te zijn.

Elk verdedigde hardnekkig haar goed recht en elk had natuurlijk de noodige partijgangsters; zoo van hond over staart kwamen er van alle kanten zooveel vuiltjes aan de lucht en werd de atmospheer zóó geladen,

dat een uitbarsting onvermijdelijk was. Zoo stonden nu twee partijen nijdig en dreigend tegenover elkaar. De lucht huiverde van de scheldwoorden en verwenschingen en de ondergaande zon scheen er zelfs van te blozen: en die weet toch, wat er op de wereld te koop is....

Dat scheen ook wel als 't zware geschut bedoeld te zijn. Dat deden ze dan ook met een overtuiging, dat ze ervan schuimbekten. Overigens stonden ze tegenover elkaar als de hond tegenover een stekelvarken: almaar brommen, keffen en springen maar bang om toe te bijten. De stokken bleken ook wel wat lang, om als handig aanvalswapen te dienen; doch ze wisten er meesterlijk mee te schermen en de slagen op te vangen. Militaire Willemsorden werden er geen verdiend.

Nietemin zag men eindelijk over een paar zwoegende lijven een bloedstraaltje siepelen en toen oordeelden de mannen, dat de eer gewroken was en 't nu maar uit moest zijn. Ze begonnen heel kalmpjes de beide partijen elk één kant uit te stoeberen. Ze konden nu weer met een schoone lei beginnen.

Maar toen begon de moed eerst voor goed op te flakkeren. Toen ze zagen, dat ze er geen kans meer toe zouden krijgen, zouden ze elkaar nog wel even willen uitroeien. 't Gekijf en gescheld bromde uit beide hoeken dan ook nog geruimen tijd na als 't verre gerommel na een noodweer.

Ze hadden eens flink stoom afgeblazen van 't overkropte gemoed en langzamerhand kwam alles weer tot bedaren. 't Onweer was over en de lucht weer eens gezuiverd en opgeklaard. In zooverre heeft zelfs zoo'n oorlog nog een goed kantje.

Onze eerste Advokaat.

Onze buurlui de Makaliners waren den laatsten tijd nog al erg onhebbelijk geweest en een heel risje hunner zat bij ons in de petoet.

Nu is onze nor wel geen Duivelseiland, maar de Marindineezen vinden 't toch gezelliger bij moeders pappot, dan bij de rijstpotten van moeder de Kompanie. En de huismoeders vonden 't ook vervelend, dat de baas zoo lang van honk bleef. Al zijn ze nu niet precies de kostwinners, daar komen toch telkens van die karweitjes voor, waarbij een mannenhand noodig is. Alla, de gewone bedoening is erdoor ontredderd en dat doet een ordentelijke huismoeder altijd onprettig aan.

Dat bepiekerde *Peïpa* ook, want *Peïpa* is een pienterling. Hij wordt dan ook gedresseerd tot dorpshoofd. Ge kunt het al duidelijk aan hem zien: als hij loopt neemt hij veel weidschere stappen; als hij praat, maakt

hij veel meer lawaai dan anderen en bovendien heeft hij een nog veel grooteren hekel aan werken, dan alle anderen.

En toch moest de belasting opgebracht worden, want die kantoor-*toean* zat al maar te zeuren en te porren; doch van klappers centen maken is een moeizaam werk.

Maar, zooals ik zei, *Peïpa* is pienter en hij piekerde. Toen hij dat gedaan had, stapte hij dan ook niet naar zijn klappertuin, doch Makalinwaarts.

„Moeders en zusters, — zoo sprak hij tot de Makalinsche vrouwen, — ik weet, dat jullie in de nesten zit en jullie mannen in de nor. Dat is een heel belabberd geval. Maar in den nood leert men de vrienden kennen en daarom heb ik me voorgenomen, jullie te helpen. Jullie weet, ik ben dorpshoofd en de *toean* bepraat alle zaken, die ons Marind betreffen, met mij. Ik wilde dan ook eens graag lang en breed met hem gaan praten, om hem aan 't verstand te brengen, dat jullie mannen zoo kwaad niet zijn, als ze er in zijn oog wel uitzien en dat ze niks gedaan hebben, dat voor een Marind niet best door den beugel kan en dat hij ze dus maar gauw los moet laten."

Dat waren volgens aller getuigenis ware en schoone woorden.

„Ja, vervolgde *Peïpa*, maar daar komt nu die vervelende belasting weer zoo ongelukkig tusschen. Ik kan toch niet gaan praten en klappers sjouwen tegelijk! Of 't moest zijn, dat jullie wel zooveel voor jullie mannen voelt, dat ge ook meehelpt en jullie voor mij de belastingklappers naar 't kantoor brengt."

Oh, als 't daar alleen maar aan lag, dat hadden ze er heel graag voor over; want de echtelijke liefde is groot te Makalin. En de vrouwen togen naar de plantingen en *Peïpa* grinnekend huistoe.

Maar toen het hoopje klappers bij 't kantoor al hoog werd, wilden ze toch wel eens nader bescheid hooren en ze stapten vastberaden naar den *toean*, om haar echtvrienden op te eischen.

Maar de *toean* snapte van heel 't verhaal geen zier en trachtte haar op vaderlijke manier te beduiden, dat de gevangenen voor geen klappers vrij te koopen waren.

Maar *Peïpa* had het toch beloofd: zij zouden zijn belasting opbrengen en hij zou met den *toean* praten en ze zouden allemaal naar huis komen!....

Toen moest de advocaat op het matje verschijnen.

Toen *Peïpa* den *toean* daar zag zitten, omringd door een rij dames, wier aanblik heelemaal geen lust voor de oogen was, „zonk zijn hart weg en werd hij houterig van den schrik en smeet woest met zijn oogen rond". Het werd hem zóó benauwd, dat hij pardoes door 't venster de vrije lucht

in sprong. Hij stelde niks geen belang in 'tgeen de *toean* of de dames te vertellen hadden. Nou, wat deze laatsten alzoo uitflapten, zal ik ook maar liever niet oververtellen.

Ze brachten nu haar klappers maar naar den *baba* voor tabak en *pinang* om haar nijd te verbijten. En *Peïpa* werd opgeschommeld, om den *toean* te komen beloven, dat hij nooit of te nimmer meer advoocaat zou spelen. Advocaterij is een gevaarlijk beroep, heb ik dikwijls hooren beweren. Te Deurne hadden we althans een klompenmaker, die tot zijn klanten placht te zeggen, als hun voet vlot in den klomp schoof, dien hij hun voorzette: „Ge schiet er in man, als n'n avekaot in de hel!" Dat zijn nu weer van die uitersten, maar een heel beetje minder is nog erg genoeg.

De Jager.

De Marindinees is jager in zijn hart. Zijn uitgestrekte bosschen en vlakten bieden hem een prachtig jachtveld, waar allerlei slag van wild een even weelderig bestaan vindt als hijzelf in zijn rijk en vruchtbaar land.

Daar stapt de protserige casuaris rond. Daar pronkt de dikke kroonduif als een op haar Zondagsche juffrouw. Daar droomt de reiger met opgetrokken schouders, geheschen op zijn hooge stelten. Als kibbelende waschvrouwen snateren daar de eenden in haar groote tobbe en logge ganzen bij heele scholen doen dik en druk als boerinnen op de markt. De pralerige hofdame, die Paradijsvogel heet, treft men zoo vlak bij de kust maar zelden meer aan. Doch ook aan al de andere boschbewoners laat de Marindinees zich minder gelegen liggen. Voor zijn opschik moet hij af en toe een casuaris, paradijsvogel of reiger trachten te verschalken en zoo hebben nog vele anderen zijn belangstelling; maar als hij officieel op jacht gaat, heeft hij het op grof wild gemunt, met name varkens en kangoeroes.

De kangoeroe is de haas van deze gewesten. Hij is het zinnebeeld van kleinmoedighed en een lafaard of bangerik wordt voor *saham* (kangoeroe) gescholden. Hij is een vrij groot, maar jufferig tenger beest, dat dan ook met elken raken slag geveld wordt.

Het zwijn daarentegen is hier de koning des wouds: de verpersoonlijking van moed, van kracht, van strijdlust en onversaagdheid.

Wanneer men dan ook een Marindinees voor *basik* (varken) uitmaakt, groeit hij ziender-oogen in eigenwaarde. En gelijk wij kranige vaderlanders met het Leeuwtje gedecoreerd zien, decoreert hij zichzelf met het varken, zij het dan ook op eenigszins andere wijze. Om beide bovenarmen draagt hij heele risten ringen van varkens-slagtanden; op zijn borst een breede

bef van gedroogde varkensstaarten; om zijn ellebogen heele bundels van die varkens-dingen, waar de timmerman de zaag mee smeert; graag steekt hij door het neusschot varkensslagtanden of een sikkelvormig bijgeslepen schelp, welker spitse punten aan weerszijden als slagtanden dreigen. En gelijk het zwarte everzwijn langs de kaken een lichtgrijze streep vertoont, smeert hij ook met kalk of *sirih*-speeksel zoo'n paar vegen over de kaken om de manhaftigheid van zijn voorkomen te verhoogen. — Ja, zoo'n vent is beslist een vent als een varken en dan hebben we niet eens, als bij den leeuw, de nevensoort „salon-varken".

Het valt niet te ontkennen, een everzwijn in de wildernis is een ontzagwekkende tegenstander voor den Marindinees met zijn zeer onbeholpen wapens. Voor den eenling zou het zelfs roekeloos zijn, dien strijd in open kamp te wagen.

Men trekt er dan gewoonlijk ook in algemeene klopjacht op uit en heeft bovendien den hond tot gewaardeerden bondgenoot. De honden, bij heele benden, jagen het varken op, omsingelen en sarren het, om den jager een kans te geven.

En toch is de jacht hier nog niet ontaard in een moordpartij van het weerlooze wild door een overmachtigen jager. Het is nog een edele sport, waarbij de mensch vooral aan zijn beleid de overwinning dankt op onbezonnen, woeste voortvarendheid.

Vuurwapens heeft de Kaja-kaja niet, zelfs geen blanke wapens. Zijn lansen en pijlen hebben als lemmet een vlijmscherp bamboespaantje, een casuarisklauw of kangoeroehoef. Deze laatste zijn echter in den strijd tegen een dikhuid al van heel weinig waarde.

De Marindinees is een geoefend boogschutter. Hem zijn boog te zien spannen en in uitgelaten overmoed een pijl te zien drijven tegen de wolken in, is een lust voor 't oog. Op het wild gericht, kerft zoo'n pijl rillend en wroetend diep in 't lillende vleesch. Ter beschutting tegen den slag der straffe pees, is de linker onderarm der schutters gehuld in een stevigen mof van rotan gevlochten. Deze mof is versierd met een paar langs den elleboog zwiepende rotansprieten met casuarispluimen en veeren getooid.

Om met zijn lans verder te kunnen uithalen en ze met meer kracht te slingeren, bedient hij zich van een werphaak. Dit is een bamboestok van ongeveer 1 M. lengte en vooraan van een klein mikje voorzien, om steviger te kunnen vasthouden. Aan 't uiteinde is een zijtakje tot een haakje ingekort, dat grijpt in een kleine holte in 't uiteinde der lansschacht aangebracht.

Bovendien is de Marindineesche jager nog toegerust met een zeer eigenaardig wapen. Ik weet het niet beter te vergelijken, dan met een tennis-

raket zonder net. Het is van stevige rotan gemaakt. Daarmee werken heeft veel weg van de kat de bel aanbinden. Het gaat er om, het gesarde zwijn dezen hoepel over den kop te halen en het daarmee omver te trekken of althans staande te houden, tot een kameraad het met zijn knots buiten gevecht stelt. Dat is het spannende moment. Alle spieren trillen van overmatige krachtsinspanning als de strengen van een snokkend trekpaard. Het krijgsgeschreeuw loeit. Den jager de zege! — Soms echter ook de nederlaag.

Zoo werd er eens een gruwelijk gehavend. Toevallig waren er enkele inlandsche politiemannen ter plaatse, die zijn kameraden geboden van bamboe een draagbaar te maken en den zwaar gewonde naar mij te brengen. Ze gingen op stap, maar waren al zoo gauw terug, dat de korporaal verbaasd vroeg, of ze hun vrachtje al bij mij thuis bezorgd hadden. „Neen", luidde 't antwoord, „maar de stakkerd was toch al aan 't doodgaan en daarom hebben we hem maar op 't strand neergelegd en maar laten liggen." Toen werd hij mij onder politioneel geleide thuis gebracht.

Nu ja, aan den buitenkant ziet menige stoere Kaja-kaja er, zooal niet precies heel netjes, dan toch beslist academisch uit en zou men hem zoo als standbeeld op een voetstuk willen zetten; maar aan den binnenkant is 't heelemaal geen gezicht!.... Daarom heb ik hem weer dichtgenaaid, die flarden en scheuren gehecht, gepleisterd en gezalfd en smaakte ten slotte de voldoening er weer een op de been geholpen te hebben, dien zijn eigen kameraden reeds als een vuiltje weggesmeten hadden. Bovendien heb ik als honorarium nog een tros bananen van hem.... te goed.

In zoo'n geval is 't een droevig thuiskomen van de jacht. Het is niet zoozeer het gevoel van medelijden, dat de stemming drukt, maar een kranige man minder en 't dorp boet zooveel van zijn luister in.

Gelukkig hooren dergelijke ongevallen tot de uitzonderingen. Gewoonlijk brengen de jagers een flinken buit mee. Van verre kan men ze dan al hooren aankomen. De zangen, welke ze geestdriftig uitgalmen, dragen den roem der helden reeds vooruit. Eindelijk verschijnen ze op een lange rij. De pluimen op het hoofd, de zwiepen van den armmof knikken en deinen op de maat van den lichten veerkrachtigen stap. Bogen en pijlen pieken ijl uit boven de hoofden, die met hun breed-uitstaanden opschik als sphynx-koppen op de rompen rusten. Over de schouders bungelen de bloederige bouten van 't verslagen wild.

Wanneer ze 't dorp binnenkomen, verstomt de zang. Hier geen overmoedig kabaal, geen luidruchtig gebral: eenieder gaat stil zijns weegs. De buit wordt aan de zorg der vrouwen overgelaten en even gewoon, alsof men haar een paar kokosnoten zou toewerpen. Doch de klamme lijven zijn

met leem bespat, soms er bijna geheel mee ingesmeerd, ofwel met breede strepen gezebra'd, terwijl op rug en borst een paar gepatste handafdrukken wit vlakken op de donkere huid. Dat alles wijst genoeg uit, dat ze mannenwerk verricht hebben en ze genieten van 't bewustzijn, dat ze het voorwerp zijn eener onverdeelde stille bewondering. De gemaakte onverschilligheid, die over heel hun wezen ligt, moet dienen als een dekseltje op hun hart, om de binnenvettertjes der ijdelheid te verbergen, die daarin zoo smeuïg liggen te stoven.

Het Vuur.

't Is mijn opzet niet, een opstel te leveren over het vuur: al zijn goede eigenschappen en — als die beeldspraak er mee door kan,— ook de schaduwzijden even te belichten. Maar hoe komt de mensch aan vuur?

De ouden zouden geantwoord hebben: Prometheus roofde dezen schat uit den hemel, om er de aarde mee te verrijken.

De hedendaagsche mensch zou zeggen: je strijkt een lucifer aan en klaar ben je.

Zoo vlug went de mensch aan elk nieuw gerief, dat hij het alras als de meest vanzelf-sprekende zaak der wereld beschouwt. De voorloopers der lucifer: vuursteen, tondeldoos en zwavelstok kent men nauwelijks meer bij name.

En toch heugt het mij nog, dat haar verschijning in den straatdeun werd toegejuicht:

Oh welk een groot gemak,
Het vuur dat draagt men in den zak!
Eén cent de doos!

Doch er zijn nog oorden, waar dat jubellied niet weerklonken heeft.

O zeker, dat heeft iedereen ook op de schoolbanken geleerd: de wilden maken vuur, door twee stukken hout over elkaar te wrijven. — Juist, probeer maar eens!....

De luciferlooze mensch is er dan ook op uit, het vuur niet te laten dooven. Gaat hij op stap, dan draagt hij aan de hand een stuk smeulend hout.

Hebben echter de voorzorgen gefaald, dan moet er vuur gemaakt worden en daarvoor bestaan verschillende manieren.

Op vele plaatsen doet men dit met bamboe. Van een tamelijk dik stuk bamboe klieft men een paar spanen af. In de eene snijdt men een overlangsche spleet, juist even door en door en daarover een dwarsche inkeping. Aan den binnenkant (den hollen kant) legt men wat zwam of

heel fijn schrapsel van dezelfde spaan en houdt dat met een blad tegen de spleet bevestigd. Deze bamboelat wordt stevig door eigen teenen of de vingers van een helper vastgehouden. Met de andere spaan zaagt men dan vast en vlug door de inkeping. Na een paar minuten ontwikkelt zich voldoende hitte om het zwam of schrapsel tot smeulen te brengen, hetgeen de vuurmaker merkt aan den rook, die begint op te kringelen. Hij zaagt nog even en nog harder en rapper door en brengt dan door blazen het vonkje tot ontbranden.

De Marindinees kent ook dit „wrijfvuur" maar schijnt toch de voorkeur te geven aan 't „draaivuur". Hij neemt een stukje zachthout en maakt daarin een klein putje. Een stokje van hardhout punt hij even aan. Tusschen de beide platgehouden handen, die tegen elkaar heen en weer gewreven worden, brengt hij dat stokje in zeer vlugge draaiende beweging. Een helper houdt bij 't putje een propje licht ontvlambaar goed: vezels van dorre klapperbast, eucalyptusschors of iets dergelijks en is er bij, om zoodra zich eenig teeken van vuur door een pluimpje rook verraadt, dit door blazen aan te wakkeren.

Deze manier zou ik niemand aanbevelen: ze is omslachtiger en de draaier moet zich nog al eens laten aflossen, omdat zijn eigen handen door 't gewrijf om dat harde stokje alras te heet worden. Maar zóó hebben de Marindineesche voorvaderen het van de *déma*'s (geesten) geleerd, want ook volgens de Kaja-kaja's komt het vuur uit een hoogere wereld.

Het maakte in Marindland wel een „glorieuzen intocht". Het ontstond heelemaal in 't Oosten, bij *Kondo*. Men wist nog niet, hoe men met dit nieuwe element moest omgaan en 't is dus geen wonder, dat de hut waarin het voor 't eerst ontbrandde, in een ommezien in lichte laaie stond. De menschen, verbijsterd door dit vreemd verschijnsel, snelden toe en verdrongen zich om den brand. De opstuivende en neerdwarrelende vonken en sprankels ruizelden neer op hun hoofd en schroeiden den hoofdtooi af. Vandaar dat men in die streek nu nog zooveel kaalkoppen aantreft.

Wijl 't in den drogen moesson was, greep het vuur snel om zich heen; liep voort langs de heele kust, alles verslindend, zijn weg teekenend over het thans nog kale strand. Vele dieren raakten daarbij ook in de verknijping. De Kasuaris werd over zijn heele lijf verkoold en schroeide bovendien zijn keellellen, de reiger zijn pooten, zoodat die thans nog rood zijn. Vele krabbetjes, die niet ijlings genoeg in 't zeewater konden wegduiken, werden ook roodgloeiend en sissen nu nog (geven n.l. een sissend geluid) van de doorgestane hitte. — Landwaarts in zette de brand zich voort en vrat kronkelende geulen uit door beemden en wouden. Later groeven stroomen en rivieren hun bedding in deze reeds geëffende banen.

Wanneer bij *déma*-feesten de vuurgeest wordt voorgesteld, is de figurant geheel met roode en vlammend gekleurde kroton-blaren opgetuigd, die als vuurtongen trillen, wanneer hij sissend en fluitend op een dribbeldrafje rondtrippelt. Wat van zijn lichaam nog zichtbaar blijft, is rood en zwart (vuur en rook of roet) beschilderd.

Het vuur is den Marindinees sedert tot een trouwen vriend geworden. Voor moeder de vrouw stooft het de smeuïge geurende sagokoeken gaar. Den man is het een bondgenoot op de jacht: als hij in den drogen tijd den brand jaagt in de onafzienbare dorre beemden, drijft het hem het opgeschrikte wild tegemoet. Overdag, waar hij zit te keuvelen of te knutselen, smeult of knappert naast hem het gezellige vuurtje. In den drogen tijd soest het 's nachts naast hem als hij slaapt buiten in 't mulle zand; en in den regentijd rookt en walmt het onder zijn brits in de hut en verdrijft de plagende muggen.

En nu heeft de vreemde hem het „zaad-vuur" (lucifer) gebracht en nu draagt hij, zoo niet in zijn zak, dan toch in zijn korfje dat zaad mee, waaruit hij altijd en overal zoo gemakkelijk een vuurtje kan doen ontluiken.

Dat is zeer wèl. — Maar die vreemden leggen hem in zoo menig opzicht het vuur na aan de schenen; dat is hem minder aangenaam. En toch heeft hij zoo hard een louterend vuurtje noodig!

Moge de Hemel hem dat ook geven!....

Een Strijd om het Leven.

Wassani was een dutseltje en een sloofje: eerst had ze gesloofd voor haar ouders, nu voor haar slungel van een vent, *Molib*. Beiden waren ze passieve naturen, maar terwijl hij graag met de keetmakers mee lawaaide, volgde zij, bang van 't leven, liever schuchter en gedwee den kalmen troep.

Toen ze haar eerste wichtje kreeg, lag ze in haar kraamhutje aan den boschkant; ze was al ziekelijk en zelfs voor een kraamhutje zag het er belabberd uit. Een groot hondenhok geleek het, waar men alleen kruipend in kon komen en slechts gebukt staan kon. Daar lag de kleine onder een laag gele leem op een mat en de moeder zat ernaast gehuld in een rookwolk.

Wassani was een goed schaap en *Molib* geen kwaaie lummel en geen van beiden had er bezwaar tegen, dat ik hun armtierig kindje maar zou doopen; hetgeen ik dan ook maar meteen deed. Voorloopig toch was het nog *pomali* het kind buiten het hok en onder de menschen te brengen en zoodra dat wel mag, zit de moeder er al vaak mee in 't bosch. En

kinderen hebben ook maar één asem en dikwijls niet eens een heel langen; vele, die hier het tranendal intreden. zijn er niet op berekend, een wildemans opvoeding door te maken.

Al kort nadien vond ik het hok leeg. De meeste lui lagen nu voor onbepaalden tijd verspreid in 't bosch, om in de plantingen te spitten. Maar *Wassani* werd zieker en zieker. Dat hadden de boschgeesten gedaan; daarom moest ze naar 't dorp terug, om die te ontkomen. Daar lag ze nu in 't zand aan de kust achter een schuttinkje van klappertakken, haar zuigeling aan de door de ziekte verschrompelde borst. 't Was een meewarig gezicht, die zieke vermagerde moeder met haar verkommerde wichtje, wroetend in 't koele zand, om heul te vinden tegen de pijnen, die 't doorkrankte lichaam schroeiden.

De moeder bracht ik elken dag wat eten, maar weldra kon ze bijna niets meer door de keel krijgen, die door de ziekte was dicht geknepen. Ik doopte haar, want ook aan den anderen kant wilde ze ook maar liefst den goeden kalmen troep volgen.

Maar wat te beginnen met het arme wichtje? — Ik zocht in den kampong naar andere vrouwen, die het zouden kunnen helpen, maar dat bleek alras een zeer ongeregelde en zeer onzekere hulp.

Doch we hebben hier te Okaba een gemeentelijke veestapel van enkele tientallen *sapi*'s, die met vereende krachten elken dag een fleschje of vijf melk aan de markt brengen. Ik troonde vader *Molib* mee naar den Chineeschen ruiler om een zuigflesch te koopen. Als hij beloofde den *baba* daar twintig kokosnooten voor te brengen, mocht hij ze onder mijn borgstelling al dadelijk op de pof meenemen.

Elken dag zou nu *Molib* met de flesch bij me komen, om ze vol melk te halen, beloofde hij plechtig. Twee dagen hield hij woord. Toen was hij weer met een troep jonge mannen 't bosch in getogen en had zelfs de flesch meegenomen!

Toen probeerde ik de zieke in ons hospitaaltje te krijgen. Het is enkel ingericht voor *de ziektebestrijding* en staat onder een inlander, die alleen de handgrepen geleerd heeft om die zieken te verplegen; maar alla, een geregelde verzorging kon daar toch plaats hebben.

Doch dat was allemaal uit den booze! Daar waar zooveel zieken lagen, moest het wemelen van inhalige *déma*'s en booze geesten!

Ik klopte nog aan bij een Australische dame, oud ziekenverpleegster, nu met een inlandsch politiemannetje getrouwd. Maar die voelde er ook al niets voor, om zelfs tegen goede betaling de zorg voor 't arme stakkertje op zich te nemen.

Ik liet zelf de melk brengen, maar de goede moeder was voortaan zoo ziek, dat de tobberd het uitgemergelde kinderlijfje nog wel beschermend

tegen zich aangedrukt hield, maar geen kracht en besef meer had, om het te verzorgen.

Ja, toen werd het geval onder de hand wanhopig....

In 't gras vóór mijn huis zaten de grootere schoolmeisjes geheimzinnig te smoezen. Ze wenkten me. „*Amei*, zeiden ze, de moeder van *Wassani*, die kwaaie, leelijke heks, heeft het kindje levend begraven. Ze heeft op het strand een kuil gedabd en 't er in gestopt."

Het kropte me in de keel. Onwaarschijnlijk klinkt helaas! zoo'n geval in de Kaja-kaja-wereld niet. Bovendien was de beschuldigde een kindsche steeds in zichzelf mokkende vrouw.

Ik ging naar de plek, waar de moeder lag en vroeg aan een paar vrouwen waar 't kindje was. — Ze beweerden het niet te weten.

„Is het dood?" vroeg ik.

Toestemmend trokken ze de wenkbrauwen hoog op.

Toen ik haar verweet, dat ze 't levend hadden laten begraven, kwam er eene naderbij en fluisterde: „'t Is bij *Anoe*". Ze snoerde haar wenkbrauwen samen en zette den mond tot een toet en schuddend met het hoofd en hand, beduidde ze me over 't geval te zwijgen.

Het kindje van *Anoe* was kortelings gestorven en nu had ze dat van *Wassani* tot zich genomen. Om nu de ziektegeesten te misleiden, moesten de kinderen rondvertellen, dat juist dit dood was, opdat de geesten er niet langer naar zouden zoeken. [1])

In plaats van den dood had mijn kleine beschermelinge dus nieuwe levensbronnen gevonden. Te laat, helaas! — Het arme schaapje was reeds te zeer onderkomen door de vele ontberingen en kort nadien ging het stumpertje, dat nog niets dan ellende gekend had in zijn kortstondig leven ,de eeuwige vreugde en 't eeuwige leven binnen.

De Bloedschande.

Koenga van Iwolj was groot geworden, zonder van de wereld veel gezien te hebben. Eens nog, als opgeschoten jongen, was hij mee geweest het verre binnenland in, heelemaal naar de Digoel-rivier op sneltocht. Maar sedert de Kompanie hen zóó op de vingers keek, was voor zulke heldentochten geen kans meer geweest. En zoo had zijn leven veel

[1]) Wel opvallend is deze geestesmisleiding: terwijl het bij andere animistische volkeren volstrekt *pomali* is, den dood of eenig ongeluk ook maar bij wijze van spreken of van scherts met kleine kinderen in verband te brengen, ziet de Marindinees daar geen kwaad in en neemt hij zelfs dit middel te baat, om de geesten te misleiden.

gestaald op dat van een huismusch: wat rondfladderen in de buurt van 't nest, maar meer ook niet.

Maar *Koenga* zou geen rasechte Marindinees geweest zijn, als de reislust hem niet in 't bloed gezeten had. Toen dan ook enkele mannen van 't dorp plannen opperden, om de vrienden te Wendoe eens te gaan bezoeken, verklaarde *Koenga* zich van de partij.

't Was een heele tippel al maar langs het zandige zeestrand. Ze deden er dan ook dagen over, want ook in de dorpen onderweg troffen ze vele gastvrije vrienden.

Eindelijk kwam men te Wendoe aan. Wendoe leek wonderwel op Iwolj en op al de plaatsen, die ze voorbij getrokken waren. *Koenga* vond er dan ook weinig schoons te bewonderen behalve dan natuurlijk het schoone geslacht. Al heel gauw was hij er vast van overtuigd, dat *Aroos* voor *miss Wendoe* behoorde uitgeroepen te worden; dat aan haar alleen de gouden appel toekwam. Hij had echter Kaja-kaja-fatsoen genoeg, om daar niet het minste van te laten blijken en in 't openbaar was hij tegenover alle juffers zoo minzaam als een stekelvarken. Maar stiekum had hij *Aroos* in plaats van den gouden appel een paar groote oorringen van casuarispennen (de Marindineesche liefdesverklaring) in de handen gemoffeld. Toen had ze verlegen gegrinnikt en was hard weggeloopen.

Nu wisten ze voort, wat ze aan elkaar hadden en weldra wist *Koenga* ook nog, dat niemand ter wereld, behalve *Aroos* hem gelukkig zou kunnen maken en *Aroos* had precies hetzelfde gevonden.

Toen zijn kameraden er dan ook van begonnen te praten, om huistoe te keeren, voelde *Koenga* daar niemendal voor: hij kon niet komen, want hij had een vrouw getrouwd. Maar dat vertelde hij tegen niemand.

Vaak gaat het sluiten van een huwelijk hier met veel plechtigheid gepaard, vooral als de oude lui nog leven, die dan wel een woordje in de zaak willen meepraten. Maar vaak ook vinden een stel liefhebbende harten elkaar zonder eenige verdere plichtpleging. Blijken later andere belanghebbende bezwaren te hebben, dan worden de banden wel weer los gevochten.

Koenga had de stemming nog niet juist kunnen peilen en had daar ook niet veel moeite voor gedaan. Hij had altijd geleerd, dat men 't geluk stil moet genieten, om 't niet te verstoren. Maar toen zijn gaaike in gezegenden toestand verkeerde, werd het hem te Wendoe och wel een beetje benauwd. Hij wilde naar huis en nu wilde *Aroos* de familie te Iwolj ook wel eens gaan bezoeken. Haar pleegouders waren dood en de verdere familie maakte er geen bezwaar tegen, dat ze met *Koenga* afreisde.

Zooveel meegaandheid was buiten alle verwachting, maar *Koenga* was zoo gelukkig, dat hij piekeren nergens goed voor vond; dat kweekt maar muizenissen....

Te Iwolj bleef *Koenga* zijn geheim bewaren. De menschen merkten wel, dat het erg dik-aan was tusschen die twee, maar niemand zag daar een been in.

Doch opeens was heel Iwolj in rep en roer. *Aroos* had een kleine gekregen en ze was niet eens getrouwd. Dus die kleine was een *déma*-kind en moest vermoord worden.

Nu werd het tijd voor *Koenga* om een nummertje weg te geven. Ridderlijk sprong hij voor zijn geliefde in de bres: *Aroos* was wel degelijk getrouwd en hij was haar man. — Boem! bonsde zijn vuist op zijn middenrif, om te beteekenen: en wie doet ons wat?! —

Hij de man van *Aroos?!* — en alle Iwoljers stompten hun armen de lucht in. Dan was 't pas een echt schandaal, want *Aroos* was zijn bloedeigen zuster. Over zoo'n gruweldaad *moest* de familie wel bloedige wraak nemen.

Als heel klein kind was *Aroos* aan familie te Wendoe afgestaan, toen *Koenga* nog in zijn wiegemandje lag. Sedert hadden ze elkaar nooit terug gezien.

Nu *Koenga* in de nesten zat, begon hij ook te piekeren en snapte hij, dat de familie te Wendoe geen bezwaar maakte om *Aroos* onder geleide van haar eigen broer op stap te laten gaan en dat de lui van Iwolj 't ook heel gewoon vonden, dat ze zooveel van elkaar hielden.

Gelukkig voor *Koenga* was er nu ook de Kompanie om zijn strenge rechters op de vingers te kijken. Men stapte dus liever kantoorwaarts. Daar werd onwetendheid als verzachtende omstandigheid gepleit. Zeker *Koenga* had moeten piekeren en polsen. Maar verg dat allemaal maar eens van iemand die zoo smoorlijk verliefd is!....

Men vond dan ook de bese oplossing, dat *Aroos* meteen maar zou probeeren of ze misschien toch een anderen liefhebber gelukkig kon maken. En *Koenga* beloofde plechtig voortaan zijn oorringen van casuarispennen beter en voorzichtiger te plaatsen.

De Vondeling.

De kleine Antoon, een leuke kleuter van een jaar of vijf, was een goede kennis van me uit Merauke. Daar kende iedereen Toontje, want zoo'n aardig guitig jong liep er geen tweede rond.

Nu was Antoon met bijna 't heele dorp voor 't eerst van zijn leven

de Bian-rivier over gekomen. Ze waren op reis naar Makalin voor een varkensfeest. Varkensfeesten dienen om de onderlinge vriendschapsbetrekkingen te onderhouden, want hier gaat de weg naar 't hart ook door de maag en zoo'n varkensfeest is een groote smulpartij waarbij 't hart van elk welmeenend mensch opengaat.

Te Sangasee had ik hen ontmoet: mannen, vrouwen en kinderen, ongeveer heel Nowari gepakt en gezakt. Ze zouden mij te Okaba ook een bezoek brengen en gingen dus maar vast vooruit.

Ik reed hen kort daarna met de fiets achterop en had ze weldra ingehaald. De meeste kleine kleuters zaten hoog geheschen op de schouders der ouderen, maar Toontje stape parmantig mee.

„Wel, zei ik, kun jij met je korte beentjes al zoo ver loopen?"

„Oh best!" gaf hij terug, echter vrij onzeker.

„Kom maar bij mij op de kar, hernam ik, dan gaan we samen vast vooruit."

Toontjes wantrouwend snuitje verried nog wel wat bedenkingen, maar papa, die wel wist, dat er alras andere beenen onder den kleinen man zouden moeten komen, en dan natuurlijk de zijne, voelde daar alles voor en meteen tilde hij hem al op mijn voorwiel. Schrijlings op een trommel gezeten, hield hij beide pollen stevig om 't stuur geklemd.

Al gauw voelde hij zich geheel op zijn gemak en taterde honderd uit over de lange reis, die hij achter den rug had en over *toean* Petroes (P. Vertenten), die ook op zoo'n kar liep, oh, wel zoo hard als een varken....

Toen wij er echter ook een goed vaartje in hadden en hij de anderen allengs op het vlakke strand geheel uit het oog verloor, werd het hem wat eng op zijn ongewonen zit, waarop hij zoo alleen het onbekende tegemoet stoof.

Maar ik stelde hem gerust: ik was toch ook zijn *amei* en we waren bijna thuis. Daar zou bij zijn buikske heelemaal rond eten aan rijst en bananen.

Toen we Okaba naderden, hadden een paar vrouwen ons al gauw in de gaten, vooral wegens dat vreemde vrachtje dat ik geladen had. Met haar adelaars oogen hadden ze al bespeurd, dat het niet een van hare pagadders was. Ze riepen en wenkten nog andere en kwamen in bende het strand opgerend, roepend en gebarend dat ik stoppen moest.

In een oogwenk was ik omsingeld en werd met vragen overstelpt. Daar gebeurt zoo weinig in ons landelijk Okaba, wat een kink slaat in den gewonen sleur, dat men zich verleiden laat, iets te helpen gebeuren.

Tja, wie dat joch was? wist ik het? Ik had hem ginds heel ver op 't eenzame strand opgepikt, waar ik hem grienend en dwalend gevonden had.

Daar had je de heisa gaande en mijn vondeling genoot aller onverdeelde belangstelling en harten en armen gingen voor hem open.

Maar neen, ik dacht er niet aan, hem uit te besteden; ik wilde hem zelf verder opfokken; dan had ik ook wat levendigs over den vloer behalve mijn poes. Neen, geen harer zou zijn pof-moeder worden. [1])

Maar ze overrompelden me met zooveel vragen, dat ik mijn antwoorden niet gauw genoeg bij elkaar geprakkezeerd kon krijgen. Toontje bracht uitkomst, doordat hij begon te huilen als een speenvarken bij 't aanhooren van al wat er zoo onverwachts over hem bedisseld werd.

„Ik moet naar huis, maakte ik er een eind aan. Wie weet sedert hoelang het arme schaap niet gegeten heeft: kijk eens aan, het blêrt van den honger."

Maar heel de bende holde me achterna, want het was beslist een spannend geval, zoo'n wicht nog, dat verdwaald raakt langs hun strand, dat toch door de Bian-rivier zoo heelemaal van de wereld is afgesloten....

Thuis was Toontje met een stuk brood in de eene en een banaan in de andere hand weer terstond heelemaal in zijn sas en trok zich niemendal aan van de steeds wassende bende belangstellenden. Hoe langer hoe heftiger werd door 't vrouwvolk het geval beredeneerd en bekibbeld. Een paar mannen waren ook al op 't gerucht komen aankuieren, om den toestand eens wat kalmer op te nemen. Tot er eindelijk één kwam, die meer wist en de Nowari-lui het dorp had zien naderen.

Toen trok heel de bende af. *Loesa!* gierden ze en ze scholden me voor leugenaar....

En dan heb je den menschen kosteloos sensatie bezorgd, waarvoor ze elders naar de bioscoop hollen en centen betalen op den koop toe!

Maar over mijn vondeling is nog veel nagepraat en niet minder hartelijk gelachen. Ze hebben hier nog pret met een klein beetje; immers een kinderhand is gauw gevuld, ook al zijn 't groote kinderen.

Het Tooneel.

Met buitengewonen luister werd in 1925 te Okaba het Koninginnefeest gevierd. — 't Zou een tegenspraak zijn in de termen, als ik ging zitten beweren, dat onze zwarten gloeien van Oranje-liefde. Van die dingen hebben ze nog weinig weet. Maar de Kompanie had bij die gelegenheid *dema*-voorstellingen uitgeschreven en dat lokte uit tot een edelen wedkamp

[1]) Wijl in dit land het eten niet gekookt, maar gepoft wordt in 't vuur of op heet gestookte steenen, noemt men een voedster-moeder ook heel natuurlijk „pof-moeder".

en van heinde en verre was men toegestroomd, om aan 't abele spel deel te nemen.

Men kan de Marindineesche *dema*-wereld niet beter vergelijken, dan bij den Griekschen Olympus en een door de Muzen gekuste Marindineesche Ovidius, die nog geboren moet worden, zal daarover al even levendige en boeiende Metamorphosen kunnen dichten.

De *dema's* zijn als de goden der Grieksche fabelleer met menschelijke en met bovenmenschelijke eigenschappen toegerust, maar alles in reuzenafmetingen en 't wonderbare is voor hen het gewoon gebeurlijke. In heel hun wereld is geen dier of plant, die niet in die dubbele eigenschappen deelt. En in onze wereld is er geen dier of plant of zelfs geen mensch, die niet van de *dema's* afstamt; maar alweer in even wonderbare lijn als een Minerva in volle wapenrusting uit den door schele hoofdpijn geplaagden kop van Jupiter te voorschijn trad of een Venus uit de schuimende golven der zee.

Tafereelen uit deze *dema*-wereld zouden ons thans voor oogen worden getooverd en op zeer verdienstelijke wijze, want kunstzinnig is de Kaja-kaja buiten kijf. Hij is echter vaak erg stylistisch in zijn kunstuitingen en hierdoor komt het, dat het voor ons vaak zeer moeilijk is, de voorstelling te begrijpen. Bovendien worden er geen tekstboekjes bij de voorstellingen verstrekt en de toeschouwers gaan allen zelf te veel op in de vertooning, om er iets voor te voelen, om als cicerone op te treden.

Andere voorstellingen worden pijnlijk natuurgetrouw weergegeven of worden wel duidelijk, als men eenigszins met de *dema*-legende bekend is. Zoo hebben we b.v. den kokosnoot-*dema*. De figurant droeg een heelen klapperboom op zijn hoofd. De stam was ongeveer een meter lang. De kruin bestond uit gestyleerde rood en bruin gekleurde bladeren, waartusschen mooi versierde vruchtentrossen hingen. In den top zat een klein kereltje, want de kokosboom is ook de stamvader van een familieverband. Onder aan den stam zag men in plaats van wortels een menschenkop met lange haarverlengsels. De kokosboom toch is uit een gesnelden kop ontstaan. Eenieder, die aandachtig een ontbolsterde noot beschouwd heeft, zal het zijn opgevallen, hoe die met de kiemopening en de daarboven staande twee donkere putjes de gelijkenis met een menschengelaat vertoont. Uit de kiemopening of mond zal de plant te voorschijn komen en de haarverlengsels, waarmee elk behoorlijk Kaja-kaja-hoofd versierd is, maken de overeenkomst volkomen, wijl die, vooral indien ze evenals bij een gesnelden opgehangen kop omlaag hangen, terstond aan het wortelbestek van een klapperboom doen denken, waarop ze in vorm en kleur zeer treffend gelijken.

De *dema*-voorstellingen worden door de figuranten op het hoofd ge-

Praalbed van een jongen man
Tusschen Licht en Donker blz. 89

Zoo'n stout Engeltje!
blz. 54

Rouwende vrouwen geheel met
pijpaarde ingesmeerd

Doode in zijn graf

Het dorre Hout
blz. 44

Het bittere einde

dragen. Vaak zijn ze dan nog overhuifd door een breede aureool van onderling gekruiste lange dunne sprieten, die met kleine witte donsveertjes of vlokjes katoenpluis bedekt zijn. De Kaja-kaja noemt zoo'n aureool *wolk*. De kleuren zijn zeer levendig: rood, geel, bruin, zwart en wit. Meestal zijn ook de figuranten gestoken in een bizonderen tooi, die eigen is aan een bepaalden *dema*, dien zij voorstellen. Soms zijn ze geheel behangen met schilden uit palmbladscheede gesneden en schitterend gekleurd en versierd. Gewoonlijk dragen ze dan ook een rokje van hel gekleurde bladvezels. Anderen zijn geheel met bonte krotonbladeren behangen. In elk geval blinken en druipen ze van den olie en zijn hun lichamen geheel rood of zwart ingewreven tot ergernis van den fotograaf.

Dikwijls is ook bij de voorstelling, evenals in de legende, de *dema* vergezeld van enkele meisjes of jongens, die we 't best met pages en eerejuffers kunnen vergelijken. Zij dragen dan ook den bij elke voorstelling passenden opsmuk. Ze leiden hun *dema;* soms wenken ze hem herhaaldelijk met een fraai versierden kromstaf; soms voeren ze hem aan een touwtje als een tammen goedmoedigen beer. Dikwijls toch zit deze zoozeer onder den opschik, dat hij niets zien en maar nauwelijks ademen kan. Het figurant spelen is wel een eervolle, maar in vele gevallen ook een zeer zware taak. Ik heb er verschillenden, die toch als krachtpatsers te boek stonden, uitgeput of zelfs in katszwijm bij neer zien vallen.

In het grootste geheim behooren de toebereidselen voor de *dema*-vertooning gemaakt te worden op een eenigszins afgelegen plek. Vandaar zullen ze dan op den bepaalden dag voor aller bewonderde oogen te voorschijn treden in den vroegen morgen als slotnummer en glanspunt van den grooten dans, die den heelen nacht onafgebroken geduurd heeft. Enkele verschijnen echter ook 's avonds, zooals b.v. de jacht-*dema*. Toen de avondzon den hemel in gloed zette, verscheen hij in volle statigheid, omgeven van zijn schildknapen, op het feestterrein om den dans te openen, waaraan hij in zijn eentje op een verhoog met bloemen bestrooid en omheind met tropheeën van vruchten en sierplanten, den heelen nacht moest deelnemen. In zijn warm pakje een heele prestatie!

Soms trekken de *dema's* eenvoudig met zang en getrom in statigen optocht langs het strand en over het feestterrein. Dikwijls echter ook, als de *dema* een eerewacht bij zich heeft, worden tooneeltjes uit de fabelleer afgespeeld. Het Kaja-kaja-schouwspel bestaat echter, behalve dan zang en dans, uitsluitend uit gebarenspel. Zoo kwam b.v. de klapper-*dema* ver langs het strand op, vergezeld van zijn vier eerejoffers, die er keurig uitzagen met haar eigenaardig gevlochten mutsje op het hoofd, de lange haartressen met dikke roode flossen versierd, het geheele lichaam steenrood geverfd en met gele vlekken bespikkeld en om 't middel een rokje

van helkleurige krotonbladeren. In de hand droegen ze een herdersstaf, waarvan de krul met roode en witte pitjes bezet was. Ze kwamen voor een waterplas, waar de *dema* niet over wilde. Eindelijk stapten de eerejoffers er alleen door; doch de scheiding viel blijkbaar aan beide kanten zwaar. Telkens waagde de *dema* zich enkele passen in 't water, waarop terstond, een der juffers hem tegemoet trad met de kruk van haar staf enterende, om hem naar den overkant te trekken. Doch dan deinsde de *dema* weer terug, waarop de teleur gestelde lieve juffer een zeer onlief gebaar maakte en hem met den voet een sprits water achterna schopte.

Ten slotte slaagde er toch eene in, den *dema* tot den overtocht te bewegen naar 't land der menschen, waar hij met uitbundig gejubel ontvangen werd. De *dema* en zijn gezelschap zijn echter zoozeer bewust van hun welwillende genadigheid, die hen noopt de stervelingen met zoo'n schat als den klapperboom te verrijken, dat ze zich veel te hoog achten, om zich van al die hulde iets aan te trekken. Alles gaat bij deze voorstellingen even ernstig in zijn werk en de buitenwereld, die om hen heen joelt en krioelt, bestaat voor de figuranten niet.

Ook werd de *dema* van 't koppensnellen herdacht, Hoe verfoeielijk deze menschenjacht ook moge zijn, de voorstelling was schitterend.

Op het wijde kale strand verscheen een hooge toren, zeer sierlijk met allerlei figuren beschilderd, die een nederzetting in de verre binnenlanden moest verbeelden. Men weet toch, dat in de geliefkoosde snelterreinen langs de Digoel-rivier de inboorlingen wel niet in torens wonen, maar toch hun hutten bouwen op zeer hooge palen of in de kruinen van zeer hooge boomen nestelen. In den toren zat een figurant, die een pop er telkens even bovenuit liet kijken en voortdurend een klagelijk hulpgeroep liet hooren: *watioo! watioo! watioo*!

In vijf rijen, in stervorm om den toren verdeeld, slopen de goed gewapende roovers langzaam en voorzichtig naar den toren toe en sprongen dan plotseling in woest gejoel op, om den kop daarboven te bepijlen, waarna ze in wilde wanorde de vlucht namen, om weldra wat verder hetzelfde spelletje te herhalen.

Doch wat waag ik mij aan beschrijvingen! — Er waren heele reeksen. Trouwens dat zijn van die dingen, die men moet gezien hebben, om er zich een denkbeeld van te kunnen vormen. Wat zeggen zelfs een paar doode kiekjes? — Ik zou u de tafereelen willen laten aanschouwen in al de schittering harer kleurenpracht, in al de sierlijkheid van haar zwierig rythmisch beweeg; die spontane, geheel oorspronkelijke kunst van een natuurvolk, dat onbevangen uiting geeft aan zijn schoonheidsgevoel en naar voren brengt, wat het diepst op den bodem van zijn gemoed ligt,

zijn heele geestesleven, zijn begrip en opvatting van de groote vragen des levens.

Jammer genoeg heeft de Marindsche Olympus ook dit met den Griekschen gemeen, dat beider goden meestal nog grooter zwijnen dan helden zijn. Toch zou het te betreuren zijn, als dit alles daarom geheel gedoemd werd te verdwijnen, omdat deze voorstellingen oorspronkelijk samenhingen met allerlei feestelijkheden die met tuchtelooze uitspattingen gepaard gingen. Veeleer is elke poging toe te juichen, die er op gericht is, om bij deze kunstuitingen het goede te bewaren en het kwade te laten varen.

Ontegenzeggelijk gaat er van zoo'n feest op zoo'n primitieve bevolking een goede invloed uit, die van nog grooter belang is, dan alle min of meer verheven kunstgenot. Hoewel niet met name, metterdaad is het een groot verbroederingsfeest: stammen, die elkaar achterdochtig schuwden, komen met elkaar in aanraking en worden wat meer met elkaar vertrouwd, zooal niet terstond bevriend. Een vader uit ons verre achterland was wel verbaasd, opeens hier voor zijn zoon te staan, die was komen opduiken uit de binnenlanden van Komolom. Jaren geleden was hij daarheen bij een sneltocht ontvoerd. Weliswaar had de stam van den vader behoorlijk weerwraak genomen en daar ook eenige kinderen geroofd, zoodat ze wel effen rekeningen hadden, die echter in zoo'n geval nog geen goede vrienden maken. Nu stonden beide partijen heel onverwachts tegenover elkaar en werd hier ten kantore tot aller genoegen uitgemaakt, dat het verleden met den mantel der liefde bedekt zou worden en dat aan de gestolen kinderen (door de roovers trouwens als eigen kinderen behandeld), die intusschen al groot geworden waren, het zelfbeschikkingsrecht zou worden toegekend: ze zouden naar believen kunnen blijven waar ze waren, of naar hun geboorteland terugkeeren.

Een vrouw vond haar man terug, die al een tijd op schobberdebonk was en verzocht den *toean* hem even een por te geven in de richting huistoe. Maar die man bleek toen nog eerst een appeltje met moeder Kompanie te schillen te hebben, want die man was een pienterling en hield in twee dorpen verblijf, maar daar waar belasting betaald of heerendienst verricht moest worden, was hij nooit thuis. Maar zoodra hij door dien zuren appel heen is, gaat hij nu beslist naar moeder de vrouw toe.

Enne.... moeder de Kompanie laat zich bij deze menschen zoo vaak van den *kwaaien* kant kennen, als lastige kijk-in-den-pot, heerendienstklopster, enz., dat het voor 't goede vertrouwen heel dienstig is, dat ze haar Zondagsche gezicht ook eens laat kijken.

Etenswaardigheden.

„De mensch eet om te leven en leeft neit om te eten". Zoo stond het met groote sierlijke letters op het schoolbord en we penden het over in onze schriften met evenveel overtuiging als inspanning. Het was de tijd, dat we nog alles geloofden, wat groote menschen beweerden en een waarheid, die de meester zelf zoo plechtig op het bord schreef, daar hadden we wel voor willen vechten met den klomp in de hand....

Maar wanneer het harde leven je al een boel illusies ontnomen heeft, ga je aan veel dingen twijfelen, zelfs aan zoo'n schoone uitspraak. Of is het heele leven iets anders, dan een dagelijksch zwoegen en tobben voor het broodje?

Aan zwoegen en tobben hebben veel menschen het land. Het meest algemeene bewijs van vriendschap is dan ook, dat ge iemand laat eten of drinken, zonder dat hij daar iets voor hoeft te doen. Om menschen prettig te stemmen, gaat niets boven ze goed te laten eten of drinken. Of kunt u zich een „blijde feestgetijde" voorstellen zonder feestmaal? Daarentegen ontstaat het meeste huiselijk gekibbel over het eten. Wanneer hooge Pieten samen komen om de wereldbelangen te bespeken, houden ze minstens evenveel en even lange maaltijden als zittingen. Ik heb zelfs wel ooit gelezen, dat van een keurigen disch in de meeste gevallen veel meer overtuigingskracht uitgaat, dan van een fraaie redevoering.

Het eten is een soort eeredienst geworden en de menschen loopen lang zoo hard niet naar de kerk als naar een eettempel. U moet daar zoo'n plechtigen dienst eens zien! De tafel versierd met kostbare weefsels, bloemen en lichten als het altaar in een groote kerk. Overal de schitterende fonkeling van porcelein, van zilver en kristal. Als de gasten aan tafel zitten, lijkt het wel of ze allemaal achter een eigen kraampje zitten van allerlei fraaie snuisterijen en kramerijen.

En dan moet u eens gaan kijken in de sacristie van zoo'n eettempel, in de keuken. Daar worden *recepten* uitgevoerd juist als in een apotheek, waar het ook om menschenlevens gaat, en net even nauwgezet en worden daarvoor ook uit alle landen der wereld de noodige ingrediënten aangevoerd. Aan alles merk je, dat daar levensbelangen behartigd worden. En even druk als adelborsten op een oorlogsschip loopen de prinsessen rond in zoo'n keuken.

En beweer dan maar, dat we af en toe een hapje eten om het leven op gang te houden, net als we daarvoor ook wel een tukje doen, kinine slikken, of ons koepokken laten inenten....

Maar misschien is die spreuk toch wel ooit waar geweest; althans bij primitieve menschen als onze Kaja-kaja's lijkt het daar nog heel veel op.

De Kaja-kaja beschouwt het eten als iets heel gewoons. Hij kleedt er zich niet eens voor; ook de dames maken geen bizonder toilet. Hij heeft geen bepaalde eeturen, eetkamers of zelfs geen tafel; messen, lepels of vorken, borden of schotels kent hij evenmin. Een enkelen zag ik er wel eens een lepel of vork om den hals dragen, maar die diende dan alleen als sieraad, bij wijze van breloque of hangertje. Schotels en borden begint men ook hier en daar al te zien, maar die dienen nog uitsluitend om de varkens te voeren.

Hij eet om te leven: waar hij iets eetbaars vindt, eet hij het op met zoo min mogelijk omhaal. Voor veel, wat hij lekker vindt, zoudt u echter den neus optrekken, b.v. een moot van een vette slang of een stuk krokodil, larven, hagedissen en dergelijke meer. Van gezellig samen zitten schransen is geen sprake, zelfs niet onder vrienden of huisgenooten. Ook zijn feestmaaltijden volkomen onbekend; bij hem is een smulpartij nog niet het glanspunt van een feest. En toch heet bij hen een feest — en ze hebben er bij bosjes — *verzameling*, omdat er dan bergen eten bijeengesleept worden.

Men merkt als een heele bizonderheid aan, dat met Kerstmis in Engeland elk jaar aan het koninklijk hof een reuzentaart gebakken wordt, waarvoor alle Engelsche bezittingen een bijdrage leveren. Daar staan wij hier niets van te kijken. Een feestkoek van een meter of acht lang en anderhalve breed is hier niet iets waarbij je met ineengeslagen handen Och!! en Hèè!! gaat staan zuchten. Maar ook zoo'n heerlijkheid wordt onder de vrouwen verdeeld, die met haar portie huistoe zeulen en er wel voor zullen zorgen dat de manslui die ze in den kost heeft, het hunne krijgen.

Maar om onder welk voorwendsel dan ook eens dapper samen te gaan zitten smullen en hijschen, dat komt in geen enkel hoofd op. Dus het netelige vraagstuk van de plaatsing der genoodigden; dat aan zoo menige gastvrouw schele hoofdpijn bezorgt, is hier ook onbekend. De eterij is hier niet uitgegroeid tot een der hoofdmomenten onzer samenleving; hier eet de mensch alleen nog om te leven en soms wel eens een hapje meer dan daartoe strikt noodig is, omdat het zoo lekker is.

Ook zullen de dames het waardeeren, dat de man haar op het gebied der kookkunst niet tracht te verdringen. Hij beunhaast er wel een beetje in voor zijn tusschentijdsche versnaperingen en snoeperijtjes, maar de toebereiding van den dagelijkschen kost berust onbetwist in haar handen.

De wijze man zegt: het oog wordt niet verzadigd van het zien en het oor niet van het hooren. Men zou eraan kunnen toevoegen: noch de maag van het smullen. — Dikke boeken zijn volgedrukt met kookrecepten en toch verlangen de grage magen weer steeds iets nieuws.

Allerlei tijdschriften brengen steeds verschen voorraad; waaruit alweer

blijkt, dat onder de wetenswaardigheden de etenswaardigheden een zeer voorname plaats innemen. Dat is een nooit afgegraasd gebied en het is voor iemand, die eens de pen wil hanteeren, een bof, zoo'n gebied te ontdekken. Hier ligt het nog heelemaal braak. Ik wil er dus even gaan grasduinen en de huismoeders die zitten te zuchten voor de levensvraag: *Wat eten we vandaag?* een paar spiksplinter nieuwe recepten bij de hand doen. Voor de deugdelijkheid staan heele volksstammen in, die nooit anders proefden en hier zitten te blaken van gezondheid.

We zullen beginnen met eenige sagokostjes, want sago vormt hier altijd den hoofdschotel: een stuk sagokoek is de dagelijksche boterham.

U neemt uw man mee naar het bosch en laat hem een volgroeiden sagoboom omkappen en overlangs doorklieven. Dan neemt ge uw sagoklopper; een houtje met een zijtakje eraan. Onderaan dit zijtakje is een harde bamboeknoop gestoken, de eigenlijke klopper. Daarmee klopt ge het merg los uit den boomstam. U kunt hierbij uw gemak nemen en kleermakersgewijs voor den boom gaan zitten; het losgekapte merg krabbelt ge uit en voor u neer en gaat daar bovenop zitten. Als ge zoo kloppend den heelen boom zijt langs gekropen begint de wasscherij.

Ge plant eenige takken, van mikken voorzien, in den grond, maar zóó, dat ze geleidelijk aan lager worden en mooi op één rij staan. In de voorste mikken legt ge het breede onderstuk van een sagoblad, dat daar een ruimen bak vormt. Verderop worden andere sagobladen zoodanig aan elkaar geschoven dat ze een lange, hellende geut vormen, waarvan het laatste stuk vlak op den grond ligt.

Uw eerste breede stuk wordt onderaan afgesloten door een soort zakkengoed, dat ge bij groote lappen als bladscheede in den sagoboom vindt, ervoor te spannen, zoodat het een zeef vormt.

Nu gooit ge een paar armen vol van het uitgeklopte sagomerg in den bak. Dan neemt ge het emmertje, een uitgeholde kokosnoot, aan een bamboestok bevestigd. Daarmee put ge water en giet dit over het merg.

Nu neemt ge den waschstok, een meterlange lat van palmhout en slaat daarmee krachtig en herhaaldelijk op het merg bij wijze van dorschen. Als ge een kind bij u hebt om het emmertje te bedienen, is dit een groot gemak, want onder het dorschen moet het merg steeds behoorlijk nat gehouden worden. Het water met meel vermengd vloeit naar de lagere gedeelten der goot af, totdat het terecht komt in het vlakliggende deel waar het water verder wegsijpelt en het meel bezinkt.

Is het merg uitgewasschen dan gooit ge de pulp weg en begint met een andere partij dezelfde bewerking. Tenslotte haalt ge het bezonken meel uit de goot. Het heeft daarvan den vorm aangenomen n.l. van een lange schuit. Ge snijdt deze tot stukken van ongeveer 30 c.M. lang en legt ze

twee aan twee met de vlakke bovenkanten tegen elkaar en vlecht er van sagoblaren een mandje omheen met een draagband van hetzelfde blad. Deze pakken hangt ge op aan de daklatten van het huis en gebruikt ze naar gelang de behoefte der keuken.

Voor den gewonen sagokoek gaat ge als volgt te werk. Ge neemt den mengbak, d.i. een uit één stuk hout gesneden schuitje. Of als uw keukenbatterij niet zoo rijk voorzien is, neemt ge de bloeischede van een *betel*-palm.

Daarin wrijft ge een klomp sagomeel fijn. Indien het al wat oud en hard is, zult ge met een houtje de borkjes fijn moeten stampen.

Nu neemt ge een paar rijpe, maar nog vrij zachte kokosnoten. Ge slaat ze middendoor en met het water kunt ge het meel alvast een beetje aanmaken. Het mag echter niet papperig worden; daarom neemt men liefst een slok van het water in den mond en spuwt het sproeiend als door een fijne broes over het meel uit en herhaalt dit enkele malen.

Met uw daartoe bestemde mosselschelp schrapt ge nu het vleesch der kokosnoten tot kleine dunne vlokjes en mengt die door het sagomeel, zoodat ge een smedig deeg krijgt, dat ge uitkneedt tot een langwerpigen koek.

Nu neemt ge een paar pisangblaren, die ge eerst even door het vuur haalt om ze smedig te maken. Ge kunt ook sagoblaren nemen, maar dan moet ge er enkele met stukjes bladnerf aan elkaar steken, om een breed stuk te krijgen. Daar wordt de koek in gewikkeld en met bladnerven saamgebonden.

Intusschen hebt ge een flink vuurtje aangelegd en uw mandje met steenen voor den dag gehaald. Ge legt de steenen deskundig op het vuur, zoodat ze allemaal goed heet worden. Is het vuur uitgebrand, dan haalt ge het uit elkaar en neemt met de bamboetang enkele steenen opzij. Ge legt den koek op het vuur, de opzij gelegde steenen er boven op en dekt alles zorgvuldig dicht met enkele groote lappen *kajoe-poetih*-schors.

Ge laat hem een paar uur smoren en de koek is gaar. Ge dekt hem open, neemt hem uit de omwikkeling en deelt hem in zooveel parten als ge monden te stoppen hebt. Versch gebak is echter meestal lastig te snijden.

De volgende manier is zeer handig: ge neemt een stukje bindliaan of een touwtje, slaat dit om den koek en trekt aan de beide einden, alsof ge er een knoop in wildet leggen. De koek wordt daardoor keurig doorgesneden. Ge bergt de parten op in het daartoe bestemde mandje, dat aan een huispaal hangt, en daar vindt elk der rechthebbenden het zijne wel wanneer hij trek krijgt.

In plaats van het deeg in blaren te wikkelen, kan men er ook de leeg-

geschrapte klapperdoppen mee vullen en die dan op dezelfde wijze laten gaar stoven. De koek wordt dan zoo in de klapperdoppen opgediend.

Nog een andere manier, die veel toepassing vindt op plaatsen, waar men moeilijk steenen kan vinden, is de volgende. Men neemt jonge bamboegeledingen en vult die met deeg op. Men laat ze eenvoudig in het open vuur bakken. Wijl de bamboe nog groen en sappig is, verbrandt die niet. Voor het gebruik wordt de bamboe opengespleten en afgepeld, en men heeft een gebak, dat doet denken aan de stokvormige broodjes, die men veel in Italië ziet.

Men kan den sagokoek nog op andere wijze toebereiden, teneinde de gewenschte afwisseling in het menu te brengen. Zoo kan men b.v. in plaats van met water, het deeg ook met klappermelk aanmaken.

Om klappermelk te bereiden, neemt ge een goed rijpe klappernoot, slaat ze open en pelt het vleesch er uit. Ge bijt daar een stuk af en kauwt dat grondig uit. Met een fijn straaltje spuit ge het witte sap in een klapperdop en proest het uitkauwsel om u heen, waar de honden wel voor de verdere opruiming zorgen. Men giet deze klappermelk voorzichtig over het deeg heen en kneedt ze erin, en wikkelt dat dan vlug en zorgvuldig in de blaren.

In plaats van kokosnoot door het deeg te mengen, kan men daartoe ook rijpe pisang gebruiken. Men schilt de bananen en knijpt ze met de handen tot een brij, die door het sagomeel gemengd wordt. Men omwikkelt en handelt verder als hierboven aangegeven.

Men kan zoo een koek ook nog smakelijker maken door toevoeging van vleesch. Men kan een stuk rauw vleesch tot lappen snijden en die op den koek leggen zooals wij voor spekpannekoek doen. Ofwel men neemt een stuk gaar vleesch, trekt dit met vingers en tanden tot kleine vezeltjes en mengt het dan door het beslag. Met visch kan men beide manieren eveneens toepassen.

Dit behoort allemaal nog tot de gewone huishoudelijke bediening. Voor een feestkoek van een tiental vierkante meters oppervlakte is men op onderlinge hulp aangewezen. Eerst moet er een vracht sago geklopt worden. Dan moet een flinke stapel deugdelijk brandhout verzameld worden.

Dat wordt dan meteen al behoorlijk opeengetast tot een brandstapel, die dan alreeds den plattegrond aangeeft van den ontworpen koek. Den voorraad steenen, welke elke huismoeder bezit en die zoowat heel haar keukengerei uitmaakt, waagt ze niet aan zoo'n babylonische verwarring, want steenen liggen hier zoo maar niet voor het oprapen.

Ze tijgen dus nog eens gezamenlijk de wildernis in en verwoesten daar een paar termieten-heuvels. De mieren, die daarin huizen, bezigen voor den opbouw hunner hooge kasteelen een vuurvast materiaal. De vrouwen

slaan daar groote brokken af, die haar zullen dienen om den feestkoek te poffen. Ze worden ordelijk op den brandstapel uitgespreid en deze eindelijk aan verschillende kanten tegelijk aangestoken. Rondom zijn de vrouwen in drukke bedrijvigheid met lange stokken, die als poken dienen. Het zijn spannende oogenblikken, want alles moet vlot en vlug van de hand gaan, wil men van den goeden uitslag verzekerd zijn.

Is het vuur uitgebrand en ligt daar enkel nog een gloeiend bed van flikkerende en sprankelende brokken als ware daar een ster uiteen gevallen, dan worden er fluks eenige palmtakken overheen gespreid en daarover banaanblaren, en komen van alle kanten de vrouwen aandraven met haar mengsel van sagomeel en geraspte klappernoot en storten het op het groene rookende bed uit, waarover anderen het regelmatig verdeelen. Anderen komen aansnellen met groote dikke bamboekokers vol water. In de opening steken een paar takjes, die als broes dienst doen, zoodat ze sproeiend kunnen gieten en als een tuinier zijn bloemperkje, zoo besprenkelen ze haar koekperk.

Bij zoo'n feestkoek hoort wat pittigs. De mannen zijn op jacht geweest en een of ander vetgemest varken vindt er ook zijn laatste rustbed. Het vleesch is in ongeveer gelijke stukken gesneden. Aan het haar kan later elke bedeelde wel nagaan van welk wildbraad hij smult. De stukken worden rap maar toch regelmatig over den koek uitgelegd, dat is later een gemak bij het verdeelen. Soms worden ook visschen in den koek gebakken; die worden er netjes opgerijd en liggen daar met hun bliekoogen te staren alsof ze zich afvroegen wat er volgen moet.

Dan worden ook boven op den koek blaren uitgespreid en het geheel zorgvuldig met groote lappen *kajoe-poetih*-schors afgedekt. Een heel etmaal blijft zoo'n koek doorsmoren en gaarstoven. Deze toebereiding toch heeft plaats den vooravond van het feest. Den volgenden dag hebben de vrouwen het nog druk met de garneering. Boven op den koek worden allerlei eetwaren opgestapeld, als banaan- en beteltrossen, heele pakken sagomeel, allerlei aardvruchten en wat tuin en veld zooal meer opleveren. Rondom den koek worden gaffels in den grond geplant, die eveneens met allerlei heerlijkheden worden volgehangen, en daartusschendoor bloemen en siertakjes, zoodat ze wel op hoorns des overvloeds lijken. Dat is een schoon schouwspel, dat echter niet voor het genot der oogen bestemd is: nauwelijks is men met de garneering gereed, of men begint met de verdeeling.

Dat is de sago in kermistooi. Ik deel het enkel mee voor de aardigheid want aan dat recept begint u toch nooit; u zou immers niet weten op welke schaal zoo'n koek op te dienen; en als er een taartschep bij te pas moest komen, zou ze het voorkomen van een kolenbats moeten hebben.

Maar er zijn eenvoudiger recepten om sago klaar te maken die allicht bij een uitstapje dienst kunnen doen. Wanneer onze Kaja-kaja's op stap gaan, passen ze die geregeld toe. Ge neemt een stuk, liefst tamelijk versch geklopte sago, die ge even tot een bal kneedt en zonder meer in het vuur legt.

Met een stokje rolt ge hem een keer of wat om, en na eenige minuten wipt ge hem eruit, als de bal zoover afgekoeld is, dat ge de hitte aan uw vingers kunt velen, pelt ge hem af; er is dan namelijk een korst omgebakken die makkelijk loslaat. Terwijl ge deze korst oppeuzelt, waarbij ge ook een stukje rijpe klappernoot kunt knabbelen, laat ge om den overblijvenden bal weer zoo'n korst bakken en zoo gaat ge voort, tot de heele bal opgebakken is.

Hebt u in heel uw kookboek een eenvoudiger recept? — wij wel. — Ge laat uw man een even rijpen sagoboom omkappen, en in plaats dat ge er zelf het merg heel fijn uitklopt, laat ge er hem eenige groote brokken uitkappen. Deze brokken laat ge zonder meer in het vuur gaarbakken en smult naar hartelust.... Smullen is hier misschien het eigenlijke woord niet, want de Kaja-kaja's gebruiken dit gerecht ook enkel als noodvoedsel, vooral op sneltochten, wanneer er geen gelegenheid of tijd is om gewoon voedesl klaar te maken of sago te kloppen.

Maar u kunt het ook gerust met vreedzamer bedoelingen probeeren. Hier noemen ze dat kostje *tawa* en hetzelfde woord gebruiken ze ook voor scheldtaal, die niet echt of ernstig gemeend is. Het gaat dus niet door voor een pittig kostje.

Vleesch en visch kan men ook op verschillende manieren toebereiden. Men kan ze in blaren wikkelen en evenals of bij den sagokoek laten gaarstoven. — Men kan ze ook in het open vuurtje smijten en daar laten gaarbakken. Deze tweede manier is echter niet aan te bevelen voor menschen die over een niet al te sterk gebit beschikken.

Wanneer men uitsluitend met visch of vleesch zijn maaltijd moet doen, vooral als die nog al vet zijn, verdient het aanbeveling, daarbij een stukje rijpe kokosnoot op te knabbelen.

Onrijpe bananen en aardvruchten worden enkel in het open vuurtje gaar gepoft, zooals ook grootere schelpdiertjes. Heel kleine, zooals alikruikjes en dergelijke, kookt men in wat zeewater in een klapperdop. Dat is de eenige kokerij, die in de Kaja-kaja-keuken voorkomt.

Een kostje, dat men zoo maar uit den grond te halen heeft, is de eetbare klei. Het is een vette leemsoort, die men alleen in de steppen aantreft. Zij is grijs met bruin doorstippeld; ik vermoed dus leem, die reeds aan het versteenen is. Men houdt met dit gerecht geen maaltijd; het zou eenigszins zwaar op de maag liggen, maar gebruikt het bij wijze van

hors d'oeuvre of van versnapering, zoo tusschendoor bij kleine beetjes. Dat het lekker is, neem ik enkel op gezag aan, zooals dat trouwens voor de meeste Kaja-kaja kostjes het geval is.

Over smaken valt niet te twisten, heeft men al lang beweerd. Dat is eigenlijk jammer, want niets laat zich makkelijker overtuigen dan de smaak. Dingen waarvan hij naar en wee werd, leert hij immers zoo makkelijk als verrukkelijke streelingen genieten. Was dat zoo niet, dan gingen b.v. alle fabrieken van sigaren en pruimtabak op de flesch en kreeg Schiedam ook een leelijke klap.

Kunt u zich een eterij voorstellen zonder spoeling? — U meent nog geen eenvoudig stukje brood te kunnen opdienen, of er hoort koffie of thee bij; en hoe rijkelijker de maaltijd, hoe overvloediger en verscheidener ook de dranken.

De Kaja-kaja drinkt wanneer hij dorst heeft en onder het eten zelden of nooit, wel dikwijls na het eten om dan meteen den mond te spoelen. Zijn meest geliefkoosde drank is klapperwater, vooral van jonge klappers. Glazen of drinkbekers kent hij niet. Om uit een kokosnoot te drinken, heeft hij twee manieren. Hij steekt het kleine kiemgaatje door en zuigt daardoor de noot leeg. Wijl er geen lucht in de noot kan dringen, is dat een lastige manier, het schiet niet op. Daarom heeft hij er ook iets anders op gevonden.

Hij boort op dezelfde wijze een gaatje in de noot, ofwel geeft er een flinken klap op, dat ze opensplijt en het vocht rijkelijk kan vloeien; dan gooit hij het hoofd in den nek, gaapt, houdt de noot een spanwijdte boven den mond en laat er het water met een straaltje in loopen. Terwijl ge u afvraagt, of die mond nooit vol komt, merkt ge aan de regelmatige schokjes van den ademsappel op de gestrekte keel, dat daarbinnen ook een sluisdeurtje in werking is, dat voor den geregelden afvoer zorgt.

Bij gebrek aan klapperwater, drinkt hij gewoon water; maar op dat punt is hij nog al kieskeurig. Regenwater vindt hij bizonder fijn. Welwater dient volgens hem een beetje grondsmaak te hebben en daarom trekt hij den neus op voor water uit een gemetselden welput; dan zoekt hij liever een waterkuil in het bosch op en zoolang het water nog nat is, vindt hij het ook nog wel drinkbaar.

Om uit een open kuil te drinken houdt hij er weer een heel eigenaardige manier op na. Hij buigt zich voorover zwaait met de hand het vuil aan de oppervlakte wat weg en gooit dan met de eene hand water omhoog, dat hij met den mond opvangt met groote gulzige happen. Bij grooten dorst is het zeker doelmatiger dan het zuigen door een rietje, maar er behoort een tikje meer handigheid toe.

Om water te bewaren gebruikt men een uitgeholde kokosnoot of een

stuk dikke bamboe van een, twee of drie geledingen. De stop op die waterflesschen bestaat bij voorkeur niet uit een vasten prop, maar uit een bundeltje dunne stokjes. Dit heeft ook alweer zijn reden van bestaan. Men behoeft bij het drinken den stop niet weg te nemen en als men het water straalsgewijs in de keel wil laten loopen, klokt het dan niet, maar vloeit met een regelmatig straaltje.

Bij wijze van likeur, die bizonder voor slaapmutsje in aanmerking komt, heeft de Kaja-kaja zijn *wati*, maar om dat te kunnen genieten moet men eelt in de keel hebben. Zoolang u b.v. een rolletje smeuïge pruimtabak nog niet verrukkelijk vindt, moet u daar niet aan beginnen.

Maar als de bezorgde huisvrouw in al het voorgaande nog niets van haar gading vindt, dan geef ik het op....

Nieuwbakken Bakvisch.

Daar is bakvisch en bakvisch en wij bedoelen de soort, waaruit zich geleidelijk aan menschen en nog wel exemplaren der betere helft van 't menschdom zullen ontwikkelen. 't Is dus erg onbillijk, dat ze in dien overgangstijd zoo vaak in 't belachelijke getrokken worden. Dit zou het geval zeker niet zijn, als ze niet zoo interessant waren; dan liet men ze liever links liggen. Ik ben dus al heel blij 't eens over een interessant onderwerp te kunnen hebben.

De Marindinees noemt zoo'n ding *wahoekoe;* maar dat wordt zoo'n lieftallig kroeskopje zoo maar niet vanzelf, daartoe wordt het gepromoveerd en wel op zeer plechtige wijze. En zoo een nieuwbakken bakvisch wordt dan niet spottend bejegend als iets, dat nog niets is en zoo graag heel wat zou willen zijn. Neen, de *wahoekoe* begint mee te tellen in de Marindineesche samenleving: ze is voortaan *iemand.*

Als kindmeisje deed ze wat ze wilde, kon gaan en staan waar ze wilde, zelfs op haar hoofd, als 't haar inviel, nam zelfs vaak deel aan de spelen der jongens, al waren die nog zoo wild. Nu is dat allemaal uit en wordt ze ingedeeld bij de schoone seksie en heeft voortaan de bescheidenheid en ingetogenheid in acht te nemen, die dezen staat passen.

Wahoekoe wil eigenlijk zeggen „omwondene". Voor 't eerst toch wordt nu het hoofdhaar tot dunne sliertjes gevlochten en omwonden met lange verlengsels, die tot aan de knieholte afhangen; het geheel staat ongeveer als een kapmantel. Onder den zwaren last van den op den rug afhangenden tooi, draagt ze 't hoofd vanzelf ietwat voorover gebogen, hetgeen aan hare verschijning de bekoring eener schroomvallige bedeesdheid bijzet. In plaats van met een maagdelijken blos is haar gelaat overtogen met sierlijke figuren in zwart, rood en geel geschilderd.

Voor 't inwijdingsfeest hebben alle vrouwen sago geklopt, zijn de mannen ter jacht getogen en ligt de groote feestkoek van eenige meters lang onder een dik dek van *kajoe-poetih-schors* gaar te smoren.

Daarop is een heele berg opgestapeld van sagoweggen, banaan- en *betel*-trossen, aardvruchten, kortom de Marindineesche hoorn des overvloeds schijnt er over leeggeschud. Daaromheen een haag van hooge kapstokken, die op wonderboomen gelijken, volgeladen met allerlei vruchten tegelijk.

Op een brits of rooster in de buurt ligt een heele stapel welige *wati*-struiken, met wortel en al uit den grond getrokken.

Alle plechtigheden geschieden hier zonder de minste stijve deftigheid of gewichtige dikdoenerij; 't gaat allemaal even gemoedelijk en te goeder trouw.

„Alla kom!" of zoo iets roept eindelijk de pleegvader. — De kinderen zijn hier rijkelijk met ouders gezegend: behalve de natuurlijke hebben ze vaak nog aangenomen en bovendien in elk geval nog een stel pleegouders. — De pleegvader dan pakt het nieuwe bakvischje bij de hand voor de processie. De mannen nemen een dikken *wati*-bosch op den schouder, de vrouwen een banaantros, een paar sagoweggen of een bundel suikerriet en omstuwen in dichte kudde het meisje, dat feestelijk het dorp wordt rondgeleid. De te volgen weg is afgebakend door hier en daar in den grond gepoote staken, met vruchten en siertakjes behangen.

Als men na den ommegang weer bij den berg van heerlijkheden is teruggekomen, moet het bakvischje dien bestijgen en er boven op gaan zitten. Dan schiet plotseling de begeleidende bende toe en stapelt al de lekkernijen, die ze droegen om en op haar neer; vooral de *wati*-struiken er bovenop, zoodat ze er geheel onder verdwijnt.

Dat is het grappige oogenblik en ofschoon alles heel ernstig in zijn werk gaat, is 't niettemin een koddig gezicht het zoo opeens verdwenen bakvischje, beduusd en verlegen over de al te opdringerige belangstelling, moeizaam uit die wolk van groen weer te zien opduiken.

Ze moet daar dan nog even als op een meitroon blijven zetelen, dat de pleegouders haar nog enkele, voor haar nieuwen levensstaat kenmerkende, versierselen aandoen: een zwierige pluim in paarlemoeren pluimhouder op de kruin; een krans kangoeroetanden of paarlemoerscherven om den hals en ook het tikje toilet, dat ze voortaan evenals alle vrouwen zal moeten dragen. Dan glijdt ze behoedzaam naar beneden en is voortaan *waboekoe* of bakvisch, versch uit de pan en ze druipt nog in heel letterlijken zin aan alle kanten van den olie, waarmee ze meer dan rijkelijk van top tot teen werd ingesmeerd. Ze blinkt en glimt van onder tot boven van olie en glorie, maar duikt toch maar gauw stilletjes in een hoekje of tusschen haar kameraadjes weg. De jonkvrouwelijke schuchterheid en bedeesdheid schijnen er meteen in gevaren.

En jongens.... Oh foei! die mag niet eens meer zien! En de jongens die mogen haar niet eens met een half oogje aankijken en daarom worden die opgeborgen in een afzonderlijk verblijf buiten 't dorp in gevolge de leer van 't spek en de kat. [1])

Dus van 't *zalige* dwepen met hetgeen de wreede wereld alweer minachtend als kalverliefde bespot, hier geen sprake. De Kaja-kaja is niet maanziek of sentimenteel en zelfs de bakvisch staat hier met beide voeten op den beganen grond en mag nu voortaan met de vrouwen mee sago kloppen, in de boomen klimmen om kokosnoten af te doen voor den dagelijkschen sagokoek, dien ze mee mag helpen poffen, ze mag mandjes en matten leeren vlechten en zich oefenen in dergelijke fraaie en nuttige handwerken. — Voor bakvischjes een zeer nuttig tijdverdrijf.

De Wereldcrisis.

Tot kort geleden trok de Marindinees zich van heel 't wereldgebeuren geen snars aan. Hij was een overtuigd voorstander der Monroe-leer en meende, dat hij iedereen missen kon. Heel 't vreemdelingendom beschouwde hij als een lastigen kijk-in-den-pot en hij had het wel weg willen kijken. Maar hij kreeg het niet eens weggepijld.... Toen begon hij van den nood een deugd te maken en ook wel iets goeds bij die vreemdelingen te ontdekken.

Het ijzer dat ze meebrachten in den vorm van hak- en snijgereedschappen, had al terstond zijn volle belangstelling en alle steenen bijlen verdwenen. Hun tabak was ook al naar zijn smaak. Hij verwaarloosde al gauw heel en al de eigen tabaksteelt, want voor enkele klappers kon hij een heele prop, fijn in een builtje verpakt, bij den ruiler krijgen. Voor zijn bamboepijp was die minder geschikt, maar bij de *betel*-pruim was hij prima. En de bamboepijp werd in een hoek gesmeten en vergeten. Waarom nog tabak verbouwen en hem door een pijp blazen, als hij gepruimd en geknabbeld zoo lekker is?....

Als *betel* of *pinang* was in zijn land enkel een kleine soort inheemsch, die elders als wilde pinang wordt misprezen. De vreemden voerden gedroogde groote pinang in, die ook al heel lekker was en voor enkele klappers hadt je alweer een vollen buil van dit lekkers.

Een jong controleur voelde roeping om weldoener van 't Marindineesche vaderland te worden. Hij bestelde op Kei twee zakken rijpe *pinang*-noten van de beste die er zijn geschapen. We legden ieder een zaadbed

[1]) Die strenge afzondering is sedert door 't Bestuur om zeer goede redenen afgeschaft.

uit. Toen ze goed uitgeschoten waren, probeerden we gelukkigen te maken en deelden ze uit. De belangstelling was matig en er is zoo goed als niets meer van over. Waarom zich veel moeite geven? Men kon de pinang makkelijker bij den ruiler halen. Velen openden bij hem een rekening courant: ze lieten hem hun plantingen plunderen en mochten daarvoor af en toe eens in diens winkeltje komen sprokkelen. En zoodoende kwam ook de Kaja-kaja al met een halven voet op het schommelend plankiertje van 't economisch wereldbestel te staan.

En nu de malaise dat plankiertje een geweldigen trap geeft, duizelt hij ook mee en zucht en klaagt al even hard in 't algemeen treurlied over den kwaden tijd.

Zijn klappertjes hebben geen waarde meer en een ander ruilmiddel heeft hij niet. En de Kaja-kaja klaagt steen en been, dat de ruiler zoo pinachtig wordt en zoo'n pietske waar geeft voor zoo'n hoop kokosnoten. Hij wordt er flauw van en heeft last van een kinderachtigen smaak in den mond, nu hij zoo krap in zijn pruimerij zit; hij probeert de pittigheid te vinden door toevoeging van bittere boomschors en wrange wortels. Eigen tabak heeft hij niet meer; de eigen *ninang* is niet lekker meer. 't Is vlakaf erg, heel erg.

Onlangs zag ik uit een kraamhutje, waarin een mijner parochiaantjes nestelde, rook opstijgen. Daar was dus leven in gekomen. Ik vol belangstelling erheen en jawel, daar zat mama met een kersverschen, dikken, molligen puk op haar schoot. Terwijl ik mijn bewondering over 't nieuwe produkt nog aan 't uitkuren was, spitste mama haar mond tot een toetje, stak het in de richting van een hoek en bromde: „Daar hangt er nog een". — En warempel, daar hing een mandje aan den wand en daar lag nog net zoo'n hummeltje in. Toen moest ik van voren af aan 't loven en prijzen.

Dezer dagen kwam ik weer bij dat nestje en 't was alsof ik tegen een korenschoof aankeek, toen ik op een afstand *Wemaw*, de dubbel gelukkige moeder zag zitten. Ze had het hoofdhaar laten aanvlechten met een bundel biezen en de kleeren, ja, die waren er niet meer, al lang versleten.

Wah! riep ik, alsof ik schrok van 't vreemde vertoon.

Ja, ja, — zei *Wemaw* — ge hebt goed praten, maar laat mij met zoo'n nest jongens, ze had er nu drie, maar klappers gaan slepen, om kleeren te ruilen. Zóó'n hoop beschiet er nog niet aan! en ze sloeg een wijdsch gebaar. En ge preekt toch zelf altijd, dat kleeren en opschik maar den buitenkant zijn en God alleen maar naar den binnenkant der menschen kijkt. Ik zal zoo ook wel naar de kerk komen.

Wemaw hield woord, want den volgenden morgen was ze er al met

haar beide armen vol kleine bengels, om die te laten zegenen en zelf den kerkgang te doen en de Sacramenten te ontvangen.

Ik heb die brave *Wemaw* een sarong gegeven, om aan te doen, als ze naar de kerk komt, want geef haar eens zoo groot ongelijk.

En toch is 't jammer, want *Wemaw* is niet de eenige, die zoo redeneert; maar verschillenden denken maar half zoo ver als zij en meenen, dat ze als waschechte of ongewasschen Kaja-kaja toch niet in de kerk thuis hooren. Bovendien, behalve dat alle nette lui toch kleeren dragen, stelt de Kaja-kaja door 't aannemen van kleeren zich ook eenigszins buiten zijn oorspronkelijke samenleving met al haar ongure en muffe kantjes. En hij kan voorloopig nog geen enkele rem missen! — En daarom niet minder dan omdat de pruim zoo flauw wordt, helpen we hier allemaal z'n best mee hopen, dat er maar gauw betere tijden mogen aanbreken.

Zwarte Faunen en Nymphen.

Van aard is de Marindinees levenslustig. Zware eischen stelt het leven hem niet: de sago- en klapperpalm, die in zijn land overvloedig groeien, maken dat de levensvoorwaarden hem nooit zorgen baren of veel inspanning kosten. Daarom is hij er op uit, zijn overmoedigen levenslust in feesten lucht te geven, in groote luisterrijke feesten, die vaak lange en moeizame voorbereidingen vorderen en waarvan de roemruchte faam zal echoën tot bij de verste stamgenooten.

Feesten moeten er dus zijn; de wilde natuur moet zich zoo nu en dan eens kunnen uitkuren. Wie zal hun die pret misgunnen, als ze daarbij ten minste niet al te zeer uit den band springen? Dat de uitleving van die tot hoogspanning gestegen jolijt volgens onze beschaafde begrippen wat wild en woest is, daar kunnen we best overheen.

De regentijd loopt op een eind; de dijk door den sagotuin is gewied en schoongemaakt en de bruggetjes zijn weer eens in orde gebracht. Een buitengewone praestatie is het niet, zoo'n vondertje over een sloot te leggen, maar 't is toch een welkome aanleiding tot een feestje: een brug behoort immers te worden ingewijd!

Zoo'n feestje moet men hebben meegemaakt, om een wild volk eens echt ongedwongen in zijn wilde natuur gezien te hebben. En wijl ik hier nog in mijn aanpassings- en inlevingstijdperk verkeerde, leidde mijn zorgzame mentor P.Vertenten mij ook daarheen.

Het versch afgesneden hooggras spreidde een zachten looper over den min of meer drabbigen dijk. Aan weerszijde stonden statige palmen

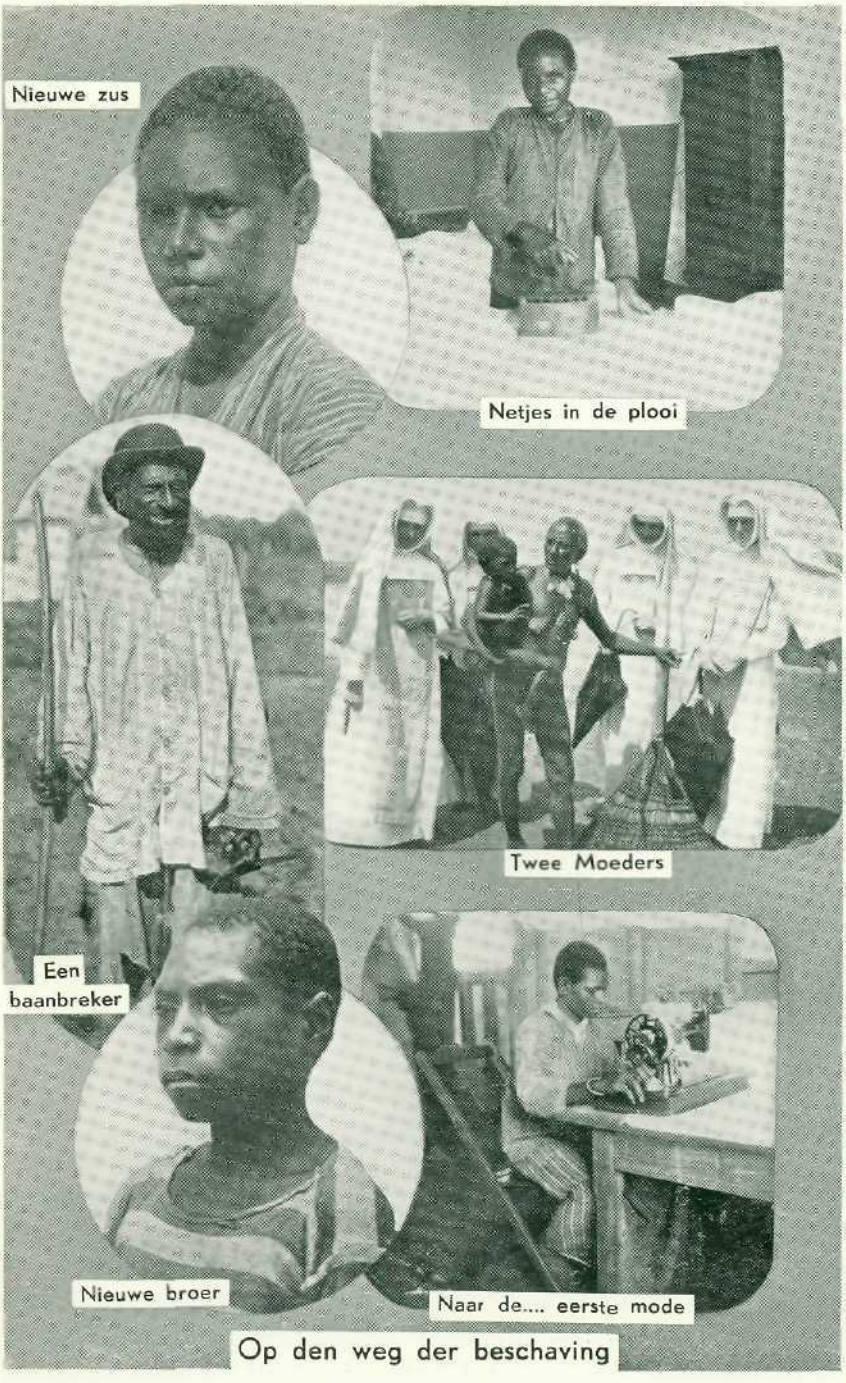

Op den weg der beschaving

droomend te turen naar hun spiegelbeeld, dat wegdood in de diepten der stille grachten. Een windzucht sloop er voorzichtig doorheen en de schuw trillende blaren lispelden sst!sst! Op een open plek waren een groepje mannen en jongelui heel bedaard met hun opschik bezig en deden gemaakt gewoon. Wat verderop was het vrouwvolk nog gewoon in de weer, alsof er geen enkele gebeurtenis op til was. Af en toe trokken daar enkele mannen voorbij, zich heel onnoozel houdend, alsof ze gewoon naar 't strand gingen, waar overigens geen levende ziel te bekennen viel. Alles was in deze omgeving saamgestroomd, schijnbaar bij toeval, maar in aller hart popelde de verwachting; zelfs oudjes, die 't zonder de hulp van een derde been niet meer afkonden, waren hierheen komen strompelen.

Nu begonnen de dames toch ongeduldig te worden; ze hadden het werk gestaakt en schoolden in kleine groepjes bijeen of drentelden heen en weer, telkens den kant uit glurend waar de voorbijgaande mannen verdwenen waren en waarvan het langverwachte eindelijk komen moest.

En werkelijk, op eenmaal daar kwam het en als een troep opgeschrikte eenden stoven ze gillend en kwetterend de gracht door het struikgewas in.

Een lange rij fantastisch opgesierde mannen kwam aandraven. Met woest dreigend gebaar zwaaiden ze een banaanbladstengel of eenig ander onschuldig wapen. Hun gewone sieraden hadden allen afgelegd, zoowel mannen als vrouwen. In je deftige pak ga je niet ravotten en dit feest was bij uitstek een ravotfeest. Maar bij een feest hoort toch ook weer wat opschik en daarom waren alle mannen kwistig opgesmukt met hetgeen ze noemen „schijnopschik"; veel poeha en weinig zaaks. Van top tot teen waren ze omhangen met heele tressen wapperende linten van het helgele, jonge, uitgerafelde klapperblad. In stede van den hoofdkrans van casuaris- of paradijsvogelveeren een kroon van gesplit banaanblad of een paar oranjekleurig verlepte papajablaren of een rij van los in 't haar gestoken witte veeren; om de bovenarmen bonte bussels van krotontakken.

Ik heb hier voor 't eerst een duidelijke voorstelling gekregen van een boschfaun.

Zoo holden ze naar de brug. Vlak daarbij op den dijk drongen ze tot een dichten troep op elkaar en hossend en springend hieven ze een sonoor, geestdriftig en opwindend gezang aan. Nauwelijks rolden de eerste zware galmgolven door 't bosch, of uit de andere richting kwam een dergelijke groep saters in narrentooi tierend en uitdagend aanrennen. Tartend werd die uitdaging aangenomen. De benden botsten tegen elkaar op; de lichte stokken zwaaiden zoemend door de lucht en striemden klinkende doch onschuldige klappen. Weldra zijn de wapens aan flarden geslagen en klampen de strijders elkaar aan. Weer schalt het aanvurend gezang en

hossen ze rond, steeds opgewondener en vormt de heele troep een onontwarbare klis van zwierende groengele slierten van den opschik en bronzen brokstukken van menschenlijven. Ze hossen en tollen en joelen, tot opeens dat heele kluwen plassend de gracht in plonst. Schichtig klapwiekt het water breede spattende vlerken uit en floept zwalpend dicht over de stoeiende, joelende bende; beenen, armen, koppen steken als dobberende wrakken uit het klotsende, wielende sop. Proestend en snuivend vindt elk zijn eigen toch weer bij elkaar en kruipt druipend en siepelend den wal weer op.

Weer deint de dreunende maatzang en alras ziet men alom de worstelende groepen weer samenklissen; de lenige lijven, die zich wringen, zich rekken en strekken, zich krampachtig vastklampend en klemmend op elkaar, tot ze zwaaiend en tuimelend weer neerkeilen in den sloot. En terwijl ze weer op krabbelen, worden anderen alweer neergesmakt in 't groezelige troebelige water, nagegierd van op den dijk, waar weer anderen joelen en zingen en hossen en samenklissen en tuimelen almaar door. Van den opschik is al lang niets meer over; als mest liggen de bonte slierten vertrapt in de grauwe modder.

Steelsgewijs zijn de vrouwen en jonge meisjes ook langs een omweg naderbij geslopen. Plotseling krijgen eenige worstelaars haar in de gaten en met een hoeratje rennen ze er op af. Geen nood! Als kikkers tjoepen ze te water en zijn al verdwenen in de tuinen. Doch weldra duiken ze weer op aan de overzij der brug en begint ook daar „onder ons meiskes" hetzelfde spelletje van stoeien en ravotten. Met denzelfden zang en dans vuren ze elkander aan en dan klissen ze saam. En ook daar spat het water weer telkens en telkens hoog op, als de stoeiende kluwens de gracht inplonsen, duikelend, buitelend en spartelend als zwarte waternymphen. Proestend en lachend, gierend en gillend ploeteren ze overeind en kruipen glimmend en druipend weer op den wal. Als zweepen omkletsen haar armen het glimmend lijf van een andere kampvechtster, omstrengelen het en wringen en dringen het voort, tot ze weer buitelen en tuimelen in 't zwalpende water. Als een man zich toevallig in de buurt van haar eigen terrein durft wagen, wordt hij onmiddellijk met vereende krachten waar genomen en ziet men hem de beenen al uit den modderpoel in de lucht steken, eer hij nog het verboden terrein betreden heeft.

Aan den overkant gaat het ruwe spel intusschen onverpoosd zijn gang. De dijk is tot pap en brij getrappeld en daardoor sleuren en zeulen ze elkander voort, rollend en wroetend, schier buiten adem, tot ze weer voorttollen en neerploffen in de gracht. Dat er één been of arm heel bleef, was me een wonder. Maar tijdens heel die woeste wilde sport, die zoo'n paar uren voortduurde, werd geen enkele wanklank gehoord, hetzij door-

dat iemand letsel bekwam, hetzij doordat er een uit de stemming geraakte, omdat hij wel eens minder zacht terecht kwam, dan de bedoeling was. 't Was een en al onbesuisde vroolijkheid en woeste uitgelatenheid. „En daaronder heb je ook onze bezadigde huisvaders en huismoeders!" merkte P. Vertenten even langs zijn neus op.

Aan alles komt een einde en eindelijk waren de worstelaars ook werkelijk bek-af. Groote vuren waren intusschen aangelegd door de toeschouwers: oude luidjes, wier knoken voor dit spel voort te stram waren en enkele in volle glorie opgesierde jongeren, die in een enkel oogenblik het resultaat van dagen moeizame en geduldige inspanning niet te schande dorsten maken en met wijde afgunstige oogen het heerlijke woeste spel hadden gadegeslagen.

In een nabije zuivere gracht spoelde men de klodderende modder van 't afgebeulde lijf, ging zich bij de vuren wat drogen en trok dan bedaard af naar het dorp. Daar deden de hongerige magen alle eer aan den toebereiden feestdisch, terwijl men nog nagnuifde van de genoten pret. En nauwelijks begon de nacht aan te donkeren, of daar lagen ze moe en mat neergesmakt tegen de vlakte in 't zachte mulle zand, ronkend als bromtollen en droomend zalige droomen van 't vrije, ongebonden wildemansleven.

En wij beschaafden wij filosofeerden nog een oogenblik na, hoe 't bestaanbaar is.... Een mensch moet dan toch wel het produkt zijn zijner omgeving. In een andere omgeving zou het beslist onbestaanbaar zijn, een feest zoo woest en zoo wild en zonder den minsten wanklank....

Zeker is, dat in ons volkje nog wel gezonde levenslust zit en dat bevestigt ons vertrouwen, dat er van hen nog wel iets te maken valt met krachtig leven, dat ook hooger zal opbloeien.

Een blijde dag.

Al zoo lang stonden ze voor de deur te blaten en al zoo lang stond de herder in beraad: Maar binnen laten?.... Of nog niet?.... Het eerste was wel zijn eigen zielsverlangen, maar je haalt toch ook niet graag schurftige schapen in je kooi....

Dat ze eens dolle kapriolen maken, dat zit in den aard van 't beestje; en dat ze wel eens aan een verboden blaadje knabbelen.... Ijaa, dat zal ook wel tot de gebeurlijkheden blijven behooren. Bij welken scheper gebeurt dat niet?....

Vooruit dan maar! — en de pastoor kondigde af, dat op Driekoningendag te Okaba de schooljeugd gedoopt zou worden.

Vier jaren lang hadden de oudsten nu geregeld zitvlakken vereelt en later broeken versleten op de schoolbanken. Diepzinnige godgeleerden zijn ze nog niet, maar ze weten toch allemaal, dat de mensch niet door een hond uit het zand gedabd is of door een of andere gedaanteverwisseling van een varken of ander beest afstamt; dat de klapperboom niet uit een gesnelden kop gegroeid is, net zoo min als de zon de gesnelde kop is van den *Geb-dema;* en nog een heelen boel dingen meer. En die animistische heidenen, die overal en in alles levende krachten en alom hoogere geesten ontwaren; die zich doorloopend in wezenlijke aanraking wanen met wezens uit een hoogere natuur; zij voelen misschien als bekeerlingen nog dieper aan dan wij.... het begrip van den alomtegenwoordigen God, Schepper en Bestierder, in Wien en door Wien we leven, ons bewegen en zijn als in de lucht en het licht die ons omgeven.

En voor hun gedrag: ik geloof niet, dat mijn uilen valken zijn, nog minder engeltjes, maar een deugdelijk zedelijk bewustzijn zit er in.

Ik heb me dikwijls verbaasd over het verschijnsel, dat men bij de eerste prediking van 't Christendom in 't heidensche Rome, in die zoo algemeen en zoo diep verdorven maatschappij, terstond de heerlijkste idealen van christelijke volmaaktheid zag opbloeien, als leliën op een mestvaalt.

Voor een soortgelijk raadsel, zij 't dan in bescheidener verhoudingen, sta ik hier. Jaren lang hebben mijn voorgangers hier gewerkt en God alleen weet met hoeveel opofferende toewijding. Maar elk hooger gevoel scheen bij deze verdierlijkte menschen hopeloos afgestompt. Als men dan weet, uit welke door en door rotte omgeving deze kinderen komen, dan staat men verbaasd, ze te zien zooals ze zijn: natuurkinderen met hun gebreken maar ook hun hoedanigheden en niet, zooals men verwachten zou, geniepige boefjes met een wormstekig hart.

Daar is een wilde oleaster, waarop de ent van 't genadeleven veilig kan gegrift worden met gegronde hoop, dat zij vruchten van heiliging zal voortbrengen.

Met een plechtige Hoogmis werd het feest ingezet. Vervolgens een uurtje verpoozing, waaronder de doopelingen zich verzamelden in de school. Daar werden ze plechtig afgehaald met wapperende wimpels en vlaggen. Onder 't zingen van den psalm: *Gelijk het hert verlangt, naar waterbronnen, zoo verlangt mijne ziel naar U, o Heer!* toog men naar 't kerkje, dat zijn armoe vermomde onder een weelde van palmtakken, bloemen en wimpels. Dit eerste vers van den psalm werd na elke stroof, die de priester zong, als refrein door 't geheele koor herhaald op een eenvoudige zangerige muziekwijs, begeleid door een aantal Kaja-kaja-trommen. Dat was zooveel als de dorps-hoempa of ronzebons.

In de kerk werden de doopelingen in een halven kring om 't altaar

geschaard en na nog een kort woordje, waarin ze nog eens herinnerd werden aan 't groote voorrecht dat hun thans ten deel viel, nu ze door den Doop kinderen Gods en erfgenamen des Hemels zouden worden, werden hun in de landstaal de liturgische vragen van het doopformulier gesteld, waarop ze gezamelijk antwoordden. Heel simpel zijn die antwoorden: en toch lezer, gelooft ge, dat het me aangreep, toen uit al die jonge harten de bezwering klonk: „Wij verzaken den duivel"? Het heeft een eigen klank in een omgeving, die onder de slavernij des duivels geestelijk en lichamelijk wegstierf en verzonk in den poel van eigen bederf.... Zij, zij hebben hun geloof beleden in Christus, den Verlosser, die hen tot het nieuwe, blijde leven zal voeren voor tijd en eeuwigheid.

Ge begrijpt dan ook, hoe uit den grond van mijn hart de slotzegen opwelde: „Gaat in vrede en de Heer zij met u!" — Ja, dat God ze geleide en behoede! „Dat er niet één verloren ga van degenen, die Ge me hebt toevertrouwd!" dat was de intentie van 't Misoffer van dien dag.

Gelijk alleen een vader weet, wat een vader voelt voor zijn kind, zoo weet alleen een missionaris, wat een missionaris voelt voor zijn bekeerlingen. Dat is het geestelijk vaderschap, waarop ook S. Paulus doelde, toen hij aan zijn bekeerlingen schreef: „Ge moogt veel leeraars hebben, doch ge hebt maar één vader." Hun afdwaling is zijn hartepijn; het goede, dat hij in hen ziet gedijen, de jubel zijner ziel.

Na afloop der plechtigheid werden de doopelingen weer in statigen optocht naar de school teruggeleid. Daar was intusschen voor hen de feestdisch gedekt en terwijl zij smulden, knetterden de zevenklappers en zong de schooljeugd der andere dorpen hun gelukwenschen toe en vond, zooals bij maaltijd-concerten gebruikelijk is, maar matige aandacht. Maar ze deden niettemin hun best en zelfs Makalin, dat onder den druk van enkele kribbige ouden nog vasthoudt aan 't nationale „costuum", bleef niet achter en had zich zelfs extra in de olie en de verf gezet. Onder de doopelingen waren er trouwens ook meerdere, die vandaag met het kleed der onschuld tevens de eerste broek aankregen. Ook de grooten, zoowel gekleed als ongekleed, toonden veel belangstelling. Alle mannen waren gezamelijk een paar dagen op jacht geweest; de vrouwen hadden een extra sago-kloppartij op touw gezet; en de *njora* had bergen oliebollen gebakken; zoodat, nu het hart zoo vol vreugde was, de maag ook niet te mopperen had. Heel den dag was de lucht en de omgeving vol blijheid en jolijt en ze dreunden den heelen nacht door, in 't gebons der trommen en 't geschal van den *gadʒizang*, omhoog naar de pinkelende sterren en de glunderende maan. En daarboven hebben de engelen mee gejubeld: want over een bekeering op aarde is er vreugde in den Hemel.

Verklaring van eenige vreemde woorden.

M. = Maleisch. K. = Kaja-kajasch of Marindineesch.

Adat (M.), gewoonten en gebruiken, die de samenleving van een volk beheerschen.

Amei (K.), eigenlijk grootvader of -moeder; wordt echter door kinderen ook gezegd tegen allerlei oudere personen van familie of kennissen, zooals bij ons oome of tante.

Arak (M.), jenever, die gestookt wordt uit rijst of uit sagoeer.

Atap (M.), een door heel Indië toegepaste dakbedekking. De bladeren van sommige palmsoorten, vooral sago- en nipa-palm worden half over elkaar aan een lange lat geregen. Men krijgt dus eenheden van een paar meter lang en ± een halven meter breed.

Baba (M.), in Indië de gebruikelijke aanspreking voor Chineezen.

Déma (K.), geest. 't Zijn een soort halfgoden. Door de *déma's* is alles ontstaan op wonderbaarlijke wijze en ze blijven nog op menschen en dingen hun invloed uitoefenen, zoowel ten goede als en vooral ten kwade. Men is er dus bang voor.

Gaba-gaba (M.), de bladstengel van het zes of meer meter lange sagoblad. De buitenschaal is hard en glad; het merg zacht. Het is dus een vrij stevig materiaal, dat veel gebruikt wordt voor huisbewanding.

Gadzi (K.), zang met dans en trombegeleiding. Deze zangdans wordt alleen 's nachts gehouden. De dans bestaat hoofdzakelijk in 't op en neer tippelen eenige passen ver en dit zonder maat of kadans. Wel geven de trommen dan kadans der zangen aan.

Goeroe (M.), inheemsch onderwijzer, meestal ook tevens godsdienstleeraar.

Imo (K.), een geheim genootschap bij de Marindineezen. Men heeft er meerdere, doch de *Imo* en de *Majo* zijn veruit de voornaamste.

Kabaja (M.), jak door vrouwen gedragen.

Kajoe-poetih (M.), letterlijk: wit hout of boom, eucalyptus. De dikke witte schors is zacht en smedig en makkelijk van den boom af te blekken. Ze dient o.a. om 't vuur af te dekken bij 't eten poffen; als mat; als dakbedekking, enz.

Kantoor, in de buitengewesten wordt daaronder verstaan het gebouw, waar de bestuursambtenaar zitting houdt.

Kampong (M.), dorp.

Klamboe (M.), muggennet: een over 't bed gespannen kooi van gaas of tule, ter afwering der muggen.

Kopra (M.), het gedroogde vruchtvleesch der kokosnoot. In dezen vorm wordt de kokosnoot op de wereldmarkt gebracht.

Kompanie, onder de inlanders in Indië de aanduiding der Regeering.

Majo (K.), zie bij *Imo*.

Njonja (M. van 't Portugeesch overgenomen), betiteling der vrouw van een Europeaan of voornamen Inlander.

Njora (M. van 't Portugeesch vgl.: signora), betiteling der vrouw van inlandsche waardigheidsbekleeders.

Oepas, van 't Holl. oppasser. Bediende bij t kantoor van den bestuursambtenaar.

Papaja (M.), een zeer smakelijke vrucht, ook wel Indische vijg genoemd.

Pasan grahan (M.), op de vele buitenposten, waar geen hotels zijn, zijn min of meer gerieflijke gebouwen of hutten opgericht ten gerieve van doortrekkende ambtenaren. Ook aan andere reizigers wordt gewoonlijk het gebruik daarvan welwillend toegestaan.

Pedis (M.), scherp of heet van spijzen of dranken en ook deze scherpe ingredienten zelf. De Indische rijsttafel is op die wijze sterk gekruid, zoodat het den nieuweling, *totok* genoemd, nog al eens verrast; anderen helpen hem die verrassing wel bezorgen.

Pinang (M.), of *betel*-noot, wordt gekauwd of gepruimd met toevoeging van andere ingredienten, vooral het *sirih*-blad of *sirih*-katjes, waarom men ook spreekt van *sirih*-pruim. Ook kalk hoort er beslist bij; door toevoeging daarvan wordt het speeksel bloedrood.

Pomali (M.), al wat volgens de gebruiken of godsdienstige opvattingen verboden of ongeoorloofd is.

Rimboe (M.), wildernis.

Sagoeer (M.), is het sap,dat wordt afgetapt uit de getopte bloeiwijze van sommige palmboomen, vooral de klapper- en de aren-palm. Als bedwelmende drank is het ongeveer van de kracht van bier.

Sapi (M.), rund; een in Indië veel voorkomende kleine koesoort, die slechts weinig melk geeft en vooral voor slachtvee dient.

Sirih (M.), een pepersoort. Zie bij *pinang*.

Tandakken (M.), een krijgsdans uitvoeren.

Tjawat (M.), lendengordel.

Toean (M.), heer; ook als aanspreking: mijnheer.

Totok (M.), nieuwaangekomene in Indië; ook wel *baar* genoemd, van *baroe* = nieuw.

Tripang (M.), zeeëgel, een weekdier, dat op den bodem der zee wordt aangetroffen. Een door Chineezen gewaardeerde lekkernij.

Wati (K.), een pepersoort. Zie bij 't opstel: „Een Marindineesch buffet."

INHOUD.

	Blz.
Aan den Lezer	7
Van Menschen en Dieren	9
In nieuwe Banen	14
Op de Film	19
Het goede Hart	22
Van trouwen en houen	24
De Tabaksboom	27
De Weerwolf	28
De eerste Glorie	31
Uit de Rechtzaal	33
Maansverduistering	38
Een Gebeurtenis	39
De Liefde	40
Een Stakkerd	42
Het dorre Hout	44
De Krokodil	47
Een schot in den Nacht	50
Een schot in den Maneschijn	51
De Boei	53
Zoo'n stout Engeltje	54
De Bloedwraak	56
De derde Hand	60
Een marindineesch Buffet	61
Booswichtjes	64
De Kangoeroe	66
Een Preek	69
Een nieuwe Muizenval	72
Geesten op stap	73
Toerisme op Zuid-N. Guinea	75
De Pijp	78
Zwarte Kunst	80
Een Menschenhart duut soms zoo raor!	86
Als 't Kind binnenkomt	84
Tusschen Licht en Donker	89
Rimboe-Kerstgedachten	93
Langs een omweg	96
Ali	98
De Tetrodon	99
Een stukje oude Geschiedenis	101
Bezoek	103
Doen wat men kan en niet wat men wil	107
Een Wereld op haar kop	110
Kenteringwee	112
Van spitten en wat daaraan vast kan zitten	115
Van een uitgehongerd Engeltje	116
Een Land vol Venetië's	118
De Kruiwagen	121
Onverwachte Hulp	123
Het kan verkeeren	126
Slachtoffers der Wetenschap	128
Schoonheidsidealen	129
De Regenmakers	131
Met de Compagnie op sneltocht	133
Het matelooze Land	143
Het Varkensfeest	146
Een sneltocht als Kruistocht	149
De Pruim	150
De Amazonenslag	153
Onze eerste Advocaat	154
De Jager	156
Het Vuur	159
Een strijd om het Leven	161
De Bloedschande	163
De Vondeling	165
Het Tooneel	167
Etenswaardigheden	172
Nieuw bakken Bakvisch	180
De Wereldcrisis	182
Zwarte Faunen en Nymphen	184
Een blijde Dag	187
Verklaring van eenige vreemde Woorden	190

4.50

98356

24371

H. GEURTJENS M.S.C.

Talloos zijn de boeken en artikelen, die door dezen auteur te midden van zijn uitputtenden arbeid onder de Kaja-Kaja's op taalkundig en ethnologisch gebied werden geschreven. Door het Koninklijk Bataviasch Genootschap van Kunsten en Wetenschappen, waarvan hij correspondent is, werden uitgegeven:

Spraakleer der Keieesche taal.

Woordenboek der Keieesche taal.

Keieesche Legenden.

Over Tanimbareesch taaleigen.

Spraakleer der Marindineesche taal.

Woordenboek der Marindineesche taal.

Verder verscheen van zijn hand met subsidie van het Koninklijk Ned. Aardrijkskundig Genootschap nog een belangrijk ethnologisch werk getiteld:

Uit een Vreemde Wereld of het Leven en Streven der Inlanders op de Kei-eilanden.

Artikelen verschenen o.a. nog in de navolgende tijdschriften:

„Anthropos"

„Mensch en Maatschappij"

„Tijdschrift v. Indische Taal, Land en Volkenkunde"

„Tijdschrift v. h. Kon. Ned. Aardrijkskundig Genootschap" enz.